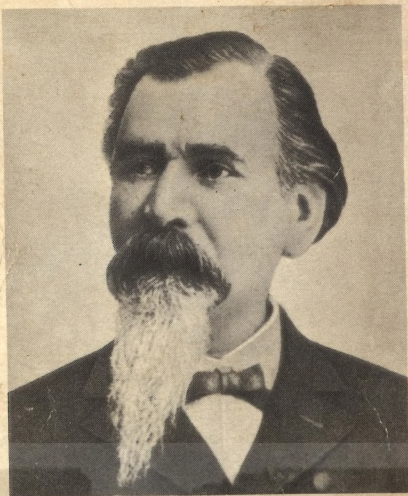

ispirescu

9

ispirescu
zîna zînelor

ispirescu

Lei 5

editura pentru literatură

«Ispirescu a scris mult și bine, dar opera lui nepieritoare este desigur volumul intitulat: *Basmele românilor*. Când citești acest volum și-l recitești, și iar îl citești, ți se pare că asculți un popor întreg. Ispirescu n-are nici dialecte, nici loc, nici asamuiere parțială numai cu unele județe. El e de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeț, epic, trist, bogat, ca întregul nostru popor. El îți apare ca un focar mare în care s-au adunat și frînt și răsfrînt toate razele luminoase ale românității simple, sărmene și muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru.»

DELA VRANCEA

Ilustrația copertei : *Miron Iliescu*

petre ispirescu

zîna zînelor

BASME, LEGENDE, SNOAVE

**EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
RADU ALBALA
PREFAȚA DE
CORNELIU BĂRBULESCU**

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ediția a II-a revăzută și adăugită

P R E F A Ț A

Printre manuscrisele din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, se află și o condică de mărimea și formatul unui registru comercial, care cuprinde 74 de file scrise de mână. Este un fel de „jurnal” al lui Petre Ispirescu. Deși e limpede că textul reprezintă o primă redactare a unor amintiri destul de îndepărtate și fragmentate, acest manuscris inedit impresionează prin sinceritatea, onestitatea, sensibilitatea, dragostea de muncă, setea de cultură și năzuința spre o societate mai bună, ce izvorăsc din el, reușind să înfățișeze într-o oarecare măsură chipul omului și scriitorului Ispirescu.

Citind aceste pagini ai impresia că în față ți se deschide un album cu fotografii vechi, neretușate, imperfecte sau pătate, decolorate, care evocă momente prea puțin cunoscute din viața plină de zbucium și de trudă a măiestrului povestitor. În acest fragment de „jurnal” începi să întrezărești peisaje, motive și personaje din legendele și poveștile „unchiașului sfătos”, vezi ceva din adevărata față a societății timpului.

Petre Ispirescu s-a născut în anul 1830 în București. Biografii¹ au stabilit că tatăl său era proprietarul unei frizerii de pe calea Văcărești și că pe lângă Petre a mai avut doi băieți

¹ Studiul cel mai complet asupra vieții lui Petre Ispirescu a apărut în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, anul IV (1955), pp. 513—534.

și o fată. Despre aceștia se știe foarte puțin, și chiar Petre Ispirescu în „jurnalul” său ori în „amintiri din școală” îi pomenește doar în treacăt. Singurul membru al familiei despre care vorbește cu dragoste, duioșie și recunoștință este mama sa — ardelcancă de origine — ocrotitoarea și sfătuitoarea cea mai apropiată, căreia îi și închină „jurnalul” pe care îl începe într-un moment de nostalgie, la împlinirea unui an de la moartea ei : „*Inspiră-mă, mamă dragă, totdeauna să fac fapte bune, să pot face pentru copiii mei atît cît ai făcut dumneata pentru mine și frații mei*”¹.

Petre Ispirescu n-a putut să învețe prea multă carte. Într-o scrisoare pe care o trimite în 23 aprilie 1883 profesorului Ion Urban Jarnik de la Viena, îi mărturisește acest lucru : „*Află, domnule meu, că eu n-am trecut nici 4 clase primare. Din nenorocire pe vremea cînd am învățat eu carte, școlile naționale atunci erau în organizare.*” Din această cauză tatăl său îl dă să învețe carte cu un dascăl de biserică ce „*finea o școală mică*”.

După ce și-a însușit primele noțiuni de citire și de scriere cu dascălul Niculae de la biserică Udricani, prin 1840 Petre Ispirescu ajunge elev al vestitului dascăl Stan de la biserică Olteni. Setos de învățătură, în această dorință copilul era sprijinit de mama sa care, cînd îl vedea aplecat pe caiet, îi spunea mereu : „*Învăță a scrie, copilul meu, că ai să aibi trebuință de scrisoare*”²... „*Dacă aș fi avut pe cineva care să-mi arate adevărata cale a studiului, poate că aș fi învățat ceva ; aș fi pătruns în sanctuarul luminii. Voință am avut. N-a avut cine să mă povățuiască.*”³

În anul 1843, pentru că tatăl său nu avea destulă stare să-l dea să învețe o meserie, la îndemnul unor prieteni, Petre Ispirescu se duce să deprindă psaltichia la profesorul George

¹ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. nr. 3282, *Jurnalul lui Petre Ispirescu*, f. 25.

² *Idem*, f. 11.

³ *Idem*, f. 19.

Voiculescu de la Domnița Bălașa. Fiind silitor, după o vreme e angajat împreună cu alți elevi să cînte duminica în strana bisericii pentru 10 lei pe lună. A fost un moment important în viața lui, căci tatăl său l-a chemat și i-a spus : „De aici înainte ești în stare să te ții, acum ai leafă ; mîncare și locuință ai de la mine, tu să te chivernisești și să te îngrijești de îmbrăcăminte”.¹

Petre Ispirescu avea 13 ani. În timpul săptămînii, cînd era liber, continua să meargă la „școală”... „Dorința de a învăța m-a dominat. Voiam să citesc. Nu știu ce cărți se tipăreau pe atunci. Știu că în mînă mi-au căzut Erotocritul, Arghir crăișorul, Halimaua și Alexandria pe care le devoram. Acestea mi-au excitat curiozitatea să știu cum se fac cărțile. Am cercetat încoă și încolo și am aflat oă ele se tipăreau. Crezînd că acolo unde se tipăresc cărțile, adică la tipografie, se poate studia tot, m-am informat despre condițiile în care intrau băieții la tipografie și am aflat tipografia lui Carcaleki, unde am și intrat. Cu aceasta am mulțumit și pe tata, și pe mama care mă îndemnau să învăț un meșteșug, fiindcă, ziceau ei, «meșteșugul este brățară de aur la mîna omului». Mai tirziu am înțeles sensul acestor vorbe...”²

„...La 1848 terminasem cursul de tipografie atîta pe cît poate termina un ucenic într-o tipografie ca a lui Carcaleki lipsită de toate necesariile... Imi plăcea să citesc ; n-am avut însă pe cine să-mi arate ce să citesc. Tipografia lui Carcaleki tipărea numai Vestitorul... De literatură nu se pomenea... Dacă se întîmpla a da peste Foaie pentru minte, inimă și literatură din Brașov, ori Albina românească din Iași, era o fericire deosebită pentru mine.”³

În tipografia lui Carcaleki, Ispirescu stă pînă în 1854 cînd trece la Iosif Compainig unde are prilejul să lucreze la tipărirea unor traduceri din Swift, Bernardin de St. Pierre,

¹ *Idem*, f. 19.

² *Idem*, f. 19.

³ *Idem*, f. 21 verso.

Chateaubriand, J. J. Rousseau, Cervântes, V. Hugo, Al. Dumas, A. de Vigny și alții, potolindu-și astfel în parte setea de lectură.

În acest timp Ispirescu participă la frământările politice premergătoare Unirii Țărilor Române. În acțiunea de anulare a primelor alegeri pentru Divanul ad-hoc, unioniștii au hotărât să dea în vileag corespondența secretă a prințului Vogoride cu fratele său care era secretar la ambasada turcească din Londra. Poliția află însă și-i arestează pe toți colaboratorii la această acțiune, între care era și Ispirescu, care își recapătă libertatea abia în ziua deschiderii Divanului ad-hoc din Muntenia, la 13 septembrie 1857. Întors la tipografie își găsește însă postul ocupat și tocmai după câteva luni de căutare este primit ca lucrător în atelierul tipografic al lui Ferdinand Ohm.

În anul 1858, Vasile Boierescu îi propune să fie director al tipografiei jurnalului *Naționalul*, iar în 1860 îl ia ca asociat până în anul 1863, când tipografia e vândută lui Cezar Bolliac. Despre acești 5 ani Ispirescu a menționat în jurnal că au fost : „ *timpul de fericire al vieții mele* ”¹. Acum începe să se manifeste personalitatea lui. Hărnicia și onestitatea îi deveniseră cunoscute și apreciate. Tot acum întâlnește oameni de cultură ai timpului. Lucrează cu Ion Ionescu de la Brad, cu N. Filimon, Ion Ghica și D. Bolintineanu, cu Cezar Bolliac și alții, care-l încurajează și stimulează. În această perioadă Petre Ispirescu publică cea dintâi poveste din colecția sa, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, găsindu-și fâgașul exteriorizării marelui său talent de povestitor popular, fâgaș pe care nu l-a mai părăsit până la sfârșitul vieții.

Dar, pe lângă truda de culegător tipograf și pe lângă frământarea scrisului, Petre Ispirescu continuă să fie preocupat de progresul tiparului la noi în țară, și mai ales de soarta tipografilor. Toată viața a fost urmărit de ideea dezlegării

¹ *Țăranul român*, 1862, nr. 11, 21 ianuarie.

acestei probleme, și faptul că Ispirescu tindea să aibă o tipografie a lui nu trebuie interpretat ca o dorință de căpătuire, ci ca un mijloc de a contribui la dezvoltarea artei tiparului la noi. Aceasta reiese atît din munca efectivă pe care o ducea alături de lucrători în ateliere, din participarea la cele dintîi încercări de organizare a muncitorimii, cît și din interesul lui pentru instruirea și perfecționarea profesională a tipografilor. De altfel el însuși menționează că : „singură dorința de a face să înflorească tipografia română m-a îndemnat să primesc direcția tipografiei statului“. Într-o scrisoare trimisă lui Eustațiu Aristide¹ care se afla la studii la Paris în 1873, Ispirescu se menținea pe aceeași poziție : „dacă poți să ai ocazie, informează-te despre cele ce se ating de tipografie și scrie-mi. Corpul tipografic de acolo are mai multe asociații : a patronilor, a proșilor, a lucrătorilor. Dacă vei afla să se fi introdus ceva ameliorări spre perfecționarea măiestriei, spre îmbunătățirea soartei lucrătorilor etc., iarăși să-mi scrii, fiind doritor a ști unele ca acestea.“

În anul 1864 Petre Ispirescu pune bazele unui atelier tipografic împreună cu S. Walter și C. Göbl sub denumirea de „Tipografia lucrătorilor asociați“ ; dar din pricina unei neînțelegeri, asociația se desface.

Între timp Ion Ghica îl numește director la Imprimeria Statului. Ispirescu primește postul, dar după doi ani demisionează, asociindu-se cu Georgian, C. Petrescu-Conduratu și I. Buznea înființînd „Noua Tipografie a laboratorilor români“.

De acum încolo Ispirescu își leagă munca și numele de apariția multor lucrări de seamă în istoria culturii românești. Face cunoștință cu Alexandru Odobescu și cu Grigore Tocilescu, lucrează și colaborează cu B. P. Hasdeu la *Columna lui Traian*, fiind primit în cenaclul literar al acestuia ; îl cunoaște pe Vasile Alecsandri care îl protejește cu căldură.

În anul 1879 Ispirescu rămîne să-și conducă singur tipogra-

¹ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. nr. 25890.

fia. Lucrează cu înverșunare. După munca din atelier d'a timpul zilei, noaptea scrie. Tipărește *Poveștile unchișului sfătos* a căror prefață a fost scrisă de Alexandru Odobescu. Numele lui Ispirescu devenise cunoscut prin poveștile publicate în *Țăranul român*, prin legende, basmele și snoavele apărute în anii 1862, 1872, 1873—1874, 1876, prin colaborarea la *Columna lui Traian*, *Revista literară*, *Ghimpele* și altele. Împreună cu profesorul Urban Jarnik de la Universitatea din Viena, plănuiește tipărirea în colaborare a unei creștomatii românești, însă Moses Gaster „este mai harnic” și le-o ia înainte, deși Petre Ispirescu făcuse serioase eforturi și copiasse mult material antologic pe care-l trimisese prietenului său la Viena pentru control și alegere. Într-o scrisoare din 30 septembrie 1882, Ispirescu nota: „Am primit cu multă mulțumire propunerea dumitale de a aduna material trebuincios la creștomafia ce puseseră de gând să faci și știi cu câtă trăgere de inimă am lucrat... Eu am lucrat aproape un an de zile nopțile și toată munca mea a rămas baltă.”

În schimb, însă, tipărește volumul de *Legende sau basmele românilor* pe care îl elogiază Vasile Alecsandri într-o scrisoare ce a fost publicată ca prefață. Totuși, deși ducea o activitate prodigioasă, munca nu i-a fost prețuită la ade-vărata ei valoare. Ispirescu era prea modest, și pe atunci pentru a fi prețuit, *trebuia să ai un nume*, pe care el nu-l avea, după cum spune însuși. Deși Vasile Alecsandri îi făgăduise că va stăruia să-l fie premiat volumul de povești de către Academia română, nu s-a putut realiza nimic în această direcție din pricina opoziției reprezentanților culturii oficiale. În anul 1882 Ispirescu îi scria cu amărăciune lui Jarnik: „Academia n-a găsit-o destul de interesantă pentru a fi premiată. Stau cu cărțile, căci nu se vînd. Acum m-am încredințat și eu că produsele mele sînt niște fleacuri și-ți promit că nu voi mai tipări nimic... Neînsemnatele mele adunări de basme n-au nici o însemnătate. Dovadă despre asta am că m-am adresat la Ministerul Cultelor și pe la mai multe primării din țară ca să-mi cumpere cîteva cărți spre împărțire

ca premii la copii acum de examene și nicăieri nu mi s-a cerut nici un exemplar măcar.

Nu știu ce să fac să-mi scot măcar banii ce am cheltuit cu tiparul, căci de vreun folos pentru osteneala de 25 de ani de când adun la basme nici nu mă gândesc.”¹

În anul 1870, revoltat de samavolniciile stăpînirii, de superficialitatea și venalitatea slujbașilor, simțite chiar pe spinarea lui de tîrgoveț împovărat cu datorii și cu greutățile unei case de copii pe care-i hrănea din munca mîinilor sale harnice, exclamase: „Pînă cînd are să meargă și unde au să se sfîrșească nenorocirile ce se grămădesc pe capul bieteii fărî...”

În anul 1883 suferă un atac de congestie cerebrală din care își revine și-și reia munca obișnuită. Lucrează mereu în tipografie și acasă ca să poată face față datoriilor și cheltuielilor zilnice. În fărîma de timp liber ce-i mai rămînea din cînd în cînd, îi făcea o deosebită plăcere să tălîfăsuiască cu tinerii Ionescu-Gion, Lazăr Șăineanu, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Al. Vlahuță și alții, care-i căutau tovarășia și-i puneau tot felul de întrebări ca să-l îndemne la vorbă „neaoșă românească”².

În noaptea de 20 noiembrie 1887 Petre Ispirescu este lovit de al doilea atac de congestie cerebrală care îl răpune în timp ce scria la masa lui de lucru.

Din parcurgerea sumară a vieții sale, Petre Ispirescu ni se înfățișează altfel decît a fost prezentat de unii biografi pînă acum. Fiu de meseriaș, el însuși meseriaș, Petre Ispirescu și-a cîștigat prin trudă zilnică salariul mizer. Chiar atunci cînd a ajuns la conducerea unei tipografii, el n-a pregetat să lucreze efectiv în atelier sau să se străduiască pentru îmbunătățirea condițiilor de trai a lucrătorilor tipografi și pentru progresul cultural. Atitudinea lui critică față de clasa stăpîni-

¹ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, ms. nr. 250/1958 A. N.

² Al. Odobescu, cuvîntare ținută la Academie, 11 dec. 1887.

toare i-a adus multe neplăceri și neaderarea la concepțiile ei de viață a determinat minimalizarea valorii operei sale de către oficialitatea culturală burgheză. Deși V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, B. Delavrancea, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, I. Urban Jarnik, Lazăr Șăineanu și alți cărturari de vază au arătat marea valoare a scrierilor lui Ispirescu, școala burgheză românească a trecut în general cu „discreție“ peste numele lui, socotindu-l doar un simplu culegător de povești, așa cum, de altfel, în marea lui modestie își spunea el însuși. Realitatea este cu totul alta.

Barbu Ștefănescu-Delavrancea spunea cu îndreptățire : „Basmelor românilor este o operă mare și originală. Ispirescu nu este un culegător după cum cred unii culegători nevino-vați și alți știutori invidioși, ci un adevărat creator...“ „Ispirescu a fost furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre ; Ispirescu a fost artistul care a croit și modelat diferite calapoade în care s-au închegat formele acestor legende... Dar limba ? Ce laude ar fi care nu i s-ar cuveni ? Basmele românilor este cea mai strașnică palmă pentru acei săraci cu duiul care strigă la fiecăruia că este luat dintr-un cronicar pe care desigur că nu l-au citit. Limba poporului este vie, limba lui Ispirescu este imaginea desăvârșită a acestei limbi uitate, sărăcite, schilodite de către mulțimea de scriitori și ignoranți și lipsiți de talent.“¹

Delavrancea a scris în felul său măiestrit, vibrant despre frumusețea basmelor lui Ispirescu, despre limba lor poetică, despre imagini, despre stil ; aceleași calități le-au subliniat și Odobescu, Gaster, Urban Jarnik, Șăineanu și alții. Puțin s-a vorbit însă despre conținutul basmelor lui, despre legătura basmelor cu viața lui și cu viața celor ce le-au povestit, viața adevărată din care acestea izvorăsc.

În general, mai ales în mediul orășenesc și sub influența culturii cărturărești se crede că poveștile sînt destinate co-

¹ Barbu Delavrancea, *Petre Ispirescu*, în ziarul *Românul*, dec. 1887.

piilor. Asta cu atît mai mult cu cît chiar pe colecția de basme a fraților Grimm care au avut o atît de mare răspîndire prin tipar, noțiunea de poveste s-a legat de vîrsta copilăriei chiar în titlu.¹

Este foarte adevărat că cei mai asidui admiratori de întîmplări fermecate sînt copiii, însă în realitatea folclorică și mai ales în mediul sătesc unde prilejurile de povestit sînt specifice, aceștia sînt ascultători întîmplători și în măsura în care sînt prezenți la preocupările celor mari. Acolo poveștile se spun între oameni maturi și au un rol precis, împletindu-se în procesul muncii, la șezători și clăci, ori în diferite împrejurări în care se întîlnesc mai mulți oameni. În felul acesta poveștile se spun, circulă prin viu grai tot așa cum au circulat zeci și sute de secole de la om la om, de la popor la popor, în pasul caravanelor, în pînzele umflate ale corăbiilor ori sub scuturile ostașilor, fără să cunoască granițe. Ele s-au amestecat, s-au amplificat, au căpătat culoare locală și au transmis din generație în generație și de la semînție la semînție experiența de viață, mentalitatea și elementele de civilizație ale fiecărei epoci. Tipărirea unor povești a fixat pe hîrtie forma pe care acestea o aveau în timpul cînd au fost culese, însă nu le-a oprit circulația orală care a continuat în mediile prielnice, paralel cu poveștile din sfera de circulație a cărții. Ele au urmat să se contamineze, să acumuleze elemente noi, să se schimbe odată cu schimbarea mentalității societății, determinată de transformările istorice, economice și politice. Astfel s-au născut variante noi față de poveștile fixate prin tipar, din a căror studiere comparativă ne putem da seama de felul cum a evoluat societatea respectivă.

În același timp fiecare povestitor își are partea lui de contribuție la rotunjirea unui basm potrivit talentului, gustului artistic, mentalității, cunoștințelor și experienței sale de viață. Povestitorul poate face ca un basm să trăiască sau nu. Dacă

¹ *Kinder und Hausmärchen* (Povești pentru copii și toată casa).

basmul place, însemnează că a corespuns mentalității și gustului colectivității. Tot așa și cu basmele lui Ispirescu. Dacă n-au fost premiate de către oficialitățile timpului, ele au fost primite de masele populare care le-au făcut să circule cu intensitate. Ele au fost povestite și citite de multe generații, și aceasta nu se datorește numai întâmplării că Petre Ispirescu a fost un excepțional povestitor popular, ci mai ales faptului că basmele lui au corespuns gustului și năzuințelor celor ce le-au adoptat. Aici stă marea valoare a moștenirii lăsate de modestul tipograf.

Este limpede dorința lui aprinsă de a da oamenilor asupriți pe care-i iubea cu atita căldură, ceva din ceea ce năzuiau. Voia să-i sprijine, să le ridice moralul, să le întretină optimismul, să le facă educația năzuinții spre mai bine. El a fost într-adevăr unul din lumea „celor ce gîndeau în basme” cîntată de Mihai Eminescu, a fost un exponent autentic al forței de creație a poporului.

Conținutul basmelor lui Ispirescu este uman. Făt-frumos, Ileana-Cosinzeana, deși fac lucruri neobișnuite care întrec posibilitățile reale ale oamenilor, totuși au sentimente omenești obișnuite. Sînt modești, sînt buni, muncitori, respectuoși cu cei mai în vîrstă și mai ales iubesc natura pe care o ocrotesc. Și unul, și altul, prin purtarea și prin calitățile pe care le au, pot fi luați de exemplu.

Vitejia și curajul lui Făt-frumos, lupta cu balaurul, cu zmeul ori cu toate primejdiile întîmpinate în năstrușnicele lui călătorii, fac să apară neimportante oricare alte greutăți mărunte din viață. Etica omului-om este clară. Cînd pleacă la vînațoare nu se gîndește să ucidă, doar, de dragul vînatului. El judecă : „De voi vîna — zice el — păsărele mititele : privighetori, pitulice, scatii, stiglept... pădurile și codrii vor rămînea mute, freamătul frunzelor tinere de primăvară va ajunge să n-aibă cu cine să se îngîne... Lipsă de un așa vînat, prin care să fac rău altora și prin care să nu se poată cunoaște vitejia unui român... Și fiindcă sunt plecat pentru

vînat, voi vîna dară fiare sălbatice, cari fac tuturor rău, și prin aceasta chiar se va vedea voinicia unui român.”¹

Defectele nu sînt trecute cu vederea și personajele negative sînt tratate cu aceeași atenție. Pentru ironizarea celor lăudaroși putem cita : „...Mulți voinici se potricăliseră semețindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare ; și cînd la treabă, hîț în sus, hîț în jos, da din colț în colț și nu știa de unde s-o înceapă și unde s-o sfîrșească, vezi că nu toate muștele fac miere”.²

Invidia este vestejită în cîteva vorbe și este explicată în mod firesc, pentru ca ascultătorul să fie prevenit în viața de toate zilele la ce să se aștepte din partea unui vrăjmaș : „Atunci frații ținură sfat și ziseră : Să așteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă și atunci, ori bine ori rău de va face, să-l pierdem ca să ne curățim de unul ca dinsul care ne face de rușine.”³ Este vorba de fratele mai mic, ce izbutise să culeagă poame din mărul de aur, spre ciuda nevolnicilor săi frați mai mari.

Personajele pozitive ale basmelor lui Ispirescu sînt foarte asemănătoare oamenilor de rînd. Nu cunosc fanfaronada, nu vorbesc pocit, se poartă cu naturalețe, fie că sînt odrasle împărătești, fie că sînt oameni simpli. În schimb personajele negative apar îngîmfate, rele, invidioase, proaste. Prin ridicolul în care sînt puse în situații caraghioase, simpatia ascultătorului și sublinierea exemplificatoare se îndreaptă spre personajul pozitiv :

„Boierul întreabă pe bogătaș :

— Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta ?

Bogătașul răspunde cu coraj :

— Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decît porcul meu din ogradă, care are grăsimia pe el de o palmă de groasă.

— Minciuni spui, răspunde boierul.

¹ Fiul vîndătorului.

² Greuceanu.

³ Prislea cel voinic și merele de aur.

Și întrebînd și pe săracul, el răspunse cu sfială :

— Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pămîntul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătățile pe cari le avem.

— Așa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătașului iară :

— Ce aleargă mai iute pe lumea asta ?

— Armăsarul meu, cucoane — răspunse bogătașul — că aleargă peste văi și dealuri, cînd îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

— Apăi de, cucoane, capul meu nu mă duce așa departe, fără decît, dau cu socoteală că nimic nu aleargă așa de iute ca gîndul, răspunse și săracul.

— Tu ai dreptate, cela aiurează.¹

Și după ce bogătașul lingușitor mai spune o trăsnaie, este izgonit cu rușine.

Omul avut și îngîmfat, conștient de puterea avuției sale este batjocorit. În alte povești populare este chiar pedepsit pentru purtarea lui. Din toate disputele cu zmeii stăpîni de moșii, cu crai aroganți ori cu chiaburi hrăpăreți, învingător iese întotdeauna eroul care reprezintă mentalitatea claselor asuprite. În aceste dispute aflăm de fapt o reflectare metaforică a luptei de clasă.

Chiar miraculosul nu este de esență magică, mistică, ci exprimă o dorință, un vis al omului de a cuceri și stăpîni tainele și bogățiile naturii. În zilele noastre, multe din aspectele miraculosului din basm, cîndva un deziderat al omului, sînt depășite de cuceririle științei și de realizările tehnicii. El este cunoscut în mod cu totul natural și nu rezolvă o situație, ci devine un mijloc prin care eroul, folosindu-l cu inteligență, scapă dintr-un impas. Într-un basm, eroul înfometat și cu toți banii pierduți la un joc de noroc cu o prințesă fermecătoare, se duce la pescuit. Cînd să plece de lingă iaz amărît că nu prindea nimic, „văzu o mreană. Mreana fugi, el după ea.

¹ *Fata săracului cea isteapă.*

pină-i veni bine și aruncînd plasa o încîlci într-însa și o trase la margine. Văzu el că mreana era cit să le ajungă pe două zile. Se bucura în inima sa că făcuse o treabă cumsecade. Se puse deci de o curăță de solzi : o spintecă, îi scoase măruntaiele. Cînd, în loc de lapți, ce să vezi! ceva ce nu semăna a nimic. Luă el acel ceva, îl spălă, și rămase un fel de covățea mititică de piatră.

— Bună este și asta, zise el. Să am cu ce bea apă.

Și îndată și luă oleacă de apă cu dînsa să bea. Cînd s-o aducă la gură, ea era plină cu galbeni. Se miră de astă întimplare. Răsturnă banii în poală și mai luă odată apă ca să bea. Cînd să aducă la gură, se făcu iară bani.

— Acum aide la zîna mea măiastră, zise el.

Lasă și plasă, și pește, și colibă, și într-un suflet alergă la gazda lui din oraș.”¹

Tot „miracolul” se rezumă la un căuș mic de piatră care transformă apa în bani! Concret, fără amestecul nici unei divinități. Eroul nici nu se miră, nici nu se înspăimîntă. Și la fel se întîmplă în toate poveștile lui Ispirescu. Chiar acolo unde personajele, vorbind între ele sau gîndindu-se, spun : „Dac-o vrea Dumnezeu”, ori „Mulțumesc lui Dumnezeu”, acestea sînt doar expresii uzuale din vorbirea populară românească, expresii ce se aud și astăzi, ca de altfel și în limba bulgară, în limba sîrbă, în limba rusă, ori în alte limbi. Ele corespund unei perioade din dezvoltarea istorică a acestor popoare, au intrat în limbajul obișnuit și nu au nici un conținut mistic.

Modul de a povesti al lui Ispirescu îi este caracteristic, deosebit de al altor culegători, și în special de al lui Creangă. El se apropie de acela al povestitorilor populari pe care îi găsim și astăzi. Este interesantă o comparație între stilul poveștilor tipografului bucureștean și ale celor scrise de povestitorul humuleștean, însă nu făcută la modul general ori numai prin aluzii, ci printr-o analiză de structură, conținut și formă a

¹ Cei trei frați împărați.

două din povești care aparțin aceluiași tip. Pentru aceasta, cele mai potrivite le socotim *Fata moșului cea cuminte* de Ispirescu și *Fata babei și fata moșneagului* de Creangă. Dintre toate celelalte basme care corespund în opera celor doi povestitori¹, doar acestea respectă amândouă cu fidelitate schema unui tip (*Fata cea bună și fata cea rea*²), înlesnind compararea și determinarea caracteristicilor fiecăruia. Cu toate că basmul lui Ispirescu s-a tipărit cu zece ani înaintea basmului lui Creangă³, asemănarea dintre cele două variante nu se datorește probabilității ca povestitorul moldovean să-l fi citit pe Ispirescu, ci existenței tipului de basm în circulația orală folclorică în Moldova în același timp, fiindcă dacă pentru Muntenia se cunoaște varianta Ispirescu, cam în aceeași vreme a cules și I. G. Zbierea în Bucovina, o variantă tipărită însă cu douăzeci de ani mai târziu⁴ și cu care seamănă în mod izbitor varianta Creangă. Faptul poate fi folosit și la determinarea calității folclorice a pieselor în discuție.

Lazăr Șăineanu, vorbind despre modul în care Petre Ispirescu își scria basmele, a fost probabil influențat și de admirabila metaforă din articolul lui Delavrancea scris la moartea povestitorului⁵ metaforă pe care însă n-a înțeles-o cum trebuie și afirmă că: „*Răposatul Ispirescu compara diferitele redacțiuni ale aceluiași basm povestit de diferite persoane, alegea și cerna părțile ce-i păreau mai potrivite și reconstruia astfel*

¹ Bogdan Viteazul — Dănilă Prepeleac ; Porcul cel fermecat — Povestea porcului ; Țugulea — Harap Alb ; Dundă Voinicul — Făt-frumos, fiul iepei.

² După clasificția internațională în St. Thompson : *The types of the Folktale* (Tipurile basmului), Helsinki, 1964, tipul 480. Faptul că povestea se găsește la foarte multe popoare înlesnește cercetătorilor urmărirea istorică a circulației motivelor. În folclorul românesc sînt cunoscute pînă acum 18 variante.

³ *Țăranul român*, 25 (1867). și, respectiv, *Convorbiri literare*, 1877.

⁴ I. G. Zbierea, *Povești populare românești*, 1886, p. 206.

⁵ „Ispirescu a fost furnalul enorm...” etc. v. p. XII.

întregul.”¹ Până aici, afirmația a putut cel mult să sugereze procedeul unor scriitori de basme de după anul 1895. În ce-l privește pe Ispirescu însă, ea nu are nici un temei. În afară de faptul că acesta arată de la cine a ascultat basmul, în anul 1872 când a scris prefata la *Legendele și basmele românilor*² și-a dezvăluit convingerile în legătură cu basmele pe care le scrie : „*Încă de la 1862 parte din aceste legende sau basme s-au dat la lumină prin foaia Țăranul român. S-au cules atunci din gura poporului și s-au scris prin îndemnul d. I. Ionescu, redactorul și proprietarul acelei foi.*”

Primirea favorabilă ce a avut a doua ediție, a făcut pe colectorul lor să nu înceteze de a aduna mai multe de asemenea legende și de a da această a treia ediție, mult înăvuiată.

Cine are carte, are și parte, zice unul din proverbi cel înțelepți ai poporului. *Legendele noastre nefiind scrise, multe dintr-însele s-au și pierdut. Cele rămase nefiind cunoscute, ca și tradițiile noastre, au făcut pe unii să zică că origina naționalității noastre se pierde în întunericul secolilor.*

Scopul colectorului a fost ca aceste legende să fie scrise, spre a se putea servi cu ele cei competenți și erudiții, ea să scoată dintr-însele orice lumină vor putea găsi întru completarea istoriei națiunii noastre.

Meritul este al poporului care a păstrat aceste legende, dacă ele vor avea vreun merit. Limba, pe cât a fost cu pu-

¹ Lazăr Șăineanu, *Basmele române...*, București, 1895, p. 195.

² *Adunate din gura poporului și date la lumină de un călător tipograf.* A treia ediție, considerabil augmentată. Partea I, București, Tipografia laboratorilor români, 1872. Începând cu partea a doua a colecției, broșura 1 din 1874 și broșura 2 din 1876, titlul a fost schimbat în *Legende sau basmele românilor*, așa cum a apărut apoi pe toate reeditările colecției de basme a lui Ispirescu. Volumul de față nu a respectat acest titlu deoarece cuprinde și unele povești publicate în alte broșuri.

timfă, este a lui. Nimic, dară absolut nimic nu este al colec-
torului, decît plăcerea de a le scrie.

Ori cite de asemenea legende va mai putea aduna, el va
da publicităţii.“

De altfel, profesorul francez Leo Bachelin, angajat la Bucu-
reşti ca bibliotecar al Palatului, în acelaşi timp cu Şăineanu,
îşi exprimă altă părere cu privire la Ispirescu în introducerea
scrisă la o colecţie de şapte basme româneşti tipărite în limba
franceză la Paris de Jules Brun în 1894 : „...Să mi se îngăduie
să adaug exemplul la toerie şi să fac aici câteva citaţii îm-
prumutate din colecţia Ispirescu cea mai autentică, cea mai
puţin suspectată de interpolări“.

În realitate, Petre Ispirescu a fost un autentic povestitor
popular... „Ieşit din rîndurile poporului şi crescînd în mijlocul
său, el se identificase cu vederile şi simţirile lui, cu instinctul
şi gustul popular“¹. Este foarte adevărat însă că în basmele
scrise de el i se reflectă personalitatea, asemenea oricărui alt
povestitor popular, cu mentalitatea şi cunoştinţele corespon-
zătoare mediului şi modului său de viaţă. Ispirescu nu a fost
un cărturar, un om cultivat. O recunoaşte singur în mai
multe rînduri.² El a fost un autodidact care a învăţat de la
un dascăl doar să scrie şi să citească, şi care a citit singur
nu din pasiunea literaturii ci din setea de a şti, de a cu-
noaşte. El a fost un autodidact care dacă nu a „...pătruns
în sanctuarul luminii“, în schimb a pătruns în cultura po-
porului nostru prin forţa şi autenticitatea talentului său de
povestitor. Ispirescu nu a scris ca să facă literatură. Încer-
cările sale literare în versuri au eşuat. El a simţit stăruitor
nevoia să fixeze şi să comunice semenilor săi ceva din bogăţia
de naraţiuni a poporului. El a povestit în limba vie, în limba
pe care o vorbea el însuşi cu cei din jurul său şi care nu
era o limbă „de mahala“ bucureşteană, căci pe atunci limba

¹ Lazăr Şăineanu, *op. cit.*, p. 195.

² Cf. ante scrisoarea din 23 aprilie 1883 către I. Urban
Jarnik, şi în *Jurnalul* său, f. 19.

vorbită de locuitorii diferitelor cartiere din București nu se deosebea — de altfel ca și viața cotidiană, ca și mentalitatea lor — de cea a satului. Era limba înțeleasă atunci, înțeleasă și astăzi de toți cei ce vorbesc românește. Aici nu mai putem fi de acord cu ceea ce spune Șăineanu în continuare: „*Cu toate astea oarecare cultură literară și natura-i de artist se oglindesc întrucitva și în basmele publicate de dînsul*“... Poporul nu vorbește nici așa de frumos, nici așa de bine...“, care se contrazice în aceeași frază spunînd că basmele au un stil și un mare merit literar, iar fondul, formulele și locuțiunile stereotipe aparțin graiului poporului.¹ Poporul vorbește și frumos și bine; dovada ne-o fac numeroșii povestitori populari care folosesc limba vorbită cu mai multă măiestrie decît unii minuatori ai condeiului. De altfel o remarcă asemănătoare a făcut și Delavrancea în evocarea figurii lui Ispirescu. De multe ori descrierile din basmele tipografului — peisaje, palate — au fost socotite ca fiind influențate de literatura cultă. Aici de fapt este o oglindire a orizontului de cunoștințe al povestitorului. Ispirescu a trăit toată viața lui în București și n-a ieșit afară din oraș decît de trei sau patru ori: într-o excursie în copilărie, într-o călătorie la Roșiori, în alta la Cîmpulung-Muscel. El nu cunoștea natura în plinătatea ei dintr-un contact direct și îndelungat. De aceea impresiile căpătate în scurtele sale ieșiri din oraș au fost deosebit de puternice și s-au oglindit în descrierea peisajelor din toate basmele lui. Descrierea grădinilor împăratești și a palatelor seamănă cu imaginile văzute în diverse ilustrații contemporane. Este natural ca povestitorul Ispirescu să facă apel la imaginile cunoscute de el pentru a crea ambianța în care să i se miște personajele basmelor sale, tot așa cum povestitoarea Maria lui Crăciun din Izvorul Muntelui-Bicaz își plasa în anul 1956 basmele în peisajul și modul de viață al satului său, cum Moise Săracul din Poiana Răchitelii-Hațeg în anul 1952 descria

¹ *Ibidem.*

în povești pădurea în care trăise el, cum moș Gheorghe Rădolaș din Bătrâni-Teleajen când vroia să aprecieze distanța în basmul său, spunea : „*Ca de aici la Starchiojd...*” satul învecinat cu al său, peste deal, în sfârșit ca tânărul Corban Constantin care, în 1956, când povestea despre fierarul ce l-a păcălit pe dracul fi descria amănunțit fierăria ca pe a fierarului din sat în casa cărui făceam înregistrarea.

Dacă judecăm descrierile din basmele lui Ispirescu raportate doar la literatura scrisă și numai prin prisma teoriei literare, orizontul judecății se limitează, pe când dacă ținem seamă de datele reale ale modului său de viață, ale mediului său, de complexitatea de sentimente care l-au determinat pe acesta să-și aștearnă gândurile și impresiile pe hârtie așa cum a făcut-o, putem să ne dăm seama de marea sensibilitate și gingășie de simțire a povestitorului care și-a „spus” basmele simplu, direct, ca și când ar fi vorbit, și nu le-a „scris” căutînd fraze și cuvinte meșteșugite. Din simpla alăturare a poveștilor se poate observa ceea ce-l deosebește pe povestitorul Ispirescu de scriitorul Creangă și de alți culegători de basme, care în general l-au luat pe acesta din urmă ca exemplu.

Ispirescu își începe basmul simplu, ca o relatare verbală obișnuită : „*A fost odată un om bătrîn care avea o fată mare, de se dusesse vestea în lume de vrednicia ei. Moșneagul (unchiașul) se căsătorise de a doua oară cu o babă, care avea și ea o fată mare.*”

Baba însă, punea pe fata unchiașului la toate greutățile casei ; iară fata ei se dăduse de ședere.

Biata fata unchiașului torcea, țesea, făcea pîine, mătura și scutura fără să zică nici pis ! dară baba punea parte fetei sale, și pîra la unchiaș pe fiica lui și o tot ocăra.

Nu era ziuliță lăsată de Dumnezeu să nu se certe cu el, ca să-și gonească copilă, și-i zicea :

— *Daca nu-ți vei duce fata de aici, pîine și sare pe un taler cu tine nu mai mînînc...*”

În basmul lui Ion Creangă începutul este îmbogățit cu comentarii, cu amănunte, cu justificări care aparțin scriitorului obișnuit să mediteze asupra frazei, să revină, să o rotunjească, să o „lucreeze“ : „Era odată un moșneag ș-o babă ; și moșneagul avea o fată, și baba iar o fată. Fata babei era slută, leneșă, ȕfnoasă și rea la inimă ; dar, pentru că era «fata mamei», se alintă cum s-alintă cioara-n laș, lăsînd tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune și frumoase. Dar această fată bună era horopsită și de sora cea de scoarță, și de mama cea vitregă ; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace și răbdătoare ; căci altfel ar fi fost vai ș-amar de pielea ei.

Fata moșneagului la deal, fata moșneagului la vale ; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuielul în spate la moară, ea, în sfîrșit, în toate părțile după treabă. Cît era ziulica de mare, nu-mi mai strîngea picioarele ; dintr-o parte venea și-n alta se ducea. Ș-apoi baba și cu odorul de ȕică-sa tot cîrtoare și nemulțămitoare erau. Pentru babă, fata moșneagului era peatră de moară în casă ; iar fata ei, busuioc de pus la icoane.“

Creangă amplifică povestirea cu amănunte, crează scene sugestive, împrumută eroilor atitudini subliniate cu umor, scrie povestea atît pentru el cît și pentru cei care o sã-l citească : „Cînd se duceau amîndouă fetele în sat la șezătoare sara, fata moșneagului nu se încurca, ci torcea cîte-un ciur plin de fuse ; iar fata babei îndruga și ea, cu mare ce, cîte-un fus ; și-apoi cînd veneau amîndouă fetele acasă noaptea tîrziu, fata babei sãrea tute poste pirlaz și zicea fetei moșneagului sã-ȕ deie ciurul cu fusele, ca sã-l ȕie pînă va sãri și ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul și fuga în casă la babă și la moșneag, spuînd că ea a tors acele fuse. În zadar fata moșneagului spunea în urmă că acela este lucrul mîinilor sale ; căci îndată o apucau de obraz baba și

cu fiică-sa și trebuia numaidecît să rămîie pe-a lor. Cînd venea duminica și sărbătorile, fata babei era împopoțată și netezită pe cap de parc-o linsese vițelii. Nu era joc, nu era clacă în sat, la care să nu se ducă fata babei, iar fata moșneagului era oprită cu asprime de la toate aieste. Și-apoi cînd venea moșneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă melița : că fata lui nu ascultă, că-i ușernică, că-i leneșă, că-i soi rău... că-i lae, că-i bălaie, și că s-o alunge de la casă ; s-o trimită la slujbă, unde știe, că nu-i chip s-o mai fie : pentru că poate să înmăruvească și pe fata ei.“

Justificarea plecării de acasă a fetei moșului, la Ispirescu este mai naturală, mai omenească : „Bietul om se cam codea ; dară baba într-o noapte turnă apă pe vatră și stinse focul ce-l învălise fata unchiașului de cu seară.

A doua zi, dis-de-dimineață, se scoală fata să facă focul, fiindcă tot pe ea cădeau păcatele ; dară foc nu mai găsi în vatră.

Atunci, de frică să nu o ocărăscă mumă-sa cea vitregă, se urcă pe bordei, se uită în toate părțile, doară va vedea încotrova vreo zară de foc, ca să se ducă să ceară măcar un cărbune ; dară nu se văzu nicăiri ceea ce căuta ea. Cînd, tocmai cînd era să se dea jos, zări spre răsărit abia licărînd o mititică vilvotaie ; se cobori de pe coperiș și o luă într-acolo.“

La Creangă episodul este mai complicat pentru că scriitorul, pe lingă unele aprecieri umoristice, a găsit și locul potrivit să strecoare unele sfaturi morale : „Moșneagul, fiind un gură-cască, sau cum îți vre să-i ziceți, se uita în coarnele ei, și ce-i spunea ea, sfînt era. Din inimă, bietul moșneag poate c-ar mai fi zis cîte ceva ; dar acum apucase a cînta găina la casa lui, și cucușul nu mai avea nici o trecere ; și-apoi, ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu didiochiul ; căci baba și cu fiică-sa îl umpleau de bogdaprosti.

Intr-una din zile, moșneagul, fiind foarte amărit de cîte-i spunea baba, chemă fata și-i zise :

— *Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine : că n-o ascuți, că ești rea de gură și innăvăvită și că nu este de chip să mai stai la casa mea ; de-accea du-te și tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atita gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ți sunt că, orșunde te-i duce, să fii supusă, blajină și harnică ; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o : c-a mai fost și mila părintească la mijloc !... dar prin străini, Dumnezeu știe peste ce soi de sămînță de oameni îi da ; și nu ți-or putè răbda cîte ți-am răbdat noi.*

Atunci biata fată, văzînd că baba și cu fiică-sa voiesc cu orice chip s-o alunge, sărută mîna tată-său și, cu lacrimi în ochi, pornește în toată lumea, depărtîndu-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere !"

În timpul călătoriei, hărnicia eroinei lui Petre Ispirescu se manifestă în mod spontan, natural, ca a oricărei țărănci tinere și sănătoase care își cunoaște valoarea muncii ca și răsplata : „Se duse, se duse și la foc nu mai ajunse ; dară în drumul ei întilni o grădină părăginită care o strigă zicîndu-i :

— *Fată mare, fată mare ! vino de-mi curăță pomii ce mi-au mai rămas de omizi ; și, cînd te-i întoarce, ți-oi da poame coapte să mănînci.*

Se apucă fata de lucru numaidecît, și cum isprăvi, îndată plecă..." Și la fel a făcut cu un puț pe care l-a sleit, cu un cuptor pe care l-a lipit.

Creangă insistă mai mult asupra comportării eroinei sale, cugetă mai mult asupra modului cum să redea episodul : „Și merge ea cît merge pe-un drum, până ce, din întîmplare, îi iese înainte o cățelușă bolnavă ca vat de capul ei și slabă de-i numărăi coastele ; și cum căzu pe fată, îi zise :

— *Fată frumoasă și harnică, fie-ți milă de mine și mă grijește, că ți-oi prinde bine și eu vrodată !*

Atunci fetei i se făcu milă și, luînd cățelușa, o spălă și-o griji foarte bine. Apoi o lăsă acolo și-și căută de drum, mulțumită fiind în suflet că a putut săvîrși o faptă bună.

Nu merse ea tocmai mult, și numai iaca ce vede un păr frumos și înflorit, dar plin de omizi în toate părțile. Părul, cum vede pe fată, zice :

— Fată frumoasă și harnică, grijește-mă și curăță-mă de omizi, că ți-oiu prinde și eu bine vrodată !

Fata, harnică cum era, curăți părul de uscături și de omizi cu mare îngrijire și apoi se tot duce înainte să-și caute stăpîn...”

Și la fel se pot alătura și analiza episoadele asemănătoare din alte basme ale lui Ispirescu și Creangă, îmbogățindu-se argumentele pentru definirea povestitorului și a scriitorului.

B. P. Hasdeu, acum aproape o sută de ani¹ afirma că basmele lui Ispirescu „au avantajul de a reproduce cu predilecție modul de a nara propriu al săteanului, în loc de a înlocui caracteristicile idiotisme ale graiului rustic prin forme mai prozaice ale pedantismului urban”, iar I. Urban Jarnik face observația în legătură cu Ispirescu : „Fiind însă domnia-sa un bărbat din popor care totdeauna a trăit și mai trăiește în mijlocul său, se poate foarte lesne că în unele din ele dînsul este într-aceeași vreme povestitor și editor.”²

Opera lui Petre Ispirescu merită să fie studiată mai în adîncime. El nu este doar un autentic povestitor ci și un mare creator popular. Poveștile și snoavele sale, din momentul în care au fost tipărite au circulat cu intensitate, fiind mereu republicate.

Le-au citit copiii, au fost înserate în manualele de școală, au fost transmise pe cale orală. Limba, imaginile, situațiile din scrierile sale au fost de multe ori punct de plecare în graiul viu al oamenilor de rînd, ori al copiilor ce învățau să

¹ Prefața la *Legende sau basmele românilor*, I/1, 1872, p. VIII.

² I. Urban Jarnik, *Însemnări cu privire la limba basmelor populare românești*, Bîrlad, 1913. Este traducerea românească a unui articol scris în limba germană, cu 35 de ani mai înainte, la Viena.

vorbească și să scrie. Ele au fost de multe ori exemple pentru mulți scriitori, au însoțit pas cu pas dezvoltarea culturii românești.

Judecînd opera tipografului-povestitor strîns legată de viața, gîndurile și simțămintele lui ca și de ale celor căroră le erau destinate minunatele lui basme, va trebui să-i dăm adevărata prețuire și s-o așezăm la locul de cinste cuvenit creației precursorilor în istoria dezvoltării limbii vii, a literaturii și a culturii poporului nostru.

CORNELIU BĂRBULESCU

TABEL CRONOLOGIC

- 1830 *Ianuarie*. S-a născut Petre Ispirescu într-o casă de pe ulița Pescăria Veche din București. Tatăl se numea Gheorghe și avea o frizerie pe calea Văcărești, mama se numea Elena. Ispirescu a mai avut doi frați: Ștefan, Gheorghe, și o soră, Safta.
- 1838 Petre Ispirescu este dat la școala dascălului Niculae de la biserica Udricani, iar apoi la cea a lui Stan Lupescu din mahalaua Olteni, despre care vorbește și Ion Ghica într-o scrisoare către Vasile Alecsandri.
- 1840 *Primăvara*. Face o plimbare cu colegii de școală de la biserica Olteni până la biserica lui Tîrcă. Descrie admirabil peisajul în *Cîteva amintiri din școală* (Vezi *Revista Fundațiilor*, ianuarie, 1947).
- 1843 Trece la profesorul George Voiculescu de la biserica Domnița Bălașa să învețe psaltichia și este angajat să cînte duminica în strănă pentru 10 lei pe lună.

- 1844 Se angajează ucenic la tipografia lui Zaharia Carcaleki. La această tipografie care funcționa pe str. Lipscani, începînd din 1843 se tipărea *Vestitorul românesc* iar din 1837 *Cantorul de avis și comers*, la care a lucrat și Ispirescu, ca ucenic tipograf.
- 1848 Ispirescu termină ucenicia și e angajat lucrător cu o sută lei pe lună. Culegea el singur *Vestitorul românesc*.
- 1853 *Toamna*. Trece de la tipografia lui Carcaleki la tipografia mai mare a lui Compainig Iosif, care adusese prima mașină tipografică la noi în țară.
- 1854 Face cunoștința doctorului Antalfi, care îl sfătuiește să învețe limba franceză, lucru pe care Ispirescu începe să-l facă cu multă tragere de inimă, ajungînd să citească publicații franțuzești și chiar să facă traduceri. A fost menționată traducerea lucrării *Ruinele Palmirei* a lui Volney, circa 800 pagini de manuscris, scrise mărunt în jurul anilor 1871—1875, care însă s-a pierdut.
- 1857 Tipărește pe ascuns din îndemnul lui I. G. Valentineanu și fără știrea cenzurii, corespondența secretă a principelui Vogoride cu un văr al său (consulul Turciei la Londra), corespondență în care erau pomenite încercările de-a submina Unirea Principatelor. Poliția intervine și-l arestează pe Ispirescu ținîndu-l închis trei săptămîni. Cînd a fost eliberat, și-a găsit postul de la tipografie ocupat.

- 1858 Lucrează în tipografia lui Ferdinand Ohm doar două luni, apoi este numit director al tipografiei lui Vasile Boierescu, în care a început tipărirea jurnalului *Naționalul*. Tipografia era înzestrată cu cea dintâi presă mecanică adusă la noi din Franța.
- 1860 Ispirescu devine asociatul lui Vasile Boierescu.
- 1861 Se căsătorește cu Sevastița, fiica lui Dima Petrescu, staroste de cavafi și-și instalează familia în strada Sălciilor nr. 17 unde a locuit până la sfârșitul vieții. A avut 10 copii.
- 1862 Publică primul său basm : *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte sau povestea lui Făt-frumos*, în numărul 11 din 21 ianuarie al ziarului *Țăranul român*, care se tipărea din 1861 în tipografia *Naționalului* sub direcția lui Ion Ionescu de la Brad. În această tipografie Ispirescu i-a cunoscut pe Nicolae Filimon, Ion Ghica, Bolintineanu, Cezar Bolliac.
- 1862 *Vara*. Tipărește o broșură cuprinzând trei basme publicate în *Țăranul român* sub titlul *Basme sau povești populare*.
- 1863 Cezar Bolliac cumpără tipografia de la Vasile Boierescu. Petre Ispirescu ia conducerea tipografiei lui C.A. Rosetti unde se tipărea ziarul *Românul*.
- 1864 Se asociază cu Carol Göbl și Scarlat Walter înființând „Tipografia lucrătorilor asociați” în care începe să tipărească în august 1865

ziarul *Tipograful român*, la care, din 1870, începe să colaboreze I. Heliade-Rădulescu. În tipografia lui, Ispirescu tipărește printre altele și *Poeziile populare ale românilor* de V. Alecsandri.

- 1867 *Ianuarie*. Devine, la propunerea lui Ion Ghica, director la Imprimeria Statului.
- 1868 *Iarna*. Înființează Noua tipografie a laboratorilor români cu Georgian, C. Petrescu-Conduratu și I. Buznea.
- 1872 Tipărește *Legende sau basmele românilor*, partea I, sub pseudonimul „Un culegător tipograf”.
- 1873—1874 Tipărește *Snoave sau povești populare adunate din gurile acelora ce știu multe*.
- 1874 Apare *Legende sau basmele românilor*, partea II-a, fascicola 1.
- 1876 Apare *Legende sau basmele românilor*, partea II-a, fascicola doua.
Tipărește *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*.
- 1877 Publică în *Columna lui Traian* (mai, p. 234) studiul *Basmele române și cele franceze*.
- 1878 Petre Ispirescu desface asociația cu Georgian, Petrescu-Conduratu și Buznea, rămânând singur la conducerea tipografiei căreia i-a schimbat numele în „Tipografia Academiei române”. În această tipografie au apărut lucrările lui Odobescu, B. P. Hasdeu, Gr. Tocilescu, N. Bălcescu etc.

- 1879 Tipărește a doua ediție din *Snoave sau povești populare*, care au fost recenzate cu multă căldură de Moses Gaster în *Magazin für die Literatur des Auslandes* (Magazin pentru literatură țărilor străine și *Literatur-Blatt für die Germanische und Romanische Philologie* (Foaie de literatură pentru filologie germanică și filologie romanică). Tipărește volumul *Poveștile unchișului sfătos* pe coperta căruia apare pentru prima dată numele Petre Ispirescu.
- 1880 Tipărește *Pilde și ghicitori*, încercări literare în versuri.
- 1881 Face o plimbare de câteva zile la Roșiorii de Vede.
- 1882 Ține o conferință despre „Pomul de Crăciun“, publicată în *Convorbiri literare*, nr. 9 și tipărită în broșură în 1886. Apare *Legende sau basmele românilor*, colecție care mai târziu a fost retipărită în numeroase rînduri. În loc de prefață este reprodusă scrisoarea elogioasă a lui Vasile Alecsandri.
- 1883 Tipărește *Basme, snoave, glume adunate din gura poporului* la librăria Samitca din Craiova și *Jucării și jocuri de copii* în *Columna lui Traian* (martie-iunie, pp. 104—112), ultima fiind tipărită mai târziu (1885) și în broșură. 21 iunie. Suferă primul atac de congestie cerebrală.
- 1884 *Vara*. Face o călătorie de două săptămîni la Cîmpulung-Muscel și ca urmare tipărește în

Revista literară din 1885 o descriere a acestei călătorii.

1886 Se tipărește volumul *Povești morale*.

1887 21 noiembrie. Moare, ca urmare a celui de-al doilea atac de congestie cerebrală.

C. B.

Ediția de față este un volum antologic, cuprinzând un număr de „Basmе și lеgende” și „Snoave”.

Alegînd, ne-am oprit la povestirile care, prin fapte vitejești sau prin merit personal, ilustrează cel mai artistic ideea triumfului binelui asupra răului. Totodată, am încercat ca, din diversele variante pe aceeași temă, să prezentăm în volum povestirea cea mai realizată pentru un anume „tip” folcloric și să cuprindem cît mai multe asemenea tipuri.

Pe lîngă acestea, publicăm și un număr de „Snoave”, alegîndu-le de asemenea pe acelea în care săgeata satirică, îndreptată împotriva leneviei, prostiei, corupției funcționarilor și clerului, imoralității etc. și-a găsit cea mai fericită realizare artistică.

În „Addenda” se dă scrisoarea-prefață a lui V. Alecsandri către P. Ispirescu, precum și fragmente dintr-un articol despre povestitor datorit lui Delavrancea ; aceste materiale, tratînd probleme legate de tematica volumului nostru, au însoțit mai întotdeauna edițiile „culegătorului tipograf”.

Pentru alcătuirea prezentei, s-au luat ca bază următoarele ediții :

— *Legende sau basmele românilor, adunate din gura poporului*, (ed. a II-a), București, 1882, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români).¹

— *Snoave sau povești populare adunate din gura poporului*, ed. a II-a cu multe adaose, București, 1879, Noua tipografie a laboratorilor români.²

— *Basmе, snoave și glume adunate din gura poporului*, Craiova, 1883, Samitca.³

¹ Prescurtat : LBR

² Prescurtat : SP.

³ Prescurtat : BG.

— *Povești morale adunate din gura poporului*, București, 1886, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români).¹

În afară de acestea, s-au mai reprodus și unele bucăți publicate în diverse periodice. Volumul nostru se deschide cu „Basmе și legende” publicate în *Legende sau basmele românilor*; urmează alte bucăți asemănătoare, din afara acestui volum (chiar dacă sînt anterioare lui) în ordinea primei apariții. Capitolul „Snoave” începe cu bucățile selectate din *Basmе, snoave și glume*, cuprinzînd în continuare pe cele din afara acestui volum, în aceeași ordine ca mai sus, textul conformîndu-se întotdeauna cu ultima versiune originală. La sfîrșitul fiecărei bucăți se află indicația izvorului de unde este reprodusă precum și — atunci cînd există în ediția de bază — indicația „povestit de...” sau cea a primei apariții.

Textul se tipărește în ortografia nouă, înlăturîndu-se grafiile care țineau de modă ortografică sau de etimologismul epocii. S-au păstrat, în schimb, particularitățile dialectale sau arhaizante.

Cuvintele rare sau ieșite din uz s-au explicat în subsol. Glosa se potrivește, desigur, numai locului respectiv.

RADU ALBALA
1960

NOTĂ LA EDIȚIA a II-a

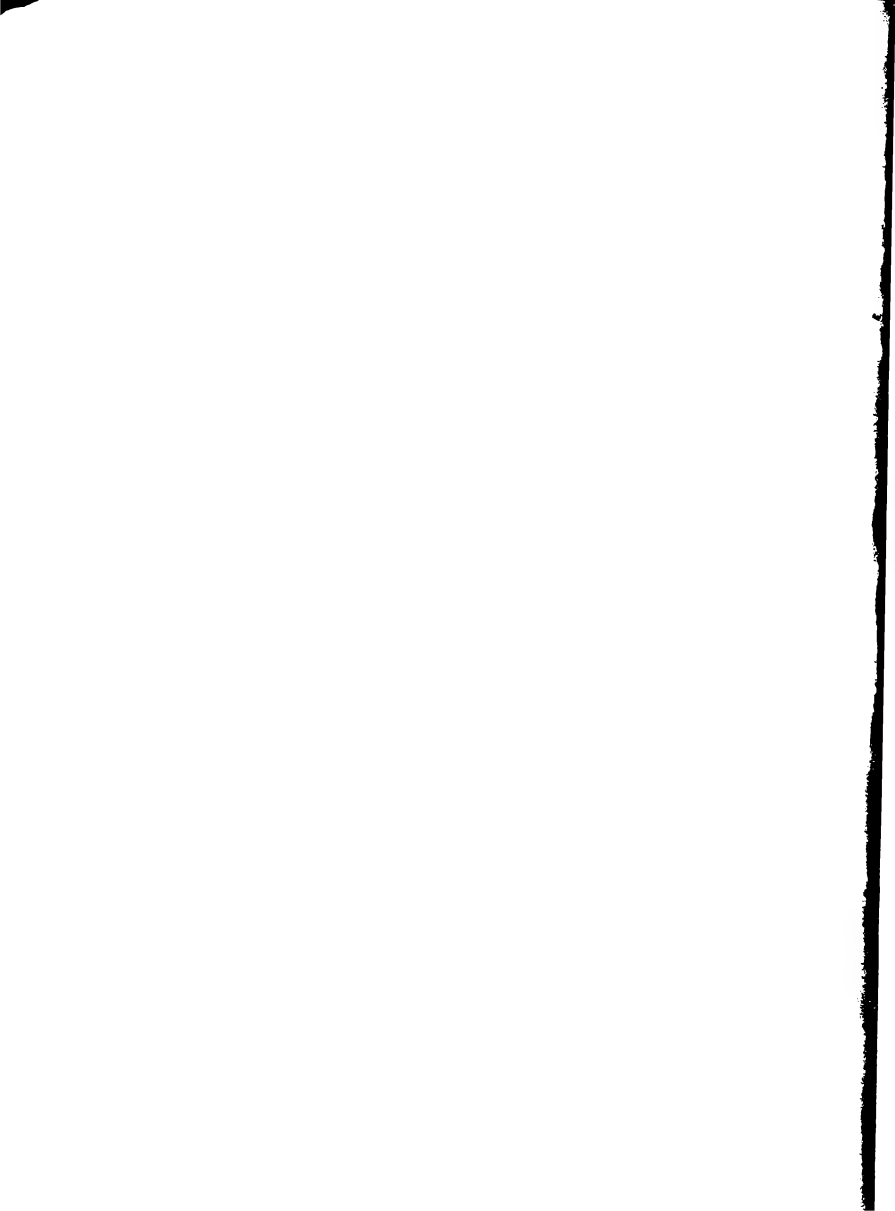
Prezenta ediție înfățișează cititorului o selecție mai largă a basmelor, acestea aflîndu-se, aici, într-un număr sporit față de ediția precedentă.

Criteriile de selecție, precum și principiile de transcriere a textelor s-au menținut aceleași.

R.A.

¹ Prescurtat : PGP.

BASME ȘI LEGENDE

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÎNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată ; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti ; de cînd făcea plopșorul pere și răchita micșunele ; de cînd se băteau urșii în coade ; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se ; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

*De cînd se scria¹ musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.*

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amîndoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, a făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta ; a îmblat pe la vraci și filosofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii ; dar în zadar. În sfîrșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiuș dibaci, a trimis să-l cheme ; dar el răspunse trimișilor că : cine are trebuință, să vie la dînsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luînd cu dînșii vro cîțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiuș acasă.

¹ A se scrie — a se iscăli.

Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis :

— Bine ați venit sănătoși ; dar ce îmbli, împărate, să afli ? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta — zise împăratul — ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiașul ; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-frumos și dragăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luînd împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat și peste oțeva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția și toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plîns, de n-a putut nici un vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i făgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei — zicea împăratul — că ți-oi da împărăția cutare sau cutare ; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea ; în sfîrșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise : taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*.

Atunci copilul tăcu și se născu ; iar slujitorii deteră în timpine¹ și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămînă întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învăța într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încît împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea

¹ *Timpină* — tobă.

că o să aibă un împărat înțelept și procopsit¹ ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gânduri. Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cincisprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-frumos și zise :

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis :

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit ? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea pînă voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci toți boierii și împăratul deteră în genuchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția ; fiindcă, ziceau boierii :

— Tatăl tău de aci înainte e bătrîn, și o să te rădicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost puțință să-l întoarcă din hotărîrea sa, rămîind statornic ca o piatră în vorbele lui ; iar tată-său, dacă văzu și văzu, îi dăde voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-frumos se duse în grajdurile împărătești unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul ; dar, cum punea mîna și apuca pe cîte unul de coadă, îi trîntea, și astfel toți caili căzură. În sfîrșit, tocmai când era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un

¹ *Pricopsit, procopsit* — învățat.

colț un cal răpciugos și bubos și slab, se duse și la dînsul ; iar cînd puse mîna pe coada lui, el își întoarse capul și zise :

— Ce poruncești, stăpîne ? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mîna pe mine un voinic.

Și înțepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumina. Atunci Făt-frumos îi spuse ce avea de gînd să facă și calul îi zise :

— Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulița, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el cînd era flăcău ; iar pe mine să mă îngrijești cu însuși mîna ta șase săptămîni și orzul să mi-l dai fierț în lapte.

Cerînd împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pre vîtaful curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile cu haine spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi în sfîrșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătine-său de cînd era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mîna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămîni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu ; dar fie, că izbuti.

Cînd auzi calul de la Făt-frumos că hainele și armele sunt bine curățate și pregătite, odată se scutură și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dînsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi ; văzîndu-l Făt-frumos astfel, îi zise :

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăiești, stăpîne ; sunt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția era plină de jale. Făt-frumos, îmbrăcat ca

un viteaz, cu paloșul în mînă, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, carii, cu lacrimile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său ; dar el, dînd pîneni calului, ieși pe poartă ca vîntul, și după dînsul carăle cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orînduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunsese în pustietate, Făt-frumos își împărți toată averia pe la ostași și, luîndu-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dînsul merinde numai cît a putut duce calul. Și apucînd calca către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, pînă ce ajunsese la o cîmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stînd să se odihnească, îi zise calul :

— Să știi, stăpîne, că aici suntem pe moșia unei Gheonoaie, care e atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorît. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie Gheonoaie ; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mîine, în pădurea ce o vezi, o s-o întîlnim venind să te prăpădească ; e grozavă de mare : dară să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulita să le ții la îndemînă, ca să te slujești cu dinsele cînd va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă ; dar pîndea cînd unul, cînd altul.

A doua zi, cînd se revărsa ziorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-frumos înșelă și înfrînă calul, și chinga o strînse mai mult decît altă dată, și porni ;

cînd, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci calul îi zise :

— Ține-te stăpîne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.

Și cînd venea ea, nene, doboră copacii : așa de iute mergea ; iar calul se urcă ca vîntul pînă cam 'dasupra ei și Făt-frumos îi luă un picior cu săgeata și, cînd era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea :

— Stăi, Făt-frumos, că nu-ți fac nimic !

Și văzînd că nu o crede, îi dete înscris cu sîngele său.

— Să-ți trăiască calul, Făt-frumos — îi mai zise ea — ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mîncam fript ; acum însă m-ai mîncat tu pe mine ; să știi că pînă azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele pînă aicea ; cîțiva nebuni carii s-au încumes a o face d-abia au ajuns pînă în cîmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dînsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-frumos și-l omeni ca p-un călător. Dar pe cînd se aflau la masă și se chefuiau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rîndul și rugă pe Făt-frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zîne ; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta ; atunci ea îi zise :

— Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, crez că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă ; dară cînd fu de trecu peste hotarele Gheonoaiei, dete de o cîmpie frumoasă, pe de o

parte cu iarba înflorită, iară pe de altă parte pîrlită. Atunci el întrebă pe cal :

— De ce este iarba pîrlită ?

Și calul îi răspunse :

— Aici suntem pe moșia unei scorpii, soră cu Gheonoaia ; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc ; blestemul părinților le-a ajuns, și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi ; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pămînt ; cînd Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală ; se vede că a avut vro ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărîmul ei, a pîrlit iarba pe unde a trecut ; ea este mai rea decît soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpîne, și mîine dis-de-dimineață să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și cînd ajunsesese la Gheonoaie, și porniră. Cînd, auziră un urlet și o vîjietură, cum nu mai auziseră ei pînă atunci !

— Fii gata, stăpîne, că iată se apropie zgripso-roaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pămînt și vîrsînd flacări, se apropia ca vîntul de iute ; iară calul se urcă repede ca săgeata pînă cam dasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-frumos o săgetă și îi zbură un cap ; cînd era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrimi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dăte înscris cu sîngele ei. Scorpia ospătă pe Făt-frumos și mai și decît Gheonoaia ; iară el îi dăte și dînzei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi îndată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecînd și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră și iară se mai duseră, pînă ce ajunseră la un cîmp numai de flori și unde era numai primăvară ; fiecare floare era cu deosebire de mîndră și cu un

miros dulce, de te îmbăta ; trăgea un vîntişor care abia adia. Aicea stătură ei să se odihnească, iară calul îi zise :

— Trecurăm cum trecurăm pînă aci, stăpîne ; mai avem un hop : avem să dăm peste o primejdie mare ; şi, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm şi de dînsa, apoi suntem voinici. Mai-nainte de aci este palatul unde locuieşte *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte*. Această casă este încongiurată cu o pădure deasă şi înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume ; ziua şi noaptea păzesc cu neadormire şi sunt multe foarte ; cu dînsule nu este chip de a te bate ; şi ca să trecem prin pădure e peste poate ; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe dasupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăşi ; atunci calul, ţinîndu-şi răsuflarea, zise :

— Stăpîne, strînge chinga cît poţi de mult, şi, încăleciînd, să te ţii bine şi în scări, şi de coama mea ; picioarele să le ţii lipite pe lîngă suptioara mea, ca să nu mă zăticneşti¹ în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, şi într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpîne — mai zise calul — acum e timpul cînd se dă de mîncare fiarălor pădurei şi sunt adunate toate în curte ; să trecem.

— Să trecem — răspunse Făt-frumos — şi Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus şi văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dînsul ba. Trecură pe dasupra pădurii şi, tocmai cînd erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vîrfurile unui copaci şi dodată toată pădurea se puse în mişcare ; urlau dobitoacele, de ţi se făcea

¹ A zăticni — a stînjeşi, a împiedica.

părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos ; și de nu era doamna palatului afară, dând de-mîncare puilor ei (căci așa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea ; căci nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa. Opri pe dobitoace, le îmblînzi și le trimise la locul lor. Stăpîna era o zîna naltă, suptîrică și drăgălașă și frumoasă, nevoie mare ! Cum o văzu Făt-frumos, rămase încremenit. Dară ea, uitîndu-se cu milă la dînsul, îi zise :

— Bine ai venit, Făt-frumos ! Ce cauți pe aici ?

— Căutăm, zise el, *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.*

— Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere ; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie ; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dînsul ; pe urmă îi făcură cunoscuți tutulor lighioanelor, de puteau îmbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dînsule, căci ziceau că li se urîse, șezînd tot singurele ; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată. ci priimi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți pînă să ajungă la dînsule, și nu după multă vreme se și însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpînele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de pîmprejur, pe unde va voi ; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, îi ziseră să nu meargă, căci nu va fi bine de el ; și-i și spuseră că aceea vale se numea *Valca Plîngerii.*

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tânăr, ca și când venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vânătoare ; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri ; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nimeri ; dară nefericitul, în învălmășeală, nu băgase de seamă că, alergînd după iepure, trecuse în Valea Plîngerii.

Luînd iepurile, se întorcea acasă ; cînd, ce să vezi d-ta ? deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre ; dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitule, în Valea Plîngerii ! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie ; și acum mă tocesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plîng de nici o mîhnire. Mă voi duce dară să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule ; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducîndu-te, ne temem că nu te vei mai întoarce ; rămîi cu noi : căci ne zice gîndul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-a fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise :

— Dacă nu vrei să mă ascuți, stăpîne, orice ți se va întîmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am

să-ți spui o vorbă și, dacă vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

— Primesc — zise el cu toată mulțumirea — spune-o !

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămii măcar un ceas.

— Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeiele și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsându-le suspinînd și cu lacrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei ; acolo găsiră orașe ; pădurile se schimbaseră în câmpii ; întreabă pre unii și pre alții despre Scorpie și locuința ei ; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta ? le zicea Făt-frumos, mai alaltăieri am trecut pe aici ; și spunea tot ce știa.

Locuitorii rîdea de dînsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungînd la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei, și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el : cum de în cîteva zile s-au schimbat astfel locurile ? Și iarăși supărat, plecă cu barba albă pînă la brîu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătine-său. Aici alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în cari se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mîna și îi zise :

— Rămii sănătos, stăpîne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă poștești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem !

— Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curînd.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzînd palaturile dărămate și cu buruieni crescute pe dinsele, ofta și, cu lacrimi în ochi, căta să-și aducă aminte cît era odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colțuleț, ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniță, girliciul căreia se astupase de dărămurile căzute.

Căutînd într-o parte și în alta, cu barba albă pînă la genuchi, ridicîndu-și pleopele ochilor cu mîinele și abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiței, și un glas slăbănogit îi zise:

— Bine ai venit, că de mai întîrziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase Moartea lui, care se uscaseră de se făcuse oîrlig în chichiță, și căzu mort, și îndată se și făcu țămîna.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata, șezător în București, mahal.
Udricani, între 1838—1844. Publicat pentru
prima oară în *Țăranul român*, nr. 11 din 1862.

LBÎ

ILEANA SIMZIANA

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de primpregiurul lui și-i supusese, încît își întinsese hotarele împărăției sale pe unde a întărcat dracul copiii, și toți împărații cei bătuți era îndatorați a-i da cîte un fiu d-ai săi ca să-i slujească cîte zece ani.

La marginea împărăției lui mai era un alt împărat carele, cît a fost tînăr, nu se lăsase să-l bată ; cînd cădea cîte un pîrjol asupra țării sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie ; iară după ce ajunse la bătrînețe, se supusese și el împăratului celui mare și tare, fiindcă n-avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia acelui împărat de a-i trimite pe unul din fiii săi, ca să-i slujească : fiindcă n-avea băieți, ci numai trei fete. Dintr-aceasta el sta pe gînduri. Grija lui cea mare era ca să nu crează acel împărat că el este zăcaș¹ și se îndărătnicește a-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărăția, iară el cu

¹ Zăcaș — dușmănos, răzbunător.

fetele lui să moară în ticăloşie¹, în sărăcie şi cu ruşine:

Văzînd fetele pe tată-său tot supărat, se luaseră şi ele de gînduri, şi nu ştiau ce voie să-i facă ca să-l mai înveselească. Dacă văzură şi văzură că nimic nu-i este pe plac, fata cea mai mare îşi luă inima în dinţi şi-l întrebă într-o zi la masă, că de ce este supărat :

— Au purtarea noastră nu-ţi place ? îi zise ea. Au supuşii măriei tale sunt răi şi arţăgoşi de-ţi pricinuieste atîta mîhnire ? Spune şi nouă, tată, cine este vipera aceea care nu-ţi dă pace şi-ţi otrăveşte bătrîneţele, şi ne făgăduim chiar a ne jertfi dacă aceasta va putea să-ţi aline oarecum mîhnirile : căci numai tu, tată, eşti mîngîierea noastră, după cum prea bine ştii ; iară noi niciodată n-am ieşit din cuvîntul tău.

— De asta, aşa este ; n-am a mă plînge de nimic. Nu mi-aţi călcat porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteţi să-mi alinaţi durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sunteţi fete, şi numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.

— Eu nu înţeleg — zise fata cea mare — de ce ascunzi de noi izvorul mîhnirilor tale, tată ; spune, că eu, iată, sunt gata a-mi da viaţa pentru tine.

— Ce să ştiţi voi face, dragele mele ! De cînd sunteţi pe lumea asta albă, voi aţi îmblat cu furca, cu acul, cu războiul : ştiţi toarce, coase, ţese. Numai un viteaz mă poate mîntui, care să ştie să răsucească buzduganul, să mînuiască sabia cu vîrtute şi să călărească ca un zmeu-paraleu.

— Oricum, tată, spune-me şi nouă, că doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom şti şi noi ce lucru te amărăşte.

Dacă văzu împăratul că-l întetesc fetele cu rugăciunile, zise :

¹ *Ticăloşie* — stare jalnică, mizerie.

— Iată, copilele mele, de ce sunt tot trist. Voi știți că nimeni nu s-a putut atinge de împărăția mea, cît am fost tînăr, fără să-și capete alageaua¹ și fără să se ducă rușinat de unde a venit. Acum pîrdalnicele de bătrînețe mi-au secat toată vîrtutea ; brațul meu e slăbănogit, nu mai poate să învîrtească paloșul de să se cutremure vrăjmașul. Șoimuleanul meu, pentru care p-aci-p-aci era să-mi pierz viața pînă l-am dobîndit, a îmbătrînit și el : este un răpciugos, abia își tîrîie și el viața de azi pe mîine. Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pîrleo ! îi sfîrșia călcîiele dinaintea feții mele ; dară azi, ce să vă mai spui ? voi știți că m-am supus celui mai mare și mai tare împărat de pe fața pămîntului. Însă la dînsul este obiceiul ca toți supușii împărăției să-i trîmită cîte un fiu, să-i slujească zece ani, și eu vă am numai pe voi.

— Mă duc eu, tată — zise fata cea mare — și mă voi sili din toate puterile mele să te mulțumesc.

— Mă tem să nu te întorci fără nici o ispravă. Cine știe ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i mai dea nimeni de căpătîi, cît hău !

— Tot ce știu, tată, și mă făgăduiesc, este că nu te-oi da de rușine.

— Dacă este așa, pregătește-te și te du.

Cînd auzi fata că tată-său îi dă voie să meargă, nu mai putea de bucurie. Punea la cale tot pentru drum ; și se întorcea numai într-un călcîi, cînd porunceea și așeza lucrurile de călătorie. Își alese calul cel mai de frunte din grajdurile împărătești, hainele cele mai mîndre și mai bogate și merinde ca să-i ajungă un an de zile.

După ce tată-său o văzu gata de plecare, îi dete povețele pîrintești de cum să se poarte, cum să facă

¹ A-și căpăta alageaua — a o păți, a da de belea.

ca să nu se descopere că e fată. O învăță tot ce trebuia să știe un viteaz care merge la o așa slujbă înaltă, și cum să se ferească de birfeli și cleвете, ca să nu fie urâtă și nebăgată în seamă de ceilalți fii de împărat. Apoi îi zise :

— Pasă cu Dumnezeu, fiica mea, și adu-ți aminte de învățăturile mele.

Fata ieși din curte ca fulgerul ; n-o mai ținea pământul de bucurie ; într-o clipă nu se mai văzu. Și dacă n-ar fi stat mai încolo să-și aștepte boierii și carările cu merinde, acestea s-ar fi pierdut, fiindcă nu puteau să se țină după dînsa.

Împăratul îi ieși pe de altă parte înainte, mai la marginea împărăției, fără să știe ea ; așeză îndată un pod de aramă, se făcu un lup și se ascunse sub pod. Cînd era să treacă fiică-sa, deodată ieși de sub acel pod, cu dinții rînjiți și clănțănind de te lua groaza ; se uita drept la dînsa cu niște ochi cari strălucea ca două făclii, și se repezi la ea ca să o sfișie. Fata, care înghetase sîngele în ea de frică, își pierduse cumpătul și, dacă calul nu făcea o săritură la o parte, lupul înfigea ghearele într-însa ; ea o luă la sănătoasa înapoi. Tată-său, care se întorsese înaintea ei, ieși s-o întîmpine, și-i zise :

— Nu-ți spuneam eu, fata mea, că nu toate muștele fac miere ?

— Așa este, tată, dară eu n-am știut că, ducîndu-mă să slujesc unui împărat, am să mă lupt și cu fiare sălbatice și turbate.

— Dacă este așa — zise împăratul — zezi acasă de-ți vezi de fuse și mosoare, și Dumnezeu să aibă milă de mine, ca să nu mă lase a muri rușinat.

Nu trecu mult și se ceru și fata cea mijlocie să se ducă și dînsa ; și se lega că ea își va pune toate puterile cum să-și sfîrșească slujba ce lua asupra-și.

După multe rugăciuni și făgăduieli, se înduplecă tată-său și o lasă și pe dânsa să se ducă ; dară păți și ea ca soru-sa cea mare, și întâmpinînd-o tată-său, cînd se întorcea, îi zise :

— Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că nu se mănîncă tot ceea ce zboară ?

— Adevărat este, tată, așa mi-ai zis ; dară prea era grozav acel lup. Unde deschisese o gură de să mă îmbucea dintr-o dată, și unde se uita cu niște ochi din cari parcă ieșeau niște săgeți de mă săgetau la inimă !

— Șezi acasă dară — îi răspunse împăratul — de vezi de coada măturei și de zarzavaturile de la bucătărie.

Mai trecu ce mai trecu, și iată că și fata cea mică zise tatălui său, într-o zi, cînd ședeau la masă :

— Tată, lasă-mă și pe mine să fac o cercare : lasă-mă, rogu-te, să mă duc și eu să-mi încerc norocul.

— Deoarece surorile tale cele mai mari n-au putut-o scoate la căpătii, mă mir cum îți mai vine să vorbești de tine, care nu știi nici cum se mănîncă mămăliga.

Și se cerca în tot felul să-i taie pofta de plecare, dară în zadar.

— Pentru dragostea ta, tată — mai zise ea — voi face pe dracul în patru, numai să izbutesc ; însă dacă Dumnezeu îmi va sta împotrivă, mă voi întoarce iarăși la tine, și fără să mă rușinez.

Se mai împotrivi tată-său, se mai codi ; dară fie-sa îl birui cu rugăcuniile. La urmă de tot, zise împăratul :

— Dacă este așa, iată îți dau și ție voie, să vedem ce procopseală a să-mi faci. Ce-aș mai rîde să te văz întorcîndu-te cu nasul în jos !

— Vei rîde, tată, cum ai rîs și de surorile mele, fără cu toate astea să le scază cîntea.

Fata împăratului, dacă văzu că tată-său îi dăde-
voie, se gîndi mai întîi pe care din boierii cei bă-
trîni să ia de povătuitor. Și pînă una-alta, ea își
aduse aminte de vitejiile tatălui său din tinerețe și
de calul său. Se duse deci la grajd ca să-și aleagă și
ea un cal. Se uită la unul, se uită la altul, se uită la
toți caii din grajduri, și de nici unul nu i se prindeau
ochii, deși erau armăsarii și caii cei mai buni din
toată împărăția. În cele mai de pe urmă dăde și peste
calul tatălui său din tinerețe, răpciugos, bubos și ză-
cînd pe coaste. Cum îl văzu, se uita la el cu milă și
parcă nu se îndura să se depărteze de dînsul.

Calul, dacă văzu așa, îi zise :

— Se vede că pentru iubirea ce ai către împăra-
tul, stăpînă, te uiți așa de galeș la mine. Ce pui de
voinic era în tinerețele lui ! Multe izbînzi am mai
făcut noi amîndoi. Dară de cînd a îmbătrînit, nici
pe mine n-a mai încălecat altul. Și dacă mă vezi așa
de jigărit, este că n-are cine să mă hrănească ca el.
Astăzi, uite, de m-ar îngriji cineva cum să-mi pri-
iască mie, în zece zile m-aș face de nu m-aș da pe
zece ca d-alde ăștia.

Atunci, fata zise :

— Și cum trebuie să te îngrijească ?

— Să mă spele în toate zilele cu apă neîncepută,
să-mi dea orzul fiert în lapte dulce ca să-l pot roade,
și pe fiecare zi o baniță de jaratec.

— Cînd aș ști că-mi vei fi de ajutor să sfîrșesc
ce am pus de gînd, mai-mai că aș face așa precum
zici tu !

— Stăpînă — zise calul — fă cercarea asta și nu
te vei căi.

Calul era năzdrăvan.

Fata împăratului îngriji de cal tocmai precum îi
zise el.

La a zecea zi, unde se scutură odată calul, și se făcu frumos, gras ca un pepene și sprinten ca o căprioară. Apoi, uitându-se vesel la fata împăratului, zise :

— Să-ți dea Dumnezeu noroc și izbîndă, stăpîna mea, că m-ai îngrijit și m-ai făcut să mai fiu odată pe lume cum doream. Spune-mi tu care este păsul tău, și poruncește-mi ce trebuie să fac.

— Eu voi să merg la împăratul cel mare și tare, vecinul nostru, ca să-i slujesc, și-mi trebuie pe cineva care să mă povățuiască. Spune-mi pe care din boieri să aleg ?

— Dacă vei merge cu mine — îi zise calul — habar să n-ai ; nu-ți trebuie pe nimeni. Te voi sluji, cum am slujit și pe tată-tău. Numai să m-asculți.

— Dacă este așa, de azi în trei zile plecăm.

— Și chiar acum dacă poruncești, îi răspunse calul.

Fata împăratului, cum auzi aceasta, puse toate alea la cale pentru drum. Își luă niște haine curate, dară fără podoabe, niște merinde și ceva bani de cheltuială, încălecă calul și, venind înaintea tatălui său, îi zise :

— Rămii cu Dumnezeu, tată, și să te găsesc sănătos !

— Cale bună, fata mea, îi zise tată-său. Toate ca toate, numai povețele ce ți-am dat să nu le uiți nici odată. Și la orice nevoie mîntea ta să fie pironită la Dumnezeu, de unde ne vine tot binele și tot ajutorul.

După ce se făgădui că așa va face, fata porni.

Ca și la celelalte fete, tată-său dete pe altă parte și-i ieși înainte, așeză iarăși podul de aramă și o aștepta acolo.

Pe drum, calul spuse fetei cu ce tertipuri împlă tată-său să-i încerce bărbăția, și o povățui ce să facă ca să scape cu față curată. Ajungînd la pod, unde

se năpusti asupra ei un lup cu niște ochi turburați și zgâiți de băga fiori în oase, cu o gură mare și cu o limbă ca de dihanie turbată, cu colții rânjiți și clănțanind de pare că nu mîncase de o lună de zile ; și cînd să înfigă ghearele sale cele sfinșitoare, fata dete călcîie calului, și unde se răpezi asupra lupului cu paloșul în mînă de să-l facă mici fărîmi și, dacă nu se da în laturi lupul, în două îl făcea cu paloșul ; căci ea nu glumea, fiindcă-și pusese credința în Dumnezeu, și dorea ca vrînd-nevrînd să împlinească slujba ce și-o luase asupra.

Ea trecu podul mîndră ca un voinic. Tată-său se miră de vitejia ei și, dînd pe de altă parte, ieși mult înaintea ei, așeză un pod de argint, se făcu un leu și acolo o aștepta.

Calul spuse fetei peste ce o să dea și o învăță cum să facă să scape și de astă ispită. Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieși leul înainte cu gura căsoată, de să o îmbuce cu cal cu tot, cu niște colți ca cei de fildeș și cu niște gheare ca secerile și răcnea de se cutremurau codrii, și cîmpiele vuiau de-ți lua auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cît banița și la coama aia ce sta rădicată în sus și zbîrlită, ar fi înghețat de frică. Dară fata împăratului, îmbărbătată de cal, se năpusti odată într-însul cu sabia goală în mînă, încît dacă nu fugea leul sub pod, în patru îl făcea. Atunci trecu podul, mulțumind lui Dumnezeu și neștiind ce o mai aștepta.

Fata împăratului, care nu ieșise din casă de cînd o făcuse mă-sa, se mira și sta în loc uimită, văzînd frumusețile cîmpului. Aci îi venea să descalece ca să adune cîte un mănuchi de flori din mulțimea aia ce acoperea văile și dealurile, flori de cari nu mai văzuse ea ; aci îi venea să se dea la umbră sub cîte un copaci nalt și stufos, în care miile de paseri cîn-

tau fel de fel de cîntece, așa de duioase, de erau în stare să te adoarmă ; și aci în urmă să se ducă la cîte un șipot de apă limpede ca lacrima ce izvoră din cîte un colț de piatră din coastele dealurilor ; susurul acestor izvoare o făcea să se uite galeș la ele și-i plăcea să le vadă curgerea lor cea șerpuită ce aluneca pe pămînt, încungiurate de mulțime de flori-cele și verdeață de primăvară. Dară la toate astea calul o îmbărbăta și-i da ghes să meargă înainte și să-și cate de drum. El îi spunea că voinicii nu se uita la d-alde astea, decît după ce duc trebile la capăt bun. Îi mai spuse că are să mai dea de o cursă pe care i-o întindea tată-său, și o și învăță cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare.

Fata asculta cu toate urechile și făcu precum o învăță calul, fiindcă văzu ea că toate învățăturile lui îi ieșe în-de-bine, și din cuvîntul lui nu se abătea.

Tată-său, ca și de la rînd, dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză un pod de aur, se făcu un balaur mare cu douăsprezece capete și se ascunse sub acel pod.

Cînd fu ca să treacă fata pe acolo, unde îi ieși înainte balaurul plesnind din coadă și încolăcindu-se ; din gurile lui ieșea văpaie de foc, și limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare ; cum îl văzu fata că este așa de grozav, niște răcori o apucară și i se făcu părul măciucă de frică. Calul, dacă simți că fata se pierde cu firea, o îmbărbătă iarăși și-i aduse aminte ce o învățase să facă ; iară fata împăratului, după ce mai prinse nițică inimă, strînse frîul calului cu mîna stîngă, îi dede călcîie și, cu paloșul în dreapta, se repezi asupra acelu balaur.

Un ceas ținu lupta. Calul o potrivea cum să vină tot cam la o parte ca să-i reteze vreun cap ; dară vrăjmașul se păzea și el destul de bine. În cele mai

de pe urmă, izbuti fata să rănească pe balaur. Atunci, dîndu-se el de trei ori peste cap, se făcu om.

Fetei nu-i venea să creadă ochilor cînd văzu pe tată-său înaintea ei ; iară el, luînd-o în brațe și sărutînd-o pe frunte, îi zise :

— Văz că tu ești voinică, fata mea, și bine ai făcut de ți-ai luat calul ăsta, căci fără dînsul te-ai fi întors și tu ca și surorile tele. Am bună nădejde să isprăvești cu bine slujba cu care te-ai însărcinat de bunăvoie. Numai adu-ți aminte de povețele mele și să nu ieși din cuvîntul calului ce ți-ai ales. Să ne vedem sănătoși !

— Să te auză Dumnezeu, tată — îi răspunse fata — și să te gălesc sănătos.

Apoi, sărutînd mîna tatălui său, se despărțiră.

După ce merse cale lungă, depărtată, ajunse la niște munți mari și înalți. Între munți întîlni doi zmei ce se luptau de nouă ani și nu puteau să se dovedească unul pe altul. Lupta era pe moarte ori pe viață. Cum o văzură ei, crezînd că este un voinic, unul îi zise :

— Făt-frumos, Făt-frumos, vino de taie pe ăst dușman al meu, că ți-oi cădea și eu vreodată bun la ceva.

Iar cellalt zise și el :

— Făt-frumos, Făt-frumos, vino de mă scapă pe mine de idolul ăsta de vrăjmaș, și-ți voi da un telegar fără splină, care se numește Galben-de-soare.

Fata întrebă pe cal, pe care din amîndoi să scape ; iară calul îi zise să scape pe cel ce-i făgăduise să-i dea pe Galben-de-soare, că este un cal mai harnic decît dînsul, fiindu-i frate mai tînăr. Atunci unde se repezi fata la zmeul cellalt cu paloșul, și dintr-o lovitură îl făcu în două bucăți !

Zmeul, dacă se văzu scăpat, îmbrățișă pe mîntuitorul său și-i mulțumi, apoi merse acasă la dînsul

ca să dea lui Făt-frumos pe Galben-de-soare, după cum se făgăduise. Muma zmeului nu mai putea de bucurie cînd văzu pe fiu-său teafăr și nu mai știa ce să facă ca să mulțumească lui Făt-frumos că-i scăpase copilul de la moarte.

Fata împăratului arată dorința ce are de a se odihni de osteneala drumului ce făcuse. Îi dară o cămară și o lăsară singură. Ea, prefăcîndu-se că voiește să îngrijească de cal, îl întrebă dacă are să i se întîmple ceva ; și calul îi spuse ce are să facă.

Muma zmeului precepu că aci la mijloc se joacă vreo drăcie. Ea spuse fiului său că voinicul ce-l scăpase de primejdie trebuie să fie fată și că o asemenea fată vitează ar fi numai bună să o ia el de soție. Fiiul său zicea că odată cu capul nu putea el crede una ca asta, fiindcă nu se putea ca o mîină femeiască să răsucească paloșul așa de bine cum făcea Făt-frumos. Atunci muma zmeului zise că are să facă cercare. Pentru aceasta puse seara la capul fiecăruia din ei cîte un mănuchi de flori : la care se vor veșteji florile, acela este bărbat, și la care va rămînea verzi, este femeie.

Fata împăratului, după povața calului, s-a sculat peste noapte cam despre ziuă, cînd somnul este mai dulce, și, pîș, pîș, în vîrful degetelor, intră în camera zmeului, îi puse mănuchiul său de flori, luă pe al lui și, punîndu-l la capul patului său, se culcă și dormi dusă.

Dimineța, cum se sculă zmeoaica, se duse într-un suflet la fiul său și văzu florile vestede. După ce se sculă și fata împăratului, merse și la dînsa și, văzînd că și ale ei se vestejise, tot nu crezu că este voinic. Ea zicea fiului său că nu se putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi ousea din gură ca mierea,

boiul îi era așa de gingaș, încît îi venea să o bei într-o bîrdăcuță de apă, perișorul suptîre și stufos îi cădea pe umeri în unde, fața-i are pe vino-ncoace ; ochii ăia marii, frumoși și vioi de te bagă în boale, mînușita aia micuță și piciorușul ca de zîină, și în sfîrșit totul nu putea să fie decît de fată, măcar că se ascundea sub țoalele cele voinicești. Apoi hotărîră să mai facă o încercare.

După ce-și dară bună dimineata, după obicei, zmeul luă pe fată și merșeră în grădină. Aci, zmeul îi arată toate felurile de flori ce avea, și o îmbia și pe dînsa să le miroase. Fata împăratului își aduse aminte de povețele calului și, cunoscînd viclenia, zise cam răstit că de ce l-a adus în grădină de dimineată ca pe o femeie să-i laude florile cu niște vorbe seci, pe cînd ar fi trebuit să meargă mai întîi la grajduri să vază cum se îngrijește p-acolo de cai.

Auzind acestea, zmeul spuse mă-sei, dară ea nici acum nu putea să creadă că este băiat. În cele mai de pe urmă, zmeoaica se vorbi cu fiul său să mai facă încă o-ncercare ; zise fiului său să ducă pe Făt-frumos în cămara cu armele, să-l îmbie să-și aleagă ceva de acolo și, de va alege vreo armă din cele împodobite cu nestimate, să știe de bună-seamă că ea este fată.

După prînz, zmeul duse pe Făt-frumos în cămara cu armele. Aci erau rînduite cu meșteșug tot felul de arme : unele împodobite cu nestimate, altele numai așa, fără podoabe. Fata împăratului, după ce se uită și cercetă mai toate armele, își alese o sabie cam ruginită, dară cu fierul ce se în-covoia de se făcea covrig. Apoi spuse zmeului și mumei sale că a doua zi vrea să plece.

Cînd auzi muma zmeului ce fel de armă își alese, se da de ceasul morții că nu putea descoperi adevărul. Ea spuse fiului său că, deși pare că este

băiat după apucăturile lui, dară este fată, și încă de cele mai prefăcute.

Dacă văzu că n-are încotro, merșeră la grajd și-i dederă pe Galben-de-soare. Și după ce-și luă rămas bun, fata împăratului își cătă de drum.

Încă pe cale fiind și silind să ajungă, calul zise fetei :

— Stăpînă, pînă acum m-ai ascultat la orice ți-am zis, și toate ți-au mers bine. Ascultă-mă și de astă dată și nu vei greși. Eu sunt bătrîn de aci înainte ; și mi-e să nu poticnesc. Ia pe frate-meu Galben-de-soare și fă călătoria mai departe cu el. Încrede-te lui cum te-ai încrezut în mine și nu te vei căi. El este mult mai tînăr decît mine și mai sprinten, și te va învăța ca și mine ce să faci la vreme de nevoie.

— Este adevărat că am izbutit ori de cîte ori te-am ascultat. Și daca n-aș ști cît ai fost de credincios tatălui meu, de astă dată nu te-aș asculta. Mă voi încrede însă fratelui tău ca și ție, după ce-mi va dovedi că-mi vrea binele.

— Încrede-te, stăpînă — zise Galben-de-soare — căci voi fi mîndru să încalece pe mine o viteză ca tine, și apoi mă voi sili ca să nu simți lipsa fratelui meu, fiindcă voi să-l scutesc și pe dinsul, sărmanul, că e bătrîn, de neocazurile și primejdiile călătoriei ce vei să faci, pentru că, trebuie să știi, peste multe nevoi a să dai și multe primejdii ai să înfrînști. Dară cu vrerea lui Dumnezeu și de mă vei asculta, pe toate ai să le biruiești și să le scoți la capăt bun.

Fata împăratului încălecă apoi pe Galben-de-soare și se despărți de calul ei, lăcrimînd. Merșeră, merșeră, cale lungă, depărtată, cînd fata împăratului zări o cosită de aur. Opri calul și-l întrebă dacă este bine să o ia, ori s-o lase locului. Calul îi

răspunse : de o vei lua, te vei căi ; de nu o vei lua, iarăși te vei căi ; dară mai bine este să o iei. Fata o luă, o băgă în sîn și plecă înainte.

Trecură dealuri, trecură munți și văi, lăsară în urmă păduri dese și verzi, cîmpii cu flori de cari nu mai văzuse fata, izvoare cu ape limpezi și reci, și ajunseră la curtea împăratului celui mare și tare.

Ceilalți fii de împărați cari slujeau acolo îi ieșiră înainte și o întîmpinară. Ei nu se puteau dezlipi de dînsa, căci și vorba-i și fața îi erau cu lipici.

A doua zi se înfățișă la împăratul și spuse pentru ce a venit. Împăratul nu mai putea de bucurie că-i sosise așa voinic chipeș și drăgălaș. Îi plăceau prea mult răspunsurile ce primea la întrebările lui, se vedea oît de colo că vorbea cu înțelepciune și supunere. Văzînd împăratul un tînăr așa de cuminte, prinse dragoste de el și-l luă pe lîngă dînsul.

Fata de împărat nu se putu împrieteni cu toți ceilalți fii de împărați, fiindcă cei mai mulți erau năzuroși, tembeli și deșuchești ; iară ei prinseseră pizmă pe dînsa pentru aceasta ; și pentru că văzuse că împăratul o lua în nume de bine, îi purtau simbetele.

Într-una din zile, ea își găti bucate singură și ședea la masă, cînd doi din ceilalți fii de împărați veniră să o vază. Șezură deci cu toții și mîncară. Atît de mult plăcură acestor fii de împărați bucatele, încît își lingeau și degetele cînd mîncau. O lăudară pentru meșteșugul de a face bucatele și ziseră că de cînd sunt ei, nu mai mîncaseră așa bucate bune.

Cum se întîlniră aceștia cu ceilalți fii de împărați, le spuseră că au fost la masă la fiul de împărat venit de curînd, că au mîncat cum nici împăratul nu mîncă și că bucatele au fost gătite de dînsul.

Atunci toți fiii de împărați se alegară de dînsa să le gătească într-o zi ea bucatele. Și iată că toomai

în ziua aceea bucătarii curții se îmbătaseră, sau nu știu ce făcuseră, că nici focul nu era făcut pe vatră. Și așa, rugată fiind cu stăruință, se apucă și ea de găti niște bucate înfricoșate. Când le aduse pe masă la împăratul, acesta nu se putea sătura mîncînd. Iară dacă chemă pe bucătar și-i dăte poruncă că tot astfel de bucate să-i gătească, el spuse cine a gătit în ziua aceea. Împăratul rămase pe gînduri.

Apoi veniră și ceilalți fii de împărați și spuse împăratului că fiul împăratului de curînd venit s-ar fi lăudat la un chef ce au făcut cu toții, că știe unde este *Ileana Simziana, cosiță de aur, cîmpul înverzește florile-nfloreste*, și că are o cosiță din cosița ei. Cum auzi împăratul aceasta, porunci să-l cheme și îndată îi zise :

— Tu ai știut de Ileana Simziana și mie nu mi-ai spus nimic, măcar că ți-am arătat dragoste și te-am cîstit mai mult decît pe ceilalți.

După ce ceru și văzu cosița de păr, îi zise :

— Poruncă împărătească să știi că ai să-mi aduci pe stăpîna acestei cosițe ; căci de nu, unde-ți stau talpele îți va sta și capul.

Biata fată de împărat se cercă să zică și ea ceva, dară împăratul îi tăie cuvîntul. Apoi se duse de spuse calului cele ce se întîmplară. Calul îi zise :

— Nu te speria, stăpînă. Astă-noapte chiar fratele-meu mi-a adus răspuns că pe stăpîna cosiței a furat-o un zmeu ; că ea nu voiește nici în ruptul capului să-l iubească pînă nu-i va aduce erghelia ei de iepe ; și că zmeul își bate capul cum să-i împlinească dorința. Ea este acum în smîrcurile mărilor. Du-te la împăratul și cere să-ți dea douăzeci de corăbii, și ia marfă de cea mai frumoasă de pune într-insele.

Fata de împărat nu așteptă să-i zică de două ori, și se duse drept la împăratul.

— Să trăiești, luminate împărate, și să-ți fie fața cinstită. Am venit să-ți spun că slujba cu care m-ai însărcinat o voi împlini-o, dacă-mi vei da douăzeci de corăbii și bani ca să cumpăr marfa cea mai frumoasă și mai scumpă ca să pun într-însele.

— Să se facă așa precum zici tu, numai să-mi aduci pe Ileana Simziana, îi răspunse împăratul.

Cum se gătiră corăbiile, le încărcară cu marfă și fata de împărat împreună cu Galben-de-soare intră în cea mai frumoasă și plecară. Nici vânturi, nici valurile mării nu putură să le stea împotrivă și, după o călătorie de cîteva săptămîni, ajunseră la smîrcurile mărilor. Acolo stătură. Fata împăratului și cu Galben-de-soare ieșiră la uscat și îmblau pe țarmuri; însă cînd ieșiră, luară din corabie o păreche de conduri cusuți numai cu fir și împodobiți cu pietre nestimate. Tot îmblînd pe aci, zăriră niște palaturi care se învîrteau după soare, și o luară într-acolo. În cale se întîlniră cu trei roabe de ale zmeului, cari păzeau pe Ileana Simziana. Cum văzură ele condurii, li se scurgeau ochii după dîșii; iară fata împăratului le spuse că este un neguțator care a rătăcit drumul pe mare.

Întorcîndu-se roabele, spuse doamnei lor cele ce văzură; iară ea zărise de pe fereastră pe neguțatorul; de cum îl ochi, începu să-i ticăie inima, fără să știe de ce; și era bună bucuroasă de a putea să scape de zmeu, mai cu seamă că nu era atunci acolo, fiindcă-l trimisese ca să-i aducă herghelia ei cu iepele.

După ce ascultă cele ce-i spuse roabele, se duse la neguțator, care aștepta la poartă, ca să vadă și ea condurii; dară după ce auzi de la neguțator că are în corabie marfă și mai scumpă și mai frumoasă, se înduplecă de rugăciunile neguțatorului și pofti să meargă să-i vadă marfa; ajungînd la corabie și tot

alegînd la marfă, nu băgase de seamă că lopătarii depărtaseră corabia de la uscat, și dînd Dumnezeu un vînt bun, corăbiile mergeau ca săgeata ; cînd se pomeni în mijlocul mării, Ileana Simziana se prefăcu că-i pare rău și prinse a certa pe neguțător că o înșelase, iară-n sufletul ei ruga pe Dumnezeu să-i ajute a scăpa de iazma de zmeu.

Ajunseră cu norocire la țărm, cînd, ce să vezi ! drăcoaița de muma zmeului, cum auzi de la roabe că pe Ileana Simziana o furase un neguțător și fugea cu dînsa cu corăbiile, se luă după ei ; și ajungînd la țărm, o văzură venind după dînșii ca o leoaică, cu o falcă în cer și una în pămînt și aruncînd văpaie din gura ei ca dintr-un cuptor.

Cum o văzu Ileana Simziana, înțelese că e zgripturoaica de mumă a zmeului, spuse neguțătorului — cu care era călare pe Galben-de-soare — și începu a plînge cu foc.

Fata împăratului întrebă pe Galben-de-soare ce să facă, că o dogorește văpaia ce iese din gura zmeoaiței, iară Galben-se-soare îi răspunse :

— Bagă mîna în urechea mea cea stîngă, de scoate grezia ce este acolo, și o aruncă înapoi.

Așa făcu fata împăratului. Apoi o luară iute la picior, pe cînd în urma lor se nălță deodată un munte de piatră care atîngea cerul.

Muma zmeului făcu ce făcu și trecu muntele, că-țărîndu-se din colț în colț, și, să te ții după dînșii ! Văzînd Ileana Simziana că iară era să-i ajungă, spuse neguțătorului ; iară acesta, după ce se înțelese cu calul, scoase din urechea lui cea dreaptă o perie și o aruncă înapoi. Îndată se făcu o pădure mare și deasă, de nu putea să treacă prin ea nici pui de fiară.

Muma zmeului roase din copaci, se agăță de ramure, sări din vîrf în vîrf, se strecură, și tot după

dinșii, alergînd ca un vîrtej ! Dacă văzură că și de astă dată împlă să-i ajungă, fata împăratului întrebă iară pe cal ce să facă, și acesta îi zise să ia inelul de logodnă ce se află în degetul Ileanei Simziane și să-l arunce înapoi. Cum aruncă inelul, se făcu un zid de cremene pînă la cer.

Muma zmeului, dacă văzu că nu se poate urca pe dînsul și să treacă dincolo, nici să roază din acest zid, nu mai putea de ciudă, și cum era de cătrănită și amărită, se urcă și ajunsese cu gura la gaura ce lăsase inelul să rămînă, și suflă văpaie din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri ca să-i ajungă și să-i pîrjolească, dară ei se așezară jos la rădăcina zidului și nu le păsă nimic de focul zmeoaicei.

Zmeoaica suflă ce suflă și, dacă văzu că nu poate să-i prăpădească, nici să pună mîna pe dinșii, plesni fierea într-însa de necaz, căzu și crăpă ca necuratul ; iară ei așteptară pînă să moară bine, apoi neguțătorul băgă degetul în gaura inelului, după cum îl învățase Galben-de-soare, și zidul pieri ca și cum n-ar fi mai fost și-i rămase inelul în deget. După ce se uitară la stîrvul zmeoaicei și făcură haz de dînsul, îl lăsară corbilor și porniră mai departe și merșeră și merșeră, pînă ce ajunse la curtea împărătească.

Ajungînd, se înfățișară la împăratul ; acesta priimi cu multă cinste pe Ileana Simziana. El nu mai putea de bucurie, și se îndrăgosti de dînsa de cum o văzu. Iară Ileana Simziana se căina și se întrîista în sufletul ei că n-avea triste¹. Cum se poate — zicea ea — să ajungă pe mîinile unora și altora, pe cari nu putea să-i vază de urîți ce-i erau. Inima și ochii ei era tot la Fătul-frumos care o scăpase din mîna zmeului.

Cînd însă o sili împăratul ca să se cunune cu el, ea îi zise :

¹ *Triste* — noroc.

— Luminat împărate, să-ți stăpânești împărăția cu norocire ; dară eu nu mă pot mărita pînă nu mi s-o aduce herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot.

Auzind astfel împăratul, chemă îndată pe fata de împărat și-i zise :

— Să te duci să-mi aduci herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot, a iubitei mele ; căci de nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul !

— Preamărite împărate ! m-ai însărcinat cu o slujbă care abia am săvîrșit-o, fiindu-mi capul în joc. Ai la curtea măriei tale atîți viteji fii de împărați ; și fiindcă toți te țin de om drept și cu frica lui Dumnezeu, eu socotesc că ar fi cu dreptul ca să dai la altul această slujbă. Ce mă știiu eu face, și de unde să-ți aduc eu herghelia ce-mi poruncești ?

— Nu știiu eu. Din pămînt, din iarbă verde, să te duci să-mi aduci herghelia, și să nu îndrăznești a mai zice nici o vorbă măcar.

Atunci fata împăratului se închină și ieși. Ea se duse de spuse lui Galben-de-soare ceea ce i se poruncise. Iară calul îi răspunse :

— Du-te de caută nouă piei de bivoliță, să le cătrănești și să le așezi bine pe mine. Nu te teme, că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei scoate-o la căpătîi bun și slujba cu care te-a împovărat împăratul. Dară trebuie să știi că cu amar are să-i vină și lui, la urma urmelor, pentru faptele sale.

Fata împăratului făcu precum îi zisese calul și porniră amîndoi. După o cale lungă și grea, ajunseră pe tărîmul unde pășteau iepele. Acolo se întîlni cu zmeul care furase pe Ileana Simziana, rătăcind ca un dezmetic și neștiind cum să facă ca să aducă herghelia. Îi spuse că Ileana nu mai este a lui și că mă-sa crăpase de necaz, pentru că nu putuse să-i scape de la răpitor pe iubita lui.

Auzind zmeul aceasta, se făcu foc și pară de mînie, se turbură de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor. Apoi, după ce înțelege că are a face tocmai cu răpitorul iubitei sale, își pierdu cumpătul de supărare și amărăciune ; și răcnind ca un leu, se luă la luptă cu fata împăratului, care își ținea firea și pe care o îmbărbăta calul. Pe fata împăratului o ferea calul de loviturile zmeului ; căci, cînd vedea că rădică sabia să dea, odată se rădica mai sus decît zmeul, și el da în vînt ; iară cînd aducea fata paloșul, calul se lăsa răpede asupra calului zmeului și ea da în carne vie. După ce se luptară de credeai că a să se scufunde pămîntul sub ei, nu știu cum îi veni bine fetei împăratului, aduse paloșul cam pieziș și-i reteză capul. Apoi, lăsîndu-i stîrvul ciorilor și coțofenilor, se duseră pînă ajunseră la locul unde se afla herghelia.

Aci, calul zise fetei de împărat să se urce ea într-un pom ce era acolo, și să privească la lupta lor. După ce se urcă fata în pom, necheză Galben-de-soare de trei ori și toată herghelia de iepe se adună împrejurul lui. Apoi dodată se arătă și armăsarul iepelor, plin de spume și sforăind de mînie. Și văzînd pe Galben-de-soare în mijlocul iepelor, să răpezi la dînsul cu turbare și se încinse o luptă de să te ferească Dumnezeu ! Cînd se da armăsarul la Galben-de-soare, mușca din pieile de bivoli ; iară cînd se da acesta la armăsar, mușca din carne vie, și se bătură, și se bătură pînă ce armăsarul, sfîșiat, hărtănit de sus pînă jos și plin de sînge, fu răzbit și biruit ; iară Galben-de-soare scăpase teafăr, fiindcă se hărtănise pieile de bivoli. Atunci se dete fata jos din pom, încălecă și luară herghelia, mîinînd-o de dinapoi ; iară armăsarul abia se tîra după dînsa.

După ce băgă erghelia în curtea împăratului, se duse de-l înștiință. Atunci ieși Ileana Simziana și le

chemă pe nume. Armăsarul, cum îi auzi glasul, îndată se scutură şi se făcu ca întii, fără să se cunoască semn de rane pe el.

Ileana Simziana zise împăratului să pună pe cineva să-i mulgă iepele, ca să se îmbăieze amîndoi. Dară cine putea să se apropie de ele ? că azvirleau din copite de zvînta unde loveau. Dacă nimeni nu putu, împăratul porunci iarăşi fetei de împărat să le mulgă.

Fata împăratului, cu inima zdrobită de mîhnire şi obidă că tot pe dînsa o punea la lucrurile cele mai grele, şi fiind curată în cugetul ei, se rugă lui Dumnezeu cu credinţă ca să o ajute să sfîrşească cu bine şi slujba aceasta. Şi unde începu o ploaie d-alea de părea că toarnă cu găleata, şi îndată ajunse apa pînă le genuchile iepelor, apoi dete un îngheţ de nu se mai puteau mişca din loc. Văzînd minunea aceasta, fata împăratului mai întii mulţumi lui Dumnezeu pentru ajutorul ce-i dete, apoi se puse de mulse iepele.

Împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Simziana şi se uita la dînsa ca la un cireş copt ; dară ea nici nu-l băga în seamă, ci tot da zi după zi, cu fel de fel de vorbe, a se cununa. În cele de pe urmă, îi zise :

— Văz, luminate împărate, că tot ce am cerut mi s-a împlinit. Un lucru ne mai trebuie, şi apoi să ştii că ne vom cununa.

— Porumbiţa mea — îi răspunse împăratul — împărăţia mea şi eu suntem supuşi ascultători ai poruncilor tele. Cere ce mai ai de cerut cu un ceas mai curînd, că iată mă sfîrşesc de dragoste pentru tine. Am ajuns ca un năuc, visez deştept, nu mai ştiu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi cei frumoşi şi tînjitori.

— Dacă este aşa, mai zise Ileana Simziana, să-mi aduci vasul cu botez care se păstrează într-o biseri-

cuță de peste apa Iordanului, și atunci ne vom cununa.

Cum auzi împăratul aceasta, chemă iarăși pe fata împăratului și-i porunci să facă ce o face și cum va ști ea, să-i aducă ceea ce poruncise Ileana Simziana.

Fata de împărat cum auzi, se duse de spuse lui Galben-de-soare, și el îi răspunse :

— Aceasta este cea din urmă și mai grea slujbă ce mai ai să faci. Aibi însă nădejde în Dumnezeu, stăpînă, căci și împăratului i s-a împlinit.

Se gătiră și plecară.

Calul știa de toate astea, căci nu era el năzdrăvan de florile mărului.

El spuse fetei împăratului zicînd :

— Acel vas cu botez se află pe o masă în mijlocul unei bisericuțe și-l păzesc niște călugărițe. Ele nu dorm nici zi, nici noapte. Din cînd în cînd însă un pustnic vine pe la ele de le povățuiește cele sfinte pentru Domnul. Cînd sunt la ascultare de le învață pustnicul, rămîne numai una de pîndă. De am putea nemeri la vremea aceea, tocmai bine ar fi ; de nu, cine știe cît avem a zăbovi, căci altfel nu e chip.

Se duseră deci, trecură apa Iordanului și ajunseră la acea bisericuță. Noroc că tocmai atunci sosise pustnicul și chemase pe toate călugărițele la ascultare. Numai una rămăsese de pază ; și aceasta, obosită fiind de șederea îndelungată, o prinse somnul. Ca să nu se întîmple însă cine știe ce, ea se culcă pe pragul ușei, cu gînd că n-o să poată nimeni intra fără să simță ea.

Galben-de-soare povățui pe fata de împărat cum să facă ca să pună mîna pe vasul cu botez. Fata se duse binișor, se strecură pe lîngă zid și, pîș-pîș, în vîrfurile degetelor, pînă la ușa. Aci odată sări ca o pisică de ușure peste prag, de nici nu atinse pe călugărița

pe care o furase somnul : și punînd mîna pe vas, ieși cum a intrat, încălecă pe cal și — pe ici ți-e drumul !

Călugărița simți, sări odată în sus și, văzînd că lipsește vasul, începu a se boci de ți se rupea rărunchii de milă. Îndată se adunară călugărițele și se văicăreau de focul ce le ajunsese. Pustnicul, dacă văzu că s-a spălat pe mîini de vasul cu botez, cătă către fata de împărat cum zbura cu Galben-de-soare și, rădicînd mîinile în sus și îngenuchind, o blestemă zicînd :

— Doamne, Doamne sfinte ! fă ca nelegiuitul care a cutezat să pună mîna lui pîngărită pe sîntul vas cu botez să se facă muiere, de va fi bărbat ; iară de va fi muiere, să se facă bărbat !

Și îndată rugăciunea pustnicului se ascultă. Fata împăratului se făcu un flăcău de-ți era dragă lumea să te uiți la el.

Cum ajunsese la împăratul, se miră și nu știa ce să crează ochilor săi, băgînd de seamă că se schimbasesc ; lui i se părea că nu mai este cum era la plecare, ci că acum e mai chipos și mai semeț. Cum dete vasul, zise :

— Mărite împărate, ți-am făcut slujbele cu cari m-ai însărcinat. Socotesc că acum am sfîrșit. Fii fericit și domnește cu pace cît mila Domnului va voi !

— Sunt mulțumit de slujbele tale, zise împăratul ; să știi că după moartea mea tu ai să te urci pe scaunul împărăției mele, fiindcă eu n-am moștenitor pînă acum. Iară dacă Dumnezeu îmi va da un fiu, tu vei fi mîna lui cea dreaptă.

Toți sfetnicii și fiii de împărați erau de față cînd a zis împăratul vorbele acestea.

Ileana Simziana, dacă văzu că i se împlini și astă voință, se hotărî să-și răzbune asupra împăratului, pentru că trămise tot pe Fătul ei frumos la toate slujbele cele grele, cari puteau să-l răpună ; căci ea

credea că însuși împăratul se va duce să-i aducă vasul cu botez, fiindcă el putea mai lesne s-o facă, de vreme ce toți se supuneau la porunca lui.

Ea porunci să încălzească baia și împreună cu împăratul să se îmbăieze în laptele iepelor ei. După ce intră în baie, porunci să-i aducă armăsarul ca să sufle aer răcoros. Și dacă veni, armăsarul suflă cu o nară înspre dînsa răcoare, iară cu altă nară înspre împăratul aer înfocat, încît fierse și mațele dintr-însul, și rămase mort pe loc.

Mare vîlvă se făcu în împărăție cînd se auzi de moartea împăratului celui mare și tare ; toți din toate părțile se adunară și-i făcură o înmormîntare d-ale împărăteștile.

După acestea, zise Ileana Simziana Fătului-frumos :

— Tu m-ai adus aici, tu mi-ai adus herghelia, tu ai omorît pe zmeul care mă furase, tu mi-ai adus vasul cu botez, tu să-mi fii bărbat. Aidem să ne îmbăiem și să ne cununăm.

— Eu te voi lua, dacă tu mă alegi, răspunse Făt-frumos ; dară să știi că în casa noastră voi ca să cînte cocoșul, iară nu găina.

Se învoiră și intrară în baie. Ileana chemă armăsarul ei ca să încropească laptele în care se vor îmbăia. Chemă și împăratul cel nou pe Galben-de-soare. Și astfel amîndoi caîi se întreceau care de care să facă baia mai potrivită de caldă stăpînului său, și mai nimerit de încropită.

După ce s-au îmbăiat, a doua zi s-au și cununat. Apoi s-au urcat în scaunul împărăției. Trei săptămîni ținură veselile, și toată lumea se bucura că le-a dat Dumnezeu un împărat așa de viteaz, care făcuse atîtea isprăvi.

Iară el domni cu dreptate și cu frica lui Dumnezeu, ocrotind pe săraci și neasuprind pe nimeni, și domnesc și în ziua de astăzi de n-or fi murit.

Eram și eu p-acolo și căscam gura pe dinafară, pe la toate sărbările, căci nici pomeneală nu era să fiu și eu poftit, și apoi se știe că nepoftitul scaun n-are.

Încălecai p-o șea și v-o spusei d-voastră așa.

Comunicat de d. Panait Nicolescu, din Craiova. Publicat pentru întâia oară în *Legende sau basmele românilor*, adunate de un culegător-tipograf. Partea II, fasc. I, la 1874.

LBR

ALEODOR ÎMPĂRAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. El ajunsese la cărunțe, și nu se învrednicise a avea și el măcar un copil. Se topea d-a-n picioarele, bietul împărat, să aibă și el, ca toți oamenii, măcar o stîrpitură de fecior, dară în deșert.

Cînd, tocmai, la vreme de bătrînețe, iată că se îndură norocul și cu dînsul și dobîndi un drag de copilaș, de să-l vezi și să nu-l mai uiți. Împăratul îi puse numele Aleodor. Cînd fu a-l boteza, împăratul adună Răsărit și Apus, Miazăzi și Miazănoapte, ca să se veselească de veselia lui. Trei zile și trei nopți ținură petrecerile și se chefuiră și se bucurară, de o ținură minte cît trăiră.

Băiatul de ce creștea, d-aia se făcea mai istet și mai iscusit. Nu mai trecu mult și iată că împăratul ajunsese la marginea groapei. Cînd fu la ceasul morții, el luă copilul pe genuchi și-i zise :

— Dragul tatei, iată că Dumnezeu mă cheamă. Sunt în clipa de a-mi da obștescul sfîrșit. Eu văz că tu ai să ajungi om mare. Și chiar mort, oasele mele se vor bucura în mormînt de isprăvile tale. Asupra cîrmuirii împărăției n-am nimic să-ți zic, fiindcă tu,

cu iscusința ta, știu că ai s-o duci bine. Un lucru numai am să-ți spui : Vezi tu muntele acela de colo, să nu te ducă păcatele să vinezi p-acolo, că este nevoie de cap. Acel munte este moșia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop ; și cine calcă pe moșia lui, nu scapă nepedepsit.

Acestea zicînd, căscă gura de trei ori și-și dete sufletul. Se duse și el ca toată suflarea de pe pămînt, de pare că n-a fost de cînd lumea și pămîntul.

Îl jeliră ai săi, îl jeliră boierii, îl jeli și poporul ; în cele de pe urmă trebuiră să-l îngroape.

Aleodor, după ce se urcă în scaunul tătănă-său, deși copilandru, puse țara la cale ca și un om matur. Toată lumea era mulțumită de domnirea sa, și oamenii se făleau că le-a fost dat de sus ca să trăiască în zilele lui.

Adesea ieșea Aleodor la vînătoare ca să-și petreacă ceasurile ce-i prisosea de la trebile împărăției. El ținea minte ce-i spusese tătănă-său și se silea să-i păzească cuvintele cu sîntenie.

Într-o zi, nu știu cum făcu, dus fiind pe gînduri, și alunecă de călcă pe pămîntul pocitului de om. N-apucă să facă zece, douăzeci de pași, și iată că se pomeni cu dînsul dinaintea lui.

Acum nu-i era lui pentru că trecuse pe pămîntul omului celui slut și scîrbos, ci îi era ciudă cum de să calce vorba tatălui său ce-i spusese cu grai de moarte.

Pocitania pămîntului îi zise :

— Toți nelegiuții ce-mi calcă hotarul cad în robia mea.

— Mai întîi trebuie să știi — îi răspunse Aleodor — că din nebagare de seamă și fără de voia mea am călcat pe coprinsul tău, și n-am nici un gînd rău asupra-ți.

— Eu te socoteam mai altfel ; dară văz că ai de gînd să-ți cei iertăciune de la mine ca toți fricoșii.

— Ba să mă ferească Dumnezeu ! Eu ți-am spus curatul adevăr, și dacă vei luptă, alege-ți : în săbii să ne tăiem, în buzdugane să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

— Nici una, nici alta. Ci, ca să scapi de pedeapsă alt chip nu e, decît să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeș împărat.

Aleodor voi să se codească oarecum, ba că trebile împărăției nu-l iartă să facă o călătorie așa de lungă, ba că n-are călăuz, ba că una, ba că alta ; dar aș ! unde vrea să știe pocitul de toate astea ! El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea să scape de ponosul de tâlhar, de călcător de drepturile altuia, și să rămîie cu sufletul în oase.

Aleodor se știa vinovat. Deși fără voia lui, dară știa că a făcut un păcat de a călcat pe moșia slutilui. Mai știa iară că de omul dracului, să dai și să scapi, să n-ai nici în clin, nici în mîinecă cu dînsul. Făgădui în cele din urmă să-i facă slujba cu care-l însărcina.

Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop știa că, deoarece Aleodor i-a făgăduit, apoi are să-și ție cuvîntul, ca unul ce era om de omenie, și-i zise :

— Pasă cu Dumnezeu, și să-ți ajute să vii cu izbîndă bună.

Aleodor plecă. Și cum mergea el gîndindu-se și răs-gîndindu-se cum să-și împlinească sarcina mai bine, căci își dăduse cuvîntul, se pomîni la marginea unui eleșteu și o știucă se zbătea de moarte pe uscat.

Cum o văzu, el se duse să o ia ca să-și aline foamea cu dînsa. Știuca îi zise :

— Nu mă omorî, Făt-frumos ; ci mai bine dă-mi drumul în apă, că mult bine ți-oi prinde cînd cu gîndul n-ai gîndi.

Aleodor o ascultă și o dete în apă. Atunci știuoa îi mai zise :

— Ține acest solzișor, și cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Flăcăul plecă mai înainte și se tot mira de o astfel de întîmplare.

Cînd, iacă se întîlnește cu un corb ce avea o aripă ruptă. Și voind să vîneze corbul, el îi zise :

— Făt-frumos ; Făt-frumos, decît să-ți încarci sufletul cu mine, mai bine ai face să-mi legi aripa, că mult bine ți-oî prinde.

Aleodor îl ascultă, căci era băiat viteaz și de treabă, și îi legă aripa. Cînd era să plece, corbul îi zise :

— Ține penița asta, voinicule, și cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Luă penița Aleodor, și-și cătă de drum. Dar nu făcu ca la o sută de pași și iată că dete peste un tăune. Cînd se gătea a-l strivi cu piciorul, tăunele zise :

— Cruță-mi viața, Aleodor împărat, și eu te voi mîntui pe tine de la moarte. Ține acest pufuleț din aripioara mea, și cînd vei gîndi la mine, eu voi fi la tine.

Auzind Aleodor unele ca acestea, și că îi zise și pre nume, odată ridică piciorul și lăsă pe tăune să se ducă în voia lui.

Și mergînd înainte cale de nu știu cîte zile, dete de palaturile lui Verdeș împărat. Cum ajunsese aci, se puse la poartă și așteptă ca doar de va veni cineva să-l întrebe ce caută.

Stete o zi, stete două ; și ca să vie cineva să-l întrebe ce voiește, ba. Cînd fu în ziua d-a treia, Verdeș împărat chemă slujitorii și le dete o gură de or pomeni-o.

— Cum se poate, le zise el, să stea omul trei zile la poarta mea și să nu meargă nimeni să-l cercezeze ? Pentru asta vă plătesc eu simbrie ? Pentru asta vă am eu la mine pe procopseală ?

Slujitorii dedeau din colț în colț și nu știau ce să răspundă. În cele de pe urmă, chemă pe Aleodor și-l duse înaintea împăratului.

— Ce vrei, flăcăule, îi zise împăratul, și ce aștepti la poarta curților mele ?

— Ce să voi, mărite împărate, îi răspunse el, iată sunt trimis să-ți cer fata.

— Bine, băiete. Dară mai întâi trebuie să facem legătură, căci așa este obiceiul la curtea mea. Ai voie să te ascunzi unde vei voi, în trei zile d-a rîndul. Dacă fie-mea te va găsi, capul ți se va tăia și se va pune în parul ce a mai rămas, din o sută, fără cap. Iară dacă nu te va găsi, atunci cu cinste împăratească o vei lua de la mine.

— Am nădejde la Dumnezeu, mărite împărate, că nu mă va lăsa să piei. Parului îi vom putea da și altceva, nu tot cap de om. Să facem legătura.

— Așa ?

— Așa.

Se puseră și făcură legătura ; scriseră carte și o întăriră.

Viind fata de față, se învoiră ca a doua zi el să se ascundă cum va ști mai bine. Iară dacă se învoiră, el rămase într-un neastîmpăr ce-l chinuia mai cumplit decît moartea. El se gîndea și se răzgîndea cum să se ascundă mai bine. Vezi că era vorba de capul lui, iară nu de altceva. Și tot mergînd pe gînduri și tot plănuiind, iată că-și aduse aminte de știucă. Scoase solzul, se uită și se gîndi la stăpîna lui : cînd, iată, mare, că știuca și venise și-i zise :

— Ce poștești de la mine, Făt-frumos ?

— Ce să poftesc ? Iacă, iacă, ce mi s-a întîmplat. Nu știi tu ceva să mă înveți ce să fac ?

— Ia nu te mai îngrija. Lasă pe mine.

Și îndată, lovind din coadă, făcu pe Aleodor un¹ cosăcel și îl ascunse pe fundul mării, printre ceilalți cosăcei.

Cînd se sculă fata, își luă ocheanul și se uită cu el în toate părțile. Nu-l văzu. De unde ceilalți cari venise să o ceară în căsătorie se ascundeau prin pivniți, pre după case, pre după cîte o șiră de paie, sau prin vreo culă părăsită, Aleodor se ascunse astfel, încît fata intră la grije că a să fie biruită. Ce-i veni ei, se uită cu ocheanul și în mare, și îl zări pe fundul mării, printre cosăcei. Pasămite, ocheanul ei era năzdrăvan.

— Ieși d-acolo, hoțomanule, îi zise ea rizînd. Ce mi te-ai posmăgit așa ? Din coșcogeamite omul te-ai făcut un cosac și mi te-ai ascuns în fundul mării.

N-avu încotro și trebui să iasă.

Ea zise și împăratului :

— Mi se pare, tată, că flăcăul ăsta mi-a venit de hac. Și mult e nurliu și drăgălaș. Chiar de l-oi afla pînă la a treia oară, să-l ierți, tată, că nu e prost ca ceilalți. Boiul lui îl arată a fi ceva mai deosebit.

— Vom vedea, îi răspunse împăratul.

A doua zi, ce-i veni lui, se gîndi la corb. Acesta fu numaidecît dinaintea lui, și-i zise :

— Ce mă vrei, stăpîne ?

— Ia uită-te, neiculiță, ce mi s-a întîmplat ; nu știi tu ceva să mă înveți ?

— Să cercăm.

Și lovindu-l cu aripa, îl făcu un pui de corb și îl vîrî într-un stol de corbi ce se urcase pînă la vîntul turbat.

¹ În textul de bază : *unul*.

Cum se sculă fata, își luă ocheanul și iarăși îl căută prin toate locurile. Nu e. Caută-l pe pământ, nu e. Caută-l prin ape și prin mări, nu e. Se luă de gînduri fata. Cînd către nămiezi, ce-i veni ei, se uită și în sus. Și zărindu-l în slava cerului printre stolul de corbi, începu a-i face cu degetul, și-i zise :

— Ghidi, ghidi, tălharule ce ești ! Dă-te jos d-acolo, omule, ce mi te-ai făcut așa pitcoace de pasăre ? Nici în rai nu scapi de mine !

Se dete jos, că n-avea ce face. Împăratul începu a se minuna și el de istețimea lui Aleodor și-și plecă urechea la rugăciunea fiei sale.

Însă, fiindcă legătura era ca să se ascunză pînă de trei ori, împăratul zise :

— D-a minune, ia să vedem unde are să se mai ascunză ?

A treia zi, dis-de-dimineată, se gîndi la tăune. Acesta veni într-un suflet. După ce îi spuse ce voiește, tăunele zise :

— Lasă pe mine, și de te-o găsi, eu aci sunt.

Îl făcu o lindină și-l ascunse chiar în odaia fetei, fără să simță ea.

Sculîndu-se fata și luînd ocheanul, îl căută toată ziua, și, ca să dea de dînsul, nici cît. Ea se da de ceasul morții, căci îl simțea, i se arăta ei a fi p-aci prin preajmă, dară de văzut nu-l vedea. Cătă cu ocheanul prin mare, pre pământ, prin văzduh, dară nu-l văzu nicăiri. Către seară, obosită de atîta căutare, strigă :

— Ci ca arată-te odată. Te simț că ești p-aci p-aproape, dară nu te văz. Tu m-ai biruit, a ta să fiu.

Daca auzi el că este biruită, se dete binișor jos din coada ei și se arătă. Împăratul n-avu nici el ce mai zice, și îi dete fata. Cînd plecară, îi petrecu cu mare cinste și alai, pînă afară din împărăția lui.

Pe drum, ei stătură să facă popas. Și după ce îmbucară cîte ceva, el puse capul în poala ei și adormi. Fata de împărat, tot uitîndu-se la el, i se scurgea ochii după frumusețea și după boiul lui. Inima îi dete brînci și ea nu se putu opri, ci îl sărută. Aleodor, cum se deșteptă, îi trase o palmă de auzi ciinii în Giurgiu. Ea plînsese și îi zise :

— I ! Aleodor dragă, dară grea palmă mai ai !

— Te-am pălmuț pentru fapta ce ai făcut ; căci eu nu te-am luat pentru mine, ci pentru acela ce m-a trimis pe mine.

— Apoi bine, frățioare, de ce nu mi-ai spus așa de acasă ; căci atunci știam și eu ce să fac ; dar lasă, nici acum nu e timpul trecut.

Pornind și de aci, ajunseră cu sănătate la Jumătatea-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-schiop.

— Iată m-am închinat cu slujba — zise Aleodor — și voi să plece.

Fata, cînd văzu pe acea iazmă, se cutremură de scîrbă și nu voia să rămîie la dînsul o dată cu capul.

Slutul se dete pe lîngă fată și începuse s-o lingusească cu vorbe mierloitoare și să se ia cu binele pe lîngă dînsa.

Dară fata îi zise :

— Piei de dinaintea mea, satano, că te trimet la mumă-ta, Iadul, care te-a vărsat pe fața pămîntului.

Slutenia de neom se topea de dragostea fetei, se lungea cu burta pe pămînt și umbla cu șoșele, cu momele să înduplece pre fată a-l lua de bărbat.

Dară, aș ! feritu-l-a sîntulețul să se apropie de dînsa ! căci îl ținea ținuit în loc cu ochii cît de colo. Din satană, din iazmă și din spurcăciune nu-l mai scotea.

— Piei, necuratule, de pe fața pămîntului, să scape lumea de o ciumă și de o holeră ca tine.

Mai stărui ce mai stărui, și dacă se văzu înfruntat
pînă într-atît, iazma plesni de necaz, cum de să fie
el ocărît atît de mult de o cutră de muier.

Atunci Aleodor întinse coprinsul său și peste mo-
șia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-
schiop, luă de soție pe fata lui Verdeș împărat și se
întoarse la împărăția lui.

Cînd îl văzură alde gloatele venind teafăr, alături
cu o soțioară de-i rîdea și stelele de frumoasă, îl pri-
imîră cu mare bucurie; și urcîndu-se din nou în
scaunul împărăției, domni și trăi în fericire, pînă se
istoviră.

Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumnea-
voastră așa.

Comunicat de un școlar din gimnaziu, șe-
zător în Dușumea, localitate în București, la
anul 1875.

LBR

PORCUL CEL FERMECAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și avea trei fete. Și fiind a merge la bătlie, își chemă fetele și le zise :

— Iacă, dragele mele, sunt silit să merg la război. Vrajmașul s-a sculat cu oaste mare asupra noastră. Cu mare durere mă despart de voi. În lipsa mea băgați de seamă să fiți cuminte, să vă purtați bine și să îngrijiți de trebile casei. Aveți voie să vă preîmblați prin grădină, să intrați prin toate cămărilor casei : numai în cămară din fund, din colțul din dreapta, să nu intrați, că nu va fi bine de voi.

— Fii pe pace, tată, răspunseră ele. Niciodată n-am ieșit din cuvîntul dumitale. Du-te fără grije, și Dumnezeu să-ți dea o izbîndă strălucită.

Toate fiind gata de pornire, împăratul le dete cheile de la toate cămările, mai aducîndu-le aminte încă o dată povețele ce le deduse, și-și luă ziua bună de la ele.

Fetele împăratului, cu lacrămile în ochi, îi sărutară mîna, îi poftiră biruință ; iar cea mai mare din ele priimi cheile din mîna împăratului.

Nu se știa ce să se facă, de mîhnire și de urît, fetele, cînd se văzură singure. Apoi, ca să le treacă de urît, hotărîră ca o parte din zi să lucreze, o parte

să citească și o parte să se plimbe prin grădină. Așa făcură și le mergea bine.

Vicleanul pizmuia pacea fetelor și-și viri coada.

— Surioarele mele — zise fata cea mai mare — citu-i ziulica de mare toarcem, coasem, citim. Sunt câteva zile de cînd ne aflăm singure, n-a mai rămas nici un colț de grădină pe unde să nu ne fi plimbat. Am intrat prin toate cămările palatului tatălui nostru, și am văzut cît sunt de frumos și bogat împodobite; de ce să nu intrăm și în cămara ceea, în care ne-a oprit tatăl nostru de a intra?

— Vai de mine, leliță — zise cea mai mică — mă mir cum ți-a dat în gînd una ca aceasta, ca să ne îndemni dumneata să călcăm porunca tatălui nostru. Cînd tata a zis să nu intrăm acolo, trebuie să fi știut el ce a zis și pentru ce a zis să facem așa.

— Că doară nu s-o face gaură în cer d-om intra, zise cea mijlocie. Că doară n-or fi niscaiva zmei să ne mănînce, ori alte lighioane. Ș-apoi de unde o să știe tata dacă noi am intrat au ba?

Tot vorbind și îndemnîndu-se, ajunseră tocmai pe dinaintea acelei cămări; cea mai mare din surori, care era păstrătoarea cheilor, băgă cheia în broasca ușei și, întorcînd-o nițel, scîrț! ușa se deschise.

Fetele intrară.

Cînd colo, ce să vadă? Casa n-avea nici o poaibă; dară în mijloc era o masă mare cu un covor scump pe dînsa, și dasupra o carte mare deschisă.

Fetele, nerăbdătoare, voră a ști ce zicea în cartea aceea. Și cea mare înaintă și iată ce ceti:

„Pe fata cea mare a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la răsărit.“

Merse și cea mijlocie și, întorcînd foaia, ceti și ea:

„Pe fata cea mijlocie a acestui împărat are s-o ia un fiu de împărat de la apus.“

Riseră fetele și se veseliră, hihotînd și glumind între ele. Fata cea mai mică însă nu voia să se ducă.

Cele mai mari nu o lăsară în pace, ci, cu voie, fără voie, o aduse și pe dînsa lingă masă, și cam cu îndoială întoarse și ea foaia și ceti:

„Pe fata cea mică a acestui împărat are s-o ia de soție un porc.“

Trăsnetul din cer de ar fi căzut, nu i-ar fi făcut mai mult rău ca ceea ce i-a făcut citirea acestor vorbe. P-aci p-aci era să moară de mîhnire. Și dacă n-o țineau surorile, își și spărgea capul căzînd.

După ce se dezmetici din leșinul ce-i venise de inimă rea, începură s-o mîngîie surorile.

— Ce! îi ziseră, mai crezi și tu la toate alea! Unde ai mai pomenit tu ca o fată de împărat să se mărite după un porc?

— Ce copilă ești! îi zise cealaltă, dară tata n-are destulă oștire să te scape, chiar cînd s-ar întîmpla să vie să te ceară un dobitoc așa de scîrbos?

Fata cea mică a împăratului ar fi voit să se înduplece a crede cele ce îi spuneau surorile; dară n-o lăsa inima. Gîndul ei era mereu la cartea care spuse că norocul celorlalte suromi era să fie așa de frumos și numai ei îi spusese că o să i se întîmple ceea ce nu se mai auzise pînă atunci pe lume. Și apoi o rodea la ficați călcarea poruncii tatălui lor.

Ea începu a lîncezi. Și numai în cîteva zile așa se schimbase, încît nu o mai cunoșteai; din rumenă și veselă ce era, ajunsese de se ofilise și nu-i mai intra nimeni în voie. Se ferea de a se mai juca cu surorile prin grădină, d-a culege flori ca să le puie la cap și d-a cînta cu toatele cînd erau la furcă, ori la cusătură.

Între acestea, tatăl fetelor, împăratul, făcuse o izbîndă cum nu se aștepta, biruind și gonind pe vrăjmaș. Și fiindcă gîndul îi era la fiicele sale, făcu ce făcu și se întoarse mai curînd acasă. Lumea după lume ieșise întru întîmpinarea lui, cu buciune, cu tobe și cu surle, înveselindu-se că împăratul se întorcea biruitor.

Cum ajunse, pînă a nu merge acasă, împăratul dete laudă Domnului că-i ajutase asupra protivnicilor carii se sculasă asupra lui, de-i înfrînsă. Apoi, mergînd acasă, fiicele lui îi ieșiră înainte. Bucuria lui creșcu cînd văzu că fetele îi erau sănătoase. Fata cea mică se feri cît putu a nu se arăta tristă.

Cu toate astea, nu după mult timp, împăratul băgă de seamă că fie-sa cea mică din ce în ce slăbea și se posomora. Îndată îi trecu un fier ars prin inimă, gîndindu-se că poate i-au călcat porunca. Și de unde să nu fie așa ? !

Ca să se încredințeze, își chemă fetele, le întrebă, poruncindu-le să-i spuie drept.

Ele mărturisiră. Se feriră însă d-a spune care din ele fuse îndemnătoarea.

Cum auzi împăratul una ca aceasta, se tînguia în sine cu amar, și cît p-aci era să-l biruie mîhnirea. Își ținu însă firea și căuta a-și mîngîia fata care vedea că se pierde. Ce s-a făcut, s-a făcut ; văzu el că acum o mie de vorbe un ban nu face.

Începuse a se cam uita întîmplarea aceasta. Cînd, într-o zi, se înfățișe la împăratul fiul unui împărat de la răsărit și-i ceru de soție pe fata cea mare. Împăratul i-o dete cu mulțumire. Făcură nuntă înfricoșată și peste trei zile o petrecu cu cinste mare pînă la otar. Peste puțin, așa făcu și cu fata cea mijlocie, pe care o ceruse un fiu de împărat de la apus.

Cu cît vedea că se împlinesc întocmai cele scrise în cartea ce citise, cu atît fata împăratului se în-

trista și mai mult. Ea nu mai voia să mănânce, nu se mai gătea, nu mai ieșea la plimbare ; voia să se lase să moară mai bine, decît să ajungă de batjocura lumii. Dară împăratul nu-i da răgaz să puie în lucrare o faptă așa de nelegiuită, ci o mîngîia cu fel de fel de povețe.

Mai trecu ce mai trecu și iată, măre, că într-o zi împăratul se pomenește cu un porc mare că intră în palatul lui și-i zice :

— Sănătate ție, împărate ; să fii rumen și voios ca răsăritul soarelui într-o zi senină.

— Bine ai venit sănătos, prietene, dar ce vînt te aduce pe la noi ?

— Am venit în pețit, răspunse porcul.

Se miră împăratul cînd auzi de la porc așa vorbe frumoase și îndată își dăte cu părerea că aci nu putea să fie lucru curat. Ar fi voit s-o cîrmească împăratul spre a nu-i da fata de soție ; dară după ce auzi că curtea și ulițile geme de porci, care venise cu pețitorul, n-avu încotro și-i făgădui. Porcul nu se lăsă numai pe făgăduială, ci intră în vorbă și se hotărî ca nunta să se facă peste o săptămînă. Numai după ce priimi cuvînt bun de la împăratul, porcul plecă.

Pînă una alta, împăratul își povățui fata să se su-puie ursitei, dacă așa a voit Dumnezeu. Apoi îi zise :

— Fata mea, cuvintele și purtarea cea înțeleaptă a acestui porc nu este de dobitoc ; odată cu capul nu crez eu ca el să se fi născut porc. Trebuie să fie vreo fermecătorie sau vreo altă drăcie aci. Însă tu să fii ascultătoare, să nu ieși din cuvîntul lui ; căci Dumnezeu nu te va lăsa să te chinuiești mult timp.

— Dacă dumneata, tată, găsești cu cale așa — răspunse fata — te ascult și-mi pui nădejdea în Dumnezeu. Ce o vrea el cu mine. Așa mi-a fost tristețea ; văz eu că n-am încotro.

Între acestea sosi și ziua nunții. Cununia se făcu cam pe sub ascuns. Apoi, ~~puindu-se~~ porcul cu soția sa într-o căruță împărătească, porni la dînsul acasă.

Pe drum trebuia să treacă pe lingă un noroi mare ; porcul porunci să stea căruța ; se dete jos și se tăvăli în noroi, pînă se făcu una cu tina, apoi, suindu-se, zise miresei să-l sărute. Biata fată, ce să facă ? Seoase batista, îl șterse nițel la bot și-l sărută, gîndindu-se să asculte povețile tatălui său.

Cînd ajunseră acasă la porc, care era într-o pădure mare, se și înseră. Șezură nițel de se odihniră de drum, cînară împreună și se culcară. Peste noapte, fata împăratului simți că lingă dinsa era un om, dară nu un porc. Se miră. Însă își aduse aminte de cuvintele tătăină-său și începu a mai însufleți, plină de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu.

Porcul seara se dezbrăca de pielea de porc, fără să simtă fata, și dîmîneața, pînă a nu se deștepta ea, el iară se îmbrăca cu dinsa.

Trecu o noapte, trecură două, trecură mai multe nopți și fata nu se putea domiri cum se face de bărbatu-său ziua este porc și noaptea om. Pasămite el era fermecat, vrăjit să fie așa.

Mai tîrziu începu a prinde dragoste de dînsul, cînd simți rodirile căsătoriei : atît numai se mîhnea că nu știa ce o să dea lumii peste cîteva luni. Cînd, într-o zi, văzu trecînd pe acolo o babă cloanță vrăjitoare.

Ea, care nu văzuse oameni de atîta mare de timp, era jinduită, și o chemă să mai vorbească cu dinsa cîte ceva. Vrăjitoarea îi spuse că știe să ghicească, să dea leacuri și cîte nagode¹ toate.

¹ Nagodă — minunăție, ciudățenie.

— Aşa să trăieşti, bătrînico, ia spune-mi, d-a minune, ce are bărbatu-meu de este ziua porc şi noaptea, cînd doarme lîngă mine, îl simţ că este om ?

— Ceea ce-mi spui, puica mamei, eram să ţi-o spui eu mai înainte, căci nu de surda sunt ghicitoare. Să-ţi dea mămulica leacuri cari să-i taie fermecele.

— Dă-mi, zău, mămuşoară, şi ţi-oi plăti cît mi-i cere, că mi s-a urît cu el aşa.

— Ține ıcea, puıșorul mamei, ȃȃ ȃceasta. Să nu ştie el de dınsa, că n-are leac. Să te scoli cınd doarme el, binișor, și să i-o legi de piciorul stıng, cıť se poate de strıns, și să vezi, draga babıı, că dımineȃȃ rȃmıne om. Parale mu-mi trebuie. Eu voi fi destul de plătıtă cınd voi afla că o să scapi de ȃȃ urgie. Mi se rupe, uite, bȃierile inimii de milă pentru dumneata, bobocelul mamei, și mă cȃiesc, mă cȃiesc, cum de să nu aflu mai dınainte, ca să-ȃ viu ıntu ȃjutor.

După ce plecă zgriptoroaica de vrȃjitoare, fata de ımpȃrat ascunse cu ıngrijire ȃȃ ; iară peste noapte se sculă binișor, ıncıť să n-o simȃȃ nici mȃıastrele, și, cu inima tıciındă, legă ȃȃ de piciorul bărbatului său. Cınd să strıngă nodul, pıť ! se rupse ȃȃ, căci era putredă.

Deșteptındu-se, bărbatul speriat ıi zise :

— Ce-ȃi fȃcut, nenorocito ! Mai aveam trei zile, și scȃpam de spurcatele ȃȃ de vrȃȃ ; acum cine ştie cıť voi mai avea să port ȃceastă scırboasă piele de dobitoc. Și numai atunci vei da cu mina de mine, cınd vei rupe trei perechi de opinci de fier și cınd vei toci un toiag de oȃel, cȃutındu-mă, căci eu mă duc.

Zise și se fȃcu nevȃzut.

Sȃrmană fată de ımpȃrat, cınd se vȃzu singură cuc, unde ıncepu a plınge și a se boci, de ȃ se rupea inima. Blestema cu foc și cu pară pe afurisita de

ghicitoare. Dară toate în zadar. Dacă văzu că n-o scoate la căpătii cu tînguirea, se sculă și plecă încotro va duce-o mila Domnului și dorul bărbatului.

Ajungînd într-o cetate, porunci de-i făcu trei perechi de opinci de fier și un toiag de oțel, se găti de drum și se porni în călătorie, spre a-și găsi bărbatul.

Se duse, se duse, peste nouă mări, peste nouă țări, trecu prin niște păduri mari cu buștenii ca butia, se poticnea lovindu-se de copacii cei răsturnați și, de cîte ori cădea, de atîtea ori se și scula; ramurile copacilor o izbeau peste față, crîngurile îi zgîriase mîinele, și ea tot înainta, mergea, și îndărăt nu se uita. Cînd, obosită de drum și de sarcină, abătută de mîhnire și cu nădejdea în inimă, ajunsese la o căsuță.

Pasămite acolo ședea sînta Lună.

Bătu la portiță, se rugă să o lase înăuntru să se odihnească nițel, mai cu seamă că îi și abătuse să facă.

Muma sîntei Lune avu milă de dînsa și de suferințele sale; o priimi dară înăuntru și o îngriji. Apoi o întrebă:

— Cum se poate ca om de pe alte tărîmuri să răzbească pînă aci?

Biata fată de împărat își povesti atunci toate întîmplările și sfîrși zicînd:

— Mulțumesc mai întîi lui Dumnezeu că mi-a îndreptat pașii către acest loc, și al doilea dumitale, că nu m-ai lăsat să pier la ceasul nașterii. Acum te mai rog să-mi spui, nu care cumva sînta Lună, fiica dumitale, știe pe unde s-ar afla bărbatul meu?

— Nu poate să știe, draga mea — îi răspunse muma sîntei Lune — dar du-te încolo, spre răsărit, pînă vei ajunge la sîntul Soare; poate el să știe ceva.

Îi dete să mănînce o găină friptă și îi zise să bage de seamă să nu piarză nici un oscior, că-i va fi de mare trebuință.

După ce mai mulțumi încă o dată de buna găzduire și de povețele cele folositoare și după ce lepădă o pereche de opinci care se spărsese, încălță altele, puse oscioarele găinei într-o legătură, luă în brațe copilașul și toiagul în mână și o porni iarăși la drum.

Merse, merse, prin niște cîmpii numai de nisip ; așa de greu era drumul, încît făcea doi pași înainte și unul înapoi ; se luptă, se luptă și scăpă de astă cîmpie, apoi trecu prin niște munți nalți, colțoroși și scorboroși ; sărea din bolovan în bolovan și din colț în colț. Cînd ajungea pe cîte un piept de munte șes, i se părea că apucă pe Dumnezeu de un picior ; și după ce se odihnea cîte nițel, iar o lua la drum, și tot înainte mergea. Glodurile, colții de munte, care erau tot de cremenă, atît îi zgîriase picioarele, genuchii și coatele, încît erau numai sînge ; căci trebuie să vă spun că munții erau nalți, încît întreceau norii. Și pe unde nu erau prăpăstii peste care trebuia să sară, nu putea merge altfel decît suindu-se pe brînci și ajutîndu-se cu toiagul.

În cele mai de pe urmă, stătută de osteneală, ajunsese la niște palaturi.

Acolo ședea Soarele.

Bătu la poartă și se rugă să o priimească. Muma Soarelui o priimi și se miră cînd văzu om de pe alte tărîmuri pe acolo și plînsese de mila ei, cînd îi povesti întîmplările. Apoi, după ce-i făgădui că va întreba pe fiu-său despre bărbatul ei o ascunse în pivniță, ca să n-o simță Soarele cînd o veni acasă, căci seara se întoarce totdeauna supărat.

A doua zi află fata de împărat că era s-o pată, fiindcă Soarele cam mirosise a om de pe altă lume. Dar muma-sa îl liniști cu vorbe bune, zicîndu-i că sunt păreri.

Fiica de împărat prinse curagi cînd văzu cu cîtă bunătate este priimită și întrebă :

— Bine, frate dragă, cum se poate ca Soarele să fie supărat, el care este atît de frumos și face atîta bine muritorilor ?

— Iacă pentru ce, răspunse muma Soarelui : el dimineța stă în poarta raiului, și atunci este vesel, vesel și rîde la toată lumea. Peste zi este plin de scîrbă, fiindcă vede toate necurățiile oamenilor și d-aia își lasă arșița așa de cu zăpușeală ; iară seara este mîhnit și supărat, fiindcă stă în poarta iadului ; acesta este drumul lui obicinuit, de unde apoi vine acasă.

Îi mai spuse că l-a întrebat despre bărbatul ei și fiu-său îi răspunse că nu știe de seama lui nimic, fiindcă, de va ședea în vro pădure deasă și mare, vederea lui nu poate străbate prin toate colțurile și afundăturile, ci că altă nădejde nu e, decît să meargă la Vînt.

Îi dete și acolo o găină să mănînce și îi zise să păstreze oscioarele cu îngrijire.

După ce lepădă și a doua pereche de opinci, care se spărsese și acelea, luă legătura cu oscioarele, copilul în brațe și toiagul în mînă și porni spre Vînt.

În calea aceasta întîlni niște greutăți și mai mari, căci dete, una după alta, peste munți de cremenă din care țîșnea flacări de foc, peste păduri nemai-umblate și peste cîmpii de gheață cu nămeți de zăpadă. P-aci, p-aci era să se prăpădească, biată femeie ; însă, cu stăruința ei și cu ajutorul lui Dumnezeu, birui și aceste greutăți mari, și ajunse la o văgăună care era într-un colț de munte, mare de putea să intre șapte cetăți într-însa.

Acolo ședea Vîntul.

Gardul care o înconjura avea o portiță. Bătu și se rugă să o priimească. Muma Vîntului avu milă

de dînsa și o priimi să se odihnească. Ca și la Soare, fu ascunsă, ca să nu o simtă Vîntul.

A doua zi îi spuse că bărbatul său locuia într-o pădure mare și deasă, pe unde nu ajunsese toporul încă ; că acolo și-a făcut un fel de casă, grămădind bușteni unul peste altul și împletindu-i cu nuiele, unde trăia singur-singurel, de teama oamenilor răi.

După ce îi dete și aci o găină de mîncă și îi zise să păstreze oscioarele, muma Vîntului o povățui să se ia după drumul robilor, care se vede noaptea pe cer, și să meargă, să meargă pînă va ajunge.

Așa și făcu. După ce mulțumi cu lacrimi de bucurie pentru buna găzduire și pentru vestea cea bună, porni la drum.

Biata femeie nopțile le făcea zi. Nu i se mai alegea nici de mîncare, nici de odihnă. Atîta dor și foc avea să-și găsească bărbatul pe care ursita i-l dedese.

Merse, merse pînă ce i se sparse și opincile aceste. Le lepădă și începu a merge cu picioarele goale. Nu căuta gloduri, nu băga seamă la ghimpii ce-i intra în picioare, nici la loviturile ce suferea cînd se împiedica de vreo piatră.

În cele mai de pe urmă ajunse la o poiană verde și frumoasă de marginea unei păduri. Acum se mai înveseli și sufletul ei, cînd văzu floricelele și iarba cea moale. Stătu și se odihni nițel. Apoi, văzînd păsărelele cîte două-două pe rămurelele copăcelor, se încinse focul într-însa de dorul bărbatului său, începu a plînge cu amar și, cu copilul în brațe și cu legătura cu oscioarele pe umăr, porni iarăși.

Intră în pădure. Nu se uita nici la iarba cea verde și frumoasă ce-i mîngîia picioarele, nu voia să asculte nici la păsărelele ce ciripeau de te asurzea, nu căuta nici la floricelele ce se ascundeau prin de-

șișurile crîngurilor, ci mergea dibuind prin pădure. Ea băgase de seamă că aceasta trebuie să fie pădurea în care locuia bărbatul său, după semnele ce-i spusese muma Vîntului.

Trei zile și trei nopți orbăcăi prin pădure și nu putu afla nimic. Atît de mult era ruptă de oste-neală, încît căzu și rămase acolo o zi și-o noapte fără să se miște, fără să bea și să mănînce ceva.

În cele mai de pe urmă, își puse toate puterile, se sculă, și așa, șovăind, cercă să umble sprijinindu-se în toiagul său, dară îi fu cu neputință, căci și acesta se tocise, încît nu mai era de nici o trebuință. Însă de mila copilului, care nu mai găsea lapte la pieptul ei, de dorul bărbatului, pe care îl căuta cu credință la Dumnezeu, porni așa cum putu. Nu mai făcu zece pași și zări către un desiș un fel de casă precum îi spusese muma Vîntului. Porni într-acolo și abia, abia ajunsese. Acea casă n-avea nici ferestre, nici ușă. Pasămite ușa era pe dasupra. Îi dete ocol. Scară nu era.

Ce să facă ? Voia să intre.

Se gîndi, se răzgîndi ; se cercă să se suie — în zadar. Sta, sta s-o doboare cu totul întristarea : cum se poate să se lase ea să se înece tocmai la mal. Cînd, își aduse aminte de oscioarele de găină ce le purtase atîta cale și-și zise : nu se poate să mi se fi zis de florile mărului să păstrez aceste oscioare, ci că îmi va fi de mare ajutor la nevoie.

Atunci scoase oscioarele din legătura ce o avea, se socoti nițel, mai cugetă și, luînd două din aceste oscioare, le puse vîrf în vîrf și văzu că se lipi ca printr-o minune. Mai puse unul, apoi unul, și văzu că se lipiră și acelea.

Făcu deci, din oscioare, doi drugi cît casa de înalți. Îi rezemă de casă la o depărtare de o palmă

domnească¹ unul de altul. După aceea puse iarăși căpătii la căpătii celelalte oscioare și făcu niște druguleți² mici, fiecare puindu-i d-a curmezișul pe drugii cei mari, închipui treptele unei scări; cum punea aceste trepte, se lipeau și ele. Și astfel unul cite unul puse pînă sus. Cum punea o treaptă, se urca pe ea. Apoi alta, apoi alta, pînă unde îi ajunse. Cînd, tocmai sus în vîrfurile scării, nu-i ajungea să mai facă o treaptă.

Ce să facă? Fără astă treaptă nu se putea. Pasămite ea pierduse un oscior. Să stea acolo, era peste poate. Să nu intre înăuntru îi era ciudă. Se apucă și-și tăie degetul cel mic, și cum îl puse acolo se lipi. Luă copilul în brațe, se urcă din nou și intră în casă.

Aci se miră ea de buna rînduială ce găsi. Se apucă și ea și mai deretică oleacă. Apoi mai răsufală nițel, puse copilul într-o albie ce găsi și o așeză în pat.

Cînd veni bărbatu-său, se sperie de ceea ce văzu. Parcă nu-i venea să creadă ochilor săi, tot uitîndu-se la scara de oscioare și la degetul din vîrfurile scării. Frica lui era să nu fie iară niscaiva farmece, și cît p-aci era să-și părăsească casa, dară Dumnezeu îi dete în gînd să intre.

Atunci, făcîndu-se un porumbel, ca să nu se lipească farmecele de el, zbură pe dasupra fără să se atingă de scară și intră înăuntru în zbor. Acolo văzu o femeie îngrijind de un copil.

El își aduse aminte atunci că femeia sa era însărcinată cînd plecase de la ea, și unde îl coprinse un dor de dînsa și o milă, gîndindu-se la cîte trebuia să fi pățit ea pînă să dea cu mîna de dînsul, încît se făcu numaidecît om.

¹ *Palmă domnească* (sau *îngenunchată*) — veche unitate de măsură, egală cu cca. 28 cm.

² În textul de bază: *duguleți*.

Cît p-aci era să n-o cunoască ; atît de mult se schimbase din pricina suferințelor și a necazurilor.

Fata de împărat cum îl văzu, se sculă în sus și îi ticăia inima de frică, fiindcă ea nu-l cunoștea.

După ce el i se făcu cunoscut, ea nu se căi, ba și uită tot ce suferise. El era un bărbat ca un brad de frumos.

Se puse deci la vorbă. Ea îi povesti toate întîmplările, iară el plînsese de milă ei. Apoi începu și el a spune :

— Eu — zise el — sunt fiu de împărat. La un război ce avu tată-meu cu niște zmei, vecini ai lui, care erau foarte răi și-i tot călcau moșia, am omorît pe cel mai mic.

Pasămite, ursita te făgăduise lui. Atunci mă-sa, care era o vrăjitoare de închea și apele cu farmecele ei, mă blestemă să port pielea acelui scîrbos dobitoc, cu gînd ca să nu ajung să mi te iau eu.

Dumnezeu i-a stat împotrivă, și eu te-am luat. Baba care ți-a dat așa să mi-o legi de picior era ea. Și de unde mai aveam trei zile să scap de blestem, am fost silit să port încă trei ani stîrvul porcului.

Acum, fiindcă tu ai suferit pentru mine și eu pentru tine, să dăm laudă Domnului și să ne întoarcem la părinții noștri. Fără tine eram hotărît să trăiesc ca un pustnic, d-aia și mi-am ales acest loc pustiu și mi-am făcut casa asta așa, ca pui de om să nu mai poată răzbi la mine.

Apoi se îmbrățișară de bucurie și se făgăduiră ca amîndoi să uite necazurile trecute.

A doua zi de dimineață se sculară și porniră amîndoi mai întîi la împăratul, tatăl lui. Cînd se auzi de venirea lui și a soției sale, toată lumea plîngea de bucurie că îi vedea. Iară tatăl și muma lui îi îmbrățișe strîns, și ținură veselile trei zile și trei nopți.

Apoi merse și la împăratul, tatăl femeii lui. El cât p-aci era să-și iasă din minți de bucurie, când îi văzu. Ascultă povestindu-i-se întâmplările lor. Apoi zise fie-sei :

— Ți-am spus eu că nu credeam să se fi născut porc acel dobitoc ce te-a cerut de soție ? Și bine ai făcut, fata mea, de m-ai ascultat.

Și fiindcă era și bătrîn, și moștenitori n-avea, se coborî din scaunul împărăției sale și îi puse pe dînșii. Iară ei domniră cum se domnește cînd împărății trec prin fel de fel de ispite, necazuri și nevoi.

Și de n-or fi murit, trăiesc și astăzi, domnind în pace.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de mama, între 1838—1847. Publicat pentru întâia oară în *Columna lui Traian*, broșura pe aprilie 1876.

LBR

LUPUL CEL NÂZDRAVAN ȘI FĂT-FRUMOS

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și o împărăteasă. Ei aveau trei copii. Mai aveau pe lângă palaturile lor o grădină foarte frumoasă. Și atât de drag îi era florile acestui împărat, încît însuși cu multă trageră de inimă le plivea și îngrijea de grădină. În fundul acestei grădini crescuse un măr cu totul și cu totul de aur. Împăratul nu mai putea de bucurie că în grădina sa se află un așa pom cum nu se găsea în toată lumea. Se tot întorcea pe lângă dînsul și se tot uita pe de toate părțile la el, de i se scurgeau ochii. Cînd, într-o zi, văzu că pomul înmugurește, înflorește, se scutură florile și roadele se arată ; apoi spre seară dă în pîr-guială. Îi zimbea mustața împăratului și îi lăsa gura apă, cînd se gîndea că a doua zi o să aibă la masă sa mere de aur, lucru ce nu se auzise pînă atunci.

A doua zi nu se luminase bine de ziuă, și împăratul era în grădină ca să vadă merele cele aurite și să-și împace nesațiul ce avea de a se uita la dînsule. Dară rămase ca ieșit din minte, cînd, în loc de mere coapte aurii, văzu că pomul înmugurise din nou, iară merele nicăiri. Încă fiind acolo, văzu cum înflorește pomul, cum îi cade florile și cum roadele se arată iarăși.

Atunci îi mai veni inima la loc și se mulțumi a aștepta pînă a doua zi. În ziua următoare, ia merele de unde nu e. S-a supărat împăratul, nevoie mare, și porunci ca paznici să se puie să prinză pe hoți. Dară ași ! unde e pomana aia !

Pomul înflorește în fiecare zi, se scuturau florile, rodul creștea și seara da în pîrg. Noaptea se cocea. Oarecine venea atunci și le lua, fără să prinză de veste oamenii împăratului. Pare că era un lucru făcut : acel cineva care lua merele, își bătea joc și de împăratul, și de toți paznicii lui. Acest împărat acum nu-i mai era că nu poate avea mere aurite la masa lui, ciuda cea mai mare era că nici pîrga acestui pom nu o văzuse măcar. Aceasta îl întristă pînă într-atîta încît p-aci era să se scoboare din scaunul împărăției și să-l dea celui ce se va lega a prinde pe hoț.

Fiii acestui împărat, pasămite că-i simțiră gîndul, căci veniră înaintea lui și-l rugară să-i lase a pîndi și ei. Mare fu bucuria împăratului cînd auzi din gura fiului său celui mai mare legătura ce făcea de a pune mîna pe hoț. Le dete, deci, voie, și ei se puseră pe lucru. Pîndi în ziua dîntii fiul cel mare ; dară păți rușinea ce pățise și ceilalți pîndari dinaintea lui.

A doua zi pîndi și cel mijlociu ; dară nici el nu fu mai breaz, ci se întoarse la tatăl său cu nasul în jos.

Ei spuseră că pînă la miezul nopții o duc cum o duc, dară că după aceea nu se pot ține pe picioare de piroteala ce-i apucă și cad într-un somn adînc, și nu mai știu nimic.

Fiul cel mai mic asculta și tăcea. Apoi, după ce sfinși de spus frații cei mai mari ce li se întîmplase, se ceru și el de la tată-său ca să-l lase să pîndească și el. Cît de trist era tată-său pentru că nu se găsea nici un voinic care să-i prinză pe hoții merelor, rîse

cînd îl auzi. Iară după multe rugăciuni se înduplecă. Atunci fiul cel mai mic se pregăti de pîndă.

Cum veni seara, își luă tolba cu săgețile, arcul și paloșul, și se duse în grădină. Își alese un loc singuratic și depărtat de orice pom și de ziduri, astfel ca să n-aibă de ce se rezema. Se hotărî a sta în picioare pe un trunchi de pom tăiat, astfel încît cînd i-ar veni somn și ar moțâi, să cază jos și să se deștepte. Așa făcu, și după ce căzu de vro două ori, i se sperie somnul și rămase treaz și nebîntuit de piroteală.

Cînd, coala despre ziuă, cînd somnul e mai dulce, auzi un filfiit ca de un stol de paseri că se apropie.

Trase cu urechea și simți că cineva jumulește pomul de mere. Scoase o săgeată din tolba, o așeză la arc și, trac ! trase o săgeată și nu se făcu nici o mișcare. Trac ! mai trase una și iarăși nimic. Cînd trase cu a treia, filfiitul se auzi din nou și el pricepu că stohul de paseri trebuie să fi zburat. Se apropiă de mărul de aur și văzu că hoțul n-avusese timp a lua toate merele. Luase ce luase, dară tot mai rămăsese. Stînd el acolo, i se păru că vede lucind ceva pe jos. Se plecă și ridică acel ceva ce lucea. Cînd, ce să vezi d-ta ? două pene cu totul și cu totul de aur.

Cum se făcu ziuă, culese cîteva mere, le puse pe o tupsie de aur, și cu penele la căciulă se duse de le înfățișă tatălui său.

Împăratul văzînd merele, mai-mai era să-și iasă din minți, de bucurie ; dară își ținu firea. Puse de strigă prin toată cetatea că fiul său cel mic a izbutit să aducă mere și să și afle că hoțul este o pasăre.

Făt-frumos zise tatălui său să-i dea voie acum să caute și pe hoț. Tatăl său nu mai voia să știe de hoț, deoarece i-a ajutat Dumnezeu să vază merele cele atît de mult dorite.

Dară fiul cel mic al împăratului nu se lăsă numai pe aceea, ci stăruî pînă ce împăratul îi dăte voie să meargă a căuta și pe hoț. Se găti de drum ; iară cînd fu a pleca, își scoase penele cele de aur de la căciulă și le dăte împărătesei muma lui, ca să le poarte ea pînă s-o întoarce el.

Luă haine de primeneală și bani de cheltuială, își atîrnă tolba cu săgețile la spate, paloșul la coapsa stîngă și, cu arcu într-o mînă și cu alta de gîtu credinciosului său, porni la drum. Și aide, și aide, merse cale lungă depărtată, pînă ce ajunse în pustietate. Aci făcu popas și sfătuindu-se cu robu său cel credincios, găsi cu cale să apuce spre răsărit. Mai călătorind ei o bucată bună, ajunse la o pădure deasă și stufoasă. Prin bungetul ăsta de pădure mergînd ei pe dibuitele, căci altfel era peste poate, zăriră în depărtare un lup groaznic de mare și cu fruntea de aramă. Îndată se și gătiră de apărare. Cînd fură aproape de lup de o bătaie de săgeată, puse Făt-frumos arcu la ochi.

Văzînd lupul una ca aceasta, strigă :

— Stăi, Făt-frumos, nu mă săgeta, că mult bine ți-oi prinde vreodată.

Făt-frumos îl ascultă și lăsă arcu în jos. Apropiîndu-se lupul și întrebîndu-l unde merge și ce caută prin astfel de păduri nestrăbătute de picior de om, Făt-frumos îi spuse toată întîmplarea cu merele din grădina tatălui său, și că acum merge să caute pe hoț.

Lupul îi spuse că hoțul era împăratul pasărilor. Că el cînd venea a fura merele, aduna pasările cele mai agere la zbor și cu ele în stol venea de le culegea. Că acea pasăre se află la împărăția de la marginea acestei păduri. Îi mai spuse că toată megieșia se vaietă de furturile ce face ea poamelor de prin grădini, și le arată drumul cel mai apropiat și mai

lesnicios. Apoi, dîndu-i un merișor frumos la vedere, îi mai zise :

— Ține, Făt-frumos, acest merișor. Cînd vei avea trebuință de mine vreodată, să te uiți la el, să gîndești la mine și eu îndată voi fi acolo.

Făt-frumos priimi merișorul și-l băgă în sîn, apoi, luîndu-și rămas bun, porni cu credinciosul său și, străbătînd desișurile pădurei, ajunse la cetatea în care se afla acea pasăre.

Cercetă prin cetate și i se spuse că împăratul locului aceluia o ține într-o colivie de aur în grădina sa.

Aceasta îi fu de ajuns a ști.

Deto cîteva tîrcoale curții împărătești și luă aminte la toate amănunturile ce încongiura curtea. Cum se făcu seară, veni cu credinciosul său și se pitulă la un colț, așteptînd acolo pînă se liniștiră toți cei din curte. Apoi credinciosul lui puindu-se pîuă¹, Făt-frumos se urcă pe dînsul ; d-aci pe coama zidului, și sări în grădină. Cînd puse mîna pe colivie, o dată țipă pasărea și, cît ai zice mei, se văzu încongiurat de o mulțime de paseri, cari mai mici, cari mai mari, țipînd pre limba lor. Și atîta larmă făcură, încît se deșteptară toți slujitorii împărătești. Și viînd în grădină, găsiră pe Făt-frumos cu colivia în mîină și pasărele dîndu-se la el să-l sfișie, iară el apărîndu-se.

Puseră slujitorii mîna pe el și-l duseră la împăratul, carele și dînsul se sculase să vază ce se întîplase.

Cum îl văzu împăratul, îl și cunoscă ; apoi prinse a-i zice :

¹ A se pune pîuă — a se ghemui pentru a servi cuiva de treaptă.

— Imi pare rău, Făt-frumos, de această întimplare. De ai fi venit cu binele, sau cu rugăciuni, să-mi ceri pasărea, poate m-aş fi înduplecat să ți-o dau de bunăvoia mea ; dară acum, prins cu mîna în sac, cum se zice, după datinile noastre cu moarte trebuie să mori. Şi numele ți va rămînea pîngărit cu ponosul de tilhar.

— Această pasăre, luminate împărate, răspunse Făt-frumos, ne-a jefuit de mai multe ori merele de aur din pomul ce are tătine-meu în grădina sa, şi de aceea am venit să pui mîna pe hoţ.

— Poate să fie adevărat ceea ce spui tu, Făt-frumos, dară la noi, împotriva datinilor noastre eu n-am nici o putere. Numai o slujbă însemnată făcută împărăţiei noastre te poate scăpa şi de ponos şi de moarte.

— Spune ce slujbă să-ţi fac, şi mă voi încumete.

— De vei izbuti să-mi aduci iapa cea sireapă ce este la curtea împăratului meu vecin, vei scăpa cu faţă curată, şi-ţi voi da pasărea cu colivia.

Făt-frumos priimi. Şi chiar în acea zi şi plecă cu credinciosul său rob.

Ajungînd la curtea împăratului vecin, luă cunoştinţă de iapă şi de împrejmuirea curţii. Apoi, cum veni seara, se așeză cu credinciosul lui la un colţ de curte, unde i se păru a fi un loc de pîrleaz.

El văzuse iapa cum o plimba doi slujitori, şi so minună de frumuseţea ei. Ea era albă, avea căpăstrul aurit şi împodobit cu pietre nestemate, de lumina ca soarele.

Pe la miez de noapte, cînd somnul este mai dulce, Făt-frumos zise credinciosului său de se puse pîuă, iară el se urcă pe dînsul, apoi pe zid şi sări în curtea împăratului. Merse pe dibuitele şi în vîrfurile degetelor, pînă ce ajunse la grajd ; şi, deschizînd uşa, puse mîna pe căpăstru şi trăgea iapa după dînsul. Cum ajunse

iapa la ușa grajdului, unde nincheză o dată de haui văzduhul și urlă toată curtea și palaturile. Îndată săriră toți cu totul, puseră mina pe Făt-frumos și-l duseră la împăratul, carele și el se sculase. Acesta, cum văzu pe Făt-frumos, îl și cunoscă.

Îl înfruntă pentru fapta cea mișească ce era să săvârșească, și-i spuse că datinele țării sale dă morții pe furi, și că împotriva acelor datine el n-are nici o putere.

Făt-frumos îi spuse drept toată șiritenia cu merele, cu pasărea și cu cele ce îi zisese să facă împăratul, vecinul său.

Atunci împăratul îi zise :

— De vei putea, Făt-frumos, să-mi aduci pe Zîna Crăiasa, poate că voi izbuti să scapi de moarte și să-ți rămîie numele nepătat.

Făt-frumos se încumese și, luînd pe credinciosul său cu sine, plecă. Pe drum își aduse aminte de merisor. Îl scoase din sîn, se uită la dînsul și se gîndi la lup. Și cît te-ai șterge la ochi, lupul fu aci.

— Ce poștești, Făt-frumos ? îi zise.

— Ce să poftesc, îi răspunse el. Iaca, iaca, iacă ce mi s-a întîmplat. Cum să fac eu acum să mă întorc cu ispravă bună ?

— De asta îți este ? Las' pe mine, că treaba este ca și sfîrșită.

Și porniră cîteșitrei spre Zîna Crăiasa.

Cînd fură aproape de Zîna Crăiasă, făcură popas într-o pădure de unde se vedea palaturile cele strălucite ale zînei. Se învoiră ca Făt-frumos și cu credinciosul său să aștepte la tulpina unui copaci bătrîn, pînă s-o întoarcă lupul.

Și mîndre palaturi mai avea zîna, mare. Înșuși lupul se miră de frumusețea și de rînduiala cea bună ce era p-acolo. Cum ajunsese, făcu ce făcu și se furișă în grădină.

Ce să vezi d-ta ? Nici un pom nu mai era verde. Le căzuse frunza, și crăcile, și rămurelele, de erau ca despuiați. Pe jos, frunzele căzute erau făcute scrum de uscăciune. Numai un stuf de trandafiri mai era înfrunzit și plin de boboci, unii în floare și alții deschiși. Ca să ajungă pînă la dînsul, lupul trebui să meargă în vîrfurile degetelor ca să nu fișie frunzetul cel uscat, și se ascunse în acel crînguleț înflorit. Stînd el acolo și pîndind, iată că iese Zîna Crăiasă din palaturi, însoțită de douăzeci și patru de roabe, ca să se plimbe prin grădină.

Cînd o văzu lupul, p-aei, p-aci era să uite pentru ce venise și să se dea de gol ; dară se stăpîni. Căci era așa de frumoasă, cît nu s-a mai văzut și nu se va mai vedea pe fața pămîntului. Avea un păr, nene, cu totul și cu totul de aur. Cosițele ei lungi și stufoase, de-i bătea pulpele. Cînd se uita la cineva cu ochii ei ceia marii și negri ca murele, îl băga în boale ; avea niște sprîncene bine arcuite, de pare că ereau scrise, și o pieleț mai albă ca spuma laptelui.

După ce dete cîteva tîrcoale prin grădină cu roabele după dînsa, veni și la stuful de trandafir să rupă cîteva flori. Cînd lupul, care era ascuns în crîng, o dată se repezi, o luă în brațe și pe ici și-a fost drumul. Iară roabele, de spaimă se împrăștiară ca puii de potîrniche. Într-un suflet alergă lupul și o dete leșinată în brațele lui Făt-frumos. Acesta, cum o văzu, se pierdu cu firea ; dară lupul îi aduse aminte că e voinic, și-și veni în sine. Mulți împărați voise să o fure, dară se răpuseră.

Făt-frumos prinsese milă de ea, și nu-i mai venea a o da altuia.

Zîna Crăiasă, după ce se deșteptă din leșin și se văzu în brațele lui Făt-frumos, prinse a-i zice :

— Daca tu ești lupul care m-a furat, a ta să fiu. Făt-frumos îi răspunse :

— A mea să fii, nedespărțită pînă la moarte.

Apoi se înțeleseră la cuvinte, și spuse fiecare șiritenia istoriei sale.

Văzînd lupul dragostea ce se încinsese între ei, zise :

— Lăsați pe mine, că toate le întocmesc eu după vrerea voastră.

Și plecară a se întoarce de unde veniseră.

Pe drum, lupul se dete de trei ori peste cap, și se făcu întocmai ca Zîna Crăiasă. Pasămite lupul era năzdrăvan.

Se vorbiră ei, ca credinciosul lui Făt-frumos să stea cu Zîna Crăiasă la tulpina unui copaci mare în pădure, pînă se va întoarce Făt-frumos cu iapa sireapă.

Ajungînd la împăratul cel cu iapa, Făt-frumos îi dete pre prefăcuta Zînă Crăiasă. Cum o văzu împăratul, i se muiă inima și prinse un dor de dînsa, de nu se poate povesti.

Împăratul îi zise :

— Vrednicia ta, Făt-frumos, te-a scăpat și de ocară și de moarte. Acum te și răsplătesc pentru aceasta, dîndu-ți în dar iapa.

Cum puse mîna pe iapă și pe căpăstrul cel minunat, Făt-frumos o luă la sănătoasa și, puind pe Zîna Crăiasă călare pe iapă, porni cu dînsa și trecu hotarele acelei împărății.

Împăratul adună numaidecît pe sfetnicii săi și purcese la biserică ca să se cunune cu Zîna Crăiasă. Cînd fu la ușa bisericeii, prefăcuta Zînă se dete de trei ori peste cap și se făcu iarăși lup, carele, clănțănind din colți, își arată dinții rînjind către curtenii împăratului. Aceștia, cum văzură, deodată înghețară de frică. Apoi, după ce se mai dezmeticiră, se luară după dînsul cu chiote și cu uideo. Dară lupul, să te tii, pîrleo ! lungi pasul lupește, se duse, duluță, de

nu mai dete cu mîna de dinsul. Și ajungînd pe Făt-frumos și pe ai săi, merse cu dinșii. Cînd fu aproape de curtea împăratului cel cu pasărea, făcură ca și la cellalt împărat. Lupul, schimbat în iapă sireapă, fu dus la împăratul, carele, văzînd iapa, nu se mai știa de bucurie.

După ce priimi cu multă omenie pe Făt-frumos, împăratul acesta îi zise :

— Ai scăpat, Făt-frumos, și de ponos, și de moarte. Iară eu îmi voi ținea cuvîntul împărătesc, și mulțumirea mea va fi pururea cu tine.

Porunci, și numaidecît i se dete pasărea, cu colivia ei cu tot. Și priimind-o Făt-frumos, își luă ziua bună și plecă. Ajungînd în pădure unde lăsase pe Zîna Crăiasă, iapa și pe credinciosul lui, porniră împreună către împărăția tatălui său.

Împăratul cel ce priimise iapa porunci să iasă toată oastea lui și mai-marii împărăției sale la cîmp, unde voia să li se arate călare pe iapa cea atît de vestită.

Cînd îl văzură ostașii, toți cu toții strigară :

— Să trăiești, împărate, că ai dobîndit un astfel de odor ! Să-ți trăiască și iapa, care te face să te arăți așa de măreț !

Și în adevăr, venea, nene, iapa cu împăratul pe dînsa, de nu-i da picioarele de pămînt, ci parc-ar fi zburat.

Se luară la întrecere. Dară nici pomeneală nu era ca să se apropie cineva de această iapă, căci pe toți îi lăsă în urmă.

Cînd fu la o depărtare bună, o dată stătu iapa, trînti pe împărat, se dete de trei ori peste cap și se făcu iarăși lup, și o rupse d-a fuga, și fugi, și fugi, pînă ajunse pe Făt-frumos.

Cînd fură a se despărți, lupul zise lui Făt-frumos :

— Iată, de astă dată ți s-a împlinit toate poftele. Păzește-te în viața ta, a nu mai pofti lucruri peste puterea ta, căci nu vei păți bine.

Apoi se despărțiră, ducându-se fiecare într-ale sale.

Ajungînd la împărăția tatălui său și auzind că vine fiul său cel mic, îi ieși înainte cu mare, cu mic, ca să-l priimească, după cum i se cuvenea.

Mare fu bucuria obștească cînd îl văzură cu soțioară cum nu se mai găsea pe fața pămîntului, și cu odoare cum nu s-a mai pomenit.

Cum ajunse, porunci Făt-frumos și făcu un grajd măiestrit pentru iapă ; iară colivia cu pasărea o puse în pălimarul despre grădină.

Apoi tată-său puse de se făcu pregătirile de nuntă. Și după cîteva zile se cunună Făt-frumos cu Zina Crăiasă, întinse masă mare pentru bun și pentru rău, și ținură veseliile trei zile și trei nopți încheiete.

După care trăiră în fericire, fiindcă Făt-frumos nu mai avea ce pofti. Și or fi trăind și astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de un lucrător de presă tipografică, poreclit Mencicov, șezător în mahalaua Tîrchilești, București.

LBR

PRISLEA CEL VOINIC ȘI MERELE DE AUR

A fost odată ca niciodată etc.

Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori și meșteșugită nevoie mare ! Așa grădină nu se mai văzuse pînă atunci, p-acolo. În fundul grădinei avea și un măr care făcea mere de aur și, de cînd îl avea el, nu putuse să mănînce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescînd și pîrguindu-se, venea oarecine noaptea și le fura, tocmai cînd erau să se coacă. Toți paznicii din toată împărăția și cei mai aleși ostași, pe care îi pusese împăratul ca să pîndească, n-au putut să prinză pe hoți. În cele mai de pe urmă, veni fiul cel mai mare al împăratului și-i zise :

— Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prin astă grădină de atîtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinei, dar n-am putut gusta niciodată din ele ; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopțile astea să păzesc însumi, și mă prinz că voi pune mîna pe acel tîlhar care ne jefuiește.

— Dragul meu — zise tată-său — atîția oameni voinici au păzit și n-au făcut nici o ispravă. Doresc

prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom care m-a ținut atîta sumă de bani și de aceea, iată, mă înduplec și te las ca să pîndești, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbutești.

Atunci fiul împăratului se puse la pîndă o săptămînă întreagă : noaptea pîdea și ziua se odihnea ; iară cînd fu într-o dimineată, se întoarse trist la tată-său și-i spuse cum priveghease pînă la miezul nopții, cum mai pe urmă îl apucase o piroteală de nu se mai putea ținea pe picioare, cum, mai tîrziu, somnul îl copleși și căzu ca un mort, fără să se poată deștepta decît tocmai cînd soarele era rădicat de două sulițe, și atuncea văzu că merele lipsesc.

Nepovestită fu mîhnirea tatălui său, cînd auzi spuiindu-i-se astă întîmplare.

De silă de milă, fu nevoit a mai aștepta încă un an, ca să facă și voia fiului său celui mijlociu, care cerea cu stăruință de la tată-său ca să-l lase și pe dînsul să pîndească, și se lega că el va prinde pe hoții care îi făcea atîta întristare.

Timpul veni, merele începură a se pîrgui ; atunci fiul său cel mijlociu păzi și el ; dară păți ca și frate-său cel mare.

Tată-său, deznădăjduit, pusese în gînd să-l taie ; dar fiul său cel mai mic, Prîslea, veni cu rugăciune către tată-său, și-i zise :

— Tată, atîția ani l-ai ținut, ai suferit atîtea ne-cazuri după urma acestui pom, mai lasă-l, rogu-te, și anul acesta, să-mi încerc și eu norocul.

— Fugi d-aci, nesocotitul, zise împăratul. Frații tăi cei mai mari, atîți și atîți oameni voinici și de-prinși cu nevoile n-au putut face nimic, și tocmai tu, un mucos ca tine, o să izbutească ? N-auzi tu ce prăpăstii spun frații tăi ? Aici trebuie să fie ceva vrăji.

— Eu nu mă încumăt — zise Prislea — a prinde pe hoți, ci zic că o încercare de voi face și eu, nu poate să-ți aducă nici un rău.

Împăratul se înduplecă și mai lăsă pomul netăiat încă un an.

Sosi primăvara : pomul înflori mai frumos și legă mai mult decît altădată. Împăratul se veseli de frumusețea florilor și de mulțimea roadelor sale, dară cînd se gîndea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.

Prislea se ducea adesea prin grădină, da ocol mărilor și tot plănuia. În sfîrșit, merele începură a se pîrgui. Atunci fiul cel mai mic al împăratului zise :

— Tată, iată a sosit timpul ; mă duc să pîndesc și eu.

— Du-te, zise împăratul ; dară negreșit că și tu ai să te întorci rușinat ca frații tăi cei mai mari.

— Pentru mine n-are să fie așa mare rușine, zise el ; fiindcă eu nu numai că sunt mai mic, dar nici nu mă leg ca să prinz pe tîlhari, ci numai o cercare să fac.

Cum veni seara, se duse, își luă cărți de cetit, două țepușe, arcu și tolba cu săgețile. Își alege un loc de pîndă într-un colț pe lîngă pom, bătu țepușele în pămînt și se puse între ele, așa cum să-i vină unu dinainte și altu la spate ca, dacă îi va veni somn și ar moțai, să se lovească cu barba în cel de dinaintea lui și dacă ar da capul pe spate, să se lovească cu ceafa în cel de dinapoi.

Astfel pîndi pînă cînd, într-una din nopți, cam după miezul nopții, simți că-l atinge încetișor boarea ziorilor care îl îmbăta cu mirosul său cel plăcut, o piroteală moleșitoare se alegă de ochii lui ; dară loviturile ce suferi vrînd să moțaiască îl deșteptară, și

rămase priveghind pînă cînd, pe la revărsat de ziori, un ușor fîșit se auzi prin grădină. Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata; fîșitul se auzi mai tare și un oarecine se apropie de pom și se apucă de ramurile lui; atunci el dete o săgeată, dete două și, cînd dete cu a treia, un gemăt ieși de lingă pom și apoi o tăcere de moarte se făcu; iară el, cum se lumineă puțin, culese cîteva mere din pom, le puse pe o tîpsie de aur și le duse la tatăl său.

Niciodată n-a simțit împăratul mai mare bucurie decît cînd a văzut la masa sa merele de aur din care nu gustase niciodată.

— Acum — zise Prîslea — să căutăm și pe hoț.

Dară împăratul, mulțumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci, arătînd împăratului dîra de sînge ce lăsase pe pămînt rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză.

Frații săi prinseseră pizmă pe el pentru că fusese mai vrednic decît dînșii și căutau prilej ca să-l piarză; de aceea și voră bucurios să meargă. Ei se pregătiră și porniră.

Se luară, deci, după dîra sîngelui și merse, merse, pînă ce ieșiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă pînă ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dîra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dîra de sînge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră numai-decît vîrteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare.

— Dară — zise el — cînd voi scutura frînghia, să mă scoateți afară.

Așa și făcură. După fratele cel mare se coborî cel mijlociu și făcu și el ca cel dintîi, atîta numai că se lăsă ceva mai în jos.

— Acum e rîndul meu să mă las în prăpastie, zise Prîslea, văzînd că frații cei mari se codesc ; cînd voi mișca frînghia, voi mai mult să mă lăsați în jos ; și după ce veți vedea că frînghia nu se mai duce la vale, să puneți paznici să păzească și, cînd va vedea că frînghia se mișcă de lovește marginile groapei, să o trageți afară.

Se lăsă și cel mai mic din frați și, de ce mișca frînghia, d-aia îl lăsa mai jos, și-l lăsară, și-l lăsară, pînă ce văzură că frînghia nu mai sta întinsă, cum este cînd are ceva atîrnat de capătul ei.

Atunci frații ținură sfat și ziseră :

— Să așteptăm pînă ce vom vedea dacă face vreo izbîndă, și atunci, ori bine ori rău de va face, să-l pierdem, ca să ne curățim de unul ca dînsul care ne face de rușine.

Prîslea ajunsese pe tărîmul celalt, se uită cu sfială în toate părțile, și cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate ; pămîntul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătîndu-se, apucă pe un drum și merse pînă dete de niște palaturi cu totul și cu totul de aramă.

Nevăzînd nici pui de om pe care să-l întrebe cîte ceva, intră în palat, ca să vadă cine locuia acolo. În pragul ușei îl întîmpină o fată frumușică, care zise :

— Mulțumesc lui Dumnezeu că ajunsei să mai văz om de pe tărîmul nostru. Cum ai ajuns aice, frate, îl întrebă ea ; aici este moșia a trei frați zmei, care ne-a

răpit de la părinții noștri, și suntem trei surori și fete de împărat de pe tărîmul de unde ești tu.

Atunci el povesti în scurt toată istoria cu merele, cum a rănit pe hoț și cum a venit după dîra sîngelui pînă la groapa pe unde s-a lăsat în jos la ea, și o întrebă ce fel de oameni sunt zmeii aceia și dacă sunt voinici.

Ea îi spuse apoi că fiecare din zmei și-a ales cîte una din ele și le tot silește să-i ia de bărbați, iară ele se tot împrotivesc cu fel de fel de vorbe, cerîndu-le cîte în lună și în soare, și ei se fac luntre și punte de le împlinesc toate voile.

— Ei sunt în adevăr voinici — adăogă ea — însă cu vrerea lui Dumnezeu poate îi vei birui. Dară pînă una alta ascunde-te, vai de mine ! undeva, să nu dea zmeul peste tine în casa lui, că e năbădăios și se face leu-paraleu. Acum e timpul cînd are să vină la prînz, și are obicei de aruncă buzduganul cale de un conac și lovește în ușă, în masă și se pune în cai.

N-apucă să isprăvească vorba, și se auzi ceva că suieră, că lovește în ușă, în masă, și buzduganul se arată și se așeză în cui. Dară Prislea luă buzduganul, îl azvîrli înapoi mai departe decît îl azvîrlise zmeul ; și, cînd era prin dreptul lui, îl atinse pe umere.

Zmeul, speriat, stătu în loc, se uită după buzdugan, se duse de-l luă și se întoarse acasă. Cînd era la poartă, începu să strige :

— Hîm ! hîm ! aici miroase a carne de om de pe tărîmul cellalt ; și, văzînd pe fiul de împărat ce-i ieșise înaintă, îi zise : Ce vînt te-a adus pe aici, omule, ca să-ți rămîie oasele pe alt tărîm ?

— Am venit ca să prînz pe furii merelor de aur ale tatălui meu.

— Noi suntem, îi zise zmeul ; cum vrei să ne bătăm ? În buzdugane să ne lovim, în săbii să ne tăiem, ori în luptă să ne luptăm ?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă, răspunse Prislea.

Atunci se apucară la trîntă, și se luptară și se luptară, pînă cînd zmeul băgă pe Prislea în pămînt pînă la glezne ; iar Prislea se opinti odată, aduse pe zmeu și, trîntindu-l, îl băgă în pămînt pînă în genuchi și-i și tăie capul.

Fata, cu ochii plini de lacrimi, îi mulțumi că a scăpat-o de zmeu, și-l rugă să-i fie milă și de surorile ei.

După ce se odihni vreo două zile, porni, după poava fetei, la soră-sa cea mijlocie care avea palaturile de argint.

Acolo, ca și la cea mare, fu priimit cu bucurie ; fata îl rugă să se ascunză ; iar el nu voi ; ci, cînd veni buzduganul să se așeze în cui, pe care îl aruncase zmeul ei cale de două conace, el îl aruncă mult mai îndărăt, izbind și pe zmeu în cap ; iară zmeul veni turburat, se luptă cu Prislea ca și frate-său cel mare, și rămase și el mort.

Fata, după ce îi mulțumi, îl povățui cum să facă ca să scape din robie și pe sora lor cea mică.

— Deși e mai puternic — zise fata — decît frații lui pe care i-ai omorît, dar cu ajutorul lui Dumnezeu și mai ales că e și cam bolnav din lovitura ce i-ai dat cu săgeata cînd a vrut să fure merele, nădăjduiesc că-i vei veni de hac.

O săptămînă întreagă se desfătară împreună cu amîndouă fetele, și Prislea, odihnindu-se de ostenele ce încercase, porni și către zmeul de al treilea.

Văzînd palaturile de aur în care locuia zmeul cel mic, rămase cam pe gînduri, dară, luîndu-și inima în dinți, intră înăuntru.

Cum îl văzu fata, îl rugă ca pe Dumnezeu să o scape de zmeu, care, zicea ea, e otărit ca, îndată ce se va face sănătos bine, să o silească oricum să se însoțească cu dînsul.

Abia isprăvisese vorba și buzduganul, izbind în ușă și în masă, se puse în cui. Prîslea întrebă ce putere are zmeul și îi spuse că aruncă buzduganul cale de trei conace ; atunci el îl aruncă și mai departe, lovindu-l în piept.

Zmeul, turburat de mînie, se întoarse numaidecît acasă.

— Cine este acela care-a cutezat să calce hotarele mele și să intre în casa mea ?

— Eu sunt, zise Prîslea.

— Dacă ești tu — îi răspunse zmeul — am să te pedepsesc amar pentru nesocotința ta. Cum ai vrut, venit-ai ; dară nu te vei mai duce cum vei voi.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu — îi răspunse Prîslea — am eu ac și de cojocul tău.

Atunci se învoiră să se ia la luptă dreaptă,

*și se luptară
și se luptară,
zi de vară
pînă seara ;*

iară cînd fu pe la nămieș, se făcură amîndoi două focuri și așa se băteau ; un corb însă le tot da ocol, croncănind. Văzîndu-l, zmeul îi zise :

— Corbule, corbule ! ia seu în unghiile tale și pune peste mine, că-ți voi da stîrvul ăsta ție.

— Corbule, corbule ! îi zise și Prîslea, dacă vei pune peste mine seu, eu îți voi da trei stîrvuri.

— Unde dă Dumnezeu să cază o asemenea tiflă¹ peste mine ! Mi-aș sătura sălașul întreg.

— Adevăr grăiește gura mea, îi răspunse Prîslea.

¹ A cădea tifla peste cineva — a da pe neașteptate norocul peste cineva.

Corbul, fără a mai întârzia, aduse în unghiile sale seu, puse peste viteazul Prislea, și prinse mai multă putere.

Către seară zise zmeul către fata de împărat, care privea la dinșii cum se luptau, după ce se făcuseră iară oameni :

— Frumușica mea, dă-mi nițică apă să mă răcoresc, și-ți făgăduiesc să ne cununăm chiar mâine.

— Frumușica mea — îi zise și Prislea — dă-mie apă, și-ți făgăduiesc să te duc pe tărîmul nostru și acolo să ne cununăm.

— Să-ți auză Dumnezeu vorba, voinice, și să-ți împlinească gîndul ! îi răspunse ea.

Fata de împărat dete apă lui Prislea de bău și prinse mai multă putere ; atunci strînse pe zmeu în brațe, îl ridică în sus și, cînd îl lăsă jos, îl băgă pînă în genuchi în pămînt ; se opinti și zmeul, ridică și el în sus pe Prislea și, lăsîndu-l jos, îl băgă pînă în brîu ; puindu-și toate puterile, Prislea mai strînse o dată pe zmeu de-i pîrîi oasele și, aducîndu-l, îl trînti așa de grozav, de îl băgă pînă în gît în pămînt și-i tăie capul ; iară fetele, de bucurie, se adunară împregiurul lui, îl luau în brațe, îl sărutau și îi ziseră :

— De azi înainte frate să ne fii.

Îi spuseră apoi că fiecare din palaturile zmeilor are cîte un bici, cu care lovește în cele patru colțuri ale lor și se fac niște mere. Așa făcură, și fiecare din fete avură cîte un măr. Se pregătiră, deci, să se întoarcă pe tărîmul nostru.

Ajungînd la groapă, cletenă frînghia de se lovi de toate mărginele groapei. Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frînghia. Se puseră la vîrtejuri și scoaseră pe fata cea mare cu mărul ei de aramă.

Ea, cum ajunsese sus, arată un răvășel ce-i dase Prislea, în care scria că are să ia de bărbat pe frate-său cel mai mare.

Bucuria fetei fu nespusă cînd se văzu iară pe lumea unde se născuse.

Lăsară din nou frînghia și scoase și pe fata cea mijlocie, cu mărul ei cel de argint și cu o altă scrisoare, în care o hotăra Prislea de soție fratelui celui mijlociu.

Mai lăsară frînghia și scoase și pe fata cea mică : aceasta era logodnica lui Prislea ; însă mărul ei cel de aur nu-l dote, ci îl ținu la sine.

El simțise de mai-nainte că frații săi îi poartă simbetele și, cînd se mai lăsă frînghia ca să-l ridice și pe el, dînsul legă o piatră și puse căciula dasupra ei, ca să-i cerce ; iară frații dacă văzură căciula, socotind că este fratele lor cel mic, slăbiră vîrtejile și dote drumul frînghieii, care se lăsă în jos cu mare iuțeală, ceea ce făcu pe frați să creadă că Prislea s-a prăpădit.

Luară, deci, fetele, le duseră la împăratul, îi spuseră cu prefăcută mîhnire că fratele lor s-a prăpădit, și se cununară cu fetele, după cum rînduise Prislea. Iară cea mai mică nu voia cu nici un chip să se mărite, nici să ia pe altul.

Prislea, care ședea departe, văzu piatra care căzuse cu zgomot, mulțumi lui Dumnezeu că i-a scăpat zilele și se gîndea ce să facă ca să iasă afară. Pre cînd se gîndea și se plîngea, dînsul auzi un țipăt și o văietare care îi umplu inima de jale ; se uită împrejur și văzu un balaur care se încolăcise pe un copaci și se urca ca să mănînce niște pui de zgripsor. Scoase paloșul Prislea, se repezi la balaur și numaidecît îl făcu în bucățele.

Puii, cum văzură, îl mulțumiră și-i ziseră :

— Vino încoa, omule viteaz, să te ascundem aici, că, de te va vedea mama noastră, te înghite de bucurie.

Traseră o pană de la unul din pui și-l ascunseră în ea.

Cînd veni zgripsoroaica și văzu grămada aia mare de bucățele de balaur, întrebă pe pui, cine le-a făcut ăst bine?

— Mamă — ziseră ei — este un om de pe tărîmul celălalt și a apucat încoa spre răsărit.

— Mă duc — le zise ea — să-i mulțumesc.

Ea porni ca vîntul înspre partea încotro îi spusese puii că a apucat omul. După cîteva minute, se întoarse :

— Spuneți-mi drept — le zise — încotro s-a dus.

— Spre apus, mamă.

Și într-o bucată de vreme, ca de cînd începui să vă povestesc, străbătu cele patru părți ale tărîmului de jos și se întoarse cu deșert. Ea ceru ca numai-decît să-i spuie. În cele mai de pe urmă, îi ziseră puii :

— Dacă ți l-om arăta, mamă, ne făgăduiești că nu-i vei face nimic ?

— Vă făgăduiesc, dragii mei.

Atunci ei îl scoaseră din pană și îl arătară ; iară ea, de bucurie, îl strînse în brațe și cît p-aci era să-l înghiță, dacă nu l-ar fi acoperit puii.

— Ce bine vei să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de moarte ?

— Să mă scoți pe tărîmul celălalt, răspunse Prislea.

— Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripsoroaica ; dară pentru că ție îți sunt datorare mîntuirea puilor mei, mă învoiesc la asta. Pregătește 100 oca de carne făcută bucățele de cîte o oca una, și 100 de pîini.

Făcu ce făcu Prislea, găti pîmile și carnea și le aduse la gura groapei. Zgripsoroaica zise :

— Pune-te dasupra mea cu merinde cu tot și, de cîte ori oi întoarce capul, să-mi dai cîte o pîine și cîte o bucată de carne.

Se așezară și porniră, dîndu-i, de cîte ori cerea, pîine și carne. Cînd era aproape, aproape să iasă dasupra, pasărea uriașă mai întoarce capul să-i mai dea demîncare ; dară carnea se sfîrșise. Atunci Prislea, fără să-și piardă cumpătul, trase paloșul și-și tăie o bucată de carne moale din coapsa piciorului de sus și o dete zgripsoroaicei.

După ce ajunseră dasupra și văzu că Prislea nu putea să îmble, îi zise zgripsoroaica :

— Daca nu era binele ce mi-ai făcut și rugăciunea puilor mei, mai că te mîncam. Eu am simțit că carnea care mi-ai dat în urmă era mai dulce decît cea de mai înainte, și n-am înghițit-o ; rău ai făcut de mi-ai dat-o.

Apoi o dete afară dintr-însa, i-o puse la loc, o unse cu scuipat de al său, și se lipi. Atunci se îmbrățișară, își mulțumiră unul alteia, și se despărțiră ; ea se duse în prăpastia de unde ieșiseră și Prislea plecă către împărăția tatălui său.

Plecînd către orașul în care locuia părinții și frații lui, îmbrăcat fiind în haine proaste țărănești, întîlni niște drumeți și află de la dînșii că frații lui au luat de soții pe fetele care le-a trimis el, după cum le hotărîse însuși, că părinții lui erau foarte mîhnîți de pieirea fiului lor celui mai mic, că fata cea mică e îmbrăcată în negru și-l jelește și că nu voiește a se mărita nici în ruptul capului, măcar că a pețit-o mai mulți fii de împărat ; că acum, în cele din urmă, frații lui i-a adus un ginere prea frumos și că o silesc cu toții să-l ia și că nu se știe de va putea scăpa.

Prislea, auzind de toate acestea, nu puțin s-a întristat în sufletul lui și, cu inima înfrîntă, a intrat în oraș. Mai cercetînd în sus și în jos, află că fata a zis împăratului că, dacă voiește să o mărite cu tînărul care i-l aduseră, să poruncească a-i face și a-i aduce la odoare o furcă cu caierul și fusul cu totul de aur și să toarcă singură, fiindcă așa îi făcuse și zmeul și asta îi plăcea mult. Mai află că împăratul chemase pe starostea de argintari și-i poruncise zicîndu-i: „Iată, de azi în trei săptămîni să-mi dai gata furca care o cere fata mea cea mică; că de unde nu, unde-ți stau picioarele, îți va sta și capul”; și bietul argintar se întoarse acasă trist și plîngînd.

Atunci Prislea se duse de se băgă ucenic la argintar.

Prislea tot văzînd pe stăpînu-său vătîndu-se fiindcă nu izbutise a face furca după porunceală, îi zise:

— Stăpîne, te văd trist că nu poți să faci furca ce ți-a poruncit împăratul, iată mai sunt trei zile pînă să se împlinească sorocul ce ți-a dat; lasă-mă pe mine să o fac.

Argintarul îl goni, zicîndu-i:

— Atîți meșteri mari n-au putut să o facă, și tocmai un trențeros ca tine să o facă?

— Dacă nu-ți voi da furca de azi în trei zile — răspunse Prislea — să-mi faci ce vei voi.

Atunci se învoiră a-i da o odaie să lucreze numai Prislea singur, și pe fiecare noapte să-i dea cîte o trăistuță de alune și cîte un pabar de vin bun.

Argintarul îi ducea grija, fiindcă, ascultînd pe la ușe, n-auzea alt decît cum spărgea la alune pe nicovală! Iară cînd fu a treia zi, el ieși dis-de-dimineață din odaie cu furca pe tavă, pe care o scosese din mărul zmeului, ce era la dînsul, și o dete argintarului ca să o ducă fetei împăratului.

Argintarul nu mai putea de bucurie, și-i făcu un rînd de haine ; iar pe la nămieș, cînd venise slujitorii împăratului ca să-l cheme la palat, el se duse și îi dete furca care torcea singură.

După ce împăratul se minună de frumusețea ei, dete argintarului doi saci de bani.

Fata, cum văzu furca, îi trecu un fier ars prin inimă ; ea cunoscuse furca și pricepu că Prîslea cel viteaz trebuie să fi ieșit deasupra pămîntului. Atunci zise împăratului :

— Tată, cine a făcut furca poate să-mi facă încă un lucru pe care mi l-a adus la odoare zmeul.

Iară împăratul chemă îndată pe argintar și-i porunci să-i facă o cloșcă cu pui cu totul și cu totul de aur, și-i dete soroc de trei săptămîni, și, dacă nu i-o face-o, unde îi stă picioarele îi va sta și capul.

Argintarul, ca și de-lalt rînd, se întoarse acasă trist ; desprețui ca și întîia oară pe Prîslea, care îl întrebasese și de astă dată ; iară dacă se înțeleseseră la cuvinte, se învoiră și lucrul se și săvîrși cu bine.

Cînd văzu argintarul cloșca cloncănind și puii piuind, cu totul și cu totul de aur și ciugulind mei tot de aur, înțelese că trebuie să fie lucru măiestru.

Argintarul luă cloșca, o duse la împăratul, iară împăratul, după ce se minună în destul de frumusețea și gingășia lor, o duse fetei și-i zise :

— Iată, ți s-au împlinit toate voile ; acum, fata mea, să te gătești de nuntă.

— Tată — îi mai zise fata — cine a făcut aste două lucruri trebuie să aibă și mărul de aur al zmeului ; poruncește, rogu-te, argintarului să aducă pe meșterul care le-a făcut.

Priimind porunca asta argintarul, se înfățișă împăratului rugîndu-se să-l ierte și zicîndu-i :

— Cum o să aduc înaintea măriei tale pe meșter, fiindcă este un om prost și trențeros și nu este vrednic să vadă luminata față a măriei tale.

Împăratul porunci să-l aducă oricum ar fi.

Atunci argintarul, după ce puse de spălă pe Prislea și-l curăți, îl îmbracă în niște haine noi și-l duse la împăratul: iară împăratul îl înfățișă fetei.

Cum îl văzu fata, îl și cunoscă. Ea nu putu să-și ție lacrimile care o podidiseră, de bucurie mare ce avu, și zise împăratului:

— Tată, acesta este viteazul care ne-a scăpat din mina zmeilor.

Și, dînd în genuche, îi săruta mîinele și pe față și pe dos.

Luîndu-i seama bine împăratul, îl cunoscă și dînsul, măcar că foarte mult se schimbase. Îl îmbrățișă și-l sărută de sute de ori. Dar el tăgăduia.

În cele mai din urmă, inima lui înduioșită de rugăciunile tatălui său, ale mamei sale și ale fetei care rămăsese în genuche rugîndu-l, mărturisi că în adevăr el este fiul lor cel mai mic.

Prislea le povesti apoi toată istoria sa, le spuse și cum a ieșit din pămîntului și le arătă și mărul de aur al zmeului.

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei, cum văzură pe Prislea, o sfercliră. Iară împăratul întrebă pe Prislea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise:

— Tată, eu îi iert și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieși la scara palatului și vom arunca fiecare cîte o săgeată în sus și Dumnezeu, dacă vom fi cineva greșiți, ne va pedepsi.

Așa făcură. Ieșiră cîtetrei frații în curte, dinaintea palatului, aruncară săgețile în sus și, cînd căzură, ale fraților celor mai mari le căzură drept în crește-

tul capului și-i omorîră, dar a celui mai mic îi căzu dinainte.

Iară dacă îngropară pe frații cei mai mari, făcură nuntă mare și Prislea luă pe fata cea mică. Toată împărăția s-a bucurat că le-a adus Dumnezeu sănătos pe fiul cel mai mic al împăratului și se mîndrea, fălindu-se, de vitejiile ce făcuse el ; iară după moartea tătine-său se sui el în scaunul împărăției, și împărăți în pace de atunci și pînă în ziua de astăzi, de or fi trăind.

Trecui și eu pe acolo și stătui de mă veselii la nuntă, de unde luai

*O bucată de batoc,
Ș-un picior de iepure schiop,*

și încălecai p-o șea, și v-o spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata. Publicat pentru întâia oară
în *Țăranul român*, nr. 13 și 14 din 1862.

LBR

VOINICUL CEL CU CARTEA ÎN MINA NĂSCUT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o babă și un unchiaș. Ei, pînă la vreme de bătrînețe nu avură nici un copil. Ce nu făcură ? Ce nu dreseră ? Și ca să aibă și ei măcar o miarță de copil¹, nici cît. Ba meraseră pe la descîntătorese, ba pe la meșteri vrăjitori, ba pe la cititori de stele și ca să rămîie baba grea, nici gînd n-avea.

Ajunși la vreme de bătrînețe, începură a se îngrijura.

— Ce ne facem noi, babo, zise într-o zi unchiașul, de vom ajunge niscaiva zile de neputință ori de nevoie ? Tu știi că am făcut tot ce mi-a stat prin putință, și ca să ne dea Dumnezeu și nouă un copilăș, care să fie toiagul bătrînețelor noastre, nu s-a îndurat.

— De ! unchiaș, cine e de vină ? Tu știi că am umblat și cruciș și curmeziș pe la meșterese, pe la vraci, am făcut tot ce m-au învățat unii și alții, și ca să avem și noi o mîngiere pentru pîrdalnicele de bătrînețe, că grele mai sunt ! a fost peste poate.

— Ia, să apucăm noi doi în două părți, să ne ducem unde ne-o lumina Dumnezeu, căci tot degeaba stăm noi la un loc amîndoi, două nevoi.

¹ Copil pipernicit, nedezvoltat.

— Să ne despărțim, unchiaș, dacă tu așa găsești de cuviință. Dară bine, cine să ne închiză ochii în ceasul cel de pe urmă ?

— Că bine zici tu, babo ; stăi dară ; ia să iei tu basmaua mea care am avut-o în ziua de cununie și eu stergarul cel vărgățel ce mi-ai adus de zestre. În toate zilele să ne uităm la dînsele ; și cînd vom vedea pe ele cîte trei picături de singe, să ne întoarcem acasă. Acesta să fie semnul că moartea s-a apropiat de unul din noi.

— Așa să facem, unchiaș.

Cum ziseră, și făcură. Se gătiră de drum, își luară fiecare desăguța d-a umeri, în care baba puse pe fund basmaua bărbatului ei, iară unchiașul stergarul cel vărgățel al neveste-sei, și apucară unul spre răsărit, iară altul spre apus.

Nouă zile și nouă nopți se duseră, se duseră, și iară se duseră. Întrebară și pe bun și pe rău, pe mare și pe mic, ce ar face ei ca să poată avea un copil. Ceea ce le spuseră să facă ei, răspunseră că au tot făcut, dară în deșert. Ei căutau să le spuie cineva altceva, ce nu știau ei, dară nu-și găsiseră omul.

A zecea zi sculîndu-se unchiașul, ieși afară să se spele, ca să pornească la drum mai departe. Cînd luă stergarul să se șteargă pe ochi, ce să vază ? Trei picături de singe pe dînsul.

El își zise : „Trebuie să mă întorc acasă, căci Dumnezeu știe ce va fi pățit baba mea“.

Întinse unchiașul la drum. Nu mai căuta nici de mîncare, nici de odihnă, și se întoarse acasă cum plecase.

— Ce ți s-a întîmplat, babo ? zise el, cum își văzu jumătatea.

— Ce să mi se întîmple, unchiaș ? Iacă eu îmi căutam de cale și întrebam în dreapta și în stînga,

rugîndu-mă de toți să mă învețe ceva ca să putem avea un copil. Dară întrebările și rugăciunile mele le făceam în sec, căci îmi răceam gura de surda.

Și tot mergînd înainte, am ajuns într-o pădure mare, mare, fără seamăn, și m-am rătăcit prin bungetul acelei păduri, de nu mai știam pe unde să ies la oameni.

Cînd, o dată văz înaintea mea un moș, fleoș de bătrîn, uitat de moarte și de Dumnezeu. Eu îi spui după ce umblu și cum m-am rătăcit. Moșul, încărcat de zile cum era, se pune jos, stă de vorbă cu mine și, cu un grai blajin, îmi arată drumul pe unde să ies acasă, și îmi zice să mă întorc, căci rîvna noastră a ascultat-o Dumnezeu.

— Și asta a fost semnul de pe stergarul meu ?

— Se vede că asta.

Atunci și ei se hotărîră ca să nu se mai despartă și să rămîie să-și mănînce amarul împreună.

Nu trecu mult după asta, și baba spuse unchiașului că se simte îngrecată¹.

Aoleo ! Unde era Dumnezeu să vadă bucuria unchiașului cînd auzi d-o asemenea veste bună ! Umbla de colo pînă colo de bucurie și nu mai știa pe ce să puie mîna și ce să facă.

Și așa trecură zilele una după alta pînă la nouă luni, cînd baba, cu ajutorul Maicii Domnului, născu un dolofan de copil, de drăguleț, și cu o carte în mînă.

A treia seară cînd veniră ursitoarele, se întîmplă ca unchiașul să fie deștept. Pe dînsul, vezi, nu-l mai prindea somnul de bucurie, și de trei zile nu-i mai dase ochii în gene, tot umblînd pe lîngă babă ca s-o îngrijească și s-o caute la boală. D-aia și cînd veniră

¹ *Îngrecată* — însărcinată.

ursitoare, el nu dormea, ci şta stîrcit într-un colţ, ca şi cînd ar fi fost Matrăcuca, sora doamnei.

Cînd începură ursitoarele să ursească, el se făcu numai urechi şi auzi tot.

Cea mai mare din ursitoare zise :

— Acest copil are să fie un Făt-frumos, şi are să ajungă bogat.

Cea mijlocie zise :

— Pe acest copil, cînd va fi el de doisprezece ani, are să-l răpească duhurile rele.

Cea mică zise :

— Dacă va scăpa de duhurile rele, acest copil are să ajungă împărat.

Atîta îi trebui unchiaşului să auză, ca să-i dea un cuţit ascuţit prin inimă. El, vezi, nu se împăca cu ceea ce zisese ursitoarea d-a doua. O grije mare îl coprinse, şi de pe acum chiar, începu a plănuî cum să facă să-şi scape copilaşul de un asemenea rău.

Pînă una, alta, copilul creştea, asculta pe părinţi şi cartea cu care se născuse din mîini n-o lăsa. Cetea, cetea mereu pe dînsa şi învăţa, de se mira toată lumea de silinţa şi învăţătura dînsului.

Cînd se făcu ca de nouă ani, ştia cîte în lună şi în soare. El însuşi ajunsese să fie o carte, şi toţi megişii veneau la dînsul şi-l întrebau despre păsurile lor.

Unchiaşul se bucura, nu se bucura de fiul său, dară baba ştiu că nu mai putea de bucurie, văzîndu-l şi frumos, şi cu atîta procopseală într-însul. Unchiaşul, vezi, era cu cuiul la inimă ; ştia el ce ştia, dară la nimeni nu spunea.

Băiatul de ce creştea, d-aia se făcea mai frumos şi mai învăţat. Tot satul îl cîntea şi îl asculta ca pe cine ştie cine, iară unchiaşul, de ce trecea timpul, d-aia se întrista.

Cînd era aproape de a împlini băiatul doisprezece ani, nu mai putu unchiașul să ție, trebui să răsufle. El găsi de cuviință să spuie și alor săi ceea ce era să se împlinle fiului lor. Și astfel, într-o seară, cînd stau cu toții la foc și povesteau și verzi și uscate, ca să le treacă timpul, unchiașul se apucă de spuse tot ce auzise de la ursitoare.

P-aci, p-aci era să moară baba, muma băiatului, de întristare, cînd auzi unele ca acele; săriră însă unchiașul și fiul său, o stropiră cu apă, și d-abia, d-abia o mai înviorară. Iară băiatul se puse pe gînduri.

Și mai plănuî el ce mai plănuî, pînă ce, după cîteva zile, spune tatălui său ceea ce izvodise el să facă. Tată-său, carele asculta la gura lui ca la o carte, se duse numaidecît prin sat și dete gură la toți megiașii că în seara cutare și cutare, adecă cînd era să îplinească fiu-său doisprezece ani, ei să se adune toți cu totul la biserică, ca să facă rugăciune pentru fiul său, spre a-l scăpa de duhurile cele rele. Vorbi și cu moș popa și toți cu totul se făgăduiră că va împlini cererea unchiașului. Și așa și făcură.

În seara aceea, cînd era băiatul unchiașului să îplinească doisprezece ani, toți oamenii din sat, bărbați, femei și copii, împreună cu moș popa, se adunară la biserică pentru rugăciune. Și viind moșul cu baba și cu fiul lor, tot cu cartea în mînă, megiașii îi băgară la mijloc, și rugăciunile începură. Se rugară ce se rugară, cînd deodată se pomeniră că se umple biserica de o ceață groasă. Atunci căzură cu toții în genuche și scoaseră niște rugăciuni fierbinți, de ar fi muiat inima nu știu cărui duh rău. Ceața se risipi și ei rămaseră teferi.

A doua seară, cînd erau la rugăciune, tot pe aceea vreme, unde se pomeniră că se umple biserica de

șoareci, de lileci și de bufnițe, și începură a chițâi, de colo pînă colo prin biserică, a se sui pe oameni și a-i ciupi de pe unde apuca.

Toți se speriară, pînă și chiar moș popa. Atunci băiatul unchiașului, cu cartea în mînă, căzu în genuchi și începu a se ruga cu foc. Așa făcură și unchiașul și moș popa, și toți megiașii cari se aflau în biserică. Șoarecii și toate lighioanele acelea pieriră.

A treia seară dacă se adunară și se puseră la rugă, se rugară, se rugară, pînă ce către miezul nopții o dată începu a se cutremura biserica și se auziră niște pocnete și tunete, bubuituri și dudituri îngrozitoare, ca de tunet. Căzură și de astă dată în genuchi, se rugară și de astă dată cu toată credința în Dumnezeu. Însă, ce să vedeți d-voastră? tocmai în toiul rugăciunii, unde se coborî un călugăr din turnul bisericii, apucă pe băiatul unchiașului de subțiori, îl răpește din mijlocul lor și se înalță cu dînsul în sus. N-apucară oamenii să bage bine de seamă, și pieriră din ochi lor ca o nălucă. Ba că o fi rămas prin turn, ba că o fi pe după biserică, ba că o fi pe colo, ba pe dincolo. Ași! El s-a dus cu călugărul ce-l răpise, și dus a fost.

Toți rămaseră ca căzuți din cer de spaimă, dar unchiașul și baba, mai cu asupra. După ce se mai astîmpărară din spaimă, și după ce biserica se liniști, oamenii ieșiră și se duse fiecare într-ale sale.

Fiul unchiașului, deși răpit de călugăr, dară cartea din mînă n-o lăsa. Citea mereu și în gura mare; iară cînd fu de ajuns pe la mijlocul cărții, călugărul nu-l mai putea ține. Vru să-i smucească cartea din mînă; dară băiatul o ținea vîrtos. Luptîndu-se cu băiatul prin văzduh ca să-i ia cartea, călugărul îl scăpă, și fiul unchiașului căzu într-o prăpastie adîncă.

Dumnezeu știe cît a rămas el acolo, pînă s-a dezmeticit din ameteala ce-i veni căzînd. Cînd se pomeni, el era tot cu cartea în mînă. Mulțumi Domnului că l-a scos din mîna duhurilor rele, și că este viu ; dară alt necaz acum ! nu știa unde se află. Se scoală el d-acolo, și o pornește la drum. Și aide, și aide pînă ce d-abia ieși din prăpastie. Apoi o luă într-acolo unde mila Domnului l-o duce. Și apucînd spre soare-scapătă, se duse, se duse, zi de vară pînă-n seară, fără să dea de vrun sat și fără să vază pui de om ; și mai mergînd ce mai merse, dete de un copaci și mase acolo. Nemîncat și nebăut nu putea să doarmă. Și luptîndu-se cu foamea, cu setea și cu nesomnul, se socotea unde s-ar duce, ca să iasă la lume. A doua zi o apucă iarăși spre soare-scapătă, după cum plănuia el, pînă ce dete peste niște grămezi de căpățîni și oase de oameni.

Și apucîndu-l niște răcori reci de frică, începu a citi pe cărticica lui, și înlătură oarecum groaza ce sta gata să-l coprinză. Își luă deci inima în dinți și porni înainte ; de ce mergea mai-nainte, d-aceea grămezile de oase de om se înmulțeau. El se făcu că nu le bagă de seamă, și tot înainte mergea, pînă ce ajunse la un oraș mare, din care numai dărîmături rămăsese. Prea puține ziduri mai erau în picioare. Și mai merse ce mai merse, și dete de niște palaturi foarte frumoase.

Acolo daca ajunse, bătu în poartă. El cugetă să ceară ceva demîncare, că nu mîncase nu știu de cîte zile, și să-l lase să mîie acolo, că era vreme de cînd nu se odihnise ca lumea. Dară nu-i răspunse nimeni.

Mai bătu o dată. Dară ca să răspunză cineva, ba.

În sfîrșit, bătu și a treia oară ; dară nițel mai tăricel. De astă dată se auzi un glas pițigăiat dinlăuntru că-l întreabă cine este.

El răspunse că este om ca toți oamenii, și cere să-l găzduiască.

Dacă îi deschise porțița, ce credeți că mi-ți văzu? O umbră de om, un bătrîn cu barba pînă la genuchi, slab și pipirnicit și cocoșat, de parcă mînca numai vinerea. El se cruci cînd văzu pe Făt-frumos, și-i spuse că n-a văzut om de cînd era copilandru. Acest bătrîn era portarul curții, și lăsat acolo să păzească palatul pînă s-o găsi cineva care să desfacă făcutul locului aceluia.

Dacă intră Făt-frumos înăuntru, bătrînul îi puse o masă curată, și pe masă niște pîine albă ca zăpada și niște legumă¹ bună de mîncare, însă gătită fără multe meșteșuguri.

Băiatul îmbuca lupește, căci nici el nu mai știa de cînd nu mîncase. După ce mîncă și se sature, se puse la vorbă cu unchiașul.

— Bine, tătuțule, ca ce să fie asta, de n-am întîlnit eu, cale de atîtea zile de cînd viu, nici un sufleteț de om p-aici pe la voi, fără numai grămezi, grămezi de oase de oameni, risipite colea și colea? Ș-apoi și aici la palaturile acestea, numai pe tine te găsesc cu sufletul în oase, încolo parcă ar fi în împărăția morții?

— Ei, tătișorule, povestea împărăției acesteia este mare. Eu ți-o spun o cîtinică din ea. Să vezi dumneata, nepoțelu moșului, această împărăție a fost și ea odată mare și puternică. Împăratul și împărăteasa locului n-aveau copii. Ei, în loc să se roage lui Dumnezeu ca să le dea un moștenitor, se apucară să umble cu farmece. Umblară ei ce umblară, și dete peste un fermecător meșter.

Acesta nu știu ce făcu, nu știu ce dresă, că numai iată că împărăteasa rămîne grea, și după nouă luni

¹ Legumă — hrană.

născu o fată mai frumoasă decît nu ştiu care zîină din cer. Ea trăieşte şi acum. Este atît de frumoasă, încît s-o vezi şi să n-o uiţi în toată viaţa ta.

La trei zile cînd venîră ursitoarele, o ursiră ca ea să nu se poată mărita pînă ce nu se va găsi cineva care să petreacă o noapte în cămara ei şi să scape teafăr. Pasămite Dumnezeu pedepsea pe copil pentru păcatul părinţilor. Nu numai atît, dară ursitoarele întinse pedeapsa aceasta şi asupra împărăţiei. Ele zise că din ziua cînd va veni cel dintîi peţitor şi nu va izbuti să scape, toate oraşele şi toate satele să se dărîme precum le-ai văzut şi tu, şi toţi oamenii să putrezească, să le rămîie numai oasele. Aceasta ca să îngrozească pe juni, ca să nu vie în peţit. Vezi d-ta, şi fermecătorul acela care a făcut pe împărăteasă să nască, fu pedepsit, căci umbra lui este care vine noaptea de munceşte şi chinuieşte pe bietii tineri carii se încumet a rămînea în cămara domniţei.

Mulţi tineri s-au încumes pînă acum a face cercare, şi toţi au pierit.

Auzind unele ca acestea Făt-frumos, zise portarului că ar dori să vadă şi el pe fata de împărat.

— Fugi d-acolo, tătişorule, nu-ţi mai băga sufletul în păcat. Fă-ţi cruce şi te depărtează de locurile acestea, ca să nu-ţi pierzi viaţa. Păcat de tinereţile tale.

„Fie ! îşi zise băiatul, gîndindu-se la cele ce păţise pînă acum, tot n-am eu la ce mai trăi singur prin pustiiţările acestea“, şi stăruî ca să-l ducă în cămara domniţei.

Portarul, dacă văzu că nu este chip să-l oprească de a merge, îl duse la fata împăratului. Ei, cum se văzură, se şi plăcură. Se vede că ei erau făcuţi unul pentru altul. Şi de unde să nu fie aşa !

Biată fata împăratului ar fi dorit să rămîie în noaptea aceea băiatul în cămara ei ; dară îi erea milă

de tinerețele lui, cum de să se prăpădească o așa bunătate de june.

Și împreună cu portarul mai cercară încă o dată să-l facă a nu rămînea. Dară fu peste poate ; căci Făt-frumos era de aceia cari, cînd își pune în gînd să facă ceva, nici dracul nu i-o scoate din cap.

Și așa, cum veni seara, el se duse cu cărticica lui în mîină și stătu în priveghere. Ce făcu el, ce nu făcu, că văzu albul zilei. A doua zi îl găsiră tot cu cartea în mîină, și searbăd, și galben ca turta de ceară, de pare că muncise cine știe la ce lucruri grele, și cine știe cîte nopți, nemîncat și nebăut.

Se deșteptă și fata de unde dormea ea, și cum îl văzu în carne și în oase, îi zise :

— Tu să fii soțul meu.

Atunci o dată, ca din senin, începură a învia oamenii de prin orașe și de prin sate, slugile de prin curte, și toate cîte erau cu suflet, în ziua cînd veni cel dintîi pețitor, începu să miște și să se scoale ca dintr-un somn adînc.

Oamenii începură la lucrul lor, oștirea a da în timpine și în surle, și a veni la curtea împărătească să se închine cu slujba. De unde pînă aci era tăcere, moarte, acum te asurzeau strigătele și zgomotul ce făcea mulțimea de oameni și de argați, mergînd fiecare la lucrul său.

Portarul se buimăcise la cele ce vedea. Nu știa încotro să-și întoarcă privirea și la ce să se uite mai întîi.

Făt-frumos și cu domnița ieșiră și se arătară la lume. Mulțimea striga de bucurie de se auzea în cer strigătul lor, și din fiecare gură ieșea vorbele : „Să ne trăiască împăratul și împărăteasa noastră !”

Făt-frumos, dacă se cunună cu fata, se așeză în scaunul împărăției și-și tocmi oștile, boierimea și

prostimea cum ştia el în legea lui. Toţi rămaseră mulţumiţi de tocmelele lui.

Şi petrecură ce petrecură cu ferioire în căsătoria lor ; cînd, într-una din zile, îşi aduse aminte de tatăl său şi de mumă-sa, şi se întristă că nu ştia nimic de căpătîiul lor.

Împărăteasa băgă de seamă întristarea lui şi, ca unul ce-i era drag foarte, nu voia, vezi, să-l vadă nici o clipă de ochi măcar fără chef. Prinse a-l întreba. Iară dacă îi spuse, ea îl îndemnă să se ducă să-şi aducă părinţii, şi să trăiască cu toţii la un loc ca în sînul mă-sii.

Făt-frumos asta şi voia. Şi totuşi nu se îndura să-şi lase soţia singură. Ştia el, biet, ce va să zică singurătatea. Dară întetîindu-l şi încingîndu-l dorul de părinţi, hotări să se ducă.

Înainte însă de a pleca, împărăteasa, soţia lui, îi dăte un inel, ce zicea că îl are de la moşi, de la strămoşi, şi îi spuse că are puterea, cînd îl scoate din deget, se uită la dînsul şi doreşte, să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă. Îi dăte şi pe vizitiul curţii, om vechi, credincios şi iute la slujbă, care să nu se dezlipească de stăpînul său, nici cît ai da în amnar.

Aşa căpuit¹ şi pregătit de drum, plecă către satul unde trăiau părinţii lui, după ce-şi luă ziua bună de la împărăteasa, de la boieri şi de la ostaşi. Drumul îi era să treacă pe la împărăţia lui Sefer împărat, pe la ţara zînelor şi Dumnezeu mai ştie pe unde.

Trei ani şi trei luni şi trei zile ţinu călătoria pînă să ajungă la satul părinţilor lui. Şi trecînd pe la împărăţia lui Sefer împărat, l-a întîmpinat dregătorii curţii şi l-a petrecut cu dragoste. Şi trecînd şi pe la

¹ *Căpuit* — înzestrat cu tot ce-i trebuie.

țara zinelor, acestea se întreceau care de care să-i arate mai multă cinste și să-l petreacă.

Dacă ajunse la satul părinților săi, trase butca dinaintea bordeiului. Tată-său și mă-sa nă-l cunoscură. El dacă văzu așa, ceru să-l găzduiască. Bătrînii priimîră, și-și cerură iertăciune că nu pot să-i dea mai mult decît ceea ce au, adică bordeiul lor. El se învoi și mase acolo. Peste noapte se scoală, iese afară binișor și, uitîndu-se la inel, îi arată că dorește să se facă un palat înfricoșat în locul bordeiului aceluia.

N-apucă să isprăvească bine de gîndit, și mi se ridică, neiculiță, niște palaturi mărețe, împodobite cu de toate frumusețile, cu grădini falnice, cu izvoare limpezi, de să te tot fi uitat la dinsele și să nu te sature. Dară încă-mi-te pe dinăuntru ? Aci e aci. Că-mărilor, lăvițile, așternuturile, numai scumpeturi.

Cînd se deșteptară a doua zi unchiașul și cu baba și se văzură mulți numai în aur, se speriară. Se frecau la ochi și se uitau în toate părțile, și nu le veneau a crede ochilor lor. Li se păreau că visează.

Atunci intră Făt-frumos la dinșii, îi scoase din uimirea în care căzuseră și se descoperi, spuindu-le că el este fiul lor cel răpit, și că a ajuns împărat.

Cînd auziră de unele ca acestea, unchiașul și baba muriră și înviară de bucurie. Apoi îl luară și îl pupară și pe o parte și pe alta : iară el le sărută mîinile.

Îndată se făcu zvon în sat că unchiașul și baba se procopsiră fără știrea lui Dumnezeu, și alerga lumea după lume ca să vadă cu ochii lor minunea.

Ajungînd și la urechile stăpînului moșiei acest zvon, se duse și el de văzu palaturile și rămase cu ochii zgîiți. Acest om era pizmătareț și zăcaș la inimă. Nu voia, vezi, nici în ruptul capului, să-l întreacă alții, nici în bogăție, nici în procopseală.

Se duse, deci, acolo, să se încredințeze prin sine însuși de această minune, și dacă văzu pe Făt-frumos, ar fi poftit dumnealui să-l ginerească, fiindcă avea trei fete.

Pofti pe Făt-frumos, ca să vie și el pe la dînsul p-acasă, ca să lege prietenie. Făt-frumos, cu inima curată și fără nici o vinovăție într-însul, se duse, de! de datorie. Acolo, dacă îl văzură, stăpînul moșiei aduse vorba de căsătorie și-i spuse că ar fi bun bucuros să-i dea pe oricare va voi el să ia din fetele lui.

Făt-frumos le spuse curat că el este înșurat, și că are de gînd să se întoarcă la nevastă peste puțin. Ba încă le spuse și cu ce putere făcuse palaturile alea frumoasele, dacă îl întrebară.

Pizmătarețul de stăpîn al moșiei plănuî atunci cu fetele sale, cum să facă să fure inelul din degetul lui Făt-frumos. Pentru aceasta, nu trecu multe zile, și poftiră pe Făt-frumos la masă la dîșii ca să se chefuiască și să petreacă împreună, căci, ziceau ei, mai avea-vor zile să se mai vază au ba ?

Făt-frumos, fără să-i plesnească prin cap ce plămuiseră ei, se duse. După ce se chefuiră mîncînd și bînd cît le cerură inima, cînd fură să se scoale de la masă, zăcașul de proprietar ceru să le mai dea cîte un pahar să bea, la botu calului, cum se zice. În paharul ce dete lui Făt-frumos, amestecă, fără să știe el, niște buruieni adormitoare.

Cum bău, îl și fură Aghiută. Căzu într-o amorțeală soră cu moartea. Capul îi bănănăia într-o parte și într-alta, de parcă își rupsesese junghetura. Îl luară, deci, binișor, îl puseră într-un pat, și acolo rămase pînă a doua zi. Pe cînd dormea el dus, îi scoaseră inelul din deget și îl ascunseră.

A doua zi dacă se deșteptă Făt-frumos, îi fu rușine de ceea ce făcuse. El se căia și se căina

cum de să facă el fapte de care nu mai făcuse în viața lui, să-și bea adecă și simțirile. El socotea, vezi, că a băut ca un nemernic, și d-aia se îmbătase așa.

Cum se deșteptă, se și duse acasă, fără să bage de seamă că îi lipsește inelul din deget. Acasă dacă ajunsese, ia palatul de unde nu e. Pierise ca și când n-ar fi mai fost, iar în locul lui găsi iarăși bordeiul părinților lui. Se mai căi el o toană de negliobia ce făcuse, dar acuma prinde orbul, scoate-i ochii, povestea ăluia.

Se hotărî dară să se întoarcă la împărăția lui, să nu se mai întilnească cu niște asemenea oameni răi la suflet. El zise și părinților lui să meargă cu dînsul, să trăiască ca în rai. Dară ei se mulțumiră a le rămînea oasele în sătuceanul în care se născuseră, și poftiră fiului lor o viață lină și fără de supărări diavolești.

Bietul Făt-frumos, trist că-și pierduse inelul, trist că părinții săi nu voiesc a merge să trăiască cu dînsul, sta cu capul rezemat pe mînă și se gîdea cum să facă ca toate să-i iasă în de bine. Cînd, deodată, se înfățișează înaintea-i vizitiul ce-i dase împărăteasa.

— Ce ai, stăpîne, de ești așa trist, fără să te mîngîi? Au doară priimit-ai niscaiva știri rele de la împărăție?

— Ba știri rele de la împărăție n-am priimit, dragul meu. Dară iacă, iacă, iacă ce mi s-a întîmplat.

Și-i spuse tot, din fir pînă-n ață.

— Ia lasă, stăpîne, nu te mai mîhni așa pentru atîta lucru de nimic.

— Ce stai tu de vorbești, omule? Apoi de nimic lucru iei tu, că am pierdut inelul, așa sculă rară? Și de puțin lucru socotești tu că este a mă despărți de părinți fără să mai nădăjduiesc a-i vedea?

— Ba nu, stăpîne ; dară ia să ne înțelegem la cuvinte. Părinții împărăției tale, dacă nu vor să vie să trăiască pe lângă d-ta, poți să-i faci să trăiască bine și aci, lăsîndu-le o sumuliță bunicică de bani, de care ai, mulțumită Domnului, destui. Cît pentru inel, apoi împărăteasa, doamna noastră, a avut de grije și pentru aceasta. La plecare, ea mi-a dat acest inel, cu poruncă strașnică ca să ți-l dau numai atunci cînd voi vedea că mîhnirea umblă să te biruie. Și tocmai acum mi se pare că e timpul. Poftim !

Și îndată scoțînd din sîn un inel, ca și celălalt de frumos, i-l dade, mai adăogînd a zice că inelul acesta are darul, ca, uitîndu-te la el și dorînd, îndată se va înfățișa înaintea dumatăle doi arapi, cari vor face orice le vei porunci.

Tocmai atuncea trecea p-acolo și stăpînul moșiei, cel cu pricina, într-o căruță cu patru telegari, mergînd în treaba lui.

Făt-frumos, cum luă inelul în mînă, se uită la el, și pofti să iasă cei doi arapi. Îndată se pomeni cu doi arapi negri ca fundul ceaunului, că stau dinaintea lui, ageri și sprinteni ca niște pardoși¹.

— Ce poruncești, stăpîne ? ziseră ei.

— Să-mi luați pe chir ăla care trece în căruță și să nu-l slăbiți pînă nu va scoate inelul ce mi-a tras din deget mișelește.

Vezi că el pricepuse că beția aia d-atuncea nu fusese lucru curat ; dar n-avusese ce-și face capului, d-aia și tăcuse din gură.

Unde mi se repeziră, neiculene, ăi arapi, ca niște zmei și ca niște lei paralei, de nu-i puteai ajunge cu praștia ! Într-o clipă fură acolo, și unul apucă caii de dîrlogi și mi ți-i opri ca pe ei, și altul apucă

¹ Pardos — leopard.

pe pizmătarețul de stăpîn al moșiei de piept, și cît te-ai șterge la ochi, fu și dat jos; și unde mi ți-l începură a-l răsuca și a-l buchisi înfundat, de-ți era mai mare mila de dînsul.

Dacă îi cerură arapii inelul, el tăgăduia ca un nemernic. Se pusese diavolul călare pe inima lui și nu-l lăsa nicidecum să scoată inelul la iveală. Dară ce credeți, că arapii mi-l lăsară numai așa, cu una, două? Nici să vă gîndiți.

Îl luară din nou la tîrbăceală. Umbla prin mîinile lor, de la unul la altul, ca o minge. Îl mai fățuiră, îl mai trudiră, îl luară din nou la rapanghele¹, și-l mai dară cățeaua, de credeai că se pierde prin mîinile lor, și, ca să spuie, nici cît.

Dacă văzură arapii așa, că se încîinase și nu vrea să dea inelul, îl puseră jos, unul îl ținea și altul scoase un cuțit de la brîu, îl dete pe masat², și se făcea că vrea să-l jupoaie de viu.

Văzu ăla că nu e glumă, că-i sta viața numai într-un fir de ață, și ca să scape de moarte, spuse că la el este inelul, și-l scoase de-l dete arapilor.

Ar fi voit oamenii lui, vizitiul și argatul, să sară să-și scape stăpînul din mîna arapilor. Dar cine se putea apropia de dîșii? Numai cîte un brînci le da aceștia, și se duceau peste cap, de se sculau schilozi.

Făt-frumos privea și creștea carnea pe el de mulțumire, cînd vedea că freacă ridichea becisnicului de zăcaș, după cum i se cuvenea.

Priimindu-și inelul Făt-frumos, îl băgă în deget lîngă cellalt, și se hotărî a se întoarce înapoi la împărăția sa. Dete părinților lui vro trei pungi de

¹ A lua pe cineva la rapanghele — a lua la bătaie.

² Masat — unealtă de oțel pentru ascuțit cuțitele.

galbeni, fiindcă nu voia să mergă cu dînsul, se găti de drum, se urcă în butcă și porni.

Dară cînd se despărțiră? Plîngea și lemnele și pietrele de jalea unchiașului și a babei. Vezi că pricepură ei că n-are să se mai vadă. Poate că în cer, dar aci pe pămînt, de leac!

Și se duse, și se duse Făt-frumos cale lungă depărtată, care de aci înainte se gătește, basmu mai frumos grăiește, se duse pînă ajunse la o poiană frumoasă, de marginea căreia curgea un riuleț. Aci își căută el loc de popas. Fie, că-l și găsise, căci era o frumusețe de nu te îndurai să te depărtezi de dînsa.

Licheaua de stăpîn al moșiei, nici una nici alta, voia cu dinadînsul să aibă pentru dînsul inelul lui Făt-frumos și mai multe nu. Se luă după dînsul, și cugeta că, mai cu marghiolii¹, mai cu șoalda, mai cu prefăcătorii, să înșele pe Făt-frumos și să-i dea pui de giol² la inel.

Dacă văzu pe Făt-frumos că vrea să poposească, se opri și el mai cît colea, după un mărăciniș, și așteptă pînă să adoarmă.

Făt-frumos, nici că se gîndea la niște astfel de mișelii, el întinse pe pajiște niște scoarțe scumpe ce le avea, se așeză pe dînsule, mîncă și se culcă. Vizitiul lui cel credincios stătu de pază o bună bucată de timp, și dacă văzu că nici apele nu se mai mișcă, și fiind și ajuns de osteneala drumului, puse și el capul jos și-l fură somnul.

Cînd văzu că amîndoi dorm duși, ăla ieși din crîng binișor, și piș, piș, ca o mîță cînd pîndește la șoareci, se apropie încetișor de Făt-frumos, îi trage inelele din deget și p-aici și-e drumul.

¹ *Murghiolii* — șiretenii.

² *A da pui de giol* — a fura.

Iară dacă se sculă Făt-frumos și văzu că-i lipsesc inelele, crezu că vizitiul i le-o fi luat, ca să le puie bine, de teamă ca să nu le piarză dormind, și-l întrebă. Vizitiul răspunse că Doamne ferește! nu i le-a luat el. Acum înțelese că vreun fur i le-a șters și se întristă, nevoie mare.

Așa supărat, porunci de înhămă caii la butcă și porni. El nu știa ca cine să i le fi luat, și n-avea pe cine apuca de ele. Și mergînd el așa și ciudindu-se și frămîntîndu-se de mîhnire, se gîndea ca ce să răspundă el împărătesei, cînd l-o întreba de inele. Nu-i venea lui, vezi, o dată cu capul, să-l crează neștine că este nehartic, mototol și adormit.

Tocmai pe cînd părerea de rău îl ajunsese și mai și decît pînă aci, erau trecînd printr-o pădure mare și deasă. Dodată auzi niște balauri de lăutari trăgînd din viori, de gîndea că mănîncă foc, și din ce în ce se apropiau. Nu trecu mult și iată că lăutarii trecură pe lîngă butca lui Făt-frumos, tot cîntînd, și-i deteră bună-ziua. Făt-frumos le mulțumi și prinse a-i întreba:

— Dară de unde veniți, bre, oameni buni, și unde vă duceți?

Lăutarii răspunseră:

— Ne ducem să cîntăm la nunta împărătesei tale.

— Cum să cîntați la nunta împărătesei mele? întrebă Făt-frumos, căruia îi sări inima de frică.

— Apoi, să vezi dumneata. Un împărat din vecinătate văzînd că este atîta diastimă¹ de vreme de cînd ai plecat și nu te-ai mai întors, s-a sculat cu oaste asupra împărăției tale, ca să silească pe împărăteasa a lua de soț pe fiul său. Împărăteasa s-a împotrivit foarte, și de două ori s-au lovit oștile și de două ori acel împărat a fost biruitor. În cele

¹ *Diastimă* — spațiu, interval de timp.

din urmă, nici împărăteasa nu mai trăgea nădejde c-o să te întorci. Și de milă ca să nu se mai prăpădească orașele și satele, și atîta sumedenie de oaste, s-a înduplecat a asculta cererea împăratului, și mîine le este nunta.

— Cum se poate una ca asta ?

— Iaca, se poate și se prea poate. Dară fiindcă te întorci, și dacă voiești să ajungi înaintea nunții, lasă-ți butca să vie pe urmă, și tu aideți cu noi.

Făt-frumos n-așteptă să-i mai zică încă o dată. Se dote binișor jos din butcă, și porni cu lăutarii la drum. Unul din lăutari îl luă în cîrcă, și cînd își făcu vînt, se aruncă drept în slava cerului, și mergea ca vîrtejul. Ar fi voit el să meargă ca gîndul, dară îi fu teamă să nu plesnească fierea în Făt-frumos.

O dată începu Făt-frumos să strige :

— Stăi, mă, să-mi iau căciula, că mi-a căzut din cap.

— Ce stai dumneata de vorbești ? Las-o încolo, la nevoile, căciula, că ea acum o fi cale de șase luni de departe, să mergi cu piciorul pînă acolo, unde a căzut ea.

Și mai merse ce mai merse și se coborîră la scara palatului împărăției sale.

Aci dacă ajunsese, împărăteasa și toți boierii și toată oastea ieșiră întru întîmpinarea lui. După ce-și dară bun-găsit și bun-venit, îi povestiră cum împăratul vecin s-a sculat cu război asupra lor, cum oastea lui a spart oastea împărăției lui de două ori, și cum se gătesc pentru a treia lovire.

Apoi împărăteasa îi spuse că ea a făcut acele meșteșuguri cu lăutarii, ca să-l aducă mai curînd, că știe cum a pierdut inelele și ce-a pățit.

Pe cînd vorbeau încă, iacă un curier că se înfățișează înaintea lor și dă împărătesei inelele cu pricina și împăratului căciula ce-i căzuse din cap.

Ea îi spuse că doi din acei lăutari ce a văzut el în pădure, a avut porunca unul să-l aducă pe dînsul, și altul inelele.

Împăratul se veseli o toană ; dară era supărat foarte cum de să îndrăznească vecinul lor împărat să se scoale cu război asupra împărătesei sale.

Și auzind gloatele de venirea lui Făt-frumos, veneau droaie să se scrie la oaste. Se sculară, deci, cu mic cu mare, și făcu oaste ca frunza și ca iarba. Făt-frumos le tocmi și le învătă cum să meargă la război. Și-l ascultau gloatele, că-l iubeau nevoie mare. D-apoi boierii ? Nu se lăsau nici ei mai prejos. Vezi că și el era drept, îndurător și viteaz.

Pornind la război cu o silă¹ așa de mare și de grozavă sparse împărăția vecinului lor cutezător. Prinse în război și pe acel împărat vrăjmaș, împreună cu fiul său, și îi aduse de-i tăiară dinaintea împărătesei.

Apoi întinzînd coprinsul său și asupra acelei împărății și mai puind la cale toate cum să ajungă supușii săi să fie fericiți, se puse pe trai, și trăiră vac de om nesupărați de nimeni.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Notă. Comunicat de fratele meu George și cules dintr-un sat din județul Vlașca.

LBR

¹ Silă — putere, armată.

VOINICUL CEL FĂRĂ DE TATĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și-o împărăteasă. Ei aveau numai o fată și o păzea ca lumina ochilor lor. Ea n-avea voie să iasă nici pînă în grădină fără dădaca ei. Aceasta o ținea de aproape și n-o scăpa din vedere nici cît ai da în cremene. Fata, tot șezînd la fereastră, vedea pe un june fluieră-vînt umblînd de colo pînă colo. Într-o zi uitîndu-se la el, o văzu și el și, țintind ochii în ochii ei, ea simți un fior, apoi ca o scînteie de foc o arse ceva la inimă. Se trase de la fereastră și spuse dădacă-sei ce i se întîmplă. Atunci dădaca ei îi zise :

— Ci ca fugi și d-ta de la fereastră ! Ce tot te zgîiești și te uiți la toți d-alde taie cîinilor frunză.

Nu trecu mult și fata începu a nu se simți bine. Pasămite luase în pîntece, fără știrea lui Dumnezeu. Spuse dădacă-sei. Aceasta se da de ceasul morții de ciudă, cum de să se întîmple una ca asta, fără să știe fata de bărbat. Frica ce le coprinsese pe amîndouă era de nepovestit.

— Ca ce o să zică tată-tău acum cînd va afla, se văieta dădaca, ce o să-i răspunz eu, cînd mă va întreba ?

— Cum o să mă înfățișez eu acum înaintea tată-meu cu borțul la gură, zise și fata, cînd numai unul Dumnezeu știe cît sunt de nevinovată ?

Și în adevăr că tată-său era un om aspru. Nu le-ar fi iertat o dată cu capul.

Se duseră, deci, și povesti împărătesei toată întîmplarea, și se rugară de dînsa, ca să între ea la împăratul cu mijlocire de iertare.

Cînd auzi împărăteasa de cele ce se întîmplase, se luă cu mîinile de păr. Ea zicea că este peste poate ca să rămîie cineva însărcinată din vedere. Vezi că ea știa cum merg lucrurile în lume. Și la o minune ca aceasta nici că se aștepta.

Lucrurile nu puteau rămînea mult timp acoperite. Împărăteasa, de silă, de milă, fu nevoită a spune împăratului toată șiritenia.

Cînd auzi împăratul de astă năpaste, se făcu foc de mînie. Răcnea ca un leu :

— Cine să fie acel neomenit carele mi-a necinstit perii cei albi ai bătrînețelor mele ? Cu moarte să se omoare. În furci să-l atîrnie. Praf și pulbere să se aleagă de capul lui !

Împărăteasa îl luă cu binișorul și-l mai domoli o lecuță.

Vezi că el nu punea crezămînt pe spusele fiicii sale și ale dădacei. El știa că astfel de întîmplare nu se mai auzise. După ce dojeni cu dojană împărătească pe dădacă, oropsi pe fie-sa cu urgie. Porunci de făcu o corăbioară, puse pe fată într-însa, și lîngă ea cinci pîini și un urcioraș cu apă, și îi dete drumul pe gîrlă spre a se duce unde mila Domnului o va scoate.

Mergînd corăbioara pe apă, ea se ruga lui Dumnezeu cu zdrobire de rărunchi ca să o scoată la liman bun, ca unul ce cunoaște nevinovăția ei, și ca pe una ce nu se știa la sufletul ei cu nici o prihană.

Cîteva zile se bălăbăni ea așa cu valurile apelor. În ziua a treia îi veni ceasul nașterii, și făcu un dolo-fan de copil ca un îngerăș. Biata femeie ! căci n-avu ea nici un ajutor omenesc în ziua necazului, decît suferințele ei, și alinător pe Dumnezeu ! se mîngîia oarecum în sufletul ei că se știa nepîngărită.

Și vrînd Dumnezeu cu dînsa, corăbioara, într-una din nopți, se opri. Ea simți că corabia nu mai merge ; sta pe loc. Pînă la ziuă, îi ticîi inima de frică, ne-știind pe ce țărături se va fi oprit. Cînd se lumineă, văzu că corăbioara poposise de marginea unei pă-duri. Ieșind la uscat cu copilașul în brațe, rătăci încoa și-ncolo prin pădure. Apoi se așează în scorbura unui copaci mare și gros ca butia. Acolo stete ea mai mulți ani, hrănindu-se cu ierburi și rădăcini, ori cu roadele unor copaci. Ea își creștea copilașul cu drag.

Ea făcu din ramurile unui copaci un leagăn în care își punea copilul ziua ; iară noaptea nu-l de-părta de la sînul ei, și, pentru scaldătoare, se ducea la vadul de la albia unui pîrîiaș ce curgea p-aproape d-acolo. Acoperămînt le era cerul cu stelele ; tovarăș de jucării copilului îi era florile cîmpului, paserile cerului, flutureii și gîngăniile.

După ce se făcu mai măricel, mă-sa îl învăță la vînat și-i spunea cu lacrămile în ochi cum a fost ea crescută și cum este nevoită să-l crească pe dînsul. Iară el asculta și băga la cap toate cele ce îi spu-neă mă-sa.

Mai mărimdu-se el oleacă, începu a căta vînat mai pe departe de locuința lor. Iară într-una din zile zări un palat în depărtare. El își aduse aminte de cele ce îi spusese mă-sa despre palaturile tată-său și i se păru că se cam aseamănă. Dete fuga și spune mă-sii ceea ce descoperise. A doua zi plecă cu mă-sa de mîna și, ajungînd la aceste palaturi, mămă-sa îi

spuse că acelea nu sunt ale tatălui ei ; dară că tot cam așa sunt și ale împăraților din lume.

Mai trecu ce mai trecu și mai mărimdu-se și dînsul, într-una din zile, ducîndu-se iarăși la vînat, cum, cum, el se pomeni iarăși dinaintea aceluia palat ; cu toroipanul la spinare, el își luă inima în dinți și intră în curte. Pasămite palatul acela era al unor zmei. Flăcăiandrul nostru cel viteaz, carele nu știa ce este frica, intră și în palat. P-aci p-aci era să-și iasă din minți de mirare și să-și piarză cumpătul dînd de atîtea lucruri, ce nu mai văzuse el în viața lui. Cînd, ce să vezi d-ta ? o dată îi ieși înainte trei zmei. Aceștia erau stăpînii palatului. Și unde se repeziră la dînsul de pare că să-l ia în unghii, și cu grai răstit dojenindu-l, îi ziseră :

— Cum de ai cutezat spurcatule, să ne calci casa ?

Voinicul nu zise nici cîrc ! ci, aducînd toroipanul, mai iute decît fulgerul păli pe unul la dreapta, pe altul la stînga, de nu știură de unde le veni trăsnetul, și îi culcă la pămînt. Și nici că se mai mișcă din loc, fiindcă îi lovise cu nădejde.

Al treilea zmeu, văzînd cum merge treaba, pieri dinaintea lui ca o nălucă, și se duse de se ascunse în pivniță. Văzu el că nu poate da piept cu un asemenea viteaz, și se hotărî a-i purta simbetetele.

Voinicul de românaș, în dîrdora luptei nu băgă de seamă ce se făcu al treilea zmeu. Așteptă, și dacă văzu că nu mai vine nimeni, el se întoarse, luă pe mumă-sa, o duse în acele palaturi și se așeză acolo.

Umblind din cămară în cămară, dete peste armele zmeilor și se minună. Mă-sa îi spuse că văzuse în casa tatălui său asemenea arme, și îi arată cum se întrebuintează. Îi prinse bine, căci văzu că îi merge mai lesne la vînat. Acum începu a săgeta la

căprioare și la ciute, căci pînă acum vîna numai păsărele cu lațul, și îi era cu greu.

Ajunsesese ca el să fie tare și mare în pădure. Nu era cine să-i stea împotrivă. De multe ori nu venea cu zilele p-acasă.

Într-una din zile, zmeul ieși din pivniță și veni milogîndu-se la muma voinicului ca să-și facă po-mană cu el să-l primească la curtea ei, căci zicea el că pribegeste nu știu de cît timp orbecăind prin acel bunget de pădure. Spuse că este un nenorocit carele se rătăcise, umblind după vînat, și da laudă Domnului că l-a învrednicit a mai da peste ființe de oameni.

Ea, biet, care știa ce este necazul și lipsa, își plecă urechea la rugăciunile cele viclene ale zmeului și, făcîndu-i-se milă de nenorocirile lui, îi făgădui că va vorbi fiului ei de dînsul.

Cum veni fiul său de unde era dus, ea îi spuse toată șiretenia nenorocirei omului ce năzuia la mila lor, și îl rugă să aibă milă de ticăloșia lui, căci, zicea ea, nu știm cum ne va mai aduce și pe noi Dumnezeu.

Voinicului îi păru bine de astă întîmplare, mai cu seamă, gîndea el, că va fi barim o slugă în curte care să ție de urît mă-sii, în lipsa lui, și să-i și dea ajutor în trebile casei.

Nu-l cunoscuse că este zmeu, cînd îl văzu, atît de bine știu proclatul a se schimba. Îi spuse ce are de făcut și îl priimi să șearză la curtea lui.

Multe lipsuri, multe necazuri, multa mîhnire ce suferise muma viteazului și dorul cel mare de țara ei, iară mai cu seamă suferințele ei cînd se gîndea la rușinea ce rămăsese asupra numelui său în casa părinților ei, ea fiind nevinovată, o făcu de lincezea și se topea d-a-n picioarele. Văzînd-o zmeul așa searbădă și tot fără voie-bună, se încumese

într-una din zile, pe cînd voinicul era la vînătoare, și o întrebă, dară se prefăcu că vorbește cu sfială :

— Cum bag de seamă, stăpînă, nu prea ți-e bine.

— Nu mi-e bine, mă băiete, căci mi-e dor d-al de tata și d-al de mama, și de țara mea. Vezi că eu sunt fată de împărat, și pentru o năpaste ce a căzut pe capul meu pribegesc de sunt atîți mari de ani.

— Eu știu un leac pentru boala dumitale, stăpînă ; dară n-are cine se duce să-l aducă.

Și îi spuse o sumedenie de minuni ce făcuse leacul ce zicea că ar fi bun pentru ea.

Cînd se întoarse de la vînătoare fiul ei, ea îi spuse că auzise de la sluga lor, cum că de va mîncea mere din mărul roșu se va face sănătoasă.

El fu bun bucuros că auzise un leac care să facă pe mă-sa sănătoasă, și se hotărî a se duce tocmai acolo să-i aducă leacul. Își luă ziua bună și plecă.

Dar încotro s-apuce ? căci nici nu mai auzise pînă atunci de așa ceva. Apucă și el într-un noroc spre răsărit și, mergînd prin desișurile pădurii, zări un palat mai frumos decît acela în care ședeau ei. Se duse drept acolo. Aci locuia o zîină măiastră. Cum o văzu el, îi căzu cu drag. Dară măiastra, ieșindu-i înaintea, îl priimi după cum i se cuvenea, îl băgă în palat și îl omeni ca pe un oaspe.

Din una, din alta, se înțeleseră la cuvinte. Vezi că, măre, aceasta era scrisa lui. El nu mai văzuse pînă atunci alt chip de muiere, decît p-al mă-si. Și-apoi era atît de frumoasă și de gingașe, ca o floare !

Ea încă avea la ce se uita la el ; căci era un brad de românaș.

El se uitase acolo la dînsa. Cînd își aduse aminte că el plecase să aducă mume-sei mere de la mărul

roșu, voi să o zbughească. Dară zîna măiastră îl opri și-l întrebă unde se duce.

Voinicul îi spuse din fir pînă în ață toată șiretenia. Zîna pricepu viclenia zmeului și tăcu. Apoi îl îndreptă ea spre locul acela cu mărul roșu, și-l și învăță cum să facă ca să ia merele.

După ce-și luă ziua-bună de la măiastră și-i făgădui că se va întoarce pe la dînsa, porni ; și aide, aide, merse cale lungă și mai lungă, pînă ce, trecînd țări și mări, ajunse la o grădină ocolită numai de trandafiri. Intră înăuntru și dete peste mărul roșu, carele era sădit în mijlocul grădinei. El cercă a se alătura de pom, dar pomul îi zise :

— Nu te apropia de mine, voinice, că îți vei pierde viața și e păcat de dînsa.

Flăcăiașul, ce nu știa de frică, îi răspunse cum îl învățase zîna.

— Nu te teme, pom oropsit, că te voi curăța de omizi și de uscături.

Și după ce-i tăie uscăturile și îi luă omizile, culese trei merișoare ca cele din rai și se întoarce înapoi. Ajungînd în pădure, dete pe la zîna. Aceasta cum îl văzu, îl priimi cu bucurie, îl puse într-o cămară să se odihnească nițel, și pînă una, alta, îi schimbă merele și îi puse altele în locul lor. Cînd se sculă voinicul, se grăbi a se întoarce la mă-sa cu slujba făcută. Luă deci merele și porni.

În vremea aceasta, procletul de zmeu se lingușea pe lingă muma băiatului și, cu ispite și marghiolii, umbla să o dea în cap să se planisească¹ lui. Ea, biet, nu știa unde bate diavolul de zmeu. Nu cunoștea la sufletul ei ce sunt ispitele și cursele dragostei, și prin urmare nu da nas spurcatului să

¹ *A se planisi* — a se lăsa rob, stăpînit de cineva.

se întinză. Ea ştia una şi bună : se topea de dor după fiul său, după părinţii ei şi după ţara în care se născuse. Când o căutai, era cu ochii scăldaţi în lacrimi.

Cum văzu pe fiu-său, săltă de bucurie. I se păru a înviora olecuţă. Mîncă din merişoarele ce-i aduse, şi i se păru bune.

După ce mai trecu, ea căzu iarăşi în piroteala de mai-nainte.

Voinicul, văzînd că sănătatea mă-sei tînjaşte, nu ştia ce să-i mai facă spre a o mai înveseli. Iară dracul de zmeu atît de harnic se arăta în ale slujbei, încît n-apuca să iasă bine vorba din gura voinicului, şi el o ghicea ; apoi se făcea luntre şi punte, ca să-i îndeplinească voile. Voinicul băgă şi el de seamă tragerea de inimă ce avea sluga spre a-i sluji cu credinţă, şi nu se căia de loc că l-a priimit la curtea sa, ba încă începuse a-l privi cu ochi buni.

Într-una din zile, pe cînd voinicul era cu voie-bună, zmeul se apropie de el şi, cu grai milogit, îi zise :

— Stăpîne, cunosc iubirea ce ai pentru mămuliţa d-tale. Lîncezeala de care pătimeşte, mie nu-mi prea place. De vei vrea să mă ascuţi, nu vei greşi.

— Ştii tu ceva leacuri ? Spune, că te ascult.

— În ţara de unde sunt eu, oamenii pătimaşi de asemenea boală fac tot ce se poate de aduc apă vie şi apă moartă de la munţii ce se bat în capete. Această apă este leacul cel mai bun. Te văz că eşti un mare viteaz şi am credinţă în sufletul meu că d-tale îţi va fi mai uşor decît altora a o aduce.

N-apucă să isprăvească vorba şi viteazul se duse la mă-sa. Fiind acolo, el îi zise :

— Mamă, te văz tot galeşă, şi te pierzi d-an picioarele. Mă duc, mamă, să-ţi aduc leacuri. La munţii ce se bat în capete, este apă vie şi apă

moartă. Tocmai acolo mă voi duce, să-ți aduc apă de aceea.

— Nu te duce, dragul mamei ; mila Domnului este cu noi ; de va vrea el să fiu bolnavă, măcar orice fel de apă îmi vei aduce, în deșert va fi. Nu mă mai lăsa singură. Destul mi-a ros răunchii, singurătatea. Mîngîierea mea acum tu ești, fătul meu, de voi mai fi lipsită și de dînsa, voi pieri.

— Fii bărbată, mamă, ține-ți firea pînă mă voi întoarce, și ai să fii veselă și sănătoasă ca piatra, după ce vei bea apă vie.

Nu fu cu putință a-l ține. Se găti și plecă. În cale dete și pe la zîna măiastră. Din una, din alta, veni vorba că se duce în călătorie, și-i și spuse unde se duce.

Zîmbi zîna cînd auzi și văzu urcioarele ce-i dase zmeul. Nu zise însă nimic care să-i dea vro bănuială, ci îi dete două borcane, cu care să ia apă mai în grabă, și îl învăță cum să facă. Îi zise că tocmai la amiazi, cînd va fi soarele în cruci, să înalțe o prăjină și în vîrfurile ei să puie o mahramă roșie. Munții or căta la ea cu ochii blejdiți ; iară el, pînă s-or deștepta ei din buimăceală, să se repează iute a lua apă cu borcanele din ambele fîntîne. Îi păru mult bine voinicului pentru învățătura ce-i dete. Apoi luîndu-și ziua-bună, plecă. Merse, merse, merse, pînă ce, după o călătorie silită, ajunse la locul cu pricina.

Făcu precum îl învățase zîna ; iară el d-a-n călărele, se repezi printre munți și umplu borcanele. Cînd fu a se întoarce, munții prinsese de veste că oarecine a luat apă din fîntînă, și începu a se bate iarăși în capete. Tocmai atunci și voinicul se întorcea. Și dacă nu se grăbea a ieși mai iute, acolo îl prăpădea. Scăpă însă cu față curată. Numai coada calului o apucă și acolo rămase de jumătate. De

atunci, vezi, este calul cu coada jumătate de carne și jumătate de păr.

Cînd se întoarse acasă, dete iarăși pe la zîna. Ea, ca și de la rînd, îl rugă să se dea nițel odihnei; și în acel timp îi schimbă apa, puindu-i alta în locul celei ce adusese el.

Sculîndu-se după somn, luă borcanele cu apă și veni acasă.

Atîta îi fusese mă-sii, ca să-l vază. Nu știa ce mai făcea de bucurie. Îl săruta și p-o parte și pe alta. Apoi după ce bău din apa ce-i aduse, ei îi păru că mai prinse nițel suflet. Vorbă să fie! Ea nu băga de seamă, vezi, că bucuria pentru vederea fiului său o face să fie oarecum mai sprintenă.

Zmeul se da de ceasul morții cînd îl văzu că s-a întors cu isprava făcută. El bătuse capul mult și bine să dea în cap pe fata împăratului, în lipsa fiului său, dară toate mrejele lui rămăseseră de rîs; căci ea nu dete în clapca în care o împingea spurcatul. Ea nu-și putea da seamă de ce tot umblă el pe lîngă dînsa cu șoșele, cu momele. Nici că visa despre ce avea de gînd proclatul de zmeu.

Pasămite zmeului îi era frică să se ia la luptă de față cu voinicul. Ci voia să-l piarză prin viclenie, și apoi să-și bată joc și de mă-sa, ca să-și izbîndească pentru moartea fraților săi.

Dară nu-i ajută Dumnezeu.

Voinicul din cînd în cînd mergea la vînătoare, și da și cîte o raita pe la zîna. Nu trecu mult și el băgă de seamă că mă-sa nu se îndreptează, ci găinează și se topește de pe picioare. Se întrista în inima lui cînd vedea că nu-i dă în de bine și că nu-i poate da nici un ajutor.

Pacostea de zmeu băgă de seamă că voinicul se frămîntă cu firea pentru sănătatea mă-sii, se apro-

pie de dînsul într-o zi și-i mai zise într-o doară ; căci se temea spurcatul a-l mai îndemna. Teama lui era să nu se deștepte voinicul și să-i ghicească cugetele lui cele viclene.

— Am auzit și eu, stăpîne, pe cînd eram copil, că oamenii mari cînd sunt pătimiși de lîngezeală și copiii cînd bolesc de boală cîinească, se tămăduiesc de va mînca un purcel de la scroafa de sub pămînt. Mi se rupe inima din mine cînd văz pe buna mea stăpînă cum i se stinge viața din sine. Dară nici pe d-ta nu te îndemn a te duce, căci mare primejdie va cădea pe capul aceluia ce se va cerca a fura purcelul, de nu va izbuti.

— Nu sporovoi mai mult, îi răspunse voinicul, eu nu știu ce este primejdie și frică.

Numaidecît și puse la cale cele de trebuință pentru o călătorie mai lungă. Mă-sii îi spuse că se duce la vînătoare. Plecă și dete și pe la zîină, căreia îi spuse ce avea de gînd să facă. El știa, vezi, că sfaturile ei îi prinsese mult bine.

Zîina, după ce îl învăță cum să facă să izbutească, îi dete un săpun, un pieptene și o perie, ca să-i fie de slujbă. El plecă și merse, merse, pînă ce ajunse la o pădure deasă și întunecoasă, de abia putea să răzbească. Bîjbîi el p-acolo pînă ce dete de ghizuina scroafei. Cum să se apropie el ? Căci ghizuina era încongiurată de bușteni și de rascote, de nu se putea atinge nici pasăre măiastră.

Voinicul făcu precum îl învățase zîina. Săpă un șanț adînc pînă ce ajunse sub culcușul scroafei. Intră acolo și așteptă pînă ce veni scroafa să se culce. Purceii erau toți în păr la ugerul scroafei și sugeau. Mai înainte de a răsări luceafărul porcilor, cînd toți porcii se deșteaptă, adormiți fiind purceii cu țîța în gură, voinicul băgă mîna binișor și apucă un

purcel, dar așa de binișor îl apucă și așa de ușor îl trase, încît scăpă țîța din gură fără să simtă. Îl apucă numaidecît de bot ca să nu guițe, și p-aici ți-e drumul.

Dracul de scroafă băgă de seamă că o țîță i se răcește. Se deșteptă și văzu că un purcel îi lipsește. Se luă după voinic. Și cu toate că telegarul voinicului era un zmeu de cal, scroafa îl ajunse. Cînd văzu că are să-l înhațe cu colții ei, voinicul aruncă săpunul. Atunci unde se făcu un noroi cleios și puturos, de ți se scutura carnea de pe tine. Calul fugea de da cu burta de pămînt.

Scroafa făcu ce făcu, se zvîrcoli prin ăl noroi și se târbăci de nu o mai cunoșteai, scroafă e, ori ce dracu e. Scăpă din nomol și se luă după voinic. Într-o clipă îl ajunse. Cînd văzu zorul, voinicul aruncă pieptenele. Și unde se făcu un zid nalt, nalt, d-a curmezișul drumului ei, de nu fu cu putință să-l sară. Atunci scroafa se puse cu colții săi și sparse zidul, făcînd o gaură numai cît putea ea să treacă. Și să te ții după dînsul.

Daca văzu voinicul că scroafa iară s-a apropiat, aruncă și peria. Deodată se făcu o pădure naltă și deasă, de nu se putea strecura nici pui de pasăre. Cum văzu una ca asta, scroafa se puse și roase, și roase la copaci, pînă ce-și făcu drum, și după dînsul ! pînă ce, cînd fu a-l ajunge, voinicul intrase în curte la zîna. Aceasta ieși numaidecît, întinse mîna, și strigă :

— Înapoi, scroafă rușinoasă, și teme-te de urgia tatălui meu !

Cînd îi auzi glasul, scoafa rămase încremenită, și plină de rușine se întoarse. Mergea și se tot uita îndărăt ; pare că tot nu-i venea a crede ceea ce văzuse și auzise.

Se culcă și de astă dată nițel voinicul, ca să se odihnească, iară zîna îi schimbă purcelul, puindu-i altul în locul lui. După ce se deșteaptă, se întorcea la mă-sa cu voie-bună, de isprava ce făcuse.

Venea, nene, cu căciula într-o parte, cu purcelul în brațe și cîntînd din frunză.

Cînd, iată că se întîlnește cu trei inși. Pasămite era Vîntul, Căldura și Gerul. El își luă căciula din cap, și cu multă plecăciune îi zise :

— Noroc bun să dea Dumnezeu, nea-Vîntule.

— Cale bună, dragul meu, îi răspunse Vîntul.

— Da ce, mă, numai Vîntului te ploconești ? îi zise Căldura. Nu știi tu oare că eu pot să las o zăpușeală și o arșiță, de să fiarbă mațele din tine ?

— Nu-mi pasă de nimic, răspunse voinicul, numai Vîntul să-mi bată.

— N-ai auzit tu oare de mine, mă, îi zise și Gerul, că eu am putere să dau un frig și o geruială peste tine, de să înghețe mațele în tine.

— Haber n-am, răspunde și el, numai Vîntul să nu-mi bată.

Și încet, încet, ajunse acasă. Cînd îl văzu alde mă-sa și auzi peste cîte prăpăstii a dat, muri și învie de bucurie că-l mai văzu o dată în carne și în oase. ‘

Îi dete de mîncă purcelul ; dară ea mărturisi că nu vede nici o ușurare.

Să înnebunească zmeul de ciudă ! Văzu el că nu poate altfel să răpuie pe voinic, decît prin viclenie. Căta deci vreme cu prilej ca să-și puie în lucrare cugetul său cel nelegiuit.

Într-o zi cînd voinicul se întorsese de la vînat și era ostenit peste măsură, se culcă în grădină la umbra unor trandafiri. Zmeul dete peste dînsul și-l făcu bucăți, bucăți, cu paloșul pe care îl purta tot-

dauna ascuns la dînsul. Și ca să nu bage de seamă mă-sa, puse toate bucățelele în dăsagi, le așeză pe cal și, dînd cîteva bice calului, îl dete pe poartă afară.

Calul fusese al zînei. Ea îl dedese în dar voinicului cînd fu a se duce la mărul roșu. El acum, dacă se văzu gonit, alergă drept la stăpînă-sa. Ea, cum îl văzu viind fără stăpînu-său, pricepu că trebuie să fie vro drăcie la mijloc. Se dete jos, și ce văzu se spăimîntă. Luă deci desagii, îi aduse în casă la ea și luă bucățică cu bucățică, os cu os, și le așeză una lîngă alta, fiecare la locșorul lor. După aceea turnă apă moartă peste dîsele. Ele se închegă, lipindu-se una de alta ; pielea se făcu ca piftia, întrupîndu-se. Îl stropi și cu apă vie și se însufleți ; dară mut și surd. Atunci îi dete să mănînce un măr de care adusese el și îi veni grai. Luă și purcelul scroafei de pe sub pămînt și îl făcu să-i guițe la urechi și îi veni auz. Atunci zise :

— Dară greu somn dormii, soru-mea.

— Greu, frățioare ; și ai fi dormit cît lumea și pămîntul, de nu erau măiestritele lucruri ce tu ai adus pentru mă-ta ; iară eu le-am oprit și ți-am pus altele în locul lor.

Atunci îi spuse cine era dușmanul care voise să-l răpuie. Și ca să se încredințeze de adevărul celor spuse de dînsa, îi dete putere să se facă porumbel și să se ducă să vadă cum zmeul chinuiește și pe mă-sa.

Cînd, acolo, ce să vadă ? Se frecă la ochi ca să se încredințeze de sunt aievea cele ce i se înfățișa, sau năluciri.

Zmeul, carele cu șoșele, cu momele nu putuse da în cap pe muma voinicului și a se planisi lui, acum o pusese la chinuri. O legase cu o frînghie de mă-

tase roșie, o ținea nemîncată și cu ochii în soare. El voia să o omoare tocmai, cînd voinicul ajunse în chip de porumbel. Se dete de trei ori peste cap, cum îl învățase zîna, și se făcu om cu sabia goală în mînă. Și cît ai zice mei, făcu mici fărîme pe necuratul de zmeu, bala dracului. Scăpă pe mumă-sa de la chinuri, și, viind zîna, îi dete de bău nițică apă vie. Cum bău, văzu că se însuflețește și se simte voioasă ca un om plin de sănătate.

Apoi voinicul se însoți cu zîna, și trăiră cîte trei un trai plin de fericire și de îngăduință pînă la adînci bătrînețe.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Povestită de L. Tănăsescu, șezător în București, mahal. Dudescu, la 1873.

LBR

GEORGE CEL VITEAZ

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Zece ani au viețuit ei în căsătorie și nu putură face și ei măcar o stirpătură de copil. În cele de pe urmă, împăratul porunci împărătesei soției lui, că dacă într-un an de zile de aci nainte nu-i va face un copil, să știe că pîine și sare pe un taler cu 'dînsul nu va mai mînce.

Dacă auzi așa împărăteasa, mult se mîhni în sufletul ei, căci trăiau bine. Se puse și ea dară a cere sfaturi de la vraci și vrăjitori, de la moașe și descîntătorese. Luă tot felul de leacuri. Cînd, într-o noapte, ce văzu se spăimîntă. Se făcea că umblă pe o cîmpie verde și frumoasă. Pe acolo toate firicelele de iarbă erau însoțite, și două cîte două se încovoiau una către alta și părea că se sărută. Pînă și flutureii umblau tot doi cîte doi. Visa și totuși credea că este aievea ceea ce vedea. Nu se bucură mult de priveliștea cea frumoasă, și iată că un balaur, bala dracului, venea, mare, spre dînsa ca un vîrtej. Pasămite, el gonea o porumbiță ; aceasta, tremurînd ca varga, fugi în sus, fugi în jos și, văzînd că n-are scăpare de vrăjmașa fiară sălbatecă, se repezi și se ascunse în sînul împărătesei. Balaurul, văzînd una ca aceasta, se repezi și el asupra împărătesei. Dar împărăteasa dete un

țipet și se deșteptă. Îi sărise inima de frică și-i tremurau toate cărnurile. P-aci, p-aci era să și leșine. Spuse împăratului pocitania de vis, și rămase și el înmărmurit de groază. A doua zi se simți îngreunată și peste nouă luni de zile născu o bunătate de copilaș de drăguț.

Bucuria ce fu la curtea împăratului nu se poate spune. Se hotărîră să boteze pruncul.

Pe atunci se botezau copiii într-o fîntînă sub un munte. Și fiindcă de cîtva timp se ivise niște tîlhari pe acel munte, cari pîndeau pe cei ce veneau să-și boteze copiii și-i omora, strașnică poruncă dete împăratul ca să puie oaste împrejurul fîntînei, să păzească și să apere pruncul, cînd va fi să se ivească tîlharii.

Nu se mulțumi cu atît, ci mai porunci împăratul de scrise pe niște pietre scumpe cîte o slovă ; după aceea înșiră pietrele și alcătui numele copilului. Acest șir de pietre nestemate îl legă de gîtul copilului.

Astfel pîrgătiți, plecă împăratul cu împărăteasa să-și boteze copilul, luînd cu dînșii și mai mulți ostași călăreți și înarmați.

Ajungînd la poalele muntelui, le ieșiră înainte tîlharii, și nici una, nici alta, începură a da vîrtos. Împăratul trimise pe împărăteasa să boteze pruncul, căci el va sta să dea piept cu tîlharii, pînă se va întoarce ea. Împărăteasa se supuse poruncei și plecă. Cînd să se întoarcă de la botez, veni pînă la un loc ; aci, stînd și nemaiauzind zăngănitul armelor și zgomotul luptei, îi dete un fier ars prin inimă. Atunci, nemaicutezînd să meargă înainte, se întoarse înapoi și ascunse copilul după fîntînă, într-un stuf de flori. Pasămite tîlharii răzbise oastea împărătească și o răpusese pe dînsa.

Împărăteasa plecă singură la împăratul. Pe drum, cînd ajunse la locul de luptă, văzu un băltau de sînge

și alături o groapă mare unde erau îngropați oamenii împărătești. Închise ochii să nu vadă acea groază și porni înainte, când deodată se pomenește cu doi tâlhari că pun mîna pe dînsa.

După ce le spuse cine este, tâlharii o duse la căpitanul lor. Acesta, cum auzi cine este, fără judecată, fără nimic, porunci să o bage într-o peșteră părăsită și să i se dea cîte un sfert de piine și cîte o cană de apă pe zi, pînă ce s-o prăpădi acolo.

Copilul rămăsese în stuful de flori. Dumnezeu, purtîndu-i de grije, nu lăsa nimic rău să se apropie de dînsul, care putea să-l vatame.

Prin preajma locului aceluia-trăia un pustnic într-o văgăună de munte. Acel pustnic avea o capră și el, după sufletul lui. Ea venea totdeauna, spre a se adăpa, la apele cele limpezi ale fîntînei. Într-una din zile, pascănd pe ici pe colea, se apropie de stuful cu flori. Cum dete de copil, se puse lîngă dînsul, începu să-l lîngă și să-și apropie ugerul de gurița copilașului. Acesta, cum simți, începu să sugă și supse pînă ce se sătură bine, și așa dor prinse capra de copil, încît o lună de zile nu se depărtă de lîngă dînsul.

Călugărul, văzînd că nu-i mai vine capra, începu s-o caute, și caut-o în sus, caut-o în jos, capra nicăiri. Își luase nădejdea de la dînsa, când într-o zi se pomenește cu ea. Pustnicul o văzu, începu s-o mîngîie ; „capra-tati ! capra-tati !“ voind să puie mîna pe dînsa. Dar aș ! unde e pomana aia ?

Capra, țîșt ! în dreapta, țîșt ! în stînga, se depărta mereu. Călugărul după dînsa. Dacă văzu că nu poate pune mîna pe ea, se întoarse în chilioara lui, făcu o strachină cu tărîțe și începu a se lua pe lîngă dînsa cu binele, tot strigînd-o și mîngîind-o : „capra-tati ! capra-tati !“ Dar nici așa nu izbîndi ; căci capra nici că voia să se uite la strachina lui cu tărîțe, ci tot

înainte trăgea să se ducă. Pustnicul se luă după dînsa, d-a minune, să vază unde se duce. Capra, nici una nici alta, merse drept, ca pe ciripie, la stuful cu flori, unde era copilul, și se puse lîngă dînsul, dîndu-i să sugă.

Călugărul intră după dînsa și, cînd o văzu, stătu locului, temîndu-se să nu fie vreo nălucă. Se închină, făcu rugăciunea ca să-l apere Dumnezeu de rele și să piară năluca dinaintea lui. Aș! de unde? ce nălucă să piară? Căci ceea ce vedea el era aieva un copil frumos ca un îngerăș. După ce se încredință că nu era ceva necurat, ba încă un copil botezat, de milă către omenire îl luă, îl duse la chilioara lui și-l puse în pătuțeanul său. Capra sări și ea și se așeză lîngă copilaș. Văzînd astă minune, călugărul o lăsă de-i dete țîță pînă ce se sătură, apoi luă copilul, îl desfășă, îl spălă și-l primeni cu niște rupturi de haine de ale sale. El citi mărgelele de la gîtul copilului și află că se numește George și că este fecior de împărat.

După ce se mai mări, călugărul îl învătă să citească și să scrie. Plînsese George și călugărul, cînd muri capra, de nu li se zvîntă lacrămile de la ochi multă vreme. O îngropară ca pe oameni. George se tîngui mai cu foc de pierderea ei. El știa bine că nu-l făcuse capra, dar o cînstea ca pe o mamă, ca pre una ce-l hrănise și-l crescuse.

Nu trecu multă vreme, și iată că muri și călugărul. Îl îngropă George și pe acesta, cu toată evlavlia. Apoi, după ce mai plînsese și se mai tîngui o toană, se hotărî să iasă la lume; căci nu-i mai plăceau locurile acelea, unde murise mă-sa și părintele său cel duhovnicesc.

Apucă și el pe cărarea ce o văzu mai aproape și se lăsă pe dînsa a-l scoate oriunde va voi ea, după

ce-și închelbăra¹ un rînd de haine ca de urs, alcătuite din niște piei de vulpe ce găsi în podul chilioarei, unde șezuse el cu pustnicul.

Merse ce merse pe acea potecă, pînă ce văzu că copacii încep a se rări, apoi se coborî în niște cîmpii cu fel de fel de burieni. Mai merse o bucată de loc și intră într-o cetate.

Se ameți și se fîstîci cînd se văzu încongiurat de o mulțime de lume, și-l asurzise zgomotul ce se făcea în acel oraș. Mergea, și nici el nu știa unde se duce. După ce-și veni în simțiri din amețeală, își ținu firea și, luîndu-și inima în dinți, începu a umbla, uitîndu-se prin toate prăvăliile și mirîndu-se de toate celea ce vedea. Se ținea lumea după dînsul ca după urs. Pasămite unde era îmbrăcat ca neoamenii. Dacă colindă o mare parte din oraș, ajunse la o fierărie, și acolo, văzînd săbii și buzdugane, intră și ceru să-i dea și lui o sabie și un buzdugan.

— Alege-ți de care poțesteți, îi răspunse negustorul.

După ce alese un săbioi ce de abia oamenii ceilalți îl ținea în mîna și un buzdugan năprasnic, voi să plece.

— Plătește întîi, băiețaș, și apoi să pleci.

— Ce va să zică aceea să plătesc ? întrebă dînsul.

— Iaca să ne tocmim, și să-mi dai bani cu cît ne-om învoi.

— Ce este aceea bani ? mai întrebă el.

Negustorul, văzînd că are a face cu ursul din pădure, îi deschise capul și-l făcu să priceapă cum merg lucrurile prin orașe.

Se miră George deocamdată de toate nagodele ce-i tot povestea negustorul ; apoi, dacă văzu că n-are

¹ A închelbăra — a aduna la un loc, a înjgheba.

încotro, ceru să slujească fierarului pentru sabie și buzdugan.

Se învoiră, 'deci, ca pentru aceste lucruri să slujească un an, și așa se băgă ucenic.

Iscușința lui George ajunsese de poveste: unde alții nu puteau face unele lucrări de fierărie nici în trei ani, el într-o jumătate de an lucra ca o calfă veche. Barosul cel mare pe carele nici trei oameni nu-l puteau ridica, el se juca cu dînsul. Și toți se temeau de el.

Dacă își împlini anul, se mai băgă pe un an, ca să-i dea fier și cărbuni să-și făureze el o sabie și un buzdugan, după pofta inimii sale. Împlinindu-se și acest an, stăpînul porunci să-i dea fier și cărbuni. Calfa cea mai mare, temîndu-se să nu-i ia locul, îi puse gînd rău și căuta cum să facă să-l prăpădească.

Îi spuse, deci, că fier este destul, dară că nu sunt cărbuni de ajuns, ci să se ducă la pădurea neagră să-și facă, căci de acolo aduc și ei. Aceasta nu era adevărat. Acolo, la pădurea neagră, se iscodise o scorpie care omora pe oricine mergea în acea pădure, și de aceea îl trimitea pre dînsul acolo, ca să se prăpădească.

George nu știa de unele ca acestea. El era cu inima curată și fără fățarnicie. Își alese din prăvălia stăpînului său o sabie rămasă de la Novaci, pe care o păstra în prăvălie ca pe un odor din vechime, luă niște burdușe mari pentru cărbuni, făcute din două piei de bivoli și plecă să-și facă cărbuni în pădurea neagră. Merse ce merse și, ajungînd la un sat, întrebă că încotro se află pădurea neagră. Cum auziră sătenii, începură să-și facă cruce și să-și scuipe în șin de frică. Apoi îi spuseră toată șiretenia cu scorpia.

George le tăie cuvîntul și le zise:

— Dacă nu voiți a-mi spune, încetați cu astfel de parascovenii ce n-au seamăn.

Oamenii, dacă îl văzură atît de înțestat, îi arătară drumul și-l lăsară să se ducă unde îl va duce orînda¹ lui.

Ajungînd la pădure, tăie cu sabia o mare mulțime de copaci, din cari făcu o grămadă de nu-i putea da nimeni de seamă și îi puse foc.

Stînd pe lîngă foc, simți că un oarecare lucru, un fel de sorbitură îl trăgea și îl tot mișca din loc ; se întoarce ; cînd, ce să vezi ? unde venea, mări, vericule, asupra lui năbădăioasa de scorpie, și tot sugea văzduhul, ca să tragă într-însa și pe bietul George. Acesta, cum văzu ce plăcintă i se pregătește, înfipse sabia în pămînt, se propti într-însa și rămase neclintit. Astfel aștepta el și priveghea să vadă ce are să i se întîmple. Scorpia, cum veni, dete cu coada și risipi focul, apoi se repezi asupra lui George ca să-l soarbă pre el. Voinicuțul de George, unde smuci odată sabia din pămînt și, mai iute decît ai gîndi, o aduse și tăie în două scorpia.

Apoi se luă după dînsa, care fugea către scorbora unde viețuia, și, ajungînd-o, îi tăie capul. Atîta sînge mohorît curse din spurcăciunea de scorpie, încît se alcătui o baltă.

Cînd era să se întoarcă într-ale sale, deodată auzi un grai dulce care îi vorbea și-i zicea pre nume.

Cînd se uită, ce să vadă ? o păsărică drăgulinică și frumușică sta pre o ramură și-i zicea :

— Georgiță cel viteaz, spre mulțumire că mi-ai scăpat pe ai mei de la pieirea acestei scorpii necurate, care în toți anii îmi sorbea puii, te sfătuiesc să te scalzi în sîngele acestei fiară blestemată și nici un rău nu se va mai atinge de tine în toată viața

¹ Orînda — soartă, ursită.

ta, și să nu mai ai frică de nimeni, afară de Dumnezeu.

Voinicul de George făcu precum îl învăță păsărica ; cînd ieși din scăldătoare, păsărica văzu pe spinarea lui George lipită o frunză de copaci și-i zise :

— George, ți-a mai rămas un locșor pe trupul tău supus la metehne ; dară, dacă te vei păzi bine, habar să n-aibi.

Apoi voinicul, punînd capul scorpiei într-un burduf, și în celalt cărbunii ce făcuse, se întoarse la prăvălia stăpînului său, își luă fierul pentru care muncise un an și se puse a-și făuri o sabie și un buzdugan. După ce le isprăvi, își încercă sabia, dînd cu dînsa într-un drug de fier, și se rupse în două ; o lepădă și, luînd buzduganul, îl aruncă în slava cerului, și cînd căzu jos se turti ; îl lepădă și pe acesta.

Acum se să facă ? Sta în loc și fluiera a pagubă. Tot gîndindu-se, își aduse aminte a fi văzut, în codrul unde a crescut el, un fier gros înfipt în pămînt. Se duse tocmai acolo. Cînd se apucă să-l scoată, ce să vezi ? fierul nu era înfipt, ci era o vînă din munți. Se apucă de el, îl trase, îl smuci, îl răsuci, pînă ce, rupînd vîna, o smulse și o luă la spinare ca un voinic ce era, se întoarse la prăvălie și izbuti a-și face o sabie și un buzdugan cari să-i fie tovarăși nedespărțiți.

După aceea se duse cu tovarășii săi la fîntîna botezului și le boteză, punînd săbiei numele de *Balmut ajutătorul meu*, și buzduganului *Omorîtorul vrăjmașilor mei* ; apoi se întoarse iarăși la prăvălie ca să-și ia ziua bună, fiindcă voia să plece să-și caute părinții.

Cînd se întoarse la prăvălie, găsi pe toți morți-bușteni. Pasămite ei, în lipsa lui, căutară în burdu-

ful său, și dete peste capul scorpiei. Cîți o văzură, toți muriră. Dacă văzu așa, îi păru rău ; dară n-avu ce face.

Ieși pe poartă afară și plecă. Pe drum se întîlni cu un ucenic carele nu fusese acolo cînd umblase călfile în burduful lui George. Acesta, cum îl văzu, se duse la dînsul să-și ia ziua bună.

— Da' unde te duci, nene George ?

— Iaca, unde oi vedea cu ochii și mă va lumina Dumnezeu.

— Ia-mă și pe mine cu d-ta, nea George, se rugă ucenicul.

— Lasă-mă în pace, că n-am eu singur unde să-mi plec capul, darămite să-mi iau și licheaua¹ după mine !

Plecînd George și mergînd singur, singurel, se abătu într-un colnic să facă un popas, cînd iată și băiatul cu care ucenicise că vine și se așează lîngă dînsul. Pasămite, se luase după el și, cît coalea, îl urmări pînă îl ajunse.

— Dară asta, mă ? îi zise George.

— Iată-mă și eu, răspunse ucenicul. Ce ? dacă n-ai vrut să mă iei, socotești că eu n-am putut să mă țiu de dumneata ?

După ce rîse nițel George, și, făcîndu-i-se milă de dragostea ce-i arăta băiatul, se înduplecă să-l ia, zicîndu-i :

— Dacă este așa, tovarăș să-mi fii.

Apoi lungi pasul la drum, și aide, aide, trei zile și trei nopți meraseră pînă ajunse la o pădure mare. Acolo stătura să se mai odihnească și să și îmbrace cîte ceva. Pe cînd stau ei acolo, auziră o guițatură de porc și totodată și văzură un porc mistreț mare, fugînd, și un vînător alergînd după dînsul călare,

¹ Lichea — om de nimic.

iară după vînător se luase un alt porc și mai năprasnic. Vînătorul întinse arcul și, cînd zbură săgeata, prăvăli fiara sălbatică din gura căreia gîlgiia sîngele ca dintr-o saca.

Atunci și fiara de la urmă, unde se repezi odată și dintr-o săritură fu lîngă calul de vînător, căruia îi și vărsă mațele, sfîșiindu-i burta cu colții lui cei grozavi. Vînătorul căzu morman de pe cal și, pe cînd porcul cel mistreț umbla să-l facă mici bucăți, George cel voinic sări de acolo de unde era și, mai iute decît gîndul, fu lîngă vînătorul cel nenorocit, cu sabia goală în mînă. Dintr-o lovitură făcu în două spurcata fiară.

În mai puțin de o clipă de ochi, veniră și ceilalți tovarăși ai vînătorului, cari rămaseră înmărmuriți de groază pentru cele ce era să se întîmple.

Acești oameni erau din împărăția tătine-său. Ei cu toții mulțumiră lui George pentru izbăvirea domnului lor. Apoi se puseră la masă și traseră un chef, de să se ducă pomina, de bucurie. Și fiindcă era cald, se dezbrăcară de hainele de pe dasupra, rămîind mai ușori. Atunci, unul din meseni zări mărgelele de la gîtul lui George. Se dete pe lîngă dînsul binișor, îi citi numele și-l cunoscă.

Spuind și celorlalți minunea dumnezeiască, cum se descoperi împăratul lor, vînătorul cel cu pricina veni lîngă dînsul și-i zise :

— Mulți ani să trăiești, Doamne și al nostru stăpînitor ! Și să știi că împăratul locului acestuia a răposat în Domnul și eu, sluga nevrednică a Domnului meu, îi țin locul, pînă se va găsi moștenitorul său cel pierdut de la botez. Adunarea bătrînilor m-a însărcinat cu aceasta. Acum mulțumesc Domnului pentru cele ce ni s-au întîmplat, că mi te trimise Dumnezeu de mă scăpași de la moarte, căci cu-

noscul în tine pe fiul aceluia bun împărat care ne-a cîrmuit omenеște atîta mare de ani.

George, care căscase gura și bleoajise ochii la cele ce spunea vînătorul, zise :

— Dară de unde știți voi, oameni buni, că eu sunt fiul împăratului despre care îmi vorbiți ?

— Măgelele de la gîtul tău ne-au spus. Să fie lăudat numele Domnului că am dat peste tine, și de azi înainte tu să ne cîrmuiești.

Toți mesenii se sculară și se închinară ca la un împărat.

George plecă cu dînșii și cu băiatul cu care ucenicise el, și se duse la palaturile împărăției.

Sfară se dete în țară de această fericită întîmplare. Și alerga poporimea din toate părțile, cu mic cu mare, să vadă pe acela carele mort a fost și a înviat, pierdut și s-a aflat, lăudînd numele Domnului.

Iară dacă s-a așezat George în scaunul tătine-său, începu a pune lucrurile la cale, cum să meargă bine trebile.

Băiatul cu care ucenicise George ajunsese să fie mîna dreaptă a împăratului, atît se ciopli și se supție în puțină vreme.

Cercetînd noul împărat în dreapta și în stînga, de cum s-a întîmplat pierderea lui, află șiretenia pricinii din fir pînă în ață, cum adică s-a bătut tată-său cu tilharii, cum aceștia i-au înfrînt oastea și cum împăratul cu ai săi, dînd dosul, n-a mai știut nimic nici despre dînsul, nici despre mama sa, și cum împăratul a fost coprins de mîhnire și de obidă pînă la moartea sa, și cum a murit nemîngîiat, ne-maiaflînd nimica despre dînșii.

Atunci el alcătui o ceată de oameni tot unul și unul și porni la fîntîna botezului, ca să stîrpească codrul de acei tilhari. Dară pînă una, alta, ca să nu i se întîmple ceva rău mă-sei, socoti mai nemerit

- să poftească pe căpitanul tâlharilor printr-o carte scrisă, ca să dea drumul împărătesei.

Și scrisese carte. Iară dacă văzu că oștenii lui se cam codesc, primi cererea băiatului cu care ucenisese el, și-l trimise pe dînsul.

Acesta dacă plecă, ajungînd în codrul unde era fîntîna botezului, se pomeni înconjurat de doisprezece haiduci, cari și puseră mîna pe dînsul. Aceștia chibzuiau cu ce moarte să-l omoare ; dară după ce auziră că merge cu carte la căpitanul lor, îl duseră la dînsul și așteptară să vadă ce le poruncește el.

Căpitanul rîse, după ce citi scrisoarea. Și scrisese și el carte în care zicea împăratului că dacă îi e voia să mai fie cu viață, să stea locului, iară dacă i s-a urît a mai trăi, să vie să se bată cu el, că-l așteaptă ; și mă-sei nu-i va da drumul pînă nu se va istovi de tot în închisoare, unde este băgată. Această osîndă zicea el că i se cuvine pentru înfruntarea ce i-a făcut oarecînd în tinerețe, neprimindu-l a-i fi soț, cînd a cerut-o de la părinții ei, lucru pentru care s-a și făcut el haiduc.

Pînă să vie cu răspunsul, căpitanul de haiduci puse de tăie un curcan, îl fripse și-l trimise împărătesei, zicîndu-i să mănînce cea mai de pe urmă mîncare bună, căci el are să se lupte cu fiul ei, împăratul, pe care fără doar și poate are să-l omoare. Aceasta este — zicea el — pomana ce face fiului ei, căci după ce va pieri, nu va mai avea cine să-i facă pomană.

Împărăteasa, cum auzi că trăiește fiul ei și că este împărat la împărăția tătîne-său, nici că se atinse de curcan, ci trimise răspuns căpitanului de tilhari că ea, cum a trăit douăzeci și patru de ani numai cu pîine și apă, va trăi și de aci nainte, pînă ce Dumnezeu, care cunoaște toate ascunsurile inimei și știe

nevinovăția ei, o va mîntui de aceste munci de cari nu este vrednică.

George se cătrăni de minie cînd văzu necuviincioasa purtare a haiducului și poftirea cea vrednică de rîs ce-i făcea.

Atunci porni cu ceata lui cea aleasă și se otărîră ca nici în ruptul capului să nu se întoarcă acasă fără mă-sa, pentru care se bucura, auzind că încă trăiește.

Tot atunci, căpitanul de tilhari își adună ceata într-o culă sub niște dărămături de ziduri ce se aflau în muntele acela și unde era locuința lor, și se puse a cina. Pe cînd ei beau și se veseleau, vorbind verzi și uscate și bătîndu-și joc de scrisesele împăratului și de răspunsul împărătesei, odată se despică zidul și se ivi o umbră, care puse pe masă două luminări aprinse de piatră, o carte și o cheie. Apoi umbra se făcu nevăzută. Tilharii rămaseră ca scriși¹ pe perete și tăcură milcă. Se putea auzi musca zbîrniind, atîta liniște și tăcere se făcu.

Căpitanul luă cartea, îi rupse pecetea ; o deschise și citi :

„Firul nelegiuirilor tale s-a sfîrșit. Glasul nenorociților pe care fără milă i-ai jertfit s-a auzit la cer. Sîngele cel nevinovat ce atîta mare de timp ai vîrșat cere răsplătire. Ești blestemat. În ascunzătoarea ce este în colț la dreapta, și pe care tu n-ai știut-o, este o ușcioară pe care o vei descoperi căutînd-o cu una din aceste luminări. Ia cheia ce ți s-a pus pe masă și o deschide. În această ascunzătoare vei găsi niște haine și podoabe de împărăteasă, pe cari le vei da nenorocitei împărătese, muma lui George, să se îmbrace cu ele. Ea te va ierta pentru trudele

¹ *Scriș* — pictat.

și chinurile ce i-ai pricinuit de sunt acum douăzeci și patru de ani. În celălalt sipețel vei găsi o piele de urs și un lanț, cu care piele te vei îmbrăca tu, căci urs ai să rămii până îți vei ispăși păcatele. Împărăteasa te va duce de lanț și te va da în mîna împăratului. Și să nu cutezi a face în alt chip, căci mînia cerului va cădea preste tine și mai îngrozitoare.“

La citirea acestei scrisori, căpitanul rămase ca lovit de trăsnet. Și neavînd încotro, scoase toate averile ce adunase de cînd tîlhărea și le făcu douăsprezece părți, deopotrivă, pe cari le împărți la cei doisprezece tovarăși ai săi. Aceștia, după ce-și luară ziua bună de la căpitanul lor, se împrăștiară ca pui de potîrniche, careși pre unde.

Iar el, căpitanul, deschise sipețelele și află toate celea, întocmai precum îi zicea cartea. Luă hainele și podoabele de împărăteasă și le dăde mumei lui George, ca să se îmbrace cu ele. Aceasta primi bucuros, căci hainele de pe dînsa se hărtăniseră, se muceziseră și se putreziseră, rămîind mai goală. Apoi își ceru iertăciune pentru relele ce-i făcuse el, pe care iertăciune o și dobîndi, fiindcă împărăteasa avea o inimă foarte bună.

După ce căpitanul de tîlhari se îmbrăcă în pielea de urs, care se lipi de trupul său ca și cînd ar fi fost de acolo, împărăteasa îl luă de lanț și se îndreptă către scaunul fiului său.

Pe drum se întîlni cu George, care venea, mare, ca un leu, și călare pe un șoimulean sireap de mînca foc. George era cu sabia lui, ce o ținea goală în mînă. Mumă-sa, cum îl văzu, îl cunoscu, căci era leit tată-său, și se închină lui ca unui împărat.

George se dăde jos de pe cal și îmbrățișă pe împărăteasa ca pre muma lui, după ce află cine este.

Mumă-sa îi spuse cum Dumnezeu, cunoscându-i nevinovăția, a izbîndit-o, prefăcînd în urs pe prigonitorul ei.

Apoi dete pe urs de lanț în mîna împăratului. Acesta se înduioși de osînda lui și-i dete drumul, zicîndu-i :

— Destul îți este ție urgia dumnezeiască. Du-te și cată de-ți ¹ ispășește păcatele.

Ursul într-o clipă de ochi se făcu nevăzut, intrînd în codru.

Iară împăratul, cu mumă-sa, cu credinciosul și cu ostașii săi se întoarseră la scaunul împărăției, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate arătările lui.

Și domniră în pace și în liniște pînă ce, vrînd Dumnezeu, i-a mutat din lumea aceasta.

Iară întîmplările lor au rămas de poveste și vor rămînea în veacul veacului.

Încălecai p-o șea etc.

Povestit de Mihalache Constantinescu, din mahalaua Delea-Veche, București.

LBR

¹ În textul de bază : *de-ți îi*.

FAT-FRUMOS CEL RĂTACIT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o păreche de oameni, muncitori, de l' cum dă Dumnezeu. Toată nădejdea lor era într-o iapă cu care se hrăneau. Și ar fi voit și ei să aibă un copilaș, dar fu peste poate. Cercetară în dreapta și în stînga, ca să afle niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stărpiciunei lor, dară, aș! parcă în-tilneau tot surzi și muți. Nimeni nu știa să-i în-vețe ceva.

Mai umblară ei ce umblară și, la urma urmelor, aflară despre un vrăjitor meșter carele închega și apele. Creștinul se duse și la dînsul, îi spuse păsul lui și îi ceru leacuri. Vrăjitorul n-așteptă multă rugă și, după ce se învoiră, îi dete un măr.

— Din acest măr — zise el — să mănînce numai soția dumitale. Dară bagă de seamă să n-apuice din el nici o făptură cu viață de pe lumea asta.

— Cît despre aia, n-ai grije, răspunse omul. Lasă pe mine; nu mi-ai dat mie în mîină mărul? Acum să fii odihnit.

Luînd mărul, omul nu se mai gîndea dară decît la bucuria ce o să simță el și nevasta cînd s-or vedea împresurați de copii. Și cu gîndurile astea

ajunse acasă și dete mărul neveste-sei, ca să-l mănince, fără să-i mai spuie altceva.

Ea priimi mărul cu bucurie. Și după ce plecă bărbatul în trebile sale, se așază pe pragul ușei, curăți mărul și-l mîncă. Iepșoara ieșise și ea din grajd, și veni la stăpînă-sa, că era învățată la traista cu grăunțe. Negăsind nimic de ronțait, luă și ea cojile de măr, pe care le lepădase stăpînă-sa și le mîncă cu multă poftă, ca pe niște trufandale.

Nu trecu mult și atît stăpîna, cît și iepșuna se simțiră a fi luat în pîntece. Și după nouă luni femeia născu un copilaș de drăguleț ; iar iepșuna un mînzuleț gingaș.

Indoită fu bucuria omului cînd se văzu și cu copil, și cu mînz. Și fiindcă acesta se născuse odată cu fiul său, hotărî ca nimeni să nu încalece pe dînsul, fără numai fiu-său, cînd s-o face mare.

Botezară copilul și îngrijiră de dînsul, mă rog, ca unul la părinți. Copilul crescî și se făcu mare. Cînd era d-un an, parcă era de cinci ; iară cînd fu de cinci, parcă era de cincisprezece, și de ce creștea, d-aia se făcea mai frumos și mai drăgălaș.

Darămite de învățat ? Învăța ca nealții pe lumea asta albă. N-apuca să auză de la dascăl ceva, că el învăța mai din adînc decît dascălul. Și astfel ajunsesese de poveste. Unii zicea că știa carte pînă în glezne ; alții zicea că pînă în genuchi ; iară alții, pînă în brîu. De m-ar fi întrebat pe mine, eu le-aș fi spus că știa carte pînă în gît. Dară fiindcă nimeni nu m-a întrebat, iacă tac și eu din gură ca un pește, și nu mai zic nimănui nici pis !

Astfel fiind, într-una din zile ce-i vine drăcosului de copilaș, că numai încălecă pe mînzul lui, și mi-ți-i dete călcîie ; iară mînzul, carele și dînsul crescuse de se făcuse un cîrlănaș zburdalnic de n-avea

astimpăr, o rupse d-a fuga cu băiat cu tot, și duși au fost pînă în ziua de astăzi.

Cînd prinseră de veste părinții că băiatul nu e, caută-l în sus, caută-l în jos, nu e ; ba mai în dreapta, ba mai în stînga, de loc ! Mai cercetară pe ici, mai cercetară pe dincoaci, băiatul, aș ! nici pomeneală nu era de el ! Tocmai tîrziu, hei ! aflară de la niște drumeți că au văzut un băiețandru călare pe deșelate pe un călușel, carele se ducea ca vîntul. Ei ziceau că n-apucară să se uite după dînsul, ca de cînd se apucase să le spuie, și pieri din ochii lor ca o nălucă, ca și cînd n-ar mai fi fost.

Îl plînseră părinții pînă cînd se istoviră și dînșii, și ochii din lacrimi nu și-i mai uscară ; dară în deșert, că fiul lor nu se mai întoarse.

Pasămite ei, dacă s-au lăsat zburdălniciei lor și s-au văzut la cîmp, nu s-au mai gîndit în urmă, ci au întins la drum zbeguindu-se și încurîndu-se, pînă ce, cînd băgară de seamă, ajunsese pe niște tărîmuri necunoscute.

Aci stătură să se mai odihnească. Și, voind să se întoarcă, ei se rătăciseră. Nu mai știau nici pe unde veniseră, nici pe unde să se întoarcă. Atunci băiatul începu să plîngă și să dorească de părinți.

Mai cu seamă cînd s-a văzut singur, singurel, el care nu era ieșit din casa părinților, începu să-l ia niște răcori de nu știa ce va să zică asta.

Calul, dacă văzu așa, începu să-l îmbuneze, ba că o să facă cutare lucru, ba că ceealaltă. Pînă una alta, își cătară un culcuș unde să mîie peste noapte. Se odihniră și dormiră sub acopărămîntul cerului.

A doua zi, nici tu masă, nici tu casă, băiatul începu iarăși să plîngă și să voiască să se întoarcă la părinți. Cătară să-și găsească urmele pe unde veniseră ; dar nu găsiră nici piculeț de urmă. Dacă văzu și văzu, calul zise :

— Stăpîne, am făcut o greșeală care nu se mai întoarce. Dă-mi voie să mă duc să caut vrun mijloc ca să ne căpătuim.

— Asta nu se poate, odată cu capul, răspunse băiatul. După ce am ajuns pe aste tărîmuri neumblate, prin pustietăți fără locuitori, să mă lași și tu ? Singur nu pot sta, uite, nici olecuță.

— Încinge-te cu friul meu, și, cînd vei vedea vro nevoie, scutură-l și într-o clipă sunt la tine. Eu mă duc să caut pe unde să ieșim la lume, și cum să ne chivernisim.

Calul, vedeți d-voastră, era năzdrăvan.

Cu mare anevoință, se dezlipi calul de stăpînul său. Umblă ce umblă și se întoarce numaidecît. El vînturase văzduhul și cutreierase pămîntul pînă nu apucase să i se urască băiatului ; și întorcîndu-se spuse băiatului că i-a găsit un loc unde să se bage argat. Îl și învătă ce să facă și cum să dreagă ca să argătească cu folos.

Încălecă băiatul calul, cînd auzi că are să-și găsească unde să se căpătuiască, și porni ca vîntul, precum și venise.

Ajungînd la niște zîne, făcu precum îl învățase calul.

Cele trei zîne — căci trei erau ele — se cam codeau să-l primească ; iar dacă stărui, se rugă și se făgădui că o să fie harnic și credincios, ele îl priimiră.

Așezîndu-se el acolo la zîne, băiatul se puse cu toată inima pe muncă și, cînd era ceva de făcut mai greu sau mai anevoios, își chema calul și îi da ajutor.

Calul, carele nu știu de unde aflate tainele zînelor — vezi că nu era el de florile mărului năzdrăvan — spuse băiatului să fie cu mare băgare de seamă, că în baia zînelor, într-un timp hotărît, are să curgă aur, și atunci să apuce el înaintea zînelor, să se

scalde. Îi mai spusese să ochească prin polițiile cu haine ale zînelor, cînd îl va pune să deretece, niște nuci pe care le avea zînele și le îngrijea ca pe ochii lor din cap.

Băiatul făcu întocmai precum îl învățase calul.

Într-o zi cînd zînele se dusesese la vînătoare, fără grije, băiatul auzi în baia zînelor un susur de apă mai răsunător decît altă dată. Temîndu-se, el chemă calul, care veni într-o clipeală de ochi. El, cum văzu cele ce se petrec în baie, puse pe băiat de se dezbracă îndată și îl împinse în baie de se îmbăie. Cînd ieși d-acolo, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri ? părul i se făcuse cu totul de aur, și-i crescuse de bătea pulpele, încît nu te înduram să-ți iei ochii de la el.

Și luînd și nucile, pe cari le ochise el, încălecă, și pe ici ți-e drumul !

Cum pîși pragul porții, începu casele a țipa, de ar fi deșteptat și pe morți din groapă. Auzind zînele țipătul, se întoarseră acasă numai cît ai zice mei. Ele văzură că lipsește argatul de acasă, spălăcitura ce mai rămăsese în baia unde se îmbăiasese argatul și nucile ce lipseau ; nu mai zăboviră, ci se luară după dînsul. Cît p-aci să puie zînele mîna pe ei. Și fugi, zînele după dînșii ; ei fugi ! zînele după dînșii. Dacă văzu și văzu calul primejdia, întinse pasul la drum și începu a zbura ca gîndul, pînă ce, tocmai cînd era zînele să-i prinză, ei trecură de pe tărîmul lor și se opriră.

Puterea zînelor pînă aci era. Iară dacă văzură ele că le trecu otarele, începură cu binele a se ruga de el ca să-și taie părul să li-l dea lor ; dară băiatul le făcea cu bîz ! Ele se rugară ca barim nucile cu haine să le dea. Băiatul le arătă coltucul. Atunci zînele se rugară ca încailea să le arăte părul, să se bucure

și ele de vederea lui. Atunci băiatul își răsfiră părul, încălecă și zbură cu bidiviul lui.

Zînele se uitară cu jind la dînsul și, nemaiavind ce face, se întoarseră acasă și vorbiră între ele ca să nu mai bage argat strein la curtea lor, cît or trăi ele.

După ce ajunse pe moșia unui împărat mare, calul învăță pe băiat ce să facă. El ascultă și se duse de se băgă argat la grădinarul împăratului. Pînă a nu se învoi cu grădinarul, el își puse o bășică de vacă în cap, în care își ascunse părul cel de aur.

Grădinarul îl învăță cum să facă brazde, să semene flori, să le răsădească și să le îngrijească. Și îl luase la ochi, căci era spirt, știi, colea, cum trebuie omului, mînă dreaptă, nu altceva. Totuși slugile din curtea împărătească îl numiră cheleş. Și, cheleş în sus, cheleş în jos, pînă ce îi rămaseră numele Cheleş.

Grădinarul împărătesc îmbătrînise la curtea împăratului. El era om destoinic, cu frica lui Dumnezeu și cinstit. Slujba lui de căpetenie era să ducă în toată dimineța cîte un mănuchi de flori la cele trei fete care le avea împăratul.

Îmbolnăvindu-se grădinarul într-una din zile, chemă pe argatul său și îi spuse să aleagă din florile cele mai frumoase atîtea cîte să-i ajungă a face trei legături de flori și să le ducă fetelor împăratului.

Cheleşul se duse de culese flori și făcu trei legături, una mai mare, alta mijlocie și alta mai mică. Pe cea mai mare, care era alcătuită din flori ce începuse a se trece și abia mai mirosinde, o dete fetei împăratului cea mai mare. Legătura mijlocie cu flori ce erau tocmai în floare o dete fetei celei mijlocii; iară legătura cea mai mică ce avea flori numai boboace cari acum se deschideau, o dete fetei celei mici. Cum dete florile, o tuli d-a fuga, și se apucă de lucru prin grădină.

Fetele se mirară de aceasta, și cu toatele se duseră la împăratul și-i arătară florile. Împăratul chemă pe grădinar să-i spuie ce noimă să aibă florile ce trimisese fetelor sale.

Grădinarul se sperie când auzi că așa, bolnav, este chemat la împăratul.

Iară dacă se duse, cu inima tremurîndă, și auzi de la împăratul șiritenia cu florile, el se dezvinovăți și spuse că, bolnav fiind în acea zi, trimisese pe argat să ducă florile.

Chemînd și pe Cheleş, el, dacă veni, se apropie cu sfială și răspunse :

— Să trăiți, luminate împărate, întru mulți ani ! Când am cules florile și am făcut acele mănunchiuri, n-am avut nici un gînd rău, martor mi-e Dumnezeu ! ci am dat fiecăria din domnițe flori ce le arată care cum este.

— Și cum ai cutezat, tu, un cheleş ca tine, să faci una ca asta ?

— Atîta m-a tăiat capul și m-a dus mintea, luminate împărate, atîta am făcut. Măria ta judecă și fă ce e cu dreptul.

Împăratul rămase pe gînduri. El, deși s-a întristat, dară mai mult s-a bucurat că îi aduse aminte ceea ce trebuia să facă el ca un părinte.

Apoi trimise o pungă cu bani argatului. Acesta se duse și-i dăte grădinarului, sub cuvînt că el nu știe ce să facă cu ei, ca unul ce are de toate de la stăpînu-său.

Nu trecu mult și, viind o sărbătoare, împăratul cu toți curtenii și bătrînii împărăției merse la biserica. Între bătrînii și credincerii curții era și grădinarul. Numai fata cea mică rămase acasă.

Argatul, văzîndu-se singur, descinse frîul de pe lîngă sine, scoase dintr-o nucă niște haine de aramă, din cele luate de la zîne, se găti bine, intră în gră-

dină, sună frîul și veni calul lui înșelat, dar neînfrînat și, puindu-i frîul în cap, argatul încălecă și prinse a-și încura calul prin grădină. Fereastra fetei de împărat celei mici da în grădină și ea văzu tot ce se petrecu.

După ce strică grădina, argatul se duse ca fulgerul la biserică, dete calul în mîna unui om ce sta afară, ca să i-l ție, și el intră în biserică. Aci merse înfipt la mir, se ploconi în dreapta, se ploconi în stînga și ieși afară.

Toți cei din biserică se mirară de dînsul. Pînă și împăratul zicea că nici el nu mai văzuse așa voinic frumos.

Argatul de la grădinărie, cum ieși din biserică, încălecă și într-un suflet ajunse la grădina împărătească și descălecă și porunci calului să facă la loc tot ceea ce stricase. Calul se puse și numaidecît îndreptă grădina și o făcu și mai frumoasă de cum fusese.

Fata împăratului cea mică vedea de la fereastră și tăcea. Cînd se întoarse de la biserică, surorile cele mai mare zise celei mai mici :

— Ce rău ai făcut de n-ai venit și tu la biserică, că a venit un tînăr îmbrăcat așa și așa, a făcut așa și așa, și numaidecît a plecat, de au rămas toți cu ochii după el.

Fata cea mică asculta și tăcea.

Dară grădinarul, cînd intră în grădină, stătu în loc și se miră. Apoi își închipui el că poate d-aia i se pare grădina mai frumoasă, unde nu intrase de mult într-însa.

Peste cîtva timp veni iarăși o sărbătoare și împăratul se duse la biserică iarăși cu toată curtea lui. De astă dată fata cea mică se făcu bolnavă într-adins, rămase acasă și se puse la fereastră.

Argatul de la grădinărie scoase de astă dată niște

haine de argint, scutură frîul și încălecă pe cal, carele venise numai cît ai clipi. Și iarăși încurîndu-l prin grădină, o strică și mai rău decît întîia oară și iarăși merse la biserică, făcu ca și de-lalt rînd și se întoarse acasă, porunci calului să dreagă grădina, carele o făcu încă o dată mai frumoasă decît era.

Fata împăratului cea mică privea de la fereastră și tăcea. Îi spuseră surorile, îi spuse mumă-sa, îi spuse tată-său de tînărul cel mîndru ce venise la biserică și despre care nimeni nu știa de unde era.

Ea asculta și tăcea.

Mai trecu ce trecu și iarăși, într-o sărbătoare mare, împăratul merse la biserică cu toți sfetnicii săi și cu toți curtenii tineri și bătrîni. Și de astă dată fata cea mică a împăratului se prefăcu că este bolnavă și rămase acasă. Între curtenii împăratului cari merseră la biserică era și grădinarul, fiind bătrîn, credincios și vechi slujbaş al împăratului.

Argatul cel cheleş, dacă se văzu singur, scutură frîul și-și chemă calul. De astă dată scoase din găoacea de nucă rîndul de haine cel de aur, se găti frumos, înfrînă calul ce venise numai înșelat. Își lăsă părul de aur pe spate, încălecă, își încură calul prin grădină, pe care o strică de tot, și apoi se duse ca și de-lalt rînd la biserică, merse la mir, se ploconi în dreapta și în stînga și ieși.

Întorcîndu-se acasă, porunci calului de făcu grădina de trei ori mai frumoasă decît era.

Fata împăratului îl văzu și cînd ieși, și cînd se întoarse, și ceea ce făcu, dară tăcea.

Cînd se întoarseră de la biserică, împăratul și toți cu totul spuseră fetei celei mici a împăratului minunea ce văzuseră.

— Dacă n-ai fost și tu la biserică — îi ziseră — să fi văzut cum a venit acel Făt-frumos strein, cu părul de aur, ce mîndru era cînd s-a aplecat în

dreapta și în stînga la toți cei din biserică și cum a ieșit apoi, fără să bage pe nimeni în seamă.

Fata cea mică a împăratului se făcea că ascultă, dară tăcea într-însa și rîdea înfundat. Vezi că știa ea ce știa.

Grădinarul, dacă se întoarce de la biserică și văzu frumusețea aia de grădină ce făcuse calul argatului, se tot freca la ochi și nu-i venea de loc să creadă, asta să fie grădina, ori ba ? și credea că a rătăcit prin altă grădină. Nu o mai cunoștea. Și, văzînd pe argat, îl întrebă despre acea schimbare ; iar argatul își cerea iertăciune, spunind că el a făcut ceea ce învățase de la stăpînu-său.

Darămite cînd văzu împăratul ? Scoase și dete o pungă de bani grădinarului, pentru că-i făcuse o grădină, de nu se mai găsea ca asta la nici un împărat.

Și mai trecînd ce mai trecu, împăratul își aduse aminte de cele trei mănuchiuri de flori. Atunci se vorbi cu împărăteasa cum să facă să-și dea fetele la casele lor.

Cum se află de această hotărîre împărătească, începu a veni pețitori de pe la fel de fel de împărați. Fetele, adecă cea mare și cea mijlocie, își aleseră cîte un fecior de împărat și se duseră după bărbații lor.

Fata însă cea mică nu voia să se mărite cu nici un chip. Ba să-i dea pe feciorul cutărui împărat, ba pe al cutărui ; aș ! ea zicea că nu-i place nici unul. Ce să facă bietul împărat ? Se sfătui cu boierii și găsiră cu cale să stea fata într-un pridvor, cu un măr de aur în mînă, să treacă toți fiii de împărați și de boieri pe dinaintea ei, și, pe care îl va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Așa și făcură.

Trecură fiii de împărați care veniseră în pețit, dară ca să lovească pe vreunul, ba.

Trecură și fiii de boieri mari ai împărăției, dară ca să lovească pe vreunul, nici gînd n-avu.

În cele mai de pe urmă trecură toți tinerii buni și răi din împărăție, și din boiernași, și din prostime, și nici nu se uită la dîșii fata ce sta cu mărul în mînă. Trecînd și argatul de la grădinărie, din întîmplare, pe acolo, fata îl lovi cu mărul drept în cap.

Fiii de împărați și de boieri rămaseră ca bătuți de Dumnezeu, cînd văzură una ca aceasta.

Împăratul zise că trebuie să fie o greșeală, și pofti pe fiii de împărați și de boieri să mai treacă o dată.

Trecură toți cu totul, și nu lovi pe nimeni; zise și chelului să treacă, și de astă dată tot pe el îl lovi.

Împăratul nu se putea învoi ca să ia fie-sa de bărbat un așa om prost și pofti pe toată adunarea să mai treacă o dată, căci, negreșit, trebuie să fie vro greșeală a fetei.

Trecură și a treia oară, și tot pe argatul cel chel îl lovi cu mărul fata împăratului.

Atunci împăratul, neavînd încotro, dete de bărbat fie-sei pe argat, dară îi și oropsi, gonindu-i de la casa lui.

Ei se duseră de la fața împăratului care îi oropsise, cu lacrămile în ochi și cu inima smerită, și-și aleseră loc de trai un bordei în care ținuse împăratul niște bivoli. Apoi aducîndu-și aminte fata împăratului de ceea ce făcuse în grădină, îl îndemnă să-și cheme calul.

Argatul, ginerele împăratului, făcu precum îi zisese soția, chemă calul și-i porunci să-i facă niște palaturi sub pămînt, fără seamăn pe lume. Calul nu întîrzie și le făcu niște palaturi înfricoșate. Nu se găsea la împăratul în casă ce se găsea în palaturile lor. Și bogății, și scumpeturi, și tot ce ai fi poftit se găsea la dîșii.

Și mai trecînd cîtînică vreme la mijloc, se pomeni împăratul cu veste de la un alt împărat să iasă la război. Împăratul chemă în ajutor pe ginerii săi, feciorii de împărați, carii și veniră și se lăudau cu isprăvile ce au să facă.

Cînd veni vremea a merge la război, iată că se înfățișe la împăratul și argatul, ginere al său, și ceru să-l ia și pe dînsul la război, că poate va tăia și el vrun vrăjmaș.

Împăratul și ginerii cei mari îl înfruntară, zicînd să-i lase în pace, să nu-i mai poarte și lui grija p-acolo. El stăruî și împăratul se înduplecă și porunci să-i dea și lui o mîrtoagă de cal și o rugină de paloș.

Argatul încălecă voios și porni înaintea oștilor. Cînd ajunse la o lăcoviște pe unde trebuia să treacă, el înnomoli calul și începu să-l bată ca să iasă de acolo, dară în deșert. Ajungîndu-l împăratul cu ginerii cei mari și cu toată oastea, trecu pe lîngă dînsul clătînînd din cap, iară ostașii își dedeau coate și rideau.

După ce trecură și se depărtară de nu se mai văzură, argatul scutură frîul, și iată că îndată și-i sosi calul. Îi spuse ce avea de gînd să facă și ceru povață. Calul îl învăță ce să facă, cînd va fi dinaintea vrăjmașului. După ce luă în cap tot ce-l învăță calul, încălecă și porni și el.

Ajungînd la război și văzînd pe ai săi încăierăți cu vrăjmașii, tocmai cînd aceștia erau să Jovedească pe socru-său și pe cumnații săi, unde mi se ridică de trei stînjeni pe dasupra oștilor și zbură drept la împăratul socru-său, îi tăie degetul cu inelul și-l luă cu sine. Apoi se lăsă asupra vrăjmașului și tăia în carne vie cu nemilostivire, întocmai ca un muncitor vrednic cînd trage cu coasa nemiluit.

Iar cînd îl întetea vrăjmașul, calul se urca ca fulgerul în sus și se ținea bine de coama lui. Apoi cînd se lăsa în jos, tăia cum știa el în legea lui să taie. Așa, vezi, îl învățase calul.

De trei ori se urcase în sus, cînd năvălise vrăjmașul asupra lui, și de trei ori se lăsase ca un vârtej asupra oastei vrăjmășești. La fiecare dată cădeau d-a stînga și d-a dreapta lui cu grămada și făcea uliți, uliți, pe unde mergea. În mai puțin ca de cînd mă apucaî să vă povestesc, mormane de morți se vedea pe unde trecuse el.

Așa spaimă grozavă băgă el în inimile vrăjmașului, încît prinse a fugi, iară el a-i goni și a-i tăia ca pe niște vite.

Împăratul socru rămase înmărmurit cînd văzu atîta vrednicie. După fuga vrăjmașului, el stătu locului și mulțumi lui Dumnezeu că le-a trimis pe îngerul său de i-a scapat din mîna dușmanului, care vrea să-i piarză, și mai multe nu.

Argatul, ginerele împăratului, după ce-l mîntui, se întoarse înaintea lui, dete drumul calului său, încălecă iară pe mîrtoaga ce-i dase împăratul și se chinuia a ieși din nomol.

Împăratul se întorcea cu voie bună de la oaste și dînd peste dînsul înnomolit încă în noroi, porunci la vro doi ostași de-l scoase d-acolo.

Și ajungînd acasă, ginerele împăratului cel chel spuse neveste-sei ce făcu. Ea se bucura din toată inima.

Toată oastea vorbea de îngerul Domnului care le dăduse atîta ajutor și-l semuia cu străinul care venise la biserică. Insuși împăratul bănuia aceasta, și ar fi dorit ca să-l mai întilnească o dată, să-i mulțumească. Dară ia-l de unde nu e.

Mai trecînd ce mai trecu, împăratul ajunsese de orbi. Toți vracii se adunară și-i dădură leacuri, dară

nici unele din buruienele lor nu-i dară în de bine. Vrajitoarele puseră apă la stele și-i aduseră și-i descîntară, tot însă ce punea la ochi mai rău îi făcea, dară mai bine de loc. În cele din urmă un cititor de stele și vraci mare fu adus cu multă cheltuială din țări streine, și acesta spuse că pînă cînd împăratul nu va avea lapte de pasăre de peste apa Iordanului cu care să se ungă la ochi, nu-i va veni văzul.

Atunci puse împăratul oameni să strige prin toată împărăția că cine se va găsi să aducă lapte de pasăre de peste apa Iordanului, acela să știe cu bună încredințare că va dobîndi cal împărătesc și jumătate împărăția. Dară strigară de surda, căci nu se găsi nimeni carele să se însărcineze cu această slujbă.

Ginerii împăratului cei mari, dacă văzură așa, se legară că ei vor aduce laptele trebuincios și încălecară pe cai buni împărătești, luară cu dinșii slujitori și bani.

Umblară ei, cătară și nu putură afla ceea ce cătau. În cele din urmă dete peste un înșelător, carele le dete lapte ca tot laptele și le luară o mulțime de bani. Ei se întoarse cu bucurie la casa socrului lor.

În aceeași vreme și ginerele împăratului, argatul, plecă după lapte de pasere. El scutură friul și îndată și veni bidiviul lui. Îi spuse ceea ce voia, și calul îi răspunse :

— Ce e mai lesne, stăpîne ; căci acolo locuiesc și eu.

Încălecă și porni. După ce ajunse, luă lapte de pasere de preste riul Iordanului și în cîteva zile se întoarse acasă, cam tot odată cu cumnații săi.

Aceștia meraseră la împăratul, îi aduseră lapte de al lor, cu care dete pe la ochi împăratul și rămase ca întîi, orb ca toți orbii. Nu-i folosi nimic. Merse

și argatul și-i aduse și el lapte, dară adevărat lapte de pasăre de preste riul Iordanului. Împăratul nu prea voia să dea pe la ochi. După stăruința împărătesei și a sfetnicilor, se înduplecă și se unse. Cum puse la ochi lapte de acesta, băgă de seamă că vede ca prin sită. Mai dete o dată, văzu ca prin ciur ; cînd se unse și a treia oară, văzu luminat ca toți oamenii.

Împăratul iertă pe argat de fapta lui de mai-nainte. Ginerile său cel mic, dacă văzu așa, rugă și el pe împăratul să vie să le vază locuința. Împăratul se înduplecă și merse. Cînd ajunse acolo, ce să-i vază ochii ? Ce nu era în palaturile lui era în locuința ginerelui său cel mic.

Văzînd mirarea de care era cuprins împăratul, ginerile său cel mic se încumetă și zise :

— Eu sunt, mărite Împărate, cel ce am venit de trei ori în biserică.

Împăratul aruncă țintă ochii la el.

— Eu sunt cel ce ți-am făcut grădina cea frumoasă.

Împăratul, parcă nu-i venea să creadă spuselor lui.

— Eu sunt — mai zise — cel ce v-am scăpat în război din mîna nelegiuiților ce se sculaseră să te răpuie.

Împăratul rămase stîlpit de mirare. Apoi, mai viindu-și în fire, îi zise :

— Cum poți dovedi zisele tale ?

Atunci ginerile său cel mic ieși afară, scutură frîul, scoase hainele de aur din găoacea de nucă unde le păstra, se găti frumos, își lăsă părul pe spate, încăleacă pe cal și, arătînd împăratului degetul cu inelul, zise :

— Iată, mărite împărate, dovezile ziselor mele.

Și începu a încura calul prin curtea împăratului. Părul său cel de aur și hainele cu care era îmbrăcat strălucea ca soarele.

Împăratul, uitîndu-se la dînsul, tot punea mîna la ochi, făcîndu-și umbră. Vezi că se temea să nu orbească încă o dată.

El laudă pe fie-sa pentru că-și alesese un asemenea bărbat.

— Și ai fi putut oare crede d-ta, tată, răspunse fata cea mică, că aș fi putut să-mi aleg de bărbat pe unul care să facă tatălui meu, împărat, rușine în lume ?

Atunci împăratul, și bătrîn fiind, se coborî din scaunul împărăției, pe care se urcă ginerile său cel mic. Și împărățiră în pace și în liniște pînă ce trăiră.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Comunicat de P. Niculescu din Craiova
la 1862.

LBR

FATA SĂRACULUI CEA ISTEĂȚĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om și o femeie. Ei erau atât de săraci, încît n-aveau după ce bea apă. Nici tu casă, nici tu masă, nimic, nimic, dară nimic n-aveau după sufletul lor. Muncea bietul om de dimineța pînă seara tîrziu, alături cu muierea, de-i treceau nădușelele, și ca să dea și ei în spor, ba.

Se ținea, vezi, norocul după dînșii ca pulberea după cîini, cum se zice.

Umblau cu tărăbușele de colo pînă colo, și ca să se statornicească și ei la un loc, nu găseau. Căci cine era să-i primească pe ei, doi calici, cu leota de copii după dînșii ?!

Adică uitasem să vă spui. Aveau acești oameni o puză de copii. Din acești copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieții erau mărunței și stau pe lîngă nșii ca ulcelușele.

Să nu vă fi dus Dumnezeu vrodată să fiți față d venea omul de la muncă, că v-ați fi luat cîmpii. Eau toți afară înaintea lui, jigăriți și hărtăniți, ca ste netoți, subțiratici și pițigăiați, mă rog, leșinați de foame, și tăbărau pe bietul om cu gura : tată, mi-e foame, tată, mor de foame.

Tatăl lor se zăpăcea și nu știa către care să se întoarcă mai întâi și le da toată agoniseala lui dintr-o zi. Dară de unde să le ajungă ce brumă le aducea el ? Abia puneau p-o măsea.

Bietul tat' său și biată mă-sa de multe ori se culcau nemîncăți. Li se rupea inima de milă, dară n-aveau încotro. Și ca să-și liniștească copiii, el le făgăduia că a doua zi are să le aducă mai mult. Astfel, mai cu șoșele, mai cu momele, adormeau și bieții copii, cu nădejde că a doua zi are să fie mai bine.

Dintre toți copiii, fata cea mai mare era mai tăcută și mai cu judecată. Ea rămînea cu surorile și frații cei mai mici cînd se duceau părinții la muncă, vedea de dînșii, îi muștruluia și îi povățuia să fie mai cu răbdare, mai îngăduitori, ca să nu se amărască pînă într-atît părinții. Dară, bate toba la urechea surdului. Adecă, de ! ce să zici ? Ar fi fost și ei, poate, mai îngăduitori, și mai cu răbdare, dară burta le da ghes și îi făcea de multe ori să fie neînțelegători.

Într-acestea, boierului pe moșia căruia se afla acești oameni ca și urgisiți de Dumnezeu i se făcu milă de ei și, într-o zi, cînd veni omul să se roage pentru sălaș, el îi zise :

— Omule, te văz harnic, muncești de te spetești, și două în tei te văz că nu poți lega. Iată, eu mă îndur și-ți dau un petec de loc, să fie de veci al tău. Du-te de-ți alege petecul ce-ți va plăcea și apucă-te numaidecît să-ți faci un bordei.

— Bogdaproste cucoane, și Dumnezeu să priimească. De unde dai să izvorască, răspunse bietul om.

Se duse de-și alese un petec de loc și pînă în seară groapa pentru bordei o și dete gata.

Nepartea lui. Cum se brodi ca locul ce-și alesese să fie alături cu al unui țăran bogat și mîndru, de nu-i ajungea cineva cu prăjina la nas.

Peste noapte, nu știu cum se făcu, nu știu cum se dresе, că o vită d-ale bogatului căzu în groapă și muri.

A doua zi de dimineată bogatul, văzîndu-și vita moartă, sări cu gura mare asupra săracului, îl luă de piept și cu el tirîș se duse la curtea boierului, să le facă judecată.

Boierul se miră cînd îl văzu și-i întrebă : ce caută ?
Țăranul cel bogat zise :

— Boierule, acest prăpădit de om, venetic în satul nostru, n-ar mai avea parte de el ! după ce ți-ai făcut pomană de i-ai dat un petec de loc, el tocmai lîngă mine și-a ales să-și facă bordei ! Una la mînă. Bagă de seamă că, după ce e sărac, apoi e și cu nasul pe sus. Al doilea, groapa ce și-a făcut pentru bordei, după ce că e mare foarte, apoi n-a avut grije să o acopere peste noapte cu ceva, numai ca să-mi facă mie pagubă, și mi-a căzut o vită într-însa de și-a rupt junghietura. Judecă d-ta acum, nu e dator să mi-o plătească ? El zice că n-are cu ce. Și ce-mi pasă mie de asta ?

— Boierule, răspunse și săracul umilit și cu lacrămile în ochi cît pumnul. Boierule, n-am ce zice, omoară-mă, spînzură-mă, n-am ce face dacă a dat păcatul peste mine. Așa este cum zice bogătașul meu vecin. Și fiindcă lui Dumnezeu îi place dreptul, drept să-ți spui ce e drept : am săpat groapă, și o groapă mare, ca să încapă bordeiul pe toți ai mei, dară nici că m-am gîndit ca să-i aduc pagubă. Și nici n-a fost la sufletul meu cugetul de mîndrie, căci n-aveam cu ce mă mîndri, cînd mi-am ales loc lîngă d-lui. Acum

lumineze-vă Dumnezeu, boierule, și judecați după dreptate.

Boierul sta în cumpănă. Nu știa cui să dea dreptate. Vedeă el că săracul a căzut în păcate, dară fără voie. După ce se gîndi el nițel, zise :

— Bre, oameni buni ! Eu am să vă fac trei întrebări ; cine le va dezlega mai bine, a aceluia să fie dreptatea. Vă dau răgaz de trei zile, gîndiți-vă. După trei zile să veniți și să-mi ghiciți întrebările. Țineți bine minte. Întîia întrebare sună așa :

Ce este mai gras în lume ?

A doua :

Ce este mai bun ?

Și a treia :

Ce aleargă mai iute ?

Aide, duceți-vă acum. Dară să mai știți una : dacă nici unul din voi nu va ghici vreuna din întrebările mele, să știți că unde vă stau picioarele o să vă stea și capetele.

Amîndoi împricinații se întoarseră la casele lor. Bogătașul, lăudîndu-se că el are să ghicească, fiindcă ce lucru poate fi mai ușor decît a spune că porcul său din ogradă este mai gras, deoarece stă slănina pe dînsul de o palmă ; iară săracul plîngea de potopea pămîntul, gîndindu-se că ce o să spuie el.

Dacă ajunseră fiecare la ai săi, bogătașul era vesel că are să-și cîștige pricina, iară săracul se puse pe gînduri și tot ofta. Copiii se adunară pe lîngă dînsul, se uita, dară nu cutezau să-l întrebe ceva. Începură și ei a plînge ; și se făcu acolo la dînșii o plîngere și o jelanie de te luau fiori de milă.

Numai fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă ce are, de este așa trist.

— Ce să am, fata mea ? Iacă păcate de la Dumnezeu. Boierul ne-a îndatorat să-i ghicim niște întrebări pe cari nici oamenii cei procopsiți nu i le-ar putea spune, necum un sărman prost ca mine.

— Ci spune-ne și nouă, ca doară d-om putea să-ți dăm vrun ajutor.

— Ca ce ajutor ați putea voi să-mi dați, voi care nu știți încă nici cum se mănîncă mămăliga.

— Te miră, tată, la ce am putea fi bune și noi. Și apoi ce strică dacă ne vei spune și nouă ?

Atunci săracul zise : iacă, iacă, iacă ce ne-a zis boierul să ghicim ; căci de unde nu, ne va sta capul unde ne stau tălpile.

Fata cea mare se puse pe gînduri și, după ce mai cugetă ea ce mai cugetă, se apropie de tată-său și îi zise :

— Ia lasă, tată, nu mai fi așa mîhnit. Nu ne lasă Dumnezeu pe noi să pierim. Cînd te vei duce la boierul să-i dai răspuns, ți-oi spune și eu ceva. Și poate că va da Dumnezeu să scapi cu față curată dinaintea lui.

Săracul păru a se mîngîia oarecum ; dară numai inima lui știa. Nu voia, vezi, să-și mai mîhnească și copiii.

În dimineța cînd fu a se înfățișa la boierul ca să-i ghicească întrebările, fie-sa îi spuse ca ce să răspundă. Săracul se arăta a fi mulțumit, dară se îndoia.

Se înfățișară înaintea boierului. Bogătașul, mîndru și cu pieptul deschis ; săracul, umilit și strîns la piept de sta să-i crape sucmanul cel zdrențuit de pe dînsul.

Boierul întrebă pe bogătaș :

— Ei, bade, ce este mai gras pe lumea asta ?

Bogătașul răspunse cu coraj :

— Apoi de, cucoane, ce să fie mai gras decît porcul meu din ogradă, care are grăsimă pe el de o palmă de groasă.

— Minciuni spui, răspunse boierul.

Şi întrebînd şi pe săracul, el răspunse cu sfială :

— Apoi de, cucoane, eu zic cu mintea mea a proastă că pămîntul să fie mai gras pe lumea asta, că el ne dă toate bunătăţile pe cari le avem.

— Aşa este, răspunse boierul.

Acum zise bogătaşului iară :

— Ce aleargă mai iute pe lumea asta ?

— Armăsarul meu, cucoane, răspunse bogătaşul ; că aleargă peste văi şi dealuri, cînd îi dau drumul, de nu-i vezi copitele.

— Apoi de, cucoane, capul meu nu mă duce aşa departe, fărădecît dau cu socoteală că nimic nu aleargă aşa de iute ca gîndul, răspunse şi săracul.

— Tu ai dreptate. Căla aiurează.

În cele din urmă, mai întrebă o dată pe bogătaş :

— Ce este mai bun pe lumea asta ?

— Nimic nu este mai bun pe lumea asta, milostive stăpîne — răspunse el — ca judecata cea dreaptă a mării tale.

— Eu, boierule, cu prostia mea mă duce gîndul să crez că nimic nu e mai bun pe lumea asta ca Dumnezeu, care ne suferă pe lume cu toate răutăţile noastre.

— Adevărat, aşa este, zise boierul.

Şi întorcîndu-se către bogătaş, adăugă :

— Ieşi afară, ţăran viclean şi moji ce eşti, sau pui acum de-ţi trage la tălpi atîta cît nu poţi duce.

Bogătaşul ieşi cu coada între picioare.

Şi chemînd mai aproape pe sărac, îl întrebă cu un grai blajin :

— Spune-mi, bre, omule, cine te-a învățat pe tine să răspunzi așa de potrivit, căci din capul tău ăla secu nu crez să fie ieșit așa cuvinte înțelepte.

Bietul sărac se cam codea. Nu-i venea să spuie drept, de teamă să nu pătească ceva. Dară dacă se văzu încolțit, spuse tot adevărul precum era.

Atunci boierul, mirîndu-se în sine de iscusința fetei săracului, îi porunci ca a doua zi să vie cu fata la curtea boierească. Ea să fie nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici călare, nici pe jos, nici pe drum, nici pe lîngă drum.

Cum auzi săracul unele ca acestea, începu a se boci și a se văicăra, de nu-ți venea să-l mai auzi, și se întoarse la ai săi.

Fata cea mare, cînd auzi cele ce îi spuse :

— Nu te teme, tătucă — îi zise ea — că-i viu eu lui de hac. Numai să-mi cauți două mîțe.

Cum se făcu dimineată, fata aruncă pe dînsa un volog (plasă), luă mîțele la subțiori, încălecă pe un țap și plecă la curtea boierească.

Mergînd astfel pe drum, ea nu era nici călare, nici pe jos, căci îi da de pămînt cînd un picior, cînd altul, țapul fiind pitic ; umbla nici pe drum, nici pe lîngă drum, căci țapul nu ținea drumul drept. Aci trecea pe lîngă cîte un gard să apuce cîte vrun lăstar de la vrun pomișor ; aci trecea de cealaltă parte. Nu era nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, cu vologul aruncat pe dînsa.

Și așa, cu chiu, cu vai, ajunse la curtea boierească. Cînd o văzură boierul și oamenii curții, venind așa, încremeniră. Boierul, vezi, nu voia să se dea rămas, și porunci să dea drumul la doi zăvoi¹ ce-i ținea la curte în lanț. Aceștia, cum văzură alaiul cu care venea fata săracului, se repeziră la dînsa, dară ea dete

¹ Zăvoi — zăvozi, dulăi.

drumul îndată mîtelor și zăvoii se luară după dinsele, iară fata săracului ajunse la scara boierească așa precum îi poruncise boierul.

Văzînd și această iscusință a fetei, boierul n-avu încotro și fu nevoit s-o priimească. Atunci porunci să o fereduiască (să o îmbăieze), o îmbracă cu niște haine ca de mireasă și hotărî să o dea după un fecior ce-l avea boierul pe lîngă dînsul, care îl slujea cu credință.

După ce o văzu boierul curățită și ferechezuită ca o mireasă, și cum avea și ea pe vino-încoace, i se păru mai frumoasă de cum era atunci ; ce-i abătu lui, că pofti să o aibă el de nevastă, mai cu seamă că era burlac, și se cumună cu dînsa. Mai-nainte de a se cumuna, boierul zise dînsei :

— Eu te iau de soție ; dară să știi că tu n-ai voie să judeci niciodată fără de mine.

Ea priimi.

După ce trecu cît trecu de la cununia lor, boierul se duse o dată în treaba lui pe moșie. În lipsa lui veniră doi țărani cu o prigonire la curte. Aflînd că boierul nu este acasă, și văzînd pe cuconița într-un ceardac, ei începură să se jeluiască la dînsa. Ea asculta și tăcea.

Unul zise :

— Aveam să mă duc pînă în cutare loc, însă o roată de la căruță mi se stricase. Nu mai puteam înhăma iapa la căruța cu trei roate, mai cu seamă că era a făta. Atunci m-am rugat de vecinul meu, ăsta care e de față, să-mi împrumute el o roată. El, ce e drept, aseară mi-a împrumutat roata ce i-am cerut, cu gînd ca azi pînă în ziuă să mă duc la treaba mea. Cînd, ce să vedeți, cinstiți boieri ? Astă noapte mi-a fătat iapa un mînz.

Țăranul cel cu roata îi tăie cuvîntul și zise și el :
— Nu-l credeți, cucoană, să vă ție Dumnezeu !
Roata mea a fătat mînzul.

Cucoana asculta din ceardac și tăcea.

Țăranii așteptară ce mai așteptară și, dacă văzură
că cucoana nu le face nici o judecată, întrebă :

— Da' unde-i dus boierul, cucoană ?

— Ia, s-a dus — răspunse ea — să vază un lac
de mălai ce-l avem pe marginea unui iaz, că în toate
noptile ies broaștele dintr-însul și mănîncă mălaiul.

Țăranii se uitară lung și pleacă. Ajungînd la
poarta ogrăzii boierești, ei începură a se întreba unul
pe altul :

— Ca ce fel de vorbă fu aia a cucoanei, mă, nea
ăsta ? Cum se poate broaștele să mănînce mălaiul ?

Ce se sfătuiră ei, ce vorbiră, că numai se întoarseră
să întrebe pe cucoană ce vorbă fu aia.

Daca veniră dinaintea cerdacului iară, prinseră a
întreba :

— Da' bine, cucoană, ca ce să fie vorba ce ne-ai
spus-o ? Poate-se ca broaștele să mănînce mălaiul ?

— Nu știu dacă broaștele poate să mănînce mălai
au ba, răspunse cucoana ; dară știu că roata nu poate
să fete mînji.

Tocmai atuncea își veniră și țăranii de acasă. Acum
înțeleseseră șiritenia vorbei cucoanei, se mirară de atîta
înțelepciune și se împăcară cum știură ei mai bine.

Viind și boierul acasă, întrebă :

— Cine a mai fost p-aici în lipsa mea ? Ce s-a
mai petrecut ?

— Ce să fie ? răspunse ea. Iaca, iaca cine a venit
și iaca ce s-a întîmplat cu ei, și ce le-am zis eu.

Boierul, cum auzi, îi zise :

— Fiindcă ai călcat făgăduiala și ai judecat fără
mine, nu mai putem trăi amîndoi. Ia-ți ce poțestești de

la mine și ce-ți este mai drag în casa mea, și să te duci la tată-tău, acasă.

Cucoana zise :

— Vorbele tale, bărbate, sunt sfinte pentru mine, pentru că de aceea bărbatul este bărbat. Nu sunt vinovată întru nimic, căci n-am judecat pe acei jelitori, ci le-am spus numai unde este stăpînul lor. Dar dacă d-ta găsești cu cale să mă gonești, eu mă supun fără să cîrtesc și-ți mulțumesc încă din adîncul sufletului pentru bunătatea ce ai de a mă lăsa să-mi aleg ce mi-e mai drag din casa dumitale. Un lucru te mai rog : fiindcă mă gonești, lasă-mă să mă mai veselesc o dată și eu în casa domnului meu și bărbat. Dă o masă și cheamă pe prietenii noștri și cunoscuți să petrecem împreună și să ne chefuim pentru cea din urmă oară.

Boierul se înduplecă și porunci de făcu o masă d-alea înfricoșate, unde chemă prietenii și pe cei mai de aproape ai lor. Șezură, se înveseliră și se chefură cît le cerură inima. Cucoana însă tot îndesa paharele boierului și el le tot bea. Și[-i] mai dădea unul, și încă unul, pînă îl făcu cuc. Se îmbătă boierul de se coclise turtă. Atunci și cucoana îl ia frumușel la spinare, fără să mai simță boierul ceva, și-l duse la tat'său acasă, unde îl puse pe coptor de dormi pînă se trezi.

A doua zi, cînd se deșteptă, boierul, văzîndu-se în astfel de hal, întrebă unde se află. Cucoana îi răspunse :

— La tata acasă. Cînd m-ai gonit de la d-ta, mi-ai dat voie să iau din casa dumitale ce mi-o fi mai drag. Aceea am și făcut. Nimic nu mi-a fost mai drag decît bărbatul. Nu crez să mă ții de rău pentru că mi l-am luat.

Cînd auzi boierul asemenea vorbe cu noimă, se gîndi ce se gîndi, apoi răspunse :

— Aidem, nevestă, acasă, și să trăim ca în sân de
rai ; acum pricep eu ce odor de femeie am dobândit.
Și m-am suit pe o șea
Și am spus-o așa.
M-am suit pe o roată
Și am spus-o toată.

Comunicat de d-na Brîndza și cules de prin
împrejurimile Iașului.

LBR

ZINA ZINELOR

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat mare și puternic, și el avea trei feciori. Făcîndu-se mari, împăratul se gîndi fel și chipuri cum să facă să-și însoare copiii ca să fie fericiți. Într-o noapte, nu știu ce visă împăratul, că a doua zi, de mînecate, își chemă copiii și se urcă cu dînșii în pălimarul unui turn ce avea în grădină. Porunci să-și ia fiecare arcul și cîte o săgeată.

— Trageți, copii, cu arcul, le zise împăratul, și unde va cădea săgeata fiecăruia, acolo îi va fi norocul.

Copiii se supuseră fără a cîrți cîtuși de puțin, căci ei erau încredințați că tatăl lor știa ce spune. Traseră, deci, și săgeata celui mai mare din fii se înfipse în casa unui împărat vecin ; a celui de al doilea se înfipse în casa unui boier mare d-ai împăratului ; iară săgeata celui mai mic se urcă în naltul cerului. Li se strîmbaseră gîturile uitîndu-se după dînsa, și p-aci, p-aci era să o piarză din ochi. Cînd — o văzură coborîndu-se și se înfipse într-un copaci nalt dintr-o pădure mare.

Se duse fiul cel mare, își luă soție pe fata împăratului vecin, și se întoarse cu dînsa la tatăl său.

Se duse și cel mijlociu și se întoarse și el cu o soțioară mîndră și frumoașă.

Se duse și cel mic. Cutreieră lumea pînă ce ajunse la pădurea cea mare unde se lăsase săgeata lui. Bîjbîi, el, orbăcăi p-acolo prin bunget, pînă ce dete de copaciul în care înfipsese și săgeata lui. Acest copaci era nalt și gros și bătrîn, de cînd urzise Dumnezeu pămîntul. Se încovrigă el de dînsul, și se urcă pînă ce ajunse de se agăță de o ramură. Și din ramură în ramură, cînd atîrnat cu mîinele cînd cu picioarele încrucișate și încheștate, ajunse pînă în vîrf. Acolo puse mîna și-și luă săgeata. Se dete jos cu sufletul plin de obidă și de mîhnire, socotind că este sec de noroc, căci, se gîndea el, ca ce era să găsească în acel copaci ?

Nu-i fu destul că nu-și aflase acolo pe scrisa lui, nu-i fu destul că făcuse atîta cale în deșert, se mai pomeni, cînd vru să plece de lîngă copaci, că se agăță de spinarea lui o bufniță. Hîț în sus, hîț în jos, bufnița să se ducă din spinarea lui, ba. Îl înhățase, drăcoaica, cu ghearele, ca o gaiță spurcată, și nu-l slăbea nici cît ai da în cremene.

Mai se suci, mai se învîrți să scape de pacoste, și nu fu nici un chip. Dacă văzu și văzu, se hotărî și el a se duce acasă cu saxanaua ¹ în spinare și o luă la drum. În cale băgă de seamă că alte șase bufnițe se țineau după dînsul. Merse el, biet, cu alaiul după dînsul, și potriyi astfel ca să ajungă acasă noaptea, spre a nu se face de rîsul dracilor de copii.

Cum intră în cămara unde locuia dînsul în palaturile tătine-său, cele șase bufnițe se așezară careși pe unde ; iar cea d-a șaptea bufniță, care se încheștase de spinarea lui, se așază în pat.

¹ *Saxana* — sarcină, povară.

Mai stătu, bietul flăcău, se mai socoti, se mai gîndi, mai plănuî, și în cele din urmă găsi cu cale să le lase în pace, să vadă unde are să iasă această întîmplare. Mai cu seamă că acum se cortorosise de saxanaua din spinare.

Și cum era și rupt de osteneală de atîta călătorie și de atîta tevatură ce avu pe drum, adormi, cum puse capul jos, de parcă l-ai fi lovit cu muchea în cap.

A doua zi, ce să-i vadă ochii ? Lîngă dînsul în pat, o zîină așa de frumoasă, de amuțea și nu știu cine cînd o vedea ; iară la capetele patului lor șase roabe, una mai frumoasă decît alta. Mai văzu, într-un colț al cămărei, șapte piei de bufnițe, aruncate una peste alta.

Se miră tată-său, se miră mumă-sa de așa frumusețe și gingășie, ce nu mai văzuseră de cînd erau ei.

Ziua de nuntă a fratelui celui mai mare viind, se duse și fiul cel mic al împăratului, însă singur, căci nu putea să ia și pe zîină, măcar că era să-i fie logodnică. Cînd, se pomeni cu dînsa că se prinde în horă lîngă dînsul. Nu mai putea de bucurie, cînd o văzu. Se fălea, nene, cît un lucru mare ; căci alta ca dînsa nu se găsea în toată împărăția lor și a vecinilor lor. Toți nuntașii rămaseră cu ochii blejdiți la dînsa. Iar ceilalți fii de împărați și domni cari erau poftiți la nuntă dedeau tîrcoale roabelor ce venise ou zîna, și care de care umbla să se prinză în horă lîngă dînsele. Și astfel se veseliră pînă seara. La masă, zîna se așeză lîngă fiul cel mic al împăratului. Mîncară și se chefuiră pînă la miezul nopții. Apoi se duseră fiecare la ale sale. Fiul cel mic al împăratului se duse în cămara lui. Zîna după dînsul. Se culcară și dormiră ca niște împărați ce erau ei. Cînd se sculă dimineața și văzu pieile de bufniță tot acolo, îl apucă

un cutremur de soîrbă, aducîndu-și aminte de cele ce pătise de la dînsele.

Se făcu și nunta fiului de al doilea al împăratului. Fiul cel mic se duse la nuntă iarăși singur, și iară se pomeni cu zîna că vine, și nici una, nici alta, top ! se prinse lingă dînsul în horă. Creștea inima într-însul de bucurie și de fală, mai cu seamă cînd vedea pe ceilalți fii de împărați și de domni că le lăsa gura apă la toți după o așa bucățică. Ei, vorba ăbua, în pofida căpșunelor, mîncau foile. Își scoteau și ei rocul jucînd în horă cu roabele zînei. Seara iară se puseră la masă.

Fiului celui mic al împăratului, ce-i dă lui dracul în gînd, se scoală de la masă, se duce în cămara lui, ia pieile de bufniță și le aruncă în foc, apoi vine și se așează la masă din nou.

O dată se făcu o tulburare între meseni. Și iată de ce. Una din roabe strigă :

— Stăpînă, suntem în primejdie !

Alta zise :

— Stăpînă, mie îmi miroase a pîrlit ! Este prăpădenie de noi.

Iară ea răspunse :

— Tacă-vă gura, tocmai acum la masă v-ați găsit și voi să vorbiți secături ?

Nu trecu însă mult și mai zise și a treia :

— Stăpînă ! nu e scăpare, suntem vîndute mișelește.

În aceeași vreme, și dînsa strîmbă nițel din nas. Pasămite îi venise și ei miros de pîrleala pieilor. Și deodată sculîndu-se cu toatele de la masă, se făcură șapte porumbei. Apoi zîna zise fiului celui mic de împărat :

— Ai fost nerecunoscător. Cu bine te-am găsit, cu bine să rămîi. Pînă nu vei izbuti să faci ce n-a făcut om pe lume, să nu dai cu mîna de mine.

Se înălțară, deci, în slava cerului și îndată pieriră din ochii lui.

În deșert mai rugară mesenii pe fiul împăratului să sează la masă, în deșert îl îndemnară părinții și frații să nu-și mai facă inimă rea, căci el rămăsese cu ochii după porumbei și nu se mai puse la masă.

A doua zi pînă în ziori plecă să-și găsească logodnica. El simțea bine acum că fără dînsa nu mai putea trăi. Își luă ziua bună de la părinți și de la frați și o porni în pribegie.

Trecu dealuri, văi, colnice, străbătu păduri întunecate și de picior neumbrate, dete prin smîrcuri și lacoviște, și de urma porumbeilor săi nu putu da. Se frămînta cu firea voinicul, cerceta, căuta, întreba; dară nici o ispravă nu-mi făcea. Cu inima înfrîntă, cu sufletul zdrobit de mîhnire, și cu dogorul dragostei într-însul, umbla ca un zmeu și ca un leu paraleu, dară toate în deșert. Uneori îl bătea gîndurile să-și facă seama singur, să se dea de rîpă, ori să-și sfărâme capul de colții de piatră de prin munți; dară parcă îi spunea inima că o dată, o dată, o să se sfîrșească toate necazurile sale, și deodată își venea în sine, și se punea din nou pe drum, mai cu hărnicie și mai tare în credință că cine caută cu amăruntul și cu stăruință trebuie să găsească și gîndul să și-l izbîndească.

Rupt de osteneală și de zbuncinare, se dete nițel la umbră într-o vîlcea, să se mai odihnească oleacă. Și stînd el acolo, îl fură somnul. Deodată se deșteptă, auzind o gîrîială de graiuri omenești, și sări drept în sus. Ce să vezi dumneata? Trei draci se certau de făceau clăbuc la gură. Se duse la dînșii cu pieptul înainte și le zise:

— Cearta fără păruială, ca nunta fără lăutari.

— Se lovi ca nuca în perete și vorba ta, iacă, răspunseră ei. Dară noi nu ne certăm, ci numai ne sfădim.

— Și pentru ce vă sfădiți voi ? îi întrebă el ; căci gălăgia ce faceți voi, mort d-ar fi cineva și tot îl deșteptați.

— Uite, avem de moștenire, de la tata, o pereche de opinci, o căciulă și un bici, și nu ne învoim între noi, care ce să ia din ele.

— Și la ce sunt bune bulendrele pe care vă sfădiți voi ?

— Când se încalță cineva cu opincile, trece marea ca pe uscat. Când pune căciula în cap, nu-l vede nici dracul, măcar de i-ar da cu degetul în ochi. Iară când va avea biciul în mână și va trosni asupra vrăjmașilor săi, îi împietrește.

— Aveți dreptate să vă sfădiți voi, mă. Căci una fără alta, aceste bulendre nu fac nici două cepe degerate. Iacă ce-mi zice mie gândul, de veți voi să mă ascultați, să vă fac eu dreptate omenească.

— Te ascultăm, te ascultăm, răspunseră dracii într-o glăsuire, spune-ne cum, și vom vedea.

— Vedeți voi cei trei munți ce stau în fața noastră ? Să vă duceți fiecare în câte unul, și cine va veni mai curînd, după ce vă voi face eu semn, ale lui să fie toate astea.

— Că bine zici d-ta ! Așa vom face. Bravo ! iacă ne-am găsit omul carele să ne facă dreptate.

Și îndată o rupseră d-a fuga dracii, tulind-o fiecare înspre câte un munte.

Pînă una, alta, voinicul puse opincile în picioare, căciula în cap și luă biciul în mână. Când ajunseră dracii în vîrfurile munților și așteptară să le facă semnul, fiul cel mic al împăratului trăsni de trei ori cu biciul în fața fiecărui drac, și îi împietri acolo

locului. Apoi o luă și el la drum în treaba lui, unde îl trăgea dorul.

Abia mai făcu vro zece pași și văzu pe sus un stol de șapte porumbei. Îi urmări din ochi pînă ce îi văzu în ce parte de loc se lăsară. Într-acolo deci și dînsul își îndreptă cărările pentru care să ostenise atîta mare de vreme.

Trecu mări, pîraie și ape mari ca pe uscat, mai cutreieră țări și pustiuri, pînă ce ajunse la un munte mare, mare, al cărui vîrf da de nori. Aci văzuse el că se lăsase porumbeii. Se puse a se urca pe dînsul, și, din văgăună în văgăună, din stei de piatră în colți, din rîpă în rîpă, cățărîndu-se cînd pe muchi, cînd pe coame de munți, ajunse la o peșteră. Intrînd acolo, rămase ca lovit de trăsnet cînd văzu niște palaturi ca de domn și așa de măiestrit lucrate, cum nu se văd pe pămîntul nostru. Acolo locuia logodnica lui, zîna zînelor. Cum o văzu primblîndu-se prin grădină cu roabele după dînsa, o și cunoscu. Un copilaș de drăguleț se ținea după zîna, alerga, se zbeguia printre flori, și tot striga pe zîna ca să-i arate cîte un flutur-el. Pasămite zîna rămăsese grea cînd zburase de la masă. Și acesta era copilul lor.

Nu mai putea de bucurie fiul cel mic al împăratului. Îi venea să dea fuga, ca un dezmetic, să ia copilașul să-l sărute. Dară își luă seama, nu care cumva să se sperie. Pe dînsul nu-l vedea nimeni, căci era cu căciula în cap.

Începuse a da în seară, și el nu știa cum să se arate. În cele din urmă auzînd că poștește la masă pe zîna, se duse și el și se așeză între dînsa și între copilașul lor. Aduseră bucate. El mîncă ca un lup flămînd, căci nu mai ținea minte de cînd nu mîncase el legumă fiartă. Zîna se miră cum de se sfîrșește bucatele așa de iute. Porunci de mai aduse. Dară și acele se fituiră într-o clipă.

Între acestea, el ridicîndu-și nițel căciula dinspre partea copilului, acesta îl zări și, o dată, strigă :

— Uite tata, mamă !

— Tată-tău, dragul meu, nu va da peste noi pînă nu va săvîrși o faptă năzdrăvană, răspunse mă-sa.

El își trase iute, iute, căciula pe ochi și începu iarăși a mânca, de părea că se bat lupii la gura lui. După ce sfîrși și aceste bucate, zîna, coprinsă de mirare, porunci să se mai aducă, ca să fie din destul.

Fiul împăratului se mai arată copilașului încă o dată, plin de bucurie că fiul său îl cunoscuse.

Copilul iarăși spuse mă-sii ; și aceasta iarăși îl ținu de rău, vezi că nu-i venea ei a crede să fi făcut bărbatu-său niscai fapte minunate, prin care să poată ajunge la dînsa. Ea știa că pe acolo nici pasăre măiastră nu calcă. Copilul tăcu, căci tată-său își trăsesese căciula pe ochi numaidecît.

Mai mîncă pînă ce isprăvi și aceste bucate. Mîncă, nene, și nu se mai sătura. Nemaiavînd ce să mai aducă la masă, zîna începu a cîrți că nu mai rămăsese și pentru roabe. Cînd iată copilul că strigă iarăși.

— Mamă ! zău că este tata.

— Dară unde este, mă ? ce tot aiurezi tu ?

— Ba nici aiureală, nici nimic. Uite-l, este coala lîngă mine, uite-l, mă ia în brațe.

Se sperie zîna cînd auzi. Dară el nu o lăsă pînă în cele din urmă fără să se arate, ca să nu-i vie ceva rău. Și luîndu-și căciula din cap, zise :

— Iată-mă și eu. Tu n-ai vrut să crezi pe fiul nostru cînd ți-a spus că m-a văzut. Eu n-am știut ce să crez cînd am văzut scîrboasele alea de piei, ci am socotit că fac bine, dîndu-le focului, ca să vă scap pe voi de ele.

— Așa am fost noi ursiți, să pătimim, răspunse zîna. Lasă acum cele trecute uitării, și spune-mi cum ai izbutit de ai ajuns pînă aici.

Și după ce-și povesti toate întâmplările, și tot ce păți, se îmbrățișară, sărută copilul și rămase acolo cu toți. El stăruie de dânsa să iasă iarăși la lume, și ea îl ascultă. Se întoarseră deci cu toții la împăratul, tatăl voinicului, și acolo făcu o nuntă de se duse vestea în lume.

Împăratul acela îmbătrânind, toată boierimea și tot poporul aleaseră pe fiul său cel mic de împărat, pentru că era român verde, întreg la minte și drept la judecată ; și trăiră și împărățiră în fericire, de le rămase numele de pomenire în vecii vecilor.

. Iară eu încălecai p-o șea etc.

Notă. Povestit de un puitor de hîrtie la presa tipografică, șezător în mah. Tîrchileștilor, porodit Mencicof, de la o haină lungă ce purtase o dată.

LBR

GREUCEANU

A fost odată ca niciodată etc.

A fost un împărat și se numea Împăratul Roșu. El era foarte mîhnit că, în zilele lui, niște zmei furaseră soarele și luna de pre cer.

Trămise deci oameni prin toate țările și răvașe prin orașe, ca să dea în știre tutulor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fie-sa de nevastă și încă și jumătate din împărăția lui, iară cine va umbla și nu va izbîndi nimic, acela să știe că i se va tăia capul.

Mulți voinici se potricăliseră ¹ semețindu-se cu ușurință că va scoate la capăt o asemenea însărcinare ; și cînd la treabă, hîț în sus, hîț în jos, da din colț în colț și nu știa de unde s-o înceapă și unde s-o sfîrșească, vezi că nu toate muștele fac miere. Împăratul însă se ținu de cuvînt.

Pe vremea aceea, se afla un viteaz pre nume Greuceanu. Auzind și el de făgăduința împărătească, ce se gîndi, ce se răzgîndi, că numai își luă inima în dinți, încumetîndu-se pe ajutorul lui Dumnezeu și pe voinicia sa, și plecă și el la împăratul să se închine cu slujba. Pe drum se întîlni cu doi oameni pe cari slu-

¹ A se potricăli — a se prăpădi.

jitorii împărătești îi ducea la împăratul ca să-i taie, pentru că fugiseră de la o bătălie ce o avusese împăratul acesta cu niște gadine. Ei erau triști, bieții oameni, dară Greuceanu îi mîngîie cu niște vorbe așa de dulci, încît le mai veni nițică inimă, că era și meșter la cuvînt Greuceanu nostru.

El își puse nădejdea în întîmplarea aceasta și își zise : „Îmi voi încerca norocul. De voi izbuti să înduplec pe împăratul a ierta pe acești oameni de la moarte, mă voi încumeta să mă însărcinez și cu cealaltă treabă ; iară de nu, sănătate bună ! Mă voi duce de unde am venit. Asta să fie în norocul meu ; niciodată nu strică cineva să facă o încercare.“

Și astfel, poftorindu-și unele ca acestea, aide, aide, ajunge la curtea împărătească.

Înfățișîndu-se la împăratul, atîtea îi povesti, așa cuvinte bune și dulci scoase și atîta meșteșug puse în vorbirea sa, încît și împăratul crezu că pe nedrept ar fi să omoare pe acei oameni ; că mai de folos i-ar fi lui să aibă doi supuși mai mult, și că mai mare va fi vaza lui în lume de s-ar arăta milostiv către popor.

Nu mai putură oamenii de bucurie cînd auziră că Greuceanu a măglisit ¹ pe împăratul pînă într-atîta, încît l-a făcut să-i ierte. Mulțumiră lui Greuceanu din toată inima și îi făgăduiră că în toată viața lor se vor ruga lui Dumnezeu pentru dînsul ca să meargă din izbîndă în izbîndă, ceea ce și făcură.

Această izbîndă o luă drept semn bun, și Greuceanu, mergînd a doua oară la împăratul, grăi cu cuvintele lui mieroase cele următoare :

— Mărite doamne, să trăiești întru mulți ani pe luminatul scaunul acestei împărății. Mulți voinici s-au legat către măria ta să scoată de la zmei soarele și

¹ A măglisi — a linguși, a amăgi.

luna pe care le-a hrăpit de pe cer, și știu că cu moarte au murit, fiindcă n-au putut să-și îndeplinească legămintele ce au făcut către măria ta. Și eu, mărite doamne, cuget a mă duce întru căutarea acestor tâlhari de zmei, și mi-ar fi voia să-mi cerc și eu norocul, doar-doar va da Dumnezeu să ajungem a putea pedepsi pe acei blestemați de zmei, pentru nesocotita lor îndrăzneală. Dar fii-mi milostiv și mină de ajutor.

— Dragul meu Greucene — răspunse împăratul — nu pot să schimb nici o iotă, nici o cirtă¹ din hotărîrea mea. Și aceasta nu pentru altceva, ci numai și numai pentru că voiesc să fiu drept. Poruncile mele voi să fie una pentru toată împărăția mea; la mine părtinire nu este scris.

Văzînd statornica hotărîre a împăratului și dreptatea celor vorovite de dînsul, Greuceanu cuvîntă cu glas voinicesc :

— Fie, mărite împărate, chiar de aș ști că voi pieri, tot nu mă voi lăsa pînă nu voi duce la capăt bun sarcina ce îmi iau de bună-voia mea.

Se învoiră, și preste cîteva zile și plecă, după ce puse la cale tot ce găsi că e bine să facă, ca să scape cu față curată din această întreprindere.

Greuceanu luă cu dînsul și pe fratele său și merse, merse, merse cale lungă, depărtată, pînă ce ajunse la Faurul-pămîntului, cu care era frate de cruce. Acest faur fiind cel mai meșter de pe pămînt, era și năzdrăvan. Aici se opri ră și poposiră. Trei zile și trei nopți au stat închiși într-o cămară Greuceanu cu Faurul-pămîntului și se sfătuiră.

Și, după ce se odihniră cîteva zile și mai plănui ră ceea ce era de făcut, Greuceanu și frate-său o luară la drum.

¹ Cirtă — ceva foarte neînsemnat : dram, iotă.

Îndată după plecarea Greuceanului, Faurul-pământului se apucă și făcu chipul lui Greuceanu numai și numai din fier, apoi porunci să arză cușnița ziua și noaptea și să țină chipul acesta fără curmare în foc.

Iară Greuceanu și frate-său merseră cale lungă, și mai lungă, pînă ce li se făcu calea cruci; aici se opriră, se așezară pe iarbă și făcură o gustărică din merindele ce mai aveau, și apoi se despărțiră, după ce se îmbrățișară, și plînseră ca niște copii.

Mai-mainte d-a se despărți, își împărțiră cîte o basma și se înțeleseră zicînd: „Atunci cînd basmalele vor fi rupte pe margini, să mai tragă nădejde unul de altul că se vor mai întîlni; iară cînd basmalele vor fi rupte în mijloc, să se știe că unul din ei este pierit“. Mai înfipse și un cuțit în pămînt și ziseră: „Acela din noi, care s-ar întoarce mai întîi și va găsi cuțitul ruginit să nu mai aștepte pe cellalt, fiindcă aceasta însemnează că a murit“. Apoi Greuceanu apucă la dreapta și frate-său la stînga.

Fratele Greuceanului, umblînd mai multă vreme în sec, se întoarce la locul de despărțire și, găsind cuțitul curat, se puse a-l aștepta acolo cu bucurie, că văzuse soarele și luna la locul lor pe cer.

Iară Greuceanul se duse, se duse pe o potecă care-l scoase tocmai la casele zmeilor, așezate unde-și întărcase dracul copiii. Dacă ajunsese aici, Greuceanul se dete de trei ori preste cap și se făcu un porumbel. Vezi că el ascultase năzdrăvăniile ce-l învățase Faurul-pământului. Făcîndu-se porumbel, Greuceanu zbură și se puse pe un pom care era tocmai în fața caselor.

Atunci, ieșind fata de zmeu cea mare și uitîndu-se, se întoarce repede și chemă pe mumă-sa și pe soră-sa cea mică, ca să vină să vadă minunea.

Fata cea mică zise :

— Măiculiță și surioară, pasărea asta gingașă nu mi se pare ogurlie¹ pentru casa noastră. Ochii ei nu seamănă a de pasăre, ci mai mult seamănă a fi ochii lui Greuceanu cel de aur. Pînă acuma ne-a fost și nouă ! D-aici înainte numai Dumnezeu să-și facă milă de noi și d-ai noștri.

Pasămite aveau zmeii cunoștință de vitejia lui Greuceanu.

Apoi intrară cîteșitrele zmeoaicele în casă și se puseră la sfat.

Greuceanu numaidecît se dete iarăși de trei ori preste cap și se făcu o muscă și intră în cămara zmeilor. Acolo se ascunse într-o crăpătură de grindă de la tavanul casei și ascultă la sfatul lor. După ce luă în cap tot ce auzi, ieși afară și se duse pe drumul ce ducea la Codrul Verde și acolo se ascunse subț un pod.

Cum se vede treaba, din cele ce auzise, știa acum că zmeii se duseseră la vînat în Codru Verde și aveau să se întoarcă unul de cu seară, altul la miezul nopții și tartorul cel mare despre ziuă.

Așteptînd Greuceanu acolo, iată, măre, că zmeul cel mai mic se întorcea și, ajungînd calul la marginea podului, unde sforăi o dată și sări înapoi de șapte pași. Dară zmeul, mîniindu-se, zise :

— Ah, mînca-o-ar lupii carnea calului ! Pe lumea asta nu mi-e frică de nimeni, numai de Greuceanu cel de Aur ; dar și pe acela c-o lovitură îl voi culca la pămînt.

Greuceanu, auzind, ieși pe pod și strigă :

— Vino, zmeule viteaz, în săbii să ne tăiem, sau în luptă să ne luptăm.

¹ Ogurliu, ugurliu — aducător de noroc.

— Ba în luptă, că e mai dreaptă.

Se apropiară unul de altul și se luară la trîntă.

Aduse zmeul pe Greuceau și-l băgă în pămînt pînă în genuchi. Aduse și Greuceanu pe zmeu și-l băgă în pămînt pînă în gît și-i tăie capul. Apoi, după ce aruncă leșul zmeului și al calului sub pod, se puse să se odihnească.

Cînd, în puterea nopții, veni și fratele cel mare al zmeului, și calul lui sări de șaptesprezece pași înapoi. El zise ca și frate-său, iară Greuceanu îi răspunse și lui ca și celui dîntii.

Ieșind de sub pod, se luă la trîntă și cu acest zmeu.

Și unde mi-aduse, nene, zmeul pe Greuceanu și-l băgă în pămînt pînă la brîu. Dară Greuceanu, sărind repede, unde mi-aduse și el pe zmeu o dată, mi-l trînti și-l băgă în pămînt pînă în gît și-i tăie capul cu paloșul. Aruncîndu-i și mortăciunea acestuia și a calului său sub pod, se puse iarăși de se odihni.

Cînd despre zori, unde venea, mare, venea tat-al zmeilor, ca un tartor, cătrănit ce era, și cînd ajunse la capul podului, sări calul lui de șaptezeci și șapte de pași înapoi. Se necăji zmeul de această întîmplare cît un lucru mare, și unde răcni :

— Ah, mîncare-ar lupii carnea calului ; că pe lumea asta nu mi-e frică de nimenea, doară de Greuceanu de Aur ; și încă și pe acesta numai să-l iau la ochi cu săgeata și îl voi culca la pămînt.

Atunci, ieșind și Greuceanu de sub pod, îi zise :

— Deh ! zmeule viteaz, vino să ne batem, în săbii să ne tăiem, în sulii să ne lovim, ori în luptă să ne luptăm.

Sosi zmeul și se luară la bătaie : în săbii se bătură ce se bătură și se rupseră săbiile ; în sulii se lovira ce se lovira și se rupseră sulii ; apoi se luară la luptă : se zguduiau unul pre altul de se cutremura pămîntul ; și strînse zmeul pe Greuceanu o dată,

dară acesta, băgînd de seamă ce are de gînd zmeul, se umflă și se încordă în vine și nu păți nimic, apoi și Greuceanu strînse o dată pe zmeu, tocmai cînd el nu se aștepta, de-i pîrîi oasele.

Așa luptă nici că s-a mai văzut. Și se luptară, și se luptară, pînă ce ajunse vremea la nămiezi, și osteniră. Atunci trecu pe dasupra lor un corb carele se legăna prin văzduh și căuta la lupta lor. Și văzîndu-l, zmeul îi zise :

— Corbule, corbule, pasăre cernită, adu-mi tu mie un cioc de apă și-ți voi da de mîncare un voinic cu calul lui cu tot.

Zise și Greuceanu :

— Corbule, corbule, mie să-mi aduci un cioc de apă dulce, căci eu ți-oi da de mîncare trei leșuri de zmeu și trei de cal.

Auzind corbul aceste cuvinte, aduse lui Greuceanu un cioc de apă dulce și îi astîmpără setea ; căci însetosaseră, nevoie mare. Atunci Greuceanu mai prinse la suflet, și, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu, și trîntindu-mi-l îl băgă în pămînt pînă în gît și-i puse piciorul pe oap, ținîndu-l așa. Apoi îi zise :

— Spune-mi, zmeule spurcat, unde ai ascuns tu soarele și luna, căci azi nu mai ai scăpare din mîna mea.

Se codea zmeul, îngîna verzi și uscate, dară Greuceanu îi mai zise :

— Spune-mi-vei ori nu, eu tot le voi găsi, și încă și capul reteza-ți-l-voi.

Atunci zmeul, tot mai nădăjduindu-se a scăpa cu viață dacă îi va spune, zise :

— În Codru Verde este o culă. Acolo înăuntru sunt închise. Cheia este degetul meu cel mic de la mîna dreaptă.

Cum auzi Greuceanul unele ca acestea, îi reteză capul, apoi îi tăie degetul și-l luă la sine.

Dete corbului, după făgăduială, toate stîrvurile, și, ducîndu-se Greuceanul la cula din Codru Verde, deschise ușa cu degetul zmeului și găsi acolo soarele și luna. Luă în mîna dreaptă soarele și în cea stîngă luna, le aruncă pe cer și se bucură cu bucurie mare.

Oamenii, cînd văzură iarăși soarele și luna pe cer, se veseliră și lăudară pe Dumnezeu că a dat atîta tărie lui Greuceanu de a izbîndit împotriva împelițaților vrăjmași ai omenirii.

Iară el, mulțumit că a scos la bun capăt slujba, o luă la drum, întorcîndu-se înapoi.

Găcind pe frate-său la semnul de întrolocare, se îmbrățișară și, cumpărînd doi cai ce mergeau ca săgeata de iute, întinseră pasul la drum ca să se întoarcă la împăratul.

În cale, dete peste un păr plin de pere de aur. Fratele Greuceanului zise că ar fi bine să mai pozească puțin la umbra acestui păr, ca să mai răsufle și caii, iară pînă una, alta să culeagă și cîteva pere, spre a-și mai momi foamea. Greuceanu, care auzise pe zmeoaice ce plănuiseră, se învoi a se odihni ; dară nu lăsă pe frate-său să culeagă pere, ci zise că le va culege el. Atunci trase paloșul și lovi părul la rădăcină. Cînd, ce să vezi d-ta ? unde începu a curge niște sînge și venin scîrbos și un glas se auzi din pom, zicînd :

— Mă mîncăși friptă, Greucene, precum ai mîncat și pre bărbatul meu.

Și nimic nu mai rămase din acel păr, decît praf și cenușe ; iară frate-său încremeni de mirare, neștiind ce sunt toate acestea.

După ce plecară și meraseră ce meraseră, deteră preste o grădină foarte frumoasă cu flori și cu fluturi și cu apă limpede și rece.

Fratele Greuceanului zise :

— Să ne oprim aici nițel, frate, ca să ne mai odihnim și căișorii. Iară noi să bem nițică apă rece și să culegem flori.

— Așa să facem, frate — răspunse Greuceanu — dacă această grădină va fi sădită de mâini omenești și dacă acel izvor va fi lăsat de Dumnezeu.

Apoi, trăgînd paloșul, lovi în tulpina unei flori care se părea mai frumoasă și o culcă la pămînt ; după aceea împunse și în fundul fîntînei și a marginilor ei, dară în loc de apă începu a clocoti un sînge mohorît, ca și din tulpina florii, și umplu văzduhul de un miros greșos. Praf și țărînă rămase și din fata cea mare de zmeu, căci ea se făcuse grădină și izvor ca să învenineze pe Greuceanul și să-l omoare.

Și scăpînd și d-această pacoste, încălecară și plecară la drum, repede ca vîntul ; cînd, ce să vezi d-ta ? Unde se luase după dînșii scorpia de mumă a zmeoaicelor cu o falcă în cer și cu alta în pămînt ca să înghiță pe Greuceanu și mai multe nu ; și avea de ce să fie cătrănită și amărită : căci nu mai avea nici soț, nici fete, nici gineri.

Greuceanu, simțind că s-a luat după dînșii zmeoaica cea bătrînă, zise frăține-său :

— Ia te uită, frate, înapoi și spune-mi ce vezi.

— Ce să văz, frate — îi răspunse el — iată un nor vine după noi ca un vîrtej.

Atunci dete bice cailor cari mergeau repede ca vîntul și lin ca gîndul ; dară Greuceanu mai zise o dată fratelui său să se uite în urmă. Acesta îi spuse că se apropie norul ca o flăcăraie ; apoi, mai făcînd un vînt cailor, ajunseră la Faurul-pămîntului.

Aci, cum descălecară, se închise în făuriște. Pe urma lor iaca și zmeoaica. De-i ajungea, îi prăpădea ! Nici oscior nu mai rămînea din ei. Acum însă n-avea ce le mai face.

O întoarse însă la șiretlic : rugă pe Greuceanu să facă o gaură în părete ca măcar să-l vază în față. Greuceanu se prefăcu că se înduplecă și făcu o gaură în părete. Dară Faurul-pământului se aținea cu chipul lui Greuceanu cel de fier, ce arsesse în foc de sărea schintei din el. Când zmeoaica puse gura la spărtură ca să soarbă pe Greuceanu, Faurul-pământului îi băgă în gură chipul de fier roșu ca focul și i-l vîrî pe gît. Ea, înghiort ! înghiți și pe loc și crăpă. Nu trecu mult și stîrvul zmeoaicei se prefăcu într-un munte de fier și astfel scăpară și de dînsa.

Faurul-pământului deschise ușa făuриștei, ieși afară și se veseliră trei zile și trei nopți de așa mare izbîndă. El mai cu seamă era nebun de bucurie pentru muntele de fier. Atunci porunci călfilor să facă lui Greuceanu o căruță cu trei cai cu totul și cu totul de fier. După ce fură gata, suflă asupra lor și le dete duh de viață.

Luîndu-și ziua bună de la frate-său de cruce, Faurul-pământului, Greuceanu se urcă în trăsură cu frate-său cel bun și porni la Roșu-împărat ca să-și priimească răsplata.

Merse, merse, pînă ce li se înfurci calea. Aci se opriră și poposiră. Apoi, Greuceanu desprinse de la căruță un cal și-l dete fratelui său, ca să ducă împăratului Roșu vestea cea bună a sosirii lui Greuceanu cu izbînda săvîrșită ; iară el rămase mai în urmă. Înaintînd el alene, răsturnat în căruță, trecu pre lingă un diavol schiop carele ținea calea drumetilor ca să le facă neajunsuri. Acestuia îi fu frică să dea piept cu Greuceanu, dară, ca să nu scape nici el neatins de răutatea lui cea drăcească, îi scoase cuiul din capul osiei de dindărăt și-l aruncă departe în urmă.

Apoi tot el zise Greuceanului :

— Măi, vericule, ți-ai pierdut cuiul, du-te de ți-l caută.

Greuceanu, sărind din căruță, își uită acolo paloșul, din greșeală. Iară cînd el își căuta cuiul, diavolul îi fură paloșul, apoi, așezîndu-se în marginea drumului, se dete de trei ori peste cap și se schimbă într-o stană de piatră.

Puse Greuceanu cuiul la capul osiei, îl înțepeni bine, se urcă în căruță, și pe ici și-e drumul ! Nu băgă însă de seamă că paloșul îi lipsește.

Ascultați acum și vă minunați, boieri d-voastră, de pățania bietului Greuceanu. Un mangosit¹ de sfetnic d-ai împăratului Roșu se făgăduise diavolului, dacă îl va face să ia el pe fata împăratului. Ba încă și rodul căsătoriei sale îl închinase acestui necurat. Împelișatul știa că Greuceanu, fără paloș, era și el om ca toți oamenii. Puterea lui în paloș era : fără paloș era necunoscut. Îi fură paloșul și-l dete becisnicului de sfetnic.

Acesta se înfățișă la împăratul și îi ceru fata, zicînd că el este cel cu izbînda cea mare.

Împăratul îl crezu, văzîndu-i și paloșul, și începuseră a pune la cale cele spre cununie. Pe cînd se pregătea la curte, pentru nuntirea fiicei împăratului cu voinicul cel mincinos ce zicea că a scos soarele și luna de la zmei, vine și fratele Greuceanului cu vestea că Greuceanu are să sosească în curînd.

Sfetnicul cel palavatic², cum auzi de una ca aceasta, merse la împăratul și zise că acela este un amăgitor și trebuie pus la închisoare. Împăratul îl ascultă. Iară sfetnicul umbla d-a-ncîtelea, zorînd să se facă mai curînd nunta, cu gînd că, dacă se va cununa odată cu fata împăratului, apoi poate să vină o sută de Greuceni, că n-are ce-i mai face, lucru fiind sfîrșit.

¹ *Mangosit* — ticălos, netrebnic.

² *Palavatic* — palavragiu, mincinos.

Împăratului însă nu-i prea plăcu zorul ce da sfetnicul pentru nuntă, și mai târăgai lucrurile.

Nu trecu mult și iată că sosește și Greuceanu și, înfățișându-se la împăratul, acesta nu știa între care să aleagă. Credea că acesta să fie Greuceanu, dară nu-și putea da seamă de cum paloșul lui Greuceanu se află în mîna sfetnicului. Atunci băgă de seamă și Greuceanul că-i lipsește paloșul și tocmai acum îi veni în minte pentru ce nu văzuse el stana de piatră decît după ce-și găsise cuiul de la osie și se întorcea la căruță cu dînsul. Pricepu el că nu e lucru curat.

— Împărate prea luminate — zise el — toată lumea zice că ești om drept. Te rog să-mi faci și mie dreptate. Mult ai așteptat, mai așteaptă, rogu-te, încă puțin și vei vedea cu ochii adevărul.

Priimi împăratul a mai aștepta pînă ce să se întoarcă Greuceanu. Acesta se puse iarăși în căruța lui cu cai cu tot de fier și într-un suflet merse, pînă ce ajunsese la stana de piatră, acolo unde Necuratul îi scoasese cuiul de la căruță.

— Ființă netrebnică și păgubitoare omenirii — zise el — dă-mi paloșul ce mi-ai furat, căci de unde nu, praful nu se alege de tine.

Piatra nici că se clinti din loc măcar.

Atunci și Greuceanu se dete de trei ori peste cap, se făcu un buzdugan cu totul și cu totul de oțel, și unde începu, neîne, a lovi în stană de se cutremura pămîntul. De cîte ori da, de atîtea ori cădea cîte o zburătură de piatră. Și lovi ce lovi pînă ce îi sfărîmă vîrfurile. Apoi deodată începu stana de piatră a tremura și a cere iertăciune. Iară buzduganul, de ce da, d-aia își întetea loviturile, și dete, și dete, pînă ce o făcu pulbere. Cînd nu mai fu în picioare nimic din stana de piatră, cătă prin pulberea ce mai rămăsese, și-și găsi Greuceanu paloșul ce-i furase Satana.

Îl luă și, fără nici o clipă de odihnă, veni și se înfățișă iarăși la împăratul.

— Sunt gata, mărite împărate — zise el — s-arăt oricui ce poate osul lui Greuceanu. Să vină acel sfetnic nerușinat care a voit să te amăgească, spre a ne înțelege la cuvinte.

Împăratul îl chemă.

Acesta, dacă veni și văzu pe Greuceanu cu sprinceană încruntată, începu să tremure și-și ceru iertăciune, spunînd cum căzuse în mâinile lui paloșul lui Greuceanu.

După rugăciunea lui Greuceanu, dobîndi iertare și de la împăratul, dar acesta îi porunci să piară din împărăția lui. Apoi scoase pe fratele Greuceanului de la închisoare și se făcu o nuntă d-alea împărăteștile, și se încinse niște veselii care ținură trei săptămîni...

Și eu încălecai p-o șea, și vă povestii d-voastră așa.

Povestit de Michalche Constantin, din mahalaua Delea-Vechă, București, 1876. Publicat pentru prima oară în *Calendarul Aurora*.

LBR

CELE DOUĂSPREZECE FETE DE ÎMPĂRAT ȘI PALATUL CEL FERMECAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un flăcăiandru sărman de părinți. El argătea pe la unii și pe la alții ca să-și cîștige hrana vieții. Și fiindcă avea darul de a fi curățel, toți flăcăii din sat îl pizmuiau. Ceilalți argați cășunaseră pe dînsul și-l tot luau peste picior, iară el nu lua aminte la flecăriile lor și-și căuta de treaba lui. Cînd se adunau seara și bîrfeau verzi și uscate, el se făcea că nu înțelege vorbele aruncate în pofida lui; se arăta prostănac. Pentru aceasta ei îl porocleau zicîndu-i „căscăundul satului“.

Stăpînii unde slujea el erau foarte mulțumiți de dînsul și se băteau care de care să-l apuce. Cînd trecea prin sat, fetele își dau coate și se uitau la dînsul pe sub sprincene. Și ce e drept că aveau la ce se uita. El era curat la față și chipeș; chica lui cea neagră ca pana corbului flutura ca o coamă pe grumajii lui albi ca zăpada; mustăcioara abia mijeia, de parcă era o umbră pe buza lui cea de sus; dară apoi ochii? Avea niște ochi, neiculiță, de băgase pe toate fetele în boale.

Cînd era la adăpatul vacilor, fetele care de care se întrecea să-i dea pricină de vorbă; dară el nu băga pe nimeni în seamă; se făcea că nu pricepe

ce vor ele. Pentru aceasta ele, ca să arate că nu le pasă de nebăgarea lui de seamă, între ele, îl porocleau cu numele de Făt-frumos al satului. Și de unde să nu fie așa!

El nu se uita nici în dreapta, nici în stînga, mergea cu vitele la pășune și treaba ieșea din mina lui mai cu asupra decît din ale celorlalți argați.

Nu știu ce făcea el, ce dregea, că vacile pe cari le păștea el erau mai frumoase decît ale celorlalți argați. Ele dau mai mult lapte decît cele ale altor argați, fiindcă pe unde le ducea el, pășunea era mai cu gust și mai îndestulătoare. Pe unde călca piciorul lui se cunoștea, fiindcă și ierburile se înveseleau.

Pasămite se născuse în ceas bun și era ursit să ajungă ceva. Dară el nici habar n-avea de asta și nici gînd n-avea să se mîndrească, fiindcă nu știa ce-i este ascuns în cursul vremilor. Ci smerit, precum îl lăsase pe el Dumnezeu, își vedea de ale sale, fără să se atingă cu cuvîntul, sau în oricareva fel, de alții sau de al altora. Și tocmai pentru aceasta flăcăii și ceilalți argați îl ponosluia¹.

Într-o zi de primăvară, ostenit fiind tot umblind după vaci, se dăte la umbra unui copaci mare și stufos și adormi; își și alesese, vezi, loc pentru așa ceva. Era o vîlcea împodobită cu fel de fel de floricele, toate înflorite, de părea că dă ghes omului să treacă printre ele. Ceva mai cît colo un pîrîiaș, a cărui obîrșie venea dintr-un șipot de apă ce ieșea din coasta unui deluleț, șerpua printre brusturi și alte buruieni pe unde își făcuse loc, și susurul apei parcă te îndemna la somn. Copaciul subt care se adumbrise era măreț și parcă se lupta ca să ajungă la nuori. Printre crăcile lui întinse se giugiuleau pasărelele și-și făceau cuiburi: numai ascultînd cineva

¹ A ponoslui — a vorbi de rău, a ponegri.

ciripirile lor se aprindea într-însul focul dragostei. Desișul frunzelor sale făcea o umbră, de parcă rîmneai la ea. Bag seamă, nu era așa căscăund flăcăul acesta, și pe nedrept îi atîrnau de coadă acest ponos ceilalți argați din sat. Cum puse capul jos, și adormi.

N-apucase să doarmă, ca de cînd începui să vă povestesc, și o dată sări drept în sus.

Visase un vis frumos și se deșteptase.

Visase că unde venise la dînsul, mare, o zîină, mai frumoasă decît toate zîinele din cer și de pre pămînt, și-i zisese să se ducă la curtea împăratului locului aceleuia, că acolo are să se procopsească.

Cînd se deșteptă, își zise : „Mă, ca ce să fie asta ?“ și începu a se pune pe gînduri ; toată ziulica îl munciră gîndurile și nu se domirea de loc, de loc ca ce să însemneze un asemenea vis. El nu înțelegea că steaua sub care se născuse venea să-l slujească.

A doua zi, mergînd iarăși cu vitele la păscut, abătu din drum și dete iarăși pe la copaciul cu pricina, și iarăși se culcă la tulpina lui, și iarăși visă același vis.

Sculîndu-se, își zise : „Mă, ăsta nu e lucru curat“, și iarăși toată ziulica fu dus pe gînduri.

A treia zi cu dinadînsul făcu să-i fie drumul pe la același copaci sub care se culcă, și visă același vis ; ba încă de astă dată zîina îl amenință cu boală și cu toate ticăloșiile omenești, dacă nu s-o duce.

Atunci și el, dacă se sculă și veni acasă cu vacile și le băgă în coșar, se înfățișe la stăpînu-său și-i zise :

— Stăpîne, pe mine mă bate gîndurile să mă duc în lume să-mi caut norocul. Destul am argățit, și pînă acum nu văz nici un semn ca să pot și eu sălta ceva. Fă bine și-mi dă socoteala.

— Da' pentru ce, băiete, să ieși de la mine ? Au doară nu te mulțumești de simbria ce-ți dau ? Au mîncare n-ai destulă ? Ia, mai bine șezi la mine, și eu voi căta să-ți dau o fată bună din sat, cu nițică zesticică, să te mai ajut și eu cu ce m-o lăsa inima, să-ți faci și tu rost aici ca toți megiașii, nu mai hoinări prin a lume, ca să nu ajungi fără nici un căpătîi, ca vai de lume.

— Ba, de mulțumit, sunt mulțumit de d-ta, stăpîne ; mîncare am destulă, nu pot să mîinii pe Dumnezeu ; dară așa mi-a venit mie, să mă duc în lume, și nu voi rămînea pentru nu știu ce.

Dacă văzu stăpînu-său că este peste poate a-l face să rămîie, îi dete ce bruma mai avea să ia, și el plecă, luîndu-și ziua bună de la stăpîn.

Ducîndu-se de la satul său, flăcăul ajunse drept la curtea împărătească și se băgă argat la grădina împăratului. Grădinarul fu bun-bucuros să-l priimească, cînd îl văzu așa curățel, căci dobîndise pînă atunci cîteva bobîrnace de la fetele împăratului că bagă argați tot ce este mai urîcios și mai scîrbos în omenire.

Curățel, curățel, dară hainele de pe dînsul erau imoase¹, deh ! ce să zici, ca de văcar. Grădinarul puse de-l îm băie, îl primeni și-i dete de îmbrăcă niște haine care să mai semene a argat la grădina împărătească. Și cum era de potrivit făcut la boiul lui, îi ședea bine cu hainele ce îmbrăcă.

Pe lîngă celelalte trebi grădinărești, slujba lui de căpetenie fu ca să facă în fiecare zi cîte douăsprezece mănunchiulețe de flori, și în fiecare dimineată să le dea la cele douăsprezece domnițe, fete ale împăratului, cînd vor ieși din casă spre a se primbla prin grădină.

¹ Imos — murdar, mînjit.

Aceste domnițe erau ursite să nu se poată mărita pînă nu se va găsi cineva care să le ghicească legătura ursitei lor și să facă pe vreuna din ele ca să iubească pe cineva. Ursitele lor le dăruise cu patima jocului. Erau nebune după joc și pe fiecare noapte rupeau cîte o pereche de conduri de mătase albă, dăntuind.

Nimeni nu știa unde merg ele noaptea de joacă. Împăratul se luase de gînduri cu ațita cheltuială pe condurii fetelor sale și pentru inima lor de gheață, de care nu se putea lipi nici un june din cei ce veniseră în peșit.

Pentru aceasta el dase sfară în țara lui și în țările streine, precum ca să se știe că cine se va găsi să-i spuie ce fac fetele lui noaptea de rup fiecare cîte o pereche de conduri, poate să-și aleagă pe care-i va plăcea din ele, și el i-o va da lui de soție.

El știa că le ține pe toate închise la un loc, într-o cămară din palatul său, încuiate și zăvorîte cu nouă uși de fier și cu nouă lacăte mari. Dară nimeni nu știa ce fac ele noaptea de li se rup încălțămintele, căci nimeni nu le văzuseră pînă atunci ieșind din casă, căci nu puteau.

Pasămite, lor le era făcut ca așa să-și petreacă vremea în toată viața lor. Așa le era orînda.

Cum se auzi de această hotărîre a împăratului, începu a curge la peșitori: ba feciori de domni și de împărați, ba feciori de boieri mari, pînă și feciori de boieri mai mici. Și care cum venea se puneau de pîndă la ușa domnițelor cîte o noapte. Împăratul aștepta cu mare nerăbdare în fiecare dimineață ca să-i aducă cîte vreo veste bună; dară în loc de aceasta, i se spunea că junii ce se puneau de pîndă seara, nu se mai găsesc dimineața. Nu se știa ce se fac. Nici de urmă măcar nu li se mai dedea.

Unsprezece flăcăi o pățise pînă acum. Ceilalți cari mai erau, începuseră a se codi; nu mai voră să stea de pîndă. Se lipseau de a lua de neveste niște fete pentru care se răpune atîți tineri.

Și astfel, unul cîte unul, se cărară pe la casele lor de la curtea acestui împărat, și-i lăsară fetele în plata Domnului; căci nimeni nu mai voia să-și piarză sufletul pentru un cap de muier.

Însuși împăratul fu copleșit de spaimă, cum de să piară așa junii ce voiau să-i pîndească fetele, și nu mai cuteza să îndemne pe nimeni.

Împăratul era nevoit să cumpere mereu pe fiecare zi cîte douăsprezece perechi de conduri, și intrase la grije că o să-i îmbătrînească fetele în vatră și o să împletească cosița albă, fără să puie pirostriile în cap.

Argatul de la grădinărie își împlinea slujba cum știa el în legea lui. Și domnițele erau mulțumite de mănucbele de flori ce li le da argatul, și grădinarul de lucrul lui.

El, cînd da florile domnițelor, nici nu-și ridica ochii asupra lor; dară cînd da florile fetei celei mai mici, nu știu de ce, că se roșea ca un bujor, și-i tîcia inima, de sta să-i sară din piept afară.

Fata băgă de seamă aceasta, însă crezu că flăcăul este rușinos și d-aia se face așa de roșu cînd vine înaintea lor.

Azi așa, mîine așa, el vedea că nu e de nasul lui o așa bucățică. Dară ce-i faci inimei? Ea îi da brînci și lui, bat-o pustia! și ar fi voit să se puie și el la pîndă, și apoi se gîndea și la păteniile celor ce pázise înaintea lui.

Fata cea mică se greși într-o zi și spuse surorilor cum argatul care le da flori se roșește ca o sfeclă cînd vine înaintea lor și cum este de curățel. Cum auzi fata cea mai mare astfel de cuvinte că iese

din gura surorii sale celei mai mici, unde începuse să o dojenească cu niște vorbe cam luătoare în ris, cum de numai să se gîndească ea a scoate așa vorbe blînde pentru un argat, căci asta ar semăna că inima ei este pornită a se planisi cuiva.

Băiatului îi zicea inima să se arate la împăratul cu cererea de a pîndi și el, dară să lăsăm că-și cunoștea lungul nasului, să lăsăm că nu uitase păte-niile atîtor flăcăi ce pieriseră, lui îi era să nu-și piarză slujba și să rămîie cu buzele umflate. Apoi unde pui d-ta gîndul ce-l muncea groaznic că, de va fi gonit de la curtea împărătească, n-are să mai vază pe fetele împăratului, căci dîndu-le flori în fiecare dimineată, oricît se feri de vreo patimă, totuși gingășiile și frumusețile fetelor de împărat, și mai cu seamă căutătura cea blajină a fetei celei mici, îl ademenise pînă într-atît, încît se socotea el că dacă nu va mai atinge în fiecare dimineată cu degetele sale mîinile cele albe ca o coală de hîrtie, cu pielea moale ca puful, ale fetelor de împărat, nu va mai putea trăi.

Ziua, noaptea, îl munceau aceste gînduri și nu știa cum să facă să-și îplinească pofta inimei, fără de care, simțea el, că nu va putea să mai trăiască.

Într-una din nopți, adormind el cu gîndul țîntă la dorința ce-l chinuia de-i rodea băierile inimei, văzu în vis iară pe zîna din vilceaua cea cu flori unde i se arătase odinioară.

Ea îi zise :

— Să te duci în unghiul grădinei cel despre răsarit ; acolo vei găsi doi pui de dafin, unul cireșiu și altul trandafiriu ; alături cu dinșii vei vedea o săpălugă de aur, o năstrapă tot de aur și un ștergar de mătase. Să iei acești pui de dafin, să-i pui în două ghivece frumoase, să-i sapi cu săpăliga cea de aur, să-i uzi cu năstrapa cea de aur, să-i ștergi

binișor cu ștergarul cel de mătase și să-i îngrijești ca pe lumina ochilor tăi. Când vor crește și se vor face ca de un stat de om, orice vei cere de la dînșii ți se va izbîndi tocmai pe tocmai.

Zise și pieri ca o nălucă, fără să apuce argatul grădinarului să-i mulțumească barim.

Nici nu se dezmeticise bine din uluiala somnului, nici nu se șterse la ochi măcar, și dete fuga în unghiul grădinei cel despre răsărit și rămase năuc de bucurie, cînd văzu în ființă toate cele ce îi spusese zîna în somn. Acum se șterse și el la ochi, se pipăi să vadă nu care cumva doarme încă și aievea să fie oare ceea ce vedea? După ce se încredință că nu este nălucă de noapte, puse mîna și luă dafinii.

Îi îngriji cum știu el mai bine, îi săpă adesea cu săpălugă ce găsisese el acolo, îi udă cu năstrapa, îi șterse cu ștergarul și, ce să mai lungim vorba? îi îngriji ca pe lumina ochilor lui, tocmai precum îi poruncise zîna.

Dafinii creșteau și se împuterniceau ca prin minune. Nu trecu mult și se făcură mari. Frumusețoa și la acești dafini nici că s-a mai văzut.

Cînd ajunseră ca d-un stat de om, el veni la dînșii într-una din zile și zise unuia precum îl învățase zîna :

„Dafine, Dafine,

Cu săpălugă de aur săpatu-te-am

Cu năstrapă de aur udatu-te-am.

Cu ștergar de mătase ștersu-te-am.

Dă-mi darul d-a mă face, oricînd voi voi eu, să nu fiu văzut de nimeni.“

El rămase buimăcit de mirare, cînd în clipa aceeași chiar văzu cum se înființează un boboc de floare, cum crește de se mărește și cum se deschide o floare așa de frumoasă, de nu puteai să te oprești

ca să nu o miroși. El puse mîna de o rupse, o luă și o băgă în sîn ; vezi că așa îl învățase zîna.

Seara, cînd domnițele intrară în cămara lor cea încuiată și zăvorîtă cu nouă lacăte mari, ca să se culce, el se furișe binișor pe lîngă ele și intrară împreună. El le vedea pe ele ce fac, dară ele nu-l vedeau pe dînsul. El le văzu că în loc să se dezbrace spre a merge la culcare, ele începură a se pieptăna, a se îmbrăca cu haine scumpe și a se găti de ducă.

El se mira de cele ce vedea și hotărî ca să se ție după dînsule cu dinadinsul, să vadă pe unde au să iasă ele, unde au să se ducă și ce au să facă.

Cînd, deodată, fata cea mai mare zise surorilor sale :

— Gata sunteți, fetelor ?

— Gata suntem, răspunseră ele.

Atunci cea mare din surori bătu cu piciorul în pămînt, și deodată se deschise în două dușumeaua casei. Ele se coborîră prin acea deschizătură și merseră ce merseră, pînă ce ajunseră la o grădină gărduită cu zid de aramă.

Cînd fură să intre, fata cea mare bătu din picior iarăși și porțile de oțel ale grădinei se deschiseră. Intrînd, băiatul călcă pe rochia fetei celei mici.

Aceasta, întorcîndu-se repede, nu văzu pe nimeni și, chemîndu-și surorile, le zise :

— Surorilor, bănuiesc că s-a luat cineva după mine, că uite, simții că m-a călcat oarecine pe rochie.

Surorile se uitară în toate părțile și nevăzînd nici ele pe nimeni, îi răspunse :

— Nu fii așa bănuitoare, soro ; cine să fie aci, ori să se ia după noi. Nici pasăre măiastră nu poate răzbi pînă unde suntem noi acum. Ia vezi mai bine, să nu se fi apucat rochia ta de vreun mărăcine și,

cum ești tu de fricoasă, ți s-o fi părut că te-a călcat neștine pe rochie. Nu fi așa de ușurică !

Ea tăcu. Băiatul se ținea după dinsele.

Trecură printr-o pădure cu frunzele de argint, trecură prin alta cu foile de aur, trecură prin altă pădure cu frunzele numai diamanturi și pietre nestimate, cari sclipeau de-ți luau ochii, și ajunseră la un eleșteu mare.

În mijlocul aceluia eleșteu se ridica un dîmbuleț și pe dinsul niște palaturi cum nu mai văzuse el pînă atunci. Palaturile împăratului rămăseseră jos de tot pe lîngă acestea, care străluceau de la soare te puteai uita, dară la dinsele ba. Și așa de cu meșteșug erau făcute, încît cînd te urcai în ele ți se părea că te cobori, și cînd te dedeai jos din ele ți se părea că te urci.

Douăsprezece luntrișoare cu vîslași muiăți numai în fir de cel bun le așteptau la margine. Cum ajunseră, se puseră fiecare în cîte una și plecară. Argatul se puse în luntrea fetei celei mici.

Luntrile porniră și mergeau în rînd ca cocorii. Numai luntrea fetei celei mai mici rămînea mai în urmă. Vîslașul se mira cum de este mai grea decît altă dată și trăgea din răspuțeri la vîsle ca să ajungă pe celelalte.

Cum ieșiră la celălalt mal al eleșteului, se auzi o muzică care, vrînd, nevrînd, te făcea să dănțuiești. Fetele se repeziră ca fulgerul, intră în palat și se puseră pe joc cu flăcăii care le pîndiseră, și jucară și jucară pînă ce li se sparseră condurii.

Băiatul se ținu mereu după ele. Intrînd și el în palat, ce-i văzură ochii ? Cămara de joc mare și largă de abia puteai să-i zărești căpătiul. Ea era împodobită numai cu aur, cu pietre nestemate și cu flăcii de jur împrejur ce ardeau în niște sfeșnice de aur curat, mai mari decît omul. Păreții albi ca lap-

tele străluceau de-ți luau ochii, și cu dungi de aur, împodobite ca zamfiruri și rubinuri de licăreau ca focul.

Argatul se puse într-un colț și privea la toate minunile astea. Și avea și la ce privi, căci vedea acolo lucruri de cari nu-i mai văzuseră ochii. Dar unde fu pomana aia ca să stea la un loc ? Sărea și el tontoroiul de colo pînă colo, fără să vrea ; căci nu era chip să stea la un loc fără a sălta, cînd cînta muzica aia. Pînă și sfeșnicile și mesele și lăvițile din casă săltau.

Și nici pomeneală măcar nu este ca să-și închipuiască cineva frumusețea cîntărilor și a muzicii aceleia : organe, fluiere, chitări, alăute, buciume, ciumpoaie și alte multe d-alde astea cîntau într-o unire, de rămîneau marț cei mai buni muzicanți din lume.

D-apoi fetele¹ ? trăgeau cu foc la niște hori, bătuta, briul, ca la ușa cortului, de unul singur, pipărușul și cite jocuri toate, de puteai să-ți rupi bojocii jucînd.

Și jucară și jucară, pînă despre ziuă. Cînd, deodată, încetînd muzica de a mai cînta, ieși ca din pămînt o masă încărcată cu de toate bunătățile, și ce este pe lume, și ce nu este. Se puseră cu toții la masă și mîncară și se chefuiră oît le poftiră inima.

Argatul de la grădinărie ședea în colțul lui unde se așezase și privea, lăsîndu-i gura apă.

La masă le slujea niște arapi, îmbrăcați în niște haine foarte scump împodobite.

După ce se sculară de la masă, prinseră a se întoarce acasă.

Se întoarseră iarăși pe unde au fost venit. Băiatul se ținea după dînselē, ca dracul după călugăr.

¹ În textul de bază : *cintecelo*.

Cînd fură a trece prin grădina cu frunzele de argint, ce-i dăte argatului prin gînd, că numai rupse o rămurică dintr-un copaci.

Un freamăt puternic se făcu atunci în toată pădurea, ca de o furtună ce vine întăritată asupra copacilor ; și totuși nici o frunză măcar nu se mișcă din loc, ba nici măcar nu se clătină ca de o adiere de vînt barim.

Fetele răsăriră.

— Ce să fie asta, leiculiță ? ziseră.

— Ce să fie ? răspunse cea mai mare din surori. Iacă, păsărica ce-și are cuibul în turnul bisericii din palaturile tatălui nostru trebuie să fi trecut prin frunze : căci numai ea poate să răzbată pe aici.

Fetele trecură și ajunseră în palatul unde erau incuiate, tot pe unde ieșiseră.

A doua zi, argatul de la grădinărie, cînd dăte mănuchiurile de flori fetelor împăratului, ascunse cu meșteșug rămurica ruptă în mănuchiul fetei celei mici.

Domnița se miră cînd își priimi mănuchiul de flori, se uită cam cu milă la argat și nu-și putea da seamă cum de să ajungă acea rămurică între florile ce priimise.

A doua seară, iarăși așa o petrecură. Băiatul, iarăși pe furiș, se ținuse după dinsele, cu deosebire numai că rupse o rămurică din copacii cei cu frunzele de aur, pe care o puse iarăși între florile ce dăte a doua zi domniței celei mici.

Fata cea mai mare, iarăși, cu cuvinte liniștitoare, alină frica surorilor ei cînd se auzi freamătul ce se făcu în pădurea de unde argatul rupse rămurica.

Cînd a doua zi domnița cea mică priimi florile cu rămurica ascunsă între ele, îi dăte un fier ars prin inimă.

Ea căută vreme cu prilej și, prefăcându-se că vrea să se primble, ieși preste zi prin grădină și, întâlnind pe argat la o cotitură a grădinei, îl opri și-i zise :

— De unde ai avut tu rămurica ce mi-ai pus-o în mănuchiul de flori ?

— De unde o știe prea bine măria-ta.

— Care va să zică, tu te-ai ținut după noi, și știi unde mergem noi noaptea.

— Cam așa, măria-ta.

— Cum ai făcut de ai venit după noi de nici una dintre surori nu te-a văzut ?

— Pe furiș.

— Na o pungă de bani, și să nu scoți nici o vorbă despre primblarea noastră de noaptea.

— Eu nu-mi vînz tăcerea, măria-ta.

— Dacă voi auzi însă că ai crîcnit ceva, voi pune să-ți taie capul.

Zise ea vorbele astea aspre din gură, dară din inimă altceva cugeta. Ei i se părea că acest argat din ce în ce se face mai curățel.

A treia noapte cînd se duse după dîsele, tot pe furiș, rupse o ramură din pădurea cu copacii cei care aveau foile de diamant, și iarăși se făcu freamăt printre frunze, și iarăși surora cea mai mare alină frica surorilor celor mici cu cuvinte liniștitoare. Domnița însă cea mică, nu știu de ce, dară în inima ei se strecură o bucurie ascunsă.

În ziua următoare, cînd găsi rămurica de diamant în mănuchiul de flori, cătă cam pe subt ascuns la argat și-l găsi că nu se prea deosebește de fiii de domni și de împărați. Atît i se păru de drăgălaș.

Argatul și dînsul cătă asupra domniței cu ochi galeși, dară tot pe furiș, și o văzu că se tulburase oarecum, se făcu însă că nu pricepe nimic și-și cătă de treabă.

Surorile domniței deteră peste dîșii vorbind și riseră de dinsa și o luară cu cuvintele cam peste picior. Fata cea mică tăcu și înghiți rușinea. Nu se putea ea mira din destul cum a făcut argatul de le-a descoperit. Ei, vezi, îi intrase în cap că acest flăcău nu poate să fie om prost, deoarece dovedise lucruri ce nici măiestrele nu le știau.

Și apoi, adevărul vorbind, boiul lui cel falnic, chipul lui cel bine potrivit și blajin îl arăta cît de colo a nu fi de argat prost. Pe lîngă acestea, și înfățișarea, și totul într-însul avea pe vino-ncoace.

După ce intrară în casă fetele, domnița cea mică le spuse că argatul de la grădinărie știa tot ce fac ele noaptea. Atunci se adunară la sfat și plănuiră ca să-l facă și pe dînsul să-și piarză inima și simțirile, cum făcuseră și cu ceilalți tineri.

Flăcăiandrul însă se furișă și de astă dată de intră în camera fetelor, ca să asculte la sfatul lor.

Pare că-i spusese ariciul la ureche că are să se petreacă între ele ceva pentru dînsul.

Acum, după ce știa totul, dară totul ce trebuia să știe, se duse la dafinii lui și zise către cel trandafiriu :

„Dafine, Dafine !

Cu săpălugă de aur săpatu-te-am.

Cu năstrapă de aur udatu-te-am.

Cu ștergar de mătase ștersu-te-am.

Dă-mi minte și procopseală de fiu de domn și împărat.“

Ca și de la rînd, un boboc de floare încolți, crescă și se deschise o floare minunată. El luă floarea și o băgă în sîn. Odată căzură de pe fața lui arsăturile de soare și îi rămase chipul curat și luminat, ca și cînd atunci îl făcuse mă-sa. Simți că în creierii lui se petrece un ce de care nu-și putea da seama.

Dară văzu că începe a judeca altfel de cum judeca el pînă acum. Pasămite se ascuțise la minte. Și totdeodată se pomeni îmbrăcat cu niște haine ca ale fiilor de împărați și de domni.

Atunci se duse la împăratul și ceru și dînsul să-i păzească fetele, într-o noapte.

Împăratului i se făcu milă de tinerețele lui și-l sfătui să-și caute mai bine de treabă, decît să se răpuie. El stărui. Împăratul priimi. Acesta nici că bănuia măcar a fi argatul de la grădinărie ; așa de mult se schimbase.

Cînd îl arătă fetelor și le spuse împăratul ce voiește, nici ele, vezi, nu-l cunoscuseră. Numai cea mică, fiind cu cuiul la inimă, îl cunoscuseră și începu a țînji de dragoste.

Noaptea următoare, cînd plecară ele la joc, îl luară și pe dînsul. El știa ce i se pregătește, dară se feri ca de oala mălaiului să nu dea în clapcă.

Ajunseră la palatul vrăjit, jucară pînă despre ziuă, apoi se puseră la masă. I se aduse și lui băutura din care băuse toți cari veniseră înaintea lui, băutură care trebuia să-l facă a-și pierde mințile și simțirea, băutură care să-l piarză și pe dînsul ca pe ceilalți.

Atunci unde își întoarse niște ochi lăcrămoși și plini de focul dragostei ce-l mistuia, și zise cu grai duios domniței celei mici :

— Vei tu ? iacă eu mă pierz pentru dragostea ta, dacă ai așa inimă de gheață.

— Nu ; n-am inimă de gheață ; focul dragostei tale mi-a încălzit-o, răspunse ea. Nu bea. Mai bine voi să fiu grădinăreasă cu tine, decît fată de împărat.

Cum auzi așa, el aruncă băutura la spate, și mai apropiindu-se de dînsa, îi mai zise :

— Să nu-ți fie teamă, măria-ta, că grădinăreasă nu ai să fii o dată cu capul.

Toți cei de față auziră vorbele lor. Puterea farmecului se zdrobi și toți cu totul se pomeniră în palaturile împăratului. Palatul cel fermecat pieri ca o nălucă, ca și cum n-ar fi mai fost pe lumea asta.

Cînd îi văzură împăratul, încremeni de uimire cu amîndouă mîinile pe barbă. Flăcăul, fostul argat la grădinărie, îi povesti toată șiritenia nopților. Împăratul dete pe fata cea mică după flăcăiandrul cel frumos și drăgăstos. Apoi se înfățișară și celelalte fete cu cîte unul din fiii de împărați și de domni pe care și-l alesese. Împăratul se înduplecă și le dete pe fiecare la casa lor. Și se făcu o bucurie mare în toate părțile, care bucurie de ar fi o sută de guri, nu una ca a mea, n-ar putea-o spune.

Înainte de a se cununa, fata cea mică întrebă pe logodnicul ei cu ce putere făcu el de le descoperi ascunsurile faptelor lor și legătura farmecului ce le țineau înlănțuite. El spuse. Iară ea, ca să nu fie bărbatu-său mai presus decît ea, ci să fie dopotrivă om ca toți oamenii, se duse de tăie dafinii și-i băgă în foc.

Apoi se cununară și trăiră o viață fericită, cum se trăiește pe lumea noastră asta bălțata, pînă ce se istoviră toți cu totul, în adînci bătrînețe.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

Povestit d-un june transilvănean, student
în București, în anul 1868.

LBR

CIOBANAȘUL CEL ISTET SAU ȚURLOAIELE BLENDEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Amindoi erau oameni de treabă și frumoși. Ei se iubeau, nevoie mare ! Dară erau tot mîhniți și amăriți că nu făceau copii. Toate leacurile ce luase împărăteasa de pe la vraci și vrăjitoare nu-i folosise întru nimic.

Împăratul și împărăteasa se puseră pe post și pe rugăciune, cu gînd ca doară îi va asculta Dumnezeu și le va da și lor un copil. După trecere de cîteva zile, într-una din seri, cînd petrecură ei o parte din noapte rugîndu-se mai fierbinte, se culcară și mai tîrziu. Cum puse capul pe perină, adormiră îndată, parcă-i lovise cineva cu muchea în cap. Nu trecu mult și împărăteasa dete un țipăt, răsărind din somn.

— Da' ce ai, draga mea împărăteasă — zise împăratul — de țiți așa de grozav ?

— Ce să am, mărite împărate, iacă am văzut un vis frumos și minunat. Ascultă, că voi să ți-l povestesc :

Se făcea că eram într-o grădină, frumoasă, frumoasă, cum n-am mai văzut. Erau niște pomi înalți, stufoși și bine potriviți de părea că erau scriși, și așezați în trîmbă pe drumul pe care mergeam. În dreapta și în stînga era o pădure tot cu de astfel de

pomi de îți plăcea să-i privești. Tot mergînd și minunîndu-mă, m-am pomenit către mijlocul grădinei. Aici era, ce să-ți spui? frumusețea de pe lume. Niște cărări sucite și cotite, acoperite cu un fel de iarbă mărunțică, de părea că erau niște covoare așternute.

Din loc în loc și mai cît colea, se făcea că erau așezate niște stufişuri, unele rotunde și cu flori, altele lunguiete și cu pomişori, iară altele făcute ca niște ascunzători. Flori cu fel de fel de fețe și cu un miros de te îmbăta. Mă rătăcisem căscînd gura în toate părțile, uitîndu-mă la poamele cu care erau încărcăți pomii și ascultînd la miile de păsărele ce cîntau pe rămurele și fără a se sfii de mine.

Mai către mijlocul grădinei se făcea că era o fin-tină de marmură albă ca laptele, și apa curgea pe de o sută de părți, limpede ca vioara și rece ca gheața.

Tot umblind încoa și încolo, nesăturîndu-mă de privirea florilor și de miros, auz un glas ca de privighetoare care tot zicea: „cine m-o mînca, rămîne grea!” Stau în loc, caut să văz de unde vine glasul, și mi se părea că iese din mijlocul unui stufuleț de pomişori, mai frumoși decît ceilalți pe care îi văzusem pînă aci. Mă iau și eu după glas ș-o plec într-acolo. Cînd, ce să vezi? stufulețul se făcea că era înconjurat de niște iarbă verde, subțirică și naltă de-mi venea pînă mai sus de genuchi: firicelu de iarbă și floricea; astfel încît nu te îndurai să calci peste ele. Și cînd adia vîntul, se culcau și se ridicau de părea că sunt niște valuri de apă. Eu, piș, piș, binișor, mă feream să nu stric a frumusețe de iarbă și flori, și ajung pînă la stufuleț. Acolo, în mijlocul unor pomişori, era unul ceva mai nălticel, pare că de dinadins era făcut așa, ca să-l văză oricine o trece. Pe ramurile lui sta niște mărișoare mici și p-o parte rumene, de părea că erau prăjite. Stau și ascult

Ele se făcea că mie îmi vorbeau, căci nu mai încetau de a tot zice : „cine m-o mânca, rămîne grea“.

Eu n-am mai putut să mă opresc. Mă întinz peste ceilalți pomișori, iau un merișor d-alea, îl bag în gură să-l mănînc, dară, cînd să mă întorc, dau într-un ghimpe. Așa de m-a săgetat pustiul de ghimpe, încît am țipat și m-am deșteptat.

— Frumos vis ai visat, zise împăratul ; dar și tare ai țipat, încît m-am speriat.

Nu trecu mult după asta și împărăteasa simți că a fost luat în pîntece. După nouă luni, născu o fată ca o zîină. Bucuria și veseliile ținură la curtea împărătească mai multe zile. Fata de ce creștea, d-aia se făcea mai frumoasă. Împăratul și împărăteasa se uita la dînsa ca la soare.

După ce mai crescui, se văzu că fata este isteată și cu minte. Îi plăcea să iasă pe cîmp să se joace, să adune floricele, să alerge după fluturei și să se scalde în pîrîiașul ce curgea pe la spatele grădinei împărătești și care era limpede ca lacrima.

Dădaca băgase de seamă că fetei, pe lîngă alelalte, îi plăcea să asculte și la viersul ce scotea din fluier un ciobănaș care avea cîteva miele și le păștea dincolo de pîrîiaș. Într-una din zile fata împăratului merse cu dădacă-sa la cîmp și, neauzind fluierul, crezu că sunt singure, se dezbrăcă și se scaldă. Ciobănașul dormea la rădăcina unui copaci și mielele se rătăciseră pe cîmpie. Cînd, un țințar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă. Deșteptîndu-se el, iacă fata împăratului că ieșea din apă. Rămase uimit de ceea ce văzu.

După ce se duse fata împăratului cu dădacă-sa, își căută și el mielele și se duse și el într-ale sale.

Pînă aci, cîntase el nu cîntase ; dară după asta își puse și el puterile și zicea din fluier niște doine de te adormea.

Văzînd dădaca că fetei îi plăcea prea mult să asculte la fluier, nu zise nimănui nimic, dară se feri de a mai veni cu fata pe acolo.

Ciobănașul, un flăcăiandru chipeș și tras ca pînă, dacă văzu că nu mai vine fata pe acolo, își luă și el lumea în cap, și se duse în altă parte, la un oraș, de se băgă argat la vite.

Împăratul și împărăteasa se topea după fata lor, văzînd-o că de ce merge se face mai frumoasă și mai cu minte.

Cînd ajunse de măritat, împăratul zise împărătesei :

— Împărăteasa mea iubită, fata noastră s-a făcut mare ; acum să-i căutăm un bărbat dintre fiii de împărați, tot așa de frumos și de cu minte ca și dînsa.

— Fata noastră va lua de bărbat pe acela — zise împărăteasa — care îi va ghici semnele ce are pe trup ; altfel nu o mărit, Doamne ferește.

Împăratul ascultă de vorbele împărătesei și dete sfară în țară și pe la toate împărățiile, precum ca să se știe că oricine va ghici semnele ce are fata împăratului pe trup, aceuia i-o va da de soție.

Cînd se auzi de astă hotărîre împărătească, se făcu mare vîlvă între împărați și oamenii locului, și toți cu totul se sculară să meargă la curtea împărătească să-și cerce norocul.

Iar dacă auzi și ciobănașul, își ceru simbria de la stăpînu-său, își mai vîndu și ce bruma de țoale mai avea, își cumpără un cal de atît pe cît îi ajunsese bani și haine de primeneală, își luă ceva merinde și plecă și el.

Cum se văzu la cîmp, descălecă și, cu ochii înmuiați în lacrimi, făcu o rugăciune la Dumnezeu să-i fie de ajutor în călătorie și să izbîndească, apoi încălecă din nou și porni cu voie bună.

Și așa, aide, aide, merse pînă înseră și se puse a se odihni. Cînd, ce să vezi d-ta ? unde venea o ceată de fii de împărați și de boieri mari, îmbrăcați numai în fir și pe niște armăsari de mîncau foc. Se părea că nu-i mai încape locul. El, biet, se dete mai la o parte. Mai văzuse el cai buni, înșelați și înfrînați frumos ; mai văzuse și fii tineri de boieri îmbrăcați cu haine scumpe, auzise că unii dintr-înșii sunt limbuți, dez-mierdați, luători în ris și înfumurați, de nu le ajunge cineva cu strămurarea la nas, dar ca și aceștia, ba, ba, ba !

Trase și ei aci spre a mîneca peste noapte. Puseră deci de le făcu un foc mare de părea că au să frigă un bou, se puseră pe lingă dînsul și, după ce cinară, începură a vorbi verzi și uscate ; mai multe rele decît bune. Nu le scăpase nimic pe lume de care să nu se alege. Stau tolăniți pe niște rogojini pe d-supra cărora erau așternute niște velințe lucrute cu meșteșug.

Noaptea era frumoasă. Pic de nour nu se vedea. Din cînd în cînd greierii și prigoriile te făceau să-ți mai aduci aminte că trăiești pe lume. Un vînticel adia, încît de abia îl simțeai că vine să-ți mîngîie obrazii. Ciobanul se făcuse mititel lingă un mărăcine înflorit, pe lingă care păștea calul său, și se pusese pe gînduri. Se uita pe cer la drumul robilor, vedea cum se mișca carul, fata care duce apa în doniți pe cobilițe. Se mira de razele ce ieșea din luceafăr, și căuta cu mare dorință să cunoască care din candelile atîrnate în cer ar fi aceea a fetei împăratului ca să se închine la ea.

Pe cînd era cufundat în gîndire, fiii de împărați și de boieri băgară de seamă că mai era cineva. **Îl** întrebară și aflară că merge și el la cetatea împără-tească unde mergeau și ei. Și fiindcă văzură că el

nu le da pricină de vorbă, începură ei să-i vorbească și să-l cam ia peste picior.

— Iată, zise unul din ei, încă un pețitor pentru fata cea frumoasă a împăratului.

— Țsta negreșit că are să-i ghicească semnele, zise altul.

— Da bine are să șază fetei împăratului cu ăst Făt-frumos, grăi un al treilea.

Ciobanul tăcea și înghițea ; asculta și el la vorbele lor cele nesărate și necumpătate.

Dacă văzură și văzură că el nu răspunde nici un cuvânt, merșeră la dînsul și între altele îi ziseră :

— Atîți fii de domni și de împărați au fost și nimeni n-au putut ghici semnele fetei împăratului, și tocmai dumneata, prietene, o să te găsești mai firoscoș ?

— Omul este dator să-și cerce norocul o dată, de două, mult de trei ori — zise ciobanul — și acela care face așa este om cu minte. Cel ce însă umblă mereu cercînd, este un nesăbuit căruia trebuie să-i lipsească vreo doagă. Eu nu aduc nimănui nici o supărare. Nu mă încumet iarăși că o să ghicesc ceva. Dar-ar Dumnezeu însă să apuce unul din dumneavoastră o așa bucățică bună, fiindcă vi se cuvine.

Feciorii de boieri nu putură mistui vorbele ciobănașului. Își puseră în gînd să i-o coacă și se culcară.

A doua zi ciobănașul se sculă de dimineață, își spală fața la o fîntînă, își făcu rugăciunea, încălecă pe mîrtoaga lui și *trei, trei*, mergea singur. Feciorii de boieri și de împărați se sculară tîrziu, se mai zbeguiră și apoi plecară și ei ; îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură. Și de astă dată se alegară de dînsul și-i cătau cearta cu lumînarea. Ciobănașul tăcu din gură și își căută de drum. El știa că cine tace, merge în pace.

Seara feciorii de împărați și de domni maseră în marginea unei păduri. Când, tocmai tirziu hei ! ajunse și ciobănașul, ostenit ca vai de el ; se puse și el la o parte, făcu un focșor, îngriji de cal, apoi cină și se culcă. Feciorii de boieri, neastîmpărați cum erau, voră să-și rîză de el. Așteptară pînă adormi ciobănașul, mai ațîțară focul, îi luară pălăria și i-o aruncară pe foc. Iar unul din ei, deșteptîndu-l, îi zise :

— Hei, prietene, ți-a căzut bleanda ¹ pe foc, scoală-te de o ia, că se arde.

— Las-o să arză, răspunse el, și-și cătă de somn.

După ce se culcară și boierii, carii rîseră pînă se tînură cu mîinile de inimă, adormiră și ei.

Ciobănașul se sculă și el, le ia toate armele, sulite, săgeți, arcuri, paloșe, și le puse pe foc. După ce se arseră de rămaseră numai fiarele, și acestea se făcuseră roșii, fiind încinse de foc, îi sculă, pe cînd el răscolea jaratecul cu o țandără de lemn, zicîndu-le :

— Ia sculați, boieri, de vedeți țurloaietele blendei.

Cînd se sculară boierii și văzură atîtea fiare arse, nu le venea a crede ochilor. Se duseră să-și ia armele de unde le agățaseră, dară, ia-le de unde nu e.

Văzură în cele din urmă că sunt păcăliți, se cătrăniră de mînie, însă înghițiră gălușca.

Ciobănașul era gata de plecare, fiindcă tocmai se îngîna ziua cu noaptea, încălecă și o luă la sănătoasă; vezi că se cam și temea să nu pață ceva din mîna boierilor.

Boierii iarăși îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură, bătîndu-și joc de dînsul, cînd erau pînă dreptul lui. Seara iarăși tirziu sosi și ciobănașul la locul unde se așezaseră ei să conăcească.

Cum ajunse, se trase la o parte ca și în ziua trecută, îngriji de cal, apoi cină și se culcă.

¹ *Bleandă* — sperietoare de păsări, momie.

Locul unde maseră ei noaptea aceasta era aproape de o lăcoviște nomoloasă. Boierii, cum văzură că ciobănașul a adormit, îi luară calul și îl înnomoliră în lăcoviște.

Apoi, deșteptându-l, îi ziseră :

— Hei, prietene, scoală că ți s-a înnomolit mîrtoaga și nu mai poate ieși.

Ciobănașul știa că-și priponise calul bine ; înțelese că trebuie să fie vreo drăcie aci la mijloc, și răspunse :

— Cine dracul a pus-o să se înnomolească ? las-o că va ieși ea de va voi.

Riseră și de astă dată boierii cu lacrimi, apoi se culcară.

După ce adormiră, se scoală și ciobănașul, le ia armăsarii, le jupoaie pieile picioarelor de la copite în sus și le leagă cu tei ceva mai sus de genuchi, le pune cîte un proțap în gură ca să stea cu dinții rînjiți, și îi băgă în nomol pe lîngă calul lui. Apoi se duse să deștepte pe fiii de boieri :

— Sculați, boieri, de vedeți minune : armăsarii dv. văzînd mîrtoaga mea înnomolită în lăcoviște, și-a sumes nădragii și s-au dus ca s-o scoată din noroi. Pentru aceasta rîd, rîd, uite, de să se prăpădească.

Cînd auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăși vrun renghi — și de unde să nu fie așa — se sculară, și cînd văzură cum i-a poticălit¹ ciobănașul, se luară cu mîinile de păr.

N-avură ce zice. Cu toate astea, unul din ei, care era și mai semeț, se otărî să se ție de capul ciobănașului, să nu-l lase să se sfințească.

Ciobănașul însă își scoase calul din nomol și, în învălmășeală, se strecură binișor, și pe ici ți-e drumul ;

¹ A poticăli — a amăgi, a păcăli.

plecă și îi lăsă cu buzele umflate, cu brațele încrucișate și fluierînd a pagubă.

Boierul cel semeț și nerușinat se luă după dînsul, îl ajunse, și tot cu șosele cu momenele îmbla pe lingă el. După ce sosi la cetatea împărătească, ciobanul se înfățișe și el la împăratul ca să ghicească semnele fetei ; dară boierul nu se dezlipea de lingă dînsul, nici cît ai da în cremene.

Împăratul dacă văzu pe cioban, dichisit, spălătel, cu Țoalele curate pe dînsul și cu mustăcioara mijindă, îi plăcu și lui ; mai ales că era și mîndru și sta înfipt înaintea lui și cu coraj, îl priimi deci să vie să ghicească.

Înfățișîndu-se înaintea sfatului împărătesc, unde se afla și împăratul cu împărăteasa și cu fata lor, el, după ce își aruncă ochii ca un șarpe la fată, zise :

— Preamărite împărate și împărăteasă, fata mărilor voastre are soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în cei doi umeri.

— Așa eram să zic și eu, răspunse de la spatele ciobanului boierul cel nerușinat.

Toată lumea rămase uimită cînd auzi semnele ce spusese ciobanul și mărturisirea împăratului că așa este ; de unde pînă aci se auziră, zicîndu-se de unii alții :

— Ba, că fata ar fi cocoșată.

— Ba, că ar fi schioapă.

— Ba, că ar avea vrun semn de măslină, cireasă, coarnă ori de alte poame pe care împărăteasa, fiind grea cu fata, ar fi poftit la vreuna dintr-însele, și că ar fi furat-o spre a-și potoli pofta. Că, după ce ar fi mîncat poama, în locul unde a pus mîna mai întîi pe trupul ei, în același loc s-a făcut semnul poamei pe trupul fetei. Că acel semn ar fi în cutare ori în cutare loc.

Unii, ba, că una. Alții, ba, că alta.

Împăratul și împărăteasa se afla într-o mare încurcătură. Nu știa pe care să aleagă din doi. Unii din sfatul împărăției zicea să aleagă pe fiul de boier mare, fiindcă el zisese că tocmai, așa era să spuie și el. Alții zicea să aleagă pe cioban, fiindcă el ghicise cel întâi semnele fetei. Împăratul lăsa ca să-și aleagă fata pe cine va voi, mâine de dimineață, tot de față cu sfatul. Lăsa adecă fetei timpul să se gîndească pînă a doua zi.

Pînă atunci, împăratul porunci să-i omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri mari și să-i găzduiască în palaturile împărătești. Le pregătiră o cămară cu două paturi în care să mîie peste noapte.

Pînă a nu însera, ciobanul se furișe de fiul de boier și se duse de-și cumpără niște floricele-boabe.

Intorcîndu-se, îl întreabă fiul de boier :

— Dară unde fuseși, prietene ?

— Mă dusei de-mi cumpărai un cuțitaș, răspunse el.

— Ce să faci cu el ?

— Îmi trebuie.

Cum auzi așa fiul de boier, se duse de-și cumpără și el un cuțitaș.

După ce se întoarse, cina fiind gata, se puseră de cînară, apoi meraseră să se culce.

Cămara în care intrară era așa de mîndru împodobită, încît bietul cioban se mira cum o să calce el pe velințele și scoarțele alea scumpele ce erau așternute pe jos. El se ciudi și mai mult cînd văzu pe fiul de boier mare că intră și calcă fără milă peste dînsule, ca și cum ar fi fost cine știe ce zdrențe.

Păreții erau albi ca laptele și cu niște vârgi de aur. La ferestre erau niște perdele de mătase d-ăia bună și groasă, întinse pe niște drugi de aur. Pe

lingă păreți, niște lavițe și o masă de lemn mirositor, lucrate cu meșteșug.

Paturile erau de o parte și de alta ale cămării și cu un fel de oranist *dasupra*, numai de mătăsărie d-aia buna, înmuiate în fir, așezate pe patru stâlpi lucrați ca melcul și cu niște dungi de aur. Așternutul era de niște pînză albă ca zăpada și subțire de s-o spargi cu limba. Perina de cap era îmbrăcată cu pînză de borangic de cea mai aleasă.

Ciobanul intră cu sfială. Abia călca, ca să nu strice velințele. Se puse binișor în pat ca să nu se mototolească albiturile. Iară fiul de boier, cum intră, se aruncă pe un pat, parc-ar fi fost la dînsul acasă, și se tolăni.

După ce se stinse lumina, ciobanul începu a ronțai la floricele prin întunec. Cum auzi feciorul de boier, întrebă din patul său :

— Da' ce faci tu acolo, prietene ?

— Iacă, ce să fac ; mi-am tăiat nasul și îl mănînc, pentru aceea mi-am cumpărat cuțitașul.

Indată și feciorul de boier își scoase cuțitașul, își tăie nasul, și începu a ronțai și el, crezînd că asta trebuie să fie ceva. Nu-i veni lui să creadă că o asemenea faptă n-o să însemneze vreo izbîndă la norocul pe care nădăjduia să puie mîna.

Il durea de durut ; dară răbda în piele ca un drac, pînă o vedea cum o s-o scoată la cale.

Mai tîrziu iară aude pe cioban ronțîind.

— Dară ce mai faci tu acolo, prietene ?

— Ce să fac ? Iacă mi-am tăiat urechile și le mănînc.

Indată și le tăie și feciorul de boier și începu a ronțai și dînsul, ca să nu rămîie mai pe jos decît ciobanul.

Toată noaptea nu s-a putut odihni de durere. Se zvîrcolea ca lipitoarea cînd îi dai sare. Dară îi era rușine să țipe ori să geamă.

Ciobanul adormi și trase un pui de somn pînă a doua zi, de să se ducă vestea.

Cînd se sculară, fură poftiți înaintea sfatului împărătesc ca să-și aleagă fata un mire ; cînd cîlo, ce să vază ? Feciorul de boier slut, ciont și plin de sînge ca un stîrv, pe care îl deteră afară ca pe un marțafoi și becisnic.

Apoi porunci să schimbe hainele ciobanului, și îl luă de-l duse la biserică, unde îl cunună cu fata. Să lăsăm că veseliile ținură multă vreme ; dară băgînd de seamă împăratul că ginere-său nu e prost, ci că din ce în ce iscusința lui se ascute, îl puse să judece cîteva pricini din cele mai grele. Ginerele împăratului era din firea lui om drept, blînd și cu frica lui Dumnezeu. Sfatul împărăției rămase cu gura căscată cînd auzi hotărîrile cele drepte ce dase el. Atunci împăratul, mîndru că i-a trimis Dumnezeu un așa ginere ager la minte, se coborî de pe scaunul împărăției, fiindcă era și bătrîn, și puse pe ginere-său împărat în locul lui, care, de va fi trăind, împărătește și azi.

Iară eu :

'Ncălecai p-un mărăcine,

Să m-asculte orișicine.

Povestit de tata. Publicat pentru întîia oară
în *Legende sau basmele românilor*, partea a
II-a, fascicula II, 1876.

LBR

CEI TREI FRAȚI ÎMPĂRAȚI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un biet om sărac. El avea femeie și trei copilași. Lucra bietul om de da pe brînci, zi și noapte, orice și pe unde găsea, și două în tei nu putea lega și el. Bieții copilași erau mai mult flămînzi decît sătui.

Intr-o dimineață, plecînd la pădure ca să aducă ceva uscăturile pentru casă, văzu într-un copaci un cuib de pasăre, cum nu mai văzuse el pînă atunci. Se miră nițel, apoi parcă-i da cineva ghes, vru să știe ca ce fel de pasăre să fie aceea ce se adăpostea în astfel de cuib. Își lepădă calevrii¹, își scuipe în palme și se agăță de copaci ca să se urce în el. Încet, încet, el se sui pînă la cuib, se uită într-însul; pasărea nu era; cînd, ce să vază? un ou ca de găină. Așa de frumos era oul și lucios, lucios, încît parcă-i era milă să puie mîna pe dînsul. În cele din urmă, îl luă și-l băgă în sîn. După ce se dete jos, culese cîteva uscături, făcu o sarcină mică, o luă la spinare și plecă cu dînsa acasă.

Copiii, cînd văzură oul, săreau de bucurie. Se miră și femeia lui, căci nici ea nu mai văzuse un

¹ *Calevri* — pantofi groși, rezistenți.

astfel de ou. Nu știau cum să umble mai binișor cu dînsul, ca să nu-l scape jos să se spargă. Unul zicea ca să-l coacă în spuză și să mănînce toți dintr-însul, altul zicea ca să-l fiarbă ; altul zicea ca să-l păstreze.

Muncitorul însă zise că mai bine ar fi să se ducă cu el în tîrg să-l dea pe bani, că tot și-a pierdut el ziua de muncă, și cu ce va prinde pe dînsul să ia nițel mălai.

Toți găsiră cu cale că așa este mai bine să facă.

Se duse deci cu oul în tîrg. Se așeză și bietul muncitor în rînd cu femeile ce vindeau ouă.

Umblau oamenii de colo pînă colo și cumpărau mereu la ouă, dară la el nici unul nu venea. Se mira cum de nu-l întreabă și pe dînsul nimenea de oul lui. În cele mai de pe urmă, iacă un neguțător chiabur că vine și la dînsul.

— De vînzare ai oul ăsta, prietene ? îi zise.

— De vînzare, jupîne.

— Ce cei pe dînsul ?

— Păi, ce-i vrea să-mi dai, jupîne.

— Să-ți dau o pungă de bani.

— Ia lasă, jupîne, nu-ți mai bate joc de mine, zise el și se uită în altă parte, crezînd că rîde de el pentru că venise la tîrg numai cu un ou.

— Ba nici rîs, nici nimic, începu a zice neguțătorul cel chiabur. Iată două pungi, nu crez să-ți dea altul mai mult.

Și scoase pungile cu bani, i le puse în mîină, luă oul și plecă.

Bietul om rămase înlemnit în loc, uitîndu-se după neguțător cum se ducea. Nici că-i venea măcar să creadă ochilor. Și apoi unde se mai auzise ca un ou să se vînză cu două pungi de bani.

Cînd se deșteptă din zăpăceala lui, pipăi pungile să vază, nu e vrîm vis ; apoi vru să alerge după neguțător să-l întrebe de n-a făcut vro greșală.

Dară ia pe neguțător de unde nu e. El își căutase de drum, vesel că cumpărase așa ou.

Daca văzu și văzu, deschise și el pungile, se uită în ele, dară odată îl luară de ochi banii ce era acolo. Apoi le strînse la loc, le băgă în sîn și plecă să-și cumpere merinde. Umplu un sac cu de cele de trebuință și o luă către casă. Se tot temea și se tot uita în toate părțile să nu care cumva să vie cineva să-i ia pungile.

Cînd ajunse acasă, trînti sacul jos și zise :

— Iată nevastă, ce minune făcui eu cu oul ăla poznaș ; vezi tu ?

— Văz. Dar ce e în sacul ăla marele ?

— Ei ! dară ce nu e, aia întreabă-mă : mălai, fasole, pastramă, pește sărat, ceapă, ardei, usturoi.

— Și unde le duci ?

— Ia auzi : unde le duc ! acasă, fă, ție și copiilor ; unde să le duc ?

— Ce vorbești, bărbate, ori ai căpiat astăzi ? Vezi, mă, că ți le-o fi dat cineva să le duci aiurea și tu, știind lipsa de acasă, t-ei fi rătăcit cu ele încoace. Cînd ai mai făcut tu astă comedie să vii acasă cu merinde cît munca ta pe zece zile ?

— Păi bine, fa, nevastă, nu-ți spusei că comedia asta o făcu oul ăla poznaș, de-l găsii eu azi în pădure ?

— Ce spui, bărbate ? atît a făcut oul ăla, cît ai dat tu pe toate astea ?

— Hei ! dară cînd ăi mai vedea și p-astea, să vedem ce o să mai zici !

Atunci scoase pungile și răsturnă banii în pat.

Femeia rămase înmărmurită cu ochii țintă la bani.

Copiii carii pînă atunci răscolea prin sac și înhăța cu dinții cînd din una, cînd din alta, cum auzia zornăitul banilor, alergau de la sac la bani și de la

bani la sac. Ei nu se puteau sătura văzînd atîta belșug în casa lor.

— Bărbate — mai zise femeia — dară asta nu e lucru curat. Atîția bani pentru un ou de găină!

Și pipăia banii să vază, nu care cumva sunt niscai fermece, ori altceva?

— De găină, de negăină, uite, l-am vîndut cu două pungi de bani, cum îi vezi cu ochii verzi. Apoi ori că el a făcut atîta, ori că negustorul la care l-am vîndut n-a fost om curat, eu nu știu. Atîta știu numai că trebuie să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să vedem și noi o dată cu ochii ce este belșug în casa noastră. Acum vezi de rostește de masă, să mîncăm și să ne veselim.

Așa și făcură. Toată ziua într-o veselie o duseră.

A doua zi, se sculă de dimineată, se găti și plecă la muncă. Nu știu însă cum făcu el, nu știu cum dresе, că se pomeni iarăși în pădure. Nici el nu știa cum venise acolo; știa numai că el la muncă plecase.

Dacă văzu așa, cătă copaciul, se sui în el și mai găsi un ou.

Se duse cu el în tîrg și mai luă încă două pungi cu bani, tot de la acel negustor.

Pasămite oule astea erau de diamant, care făceau de zece ori atît cît îi da lui pe ele negustorul.

El însă era bun bucuros că lua și atît, căci scăpă de sărăcie el și cu toți ai lui.

Cumpără de astă dată haine pentru copii, căci erau goi. Mai luă niște unelte și dichisuri de ale lui pentru muncă și pentru casă, căci nu credea că o să fie în toate zilele Paște, să tot găsească la ouă d-astea scumpele.

Cîteva zile d-a rîndul se mai duse el în pădure și tot găsea cîte un ou. Se făcu însă mai năzuros în

tîrg, ţinu mai la preţ şi cu mirare văzu că scoate cîte patru pungi de bani în loc de două.

Apoi dacă văzu el că aşa merge treaba, îşi făcu o căscioară, îşi mai îndulci şi el traiul şi-şi dete copiii la dascăl ca să înveţe carte.

Într-una din zile, ducîndu-se mai de dimineată să-şi ia merticul, dete peste paserea ale cui ouă le lua el. Sta pe cuib. Aşa frumuseţe de pasere nu mai văzuse, nici mai auzise. Îndată îi trăsni prin cap că ar fi bine să o aducă acasă la dînsul. O şi luă bi-nişor şi cu mare bucurie aduse la bordeiul lui pe stăpîna ouălor.

Apoi, ducîndu-se în tîrg, porunci o colivie frumoaşă şi foarte mare, în care colivie îşi aşeză găina şi o îngrijea ca pe copiii lui.

Cu chipul acesta scăpă şi de drumul de toate zilele prin pădure şi de suitul în copaci.

Găina îi oua în toate zilele cîte un ou, în colivie.

Imbogăţindu-se el, goni sărăcia din satul lui. Făcea bine la tot satul. Ajuta pe orice nevoiaş, cumpăra vaci la toate văduvele, ocrotea pe toţi copiii sărmani.

Omul este nesăţios. Cu cît are, tot ar vrea să mai aibă. Muncitorul, după ce văzu că are destul, începu a face negoţ. Şi fiindcă negoţul, cînd merge bine, de firea lui este să se întinză ca pecingenea, dete ghes muncitorului să călătorească prin ţări străine după negoţ.

Porni dară într-o călătorie foarte depărtată peste mări şi ţări.

Într-o zi, cînd lipsea şi nevasta lui d-acasă, copiii intrară în colivie ca să se joace cu găina. Jucîndu-se ei acolo, unul din ei ridică aripa găinei şi vede că este ceva scris acolo :

— Să te văz, nene — zise cel mijlociu către cel mai mare din frați — poți tu să citești ce zice aici ?

— Ba nici boabă, răspunse el. Astea parcă nu sunt slove de care ne arată dascălul.

— Să mergem să chemăm pe dascăl, să ne spuie el ce zic acele slove, zise cel mai mic din frați.

— Bine zici tu, răspunseră amîndoi frații mai mari, să mergem, să mergem.

Și într-un suflet ajunseră la dascăl, îi spuseră și-l rugară să vie să citească, ca să știe și ei ce zice acele slove de sub aripa găinei, pe care o păstrează în colivie tat-al lor.

Dascălul deocamdată nu voi să crează ceea ce-i spuneau copiii ; dară după ce-l încredințară, se hotărî să vie într-o doară, mai mult de hațîrul lor, decît pentru vro ispravă.

Cînd văzu acele slove și le citi, dascălul rămase înmărmurit și, întrîndu-i gărgăunii în cap, îi și puse gînd rău găinei. Copiilor însă le zise că acelea ce li se păreau a fi slove era un fleac și că nu însemna nimic.

Ce făcu dascălul, ce dresе, se dete pe lîngă muma copiilor și, cu șoșele, cu momеle, îi intră pe sub piele și se înădi cu dînsa.

Biata femeie, slabă ca toate femeile, se planisi dascălului.

Intr-una din zile, după ce își scoaseră ochii, dascălul uitîndu-se la ea cu ochi galeși și cu giugiuleli, îi zise :

— Ce mult aș pofti să mănînc o pasăre cu tine la masă.

— Mîine e sărbătoare — răspunse femeia — voi trimite să cumpere o pasăre bună și grasă și o voi găti după pofta inimioarei dumitale.

— Dacă ar fi vorba despre pasări de care se găsesc la toată lumea, nu ți-aș fi mai spus dumitale, căci am și eu destule în curte, slavă Domnului!

Dascălul bătea șeaua să priceapă iapa. Femeii îi dete un fier ars prin inimă.

— E, apoi ce fel de pasăre ai voi dumneata? îl întreabă femeia.

— Ceva așa, deosebit, răspunse dascălul. Și ca să nu mai ocolim, ți-o spune românește, pe șleau: am poftă să-ți măninc friptă găina aia a ta din colivie.

— Vai de mine, dascăle; dară cum aș face eu una ca asta? Ce va zice bărbatu-meu cînd s-o întoarce?

— Orice va zice, iaca, tu să-i spui că a murit. Și apoi nu pricep la ce să mai ții o găină care și așa e destul de bătrînă și care peste curînd negreșit că tot are să moară.

— Orișicum, dascăle, tot nu-mi vine să fac una ca asta, ca să nu se amărască bărbatu-meu.

— Atîta trecere n-am și eu la dumneata? mai zise dascălul. Asta îmi dovedește că nu mă iubești. Îmi pare rău că am îndrăgit cu atîta foc pe o nesimțitoare. Eu pentru dragostea ta aș fi dat prin foc și prin apă, ca să-ți fac voile, și tu pentru mine atîta lucru să nu faci. Să știi dară că de azi încolo n-ai să mă mai vezi; mă duc să mă înec.

Biata muiere începu a simți și ea de dînsul, apoi, de frică ca să nu-și facă seamă singur pentru dragostea ei, se înduplecă și făgădui dascălului că-i va da găina s-o mănince friptă, singur, singurel, după cum dorea.

Cum auzi dascălul de una ca aceasta, îi zise că acum s-a încredințat că și ea îl iubește. Apoi puse la cale ca găina s-o gătească bucătăreasa lui.

A doua zi, după ce porunci bucătăresei să nu lepede nimic din ale găinei, nici din măruntaie, ci s-o

frigă așa întreagă-întreguliță, se duse la biserică, unde veni și femeia cu copiii.

Bucătăreasa făcu întocmai precum îi poruncise stăpînu-său, însă pe cînd era aproape să fie friptă găina desăvîrșit, copiii se întoarseră de la biserică, deși nu se isprăvisese slujba, căci li se făcuse foame, și se rugară de bucătăreasa să le dea ceva să mănînce.

Cu atîta gingășie se rugară copiii, încît bucătăresei i se făcu milă de dînșii; le dete cîte un codru de pîne și, pe lîngă aceasta, celui mare îi dete capul găinei, celui mijlociu pipota, și celui mai mic inima, socotind că acestea sunt lucruri de nimic.

Copiii mîncară repede și se duseră iarăși la biserică.

Dascălul, care stătuse ca pe ghimpi la biserică, cum ieși, veni numaidecît să se puie la masă. Numai gîndindu-se la găină, îi lăsa gura apă. Dară se supără cît un lucru mare cînd văzu că i se aduse găina fără cap, fără pipotă și fără inimă. Se cătrăni de ciudă și de necaz, încît p-aci, p-aci era să nebunească.

Atunci răcni ca un leu la bucătăreasă, întrebînd-o cum a făcut de i-a călcat porunca.

Biata bucătăreasă spuse lucrul cum se întîmplase, zicîndu-i că nu credea să se facă atîta tevatură pentru nimicul ăsta de măruntaie.

Văzu că nu mai are încotro și se stăpîni, gustă cîteva din masă, se sculă foarte amărit și se hotărî să poarte simbetele copiilor.

Femeia, de unde se aștepta să vadă pe dascăl mulțumit pentru că se jertfise să-i facă plăcerea, rămase uimită auzindu-l că este atîta de mîhnit. Se duse dară pe lîngă dînsul și cu fel de fel de vorbe dulci voi să-l înveselească.

Iară el, care nu-și lua de loc gîndul de la găină, îi zise :

— Ai voit să-mi dovedești că-ți sunt drag cînd te-ai înduplecat și ai dat găina s-o taie și să o frigă. Ca să mă încredințez cu desăvîrșire că mă iubești, am să te pui încă la o încercare. Un lucru am să-ți mai cer.

— Spune, spune mai curînd, sufletul meu, numai să se poată. Eu însă sunt gata și la moarte să merg pentru d-ta, îi răspunse femeia.

— Trebuie să alegi una din două : ori să fii cu copiii tăi, ori să fii cu mine. Și iată de ce : sunt dascăl de atîți mari de ani, și nu mi s-a mai întîmplat ca vreun școlar pînă acum să-mi fi făcut rușinea ce mi-a făcut copiii tăi. Toată lumea știe că pe copiii tăi fi am mai de aproape decît pe ceilalți ; eu mă silesc cu ei să-i învăț cîte în lună și în soare, fiindcă am voit să-i scoț ciraci ai mei ; și ei, ce să vezi ? Lasă că fac mișelii și umblă ca dezmeticii pe uliți, de s-a luat lumea de gînduri cu ei, dară azi, să iasă ei din biserică, să vie să mănînce și apoi să se întoarcă în biserică clefetind din gură ! Cu ce obraz să mai ies eu în lume ? Cine o să-și mai dea copiii la școala mea ? Și decît să-mi iasă nume rău, mai bine să mor ; căci iată ce glăsuiește o zicătoare : decît să iasă omului nume rău, mai bine ochii din cap.

— Ce stai, dascăle, de vorbești ? Apoi la mine nu te mai gîndești ? Nu e păcat de Dumnezeu să pierdem noi niște copilași așa de drăgălași și curați ca mărgăritarul ? Cum se poate una ca asta, ca eu să-mi pierz copilașii ? Gîndește-te, drăguțul sufletului meu, că sunt copiii mei.

— Ori ei, ori eu, răspunse el.

— Bine, ce o să zică bărbatul meu cînd s-o întoarce? Lumea mă va omorî cu pietre, cînd va auzi una ca asta.

Dascălul văzu că a cam scrîntit-o și o întoarce pe foaia ailaltă.

— Eu nu zic să-i omorîm, ci să-i trimitem deocamdată la un alt oraș; să zici că i-ai trimis pentru învățătură. Nu mai pot, mă înțelegi? să stea cu mine aici; căci nu voi să-mi zică lumea că sunt dascăl d-ăia, terchea, berchea, trei lei perechea.

Cu gura zicea el unele ca acestea, dară în capul lui clocea alte gînduri spurcate.

— Ei bine, dacă este așa, mă învoiesc: dară cum să facem? întrebă femeia.

— Foarte lesne, răspunse dascălul; la noapte să-i închidem într-o magazie și mîine, în faptul zilei, îi iau eu într-o căruță și i-oi duce să-i așez la un prieten al meu.

Gîndul dascălului era să ia pe copii, să-i ducă în pădure și acolo să spintece pe cîte unul, unul, și să le scoată dintr-însii capul, pipota și inima găinei și să le înghiță el.

Dară norocul nu-i sluji nici de astă dată.

Copiii fură coprinși de frică cînd se văzură închiși în magazie. Începură să plîngă. Cel mijlociu însă zise:

— Fraților, ascultați-mă pe mine, că va fi bine de noi toți. Știți de ce ne-a închis dascălul aici cu voia mamei?

— De ce? întrebare ceilalți.

— Dascălul a spus minciuni că nu însemna nimic slovele de subt aripa găinei. Și d-ăia a stăruit el pe lîngă mama de a tăiat găina și s-o mănînce el, ca să se împlinească la dînsul prorocia din acele slove. Dară n-a vrut Dumnezeu cu dînsul.

— Adevărat să fie — mai întrebară frații —
că însemna ceva acele slove ?

— Mai e vorbă ! răspunse el. Iacă să v-o spui eu
acum. Slovele acelea ziceau că : cine va mânca capul
găinei, va ajunge împărat.

— Eu împărat ? ! zise cel mare, care mîncase
capul.

— Așa, răspunse fratele cel mijlociu. Cel ce va
mînca inima găinei, de cîte ori se va culca, se va
pune la capul lui o pungă cu bănet, unde o va găsi
cînd se va scula.

— Mie să mi se întîmple astă ? întrebă cel mic,
care mîncase inima.

— Ție, îi răspunse fratele cel mijlociu. Iară cel
ce va mînca pipota, se va face năzdrăvan.

— D-aia știi tu năzdrăvăniile astea, strigară frații
cel mare și cel mic deodată.

— D-aia, fraților, le răspunse mijlociul. Acum, ca
să scăpăm de aici, trebuie să ne punem toate pu-
terile să stricăm fereastra magaziei ăștia și să fugim,
căci dimonul de dascăl are de gînd să ne ia în revăr-
satul ziorilor, să ne ducă în pădure și să ne omoare.

Se puseră cu toții, sfărămară fereastra și fugiră.
Merșeră, merșeră, toată noaptea. Cînd se lumina de
ziua, ajunseră la un loc unde se deschidea trei
drumuri. Aci stete să se odihnească. Se hotărîră să
apuce fiecare pe cîte un drum și să se ducă unde
i-o lumina Dumnezeu. Se îmbrățișară, se sărutară,
își luară ziua bună unul de la altul cu lacrămile în
ochi și se despărțiră.

Merșeră ei toată ziua, cînd în deseară frații cei
mari se întîlniră iară. Pasămite drumurile pe care
apucaseră ei se întruneau acolo. Atunci năzdrăvanul
zise :

— Pesemne că Dumnezeu vrea să fim tot îm-
preună, dacă el ne-a adus aci. Așadară să nu ne

despărțim în toată viața noastră. Mai-nainte de aci este un oraș mare. Acolo a murit împăratul și miine se alege altul : cel ales ai să fii tu.

— Ia lasă vorba aia încolo, măi frate, și nu mă mai face să-mi intre gărgăuni în cap. Mai bine zi : ai să mergem să căutăm ceva de lucru, că burta, auzi, cică n-am mâncat de ieri, și cere, sărmana.

Mergînd ei, ajunseră la orașul care era înaintea lor. Aci întîlniră un bătrîn pe care îl rugară să-i îndrepteze la vrun han, unde să mîie noaptea. Bătrînul le spuse că hanurile gëm de lume care a venit să fie față la alegerea împăratului, care se face mîine, că nu va găsi nici un loc de mas și îi luă la dînsul acasă, unde le dete de mîncare și un pat de odihnă.

A doua zi de dimineată se scoală cu toții, se spală, se scutură și pleacă cu bătrînul afară din oraș pe o cîmpie întinsă, ca să vază și ei cum se alege împărații la cetatea aceea.

Bătrînul le spuse că alegerea se face așa : dregătorii cei mari ia un porumbel alb nevinovat, îl încarcă cu cordele foarte frumoase tu tot felul de fețe, îl aruncă în sus, și pe cine s-o lăsa porumbelul, p-acela îl face împăratul lor.

Pe locul hotărit se adunase, încă pînă a nu se face ziuă, atîta lume, cît frunză și iarbă, de nu se mai putea mișca ; și bătrînul cu copiii abia găsiră și ei un colțișor la o parte de unde să se poată uita și ei. N-apucară să se așeze bine și auziră un sunet de bucium. Atunci se făcu o tăcere de se auzea musca zbirîînd. Toată lumea ținea ochii țintă în sus.

Aruncîndu-se porumbelul în văzduh, acesta ocoli pe dasupra lumii și veni de se puse drept pe capul băiatului celui mare.

Fiii de împărați și de boieri, cari veniseră cu gînd d-a fi aleși, începură a striga că nu se poate, e gre-

șeală, nu e bun de împărat, și altele, și cerură ca să se facă o a doua încercare.

Se înălță dar porumbelul de a doua oară ; și de astă dată, fără nici un ocol, veni și se puse drept pe capul băiatului. Încă o dată strigară fiii boierilor că nu se poate, nu se poate, și cerură a treia cercare. Iară pe băiat îl băgară într-un sac și-l duseră departe de lume.

La a treia înălțare, porumbelul, după ce filfii puțin pe dasupra locului pe unde sta băiatul mai-nainte, își ia zborul și se duce de se pune drept pe sac.

Atunci toată lumea strigă într-o unire că acesta este împăratul lor. Îl scoaseră dară din sac și-l duseră de-l așezară pe tron, în sunetul buciurilor, al surlilor și al strigărilor de bucurie ale mulțimei adunate.

Împăratul cel nou, cum se văzu întronat, mai întii hotărî ca frate-său năzdrăvanul și bătrînul ce-i găzduise să fie nelipsiți de lîngă dînsul. Și cu ajutorul lui frate-său începu a cîrmui împărăția cu înțelepciune și dreptate. Nu trecu mult și vestea se duse în toate ținuturile și în împărățiile vecinilor despre numele lor ; iară supușii lor începură a-i numi : cei doi frați împărați cu minte și dreptți.

★

Cînd auzi dascălul de fuga copiilor, turbă de minie ; căci era un zăcaș de n-avea margini. Vru să-și facă seamă singur, dar n-avu curaj. Văzînd însă că norocul îi stă împotrivă, se potoli oarecum și se apucă iară de dascălia lui.

După o bună bucată de timp iată că sosește și tatăl copiilor din călătoria cea lungă ce făcuse. Adusesese cu dînsul bogății după bogății. Cînd afiă

de fuga copiilor, cît p-aci era să-i vie rău, dară se stăpîni. Cercetă în dreapta și în stînga, și i se spuse toată istoria cum s-a întîmplat. Atunci el hotărî să ceară dreptate pentru necinstea ce i-a făcut soția lui și pentru răul ce i-a pricinuit proclétul de dascăl.

Merse deci pe la toate dregătoriale și fu străgănit¹ prin judecăți mai mulți ani, fără să-și dobîndească dreptatea potrivit cu mărimea vinei celor vinovați.

Aflînd și despre numele cel falnic al celor doi frați împărați, neguțătorul își luă femeia și pe dascăl și se duse să-i judece ei.

Mai-nainte însă de a ajunge ei acolo, fratele împăratului, năzdrăvanul, simțind că are să vie tată-său la judecată, spuse frăține-său, împăratul, și amîndoi se chibzuiră ca să facă o priimire frumoasă ca unui părinte bun ce le era.

Cînd veniră împricinații la înfățișare, ieși înainte fratele împăratului și priimi pe negustor la scară, iară cînd îl duse înaintea împăratului, acesta se sculă de pe tron și l-a întîmpinat cu vorbe bune și supuse.

Negustorul se minună de atîta cinste ce i se făcu și nu știa ce să mai zică ; se uita în toate părțile și nu pricepea nimic din cele ce se făceau.

El căuta cînd la împăratul, cînd la fratele împăratului, se minuna în sine, dară nu cuteză să zică nimic.

Intrînd în cămară și dascălul cu femeia, stătură ca trăsniți de Dumnezeu. Vezi că se știau vinovați de moarte.

După ce se așeză împăratul pe tron, judecata începu.

¹ A străgăni — a amîna.

Neguțătorul își spuse păsul și zice că își pune nădejdea în înțelepciunea împărătească și așteaptă să hotărască împăratul cum îl va lumina Dumnezeu.

Dascălul o mîlcise¹ de tot, iară femeia îndrugă și ea cîteva vorbe, aruncînd toată vina în spinarea dascălului.

Atunci împăratul întrebă pe negustor că : dacă își va vedea copiii, i-ar cunoaște el ?

— Mai e vorbă ? răspunse neguțătorul.

El se uita la amîndoi împărații și nu mai cuteză să zică nici bleau.

— Noi suntem, răspunse împăratul.

La aceste cuvinte, femeia și dascălul o sfecliră de tot și tremurau ca varga. Iară neguțătorul, creștea inima într-însul de bucurie că-și găsisese copiii.

Împăratul zise că de cînd el este împărat, așa pricină grea nu mai judecase. Hotărî dară ca toți să cază în genuchi și să roage pe Dumnezeu să le arate dreptatea lui.

Așa și făcură.

Pe cînd încă se rugau, deodată, dascălul și femeia se făcură stane de piatră.

Împăratul porunci să puie aste stane de piatră de o parte și de alta la scara palatului. Iară negustorul rămase la curtea împărătească.

*

În vremea aceasta, fratele cel mic, după ce se despărți de frații săi, se duse, se duse, ca cuvîntul din poveste ce d-aci încolo se gătește, și ajunse la orașul unde îl scosese drumul pe care apucase el.

Acolo dacă sosi, trase la gazdă la un om al lui Dumnezeu. De cîte ori se culca, de atîtea ori găsea

¹ A o mîlci — a tăcea mîlc, a amuți.

cîte o pungă cu galbeni la căpătiul său cînd se scula.

Ceru de la gazdă pe cineva care să-i arate lucrurile cele mai însemnate. După ce ocoli cruciş şi curmeziş tot oraşul, văzînd tot ce era vrednic de văzut, ajunsese la margine şi acolo era un ostrov. Iară dacă vru a şti ce era acolo, călăuza se feri d-a-i spune.

Seara întrebă pe gazdă şi aceasta îi zise :

— Să nu care cumva să te muşte şarpele de inimă să te duci acolo, că e stingere de tine.

— Pentru ce ? întrebă flăcăiandrul.

— Pentru că acolo şade o măiastră şi oricine merge la dînsa se întoarce capiu. Şi apoi nimeni nu poate să meargă să o vază, pînă nu o da două pungi de bani.

— Asta este tot ? Mîine mă duc să o văz — zise el — bani am destui, precum vezi.

Nici rugăciunile gazdei, nici frica de căpiare nu l-a putut opri de a merge să vază pe acea măiastră.

Se duse deci, dădu două pungi de bani şi intră în ostrov. Acolo umblă cîtva timp, ca un haidamac, pe dinafară, ca doar măiastra va ieşi la fereastra palatului să o vază. Ea ieşi, el o văzu şi apoi se întoarse. A doua zi se duse iară, a treia zi iară şi tot astfel cîteva zile d-a rîndul. De ce o vedea, d-aia dorea să o mai vază.

Măiastra băgă de seamă că el venea într-una de cîteva zile. Trebuie să aibă mulţi bani, se gîndi ea.

Iară dacă trimise de-l chemă, îi zise :

— Mare stare trebuie să ai tu, tinere, de o risipeşti aşa. N-am văzut pînă acum pe nimeni care să vie la mine în ostrov de atîtea ori una după alta.

— Da, mare şi nesfîrşită — răspunse flăcăiandrul cu mîndrie — ca şi puterea cu care o fac.

Cum auzi măiastra aste vorbe, îi puse gînd rău. Se luă deci pe lîngă dînsul cu șoptele cu momele, viclenindu-l ca să-i afle puterea.

Flăcăiandrul se pierdea de dorul ei cînd o văzu dezmiardîndu-l cu niște cuvinte mai dulci decît mierea. Se înșelă și îi spuse.

Atunci ea îi dete ceva de bău, iar el dete dintr-însul afară inima găinei. Ea o luă, apoi îl dete pe bete din ostrov.

Cînd se dezmetici el și se văzu pirpiri-cosac, golănel și gonit, cugetă :

— Daca nu ți-oi face-o eu, apoi să știi că nici dracul nu ți-o mai face.

Se duse la gazdă și povesti ce i se întîmplase.

— Nu ți-am spus eu, săracul de mine, să nu te duci acolo ? Ce o să te faci acum ?

— Mă voi duce în lume, și ce va vrea Dumnezeu cu mine.

A doua zi plecă și, trecînd printr-o pădure, ajunse la marginea unui rîu. Acolo dete peste o colibă de pescar. Îi chiorăia mațele de foame și fu nevoit să se abată.

Pescarul priimi să rămînă la dînsul să învețe pescuitul.

Intr-una din zile, pescarul zise flăcăiandrului :

— Iată eu mă duc la tîrg cu coșul ăsta de pește. Pînă una alta, ia și tu halăul¹ ăla, și vezi d-ei putea să prinzi vro fiță de pește ca să avem de legumă pentru azi și mîine.

— Las' pe mine, răspunse flăcăiandru.

Pescarul plecă. Iară băiatul intră cu plasa în gîrlă. Bătu în sus, bătu în jos și pește să prinză, cîtuși decît.

¹ Halău — plasă de prins pește, asemănătoare cu crîsnicul.

Tocmai era să se lase de pescuit, cînd văzu o mreană. Mreana fugi, el după ea, pînă îi veni bine și, aruncînd plasa, o încîlci într-însa și o trase la margine.

Văzu el că mreana era cît să le ajungă pe două zile.

Se bucură în inima sa că făcuse o treabă cumsecade !

Se puse deci de o curăță de solzi ; o spintecă, îi scoase măruntaiele. Cînd în loc de lapți, ce să vezi ? ceva ce nu semăna a nimic. Luă el acel ceva, îl spălă, și rămase un fel de covățea mititică de piatră.

— Bună este și asta — zise el — să am cu ce bea apă.

Și îndată și luă o leacă de apă cu dînsa să bea. Cînd s-o aducă la gură, ea era plină cu galbeni. Se miră de astă întîmplare. Răsturnă banii în poală și mai luă o dată apă ca să bea. Cînd să aducă la gură, se făcu iară bani.

— Acum, aide la zîna mea măiastră, zise el.

Lăsa și plasă, și pește, și colibă și într-un suflet alergă la gazda lui din oraș. Îi spuse despre norocul ce dase peste el și începu a se găti să meargă la ostrov.

Gazda se sili în toate chipurile să-l oprească de la această otărîre a sa. Fu peste puțină. Îl trăgea așa la rele. Pînă una alta, umplu gazdei două tociitori cu bani. Apoi luă cu dînsul covățica de piatră și două pungi pline, și se duse la ostrov.

Cum îl văzu măiastra, îl cunoscă. Înțelese ea că trebuie să fi dat el cu mîna în foc, și-l chemă la dînsa.

Acolo, cu prefăcături, cu marghiolii și cu viclenii, îl făcu de spuse cum are atîta stare. Și fiindcă flăcăiandrul își pierduse capul cum ajunse lîngă dînsa,

se lăsă să fie mîglisit, și măiastra îi șterse și covățica. Cum se făcu stăpînă și pe acest lucru, porunci slugilor sale să-l huiduiască ca p-o găgăuță și îl goni cu rușine din ostrov.

Cînd se văzu iarăși dat afară și înfruntat, nu se putu astîmpăra de necaz, cum de să nu se ție el, ca să nu fie și batjocorit, și cu banii luați.

Plecă iară la gazdă și-i spuse toată șiretenia.

Gazda îl povățui să ia pe seama lui o tocitoare de bani din care îi lăsase, să se apuce și el de ceva și să nu mai umble ca un pierde-vară după icre verzi.

El nu voi, și plecă în lume.

— Ce mi-o da Dumnezeu, zise el.

Merse, merse prin cîmpii cu inima plină de foc pentru măiastra lui, trecu prin păduri, și nu se putea împăca cu gîndul că n-o să-și mai poată vedea odorul. În cele din urmă, căzu de obidă și de mîhnire. Stînd el așa și zbatîndu-se cu gîndurile, băgă de seamă că p-acolo p-aproape curgea o apă. Se duse să se scalde, ca să se mai răcorească.

Tot scaldîndu-se, văzu de ceea parte a rîului niște smochini. Își aduse aminte că nu mîncase de două zile și se duse să facă o gustărică cu nițele smochine. Mîncă ce mîncă, dară începu a simți că din ce în ce se schimbă. Unde din om ce era, se pomeni deodată măgar.

Altă nevoie acum. Cum să se întoarcă în cetate? Pe lîngă celelalte toate, acum are să fie și prigonit. Umblind în sus și în jos pe marginea pădurei, îi era frică să intre înăuntrul pădurei, ca să nu-l apuce vro fiară sălbatecă; se temea iară să iasă mai la lumină, ca să nu-l prinză vrîun om, să-l puie la vro muncă ce n-ar putea-o duce. Ce să facă? Se căina și se văicărea, de-i plîngeai de milă. Toată ziua umbla rătăcind, cu inima cît un purice de frică.

Flămînzi iară. Căutînd cîte ceva de mîncare, dete preste niște roșcove. Se apucă să mănînce, căci era lihnit de foame.

Cît p-aci era să moară de bucurie cînd văzu că încet, încet, se schimbă și se făcu iară om.

Stătu în loc și se cruci și el de astă minune. Apoi dodată zice :

— Acum ești a mea ! Stăi, măi tu, că ți-o fac eu ție pe piele, femeie fără de inimă ce mi-ai fost !

Se apucă și umplu sînul de roșcove. Apoi făcu un coșuleț, cum putu, din nuiele de richită, și culese într-însul smochine, de care mîncase și el.

După ce se întoarce la gazda lui din cetate, îi spuse că acum s-a împlinit.

Auzind însă de faima celor doi împărați înțelepți, îi dete un fier ars prin inimă, și-și puse în gînd a merge la dînșii să vază, oare n-or fi frații lui ?

Dară pînă să se pornească către dînșii, se mai duse o dată la ostrov, cu coșulețul de smochine pe mînă, și începu a striga la smochine, pe la poarta palatului. Măiastra, auzindu-l, trimise să-l cheme. Cum îl văzu, îl cunoscă.

Crezînd că și în smochinele lui este ascuns vrun farmec numai bun pentru dînsa, porunci de-i cum-pără coșul cu totul. El luă banii și se făcea a se mai plimba prin ostrov.

Măiastra se puse la masă. Cînd la sfîrșitul mesei, după ce mîncară împreună cu ai lor smochine, se făcură măgari.

Hîț în sus, hîț în jos. Ba că o fi una, ba că o fi alta, nimic. Rămaseră măgari ca toți măgarii.

Atunci flăcăiandru, prinzîndu-i, le puse cîte un căpăstru în cap, îi legă unul de altul și îi duse cu dînsul, după ce luă covățica și o băgă în sîn ; căci inima găinei o mîncase măiastra.

Se duse cu cîrdul de măgari la gazda lui.

— Acum să știi că mă duc într-ale mele, zise el gazdei; bani ai destui, ostrovul și palaturile sunt ale tale. Rămii sănătos.

— Să ne vedem sănătoși — răspunse gazda — și să auzim de bine. Dară cu turma aia de măgari ce ai să faci? Ia-ți un argat, care să vadă de ei.

Așa și făcu. Tocmi un argat și porni să meargă la frații lui, cu alaiul după dînsul.

Pe cînd mergea, fratele năzdrăvan spune împăratului toate cele întîmplate fratelui lor celui mai mic, și se pregătiră să-l priimească cu cinste.

Cînd ajunse de marginea cetății unde domnea împăratul, se miră că găsi pe fratele său cel mijlociu care îl aștepta.

Acesta îi povesti toată întîmplarea cu muma lor și a dascălului, și cum îi pedepsise Dumnezeu.

Plinse fratele cel mic de osînda dumnezeiască ce căzuse peste muma lor, apoi merse de se înfățișe împăratului.

Cum se văzură, se cunoscură și se îmbrățișară.

Apoi ceru de la împăratul să-i dea un grajd curat unde să-și puie măgarii, pe care singur îi îngrijea.

Trecu ce trecu și nici pomeneală nu era ca să facă pe măgari să se schimbe iarăși în oameni.

Intr-o zi, la masă, cînd văzu că frate-său cel mic este cu voie bună, împăratul îi zise:

— Ei, ce ai de gînd cu măgarii tăi; destul i-ai pedepsit, iartă-i. Să nu socotești că nu știu tot ce ai pățit. Dară este destul. Mai cu seamă căci știu că se topește inima în tine de dorul ei.

— Adevăr ai grăit, îi răspunse fratele cel mic. Pentru hatîrul tău fac tot.

Trimise de aduse măgarii acolo; le dete de mîncară roșcove și îndată se făcură iară oameni.

Toți cei de față rămaseră înmărmuriți când văzură asta minune. Apoi ochii tuturilor se ațintiră la măiastra și mărturisiră că așa frumusețe de muiere nici c-au mai văzut, și nici că se mai poate afla în toată lumea.

Ea atunci începu a zice :

— Mai întâi mulțumesc împăratului că s-a fost înduioșat de starea cea proastă și ticăloasă în care ajunseseam și a stăruit de ne-a făcut oameni la loc.

Apoi, uitîndu-se la fratele împăratului cel mic, îi zise :

— Numai tu mi-ai venit de hac pe lumea asta ; dacă voiești, sunt gata a te lua de bărbat. Iartă-mă pentru neajunsurile ce ți-am făcut.

— Apoi eu ce umblam, păcatele mele, cînd tot veneam pe la tine, și tu ți-ai bătut joc de mine. Fie că și eu mi-am scos din capete. Sunt gata și eu a te lua de soție, mai cu seamă acum, că nu mi-a mai rămas la inimă nici o zăcășeală.

Se pregătiră și făcură o nuntă d-alea împărăteștile.

Ei nu se mai duseră de acolo. Rămaseră cîtetrei frații la un loc.

Trebele împărăției mergeau găitan.

Locuitorii apucau și ei de la acești trei frați cînd dreptate, cînd povețe bune și cînd ajutoruri de bani : și în toată lumea se duse vestea despre ei, căroro li se zicea : *La cei trei frați împărați.*

Încălecai p-o șea etc.

Comunicat de d. I. Eonescu și auzit de la o bătrînă mahalagioaică din București. Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, p. II, f. I, la 1874.

LBR

COTOȘMANU NAZDRAVAN

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată o pereche de oameni. Ei n-aveau copii. Într-o zi, fiind cu voie bună, zise bărbatul către femeie :

— Soro, de la mila lui Dumnezeu noi n-avem copii. Să mergem pe cîmp și ce vom găsi, aceea să ne fie copil.

— Bîne zici dumneata, frate. Așa să facem, dacă astfel ai găsit dumneata cu cale.

Vedeți că ei trăiau bine și nevasta nu ieșea din cuvîntul bărbatului, nici cît negru subt unghie.

Făcură o azimă, luară și nițică legumă, le puseră la traistă și plecară.

Aide-aide, mergînd povesteau și rîdeau și cu ochii în toate părțile căutau.

Cînd, iată că dete peste un pisoi jigărit, jigărit și urduros ; îl luară și îl aduseră acasă. Il îngrijiră și îl crescură ca pe copilul lor. De ce trecea, d-aia se făcea mai frumos, pînă ce se făcu un cotoșman numai de drag să privești la el.

Nu mai putea de bucurie oamenii, căci aveau și ei și pe ce pune ochii în casa lor, cînd se sculau dimineața. Mai-nainte casa li se părea pustie.

Cotoșmanul era un pisic cuminte. Șoareci nu se mai stăveau¹ prin casa aceea. Când ședeau casnicii la lucru, iarna, în nopți d-alea lungile și spuneau la snoave și la ghicitori, cotoiul sta lângă dînșii și torcea. Când stăpîna casei făcea la ciorap, pisoiiul se juca cu ghemul. Dară nu-l încurca, ferească Dumnezeu. Cum făcea el, cum dregea, se juca așa de frumușel, încît ghemul nici nu se desfășura, nici nu se încurca. Citeodată îl lua în lăbuțele lui de dinainte, ținîndu-l ca un om, și se trîntea cu el pe spate, altă dată îl făcea să se dea d-a rostogolul, lovindu-l cu cite o labă și se repezea după dînsul ca după șoareci.

Cînd stăpînul casei se juca cu dînsul, ferit-a Sfin-tul să-l zgîrie, pare că-și pilise ghearele. Cînd îl mîngîia, cunoștea el că îl iubește, și se întorcea și el cu lăbuțele și mîngîia pe stăpînu-său, dară tot cu ghearele ascunse, o mîngîiere lină ca mătasea.

Pe lângă acestea, era așa de cuminte, încît casnicii îl lăsa să îngrijească de pui și să le dea de mîncare ; iară cotoșmanul nici nu se gîndea să se dea la ei. El nu era de cei ce își bagă botul prin toate vasele. Cît despre oala cu smîntîna, nici pomeneală nu era să-l fi prins vreodată la ea, ori să dea cu praștia prin bucățelele de friptură de pe grătar. Era un mîțoi cum nu este altul în ziua de azi.

Nu mult după aceasta, femeia se simți îngreunată. Atunci să fi văzut bucurie pe casnici, încît nu-i ținea pămîntul. Iară cînd fu la facere, născu un copilăș gras și frumos și sănătos.

Creșcu copilul și se făcu mare. Nu se despărțea de pisoii nici cît ai da în cremene. Amîndoi se jucau, amîndoi mînceau la masă, amîndoi se culcau.

Părinților copilului nici nu le trecea prin minte să oropsească pe cotoșman. Ba încă îl îngrijea ca și pe

¹ A se stăvi — a se statornici, a se așeza.

copilul lor, fiindcă — ziceau ei — a intrat cu noroc în casa lor, este ugurliu, adică dobîndise un copilăş.

De la o vreme încoace însă, văzura că dau îndărăt. Unde pînă aci era bilşugul în casa lor, acum ajunseră negustori grei ca fulgul pe apă, cum se zice. Cu toate astea, perechea de oameni nici nu se gîndea a cîrti împotriva lui Dumnezeu. Ea era mulţumită că dobîndise copil, şi alt nimic.

Mai trecu ce trecu şi amîndoi bătrînii dară ortul popii, rămîind în urma lor casa toacă şi o sărăcie lucie.

Copilul se alese cu cotoşmanul. După ce văzu că nu mai are de nici unele, şi nici părinţi, se puse pe un plîns de-ţi era mai mare jalea de dînsul. Atunci cotoşmanul îi zise :

— Stăpîne, nu te credeam aşa slab de înger. Eşti cu mine. Nu te întrista aşa de mult. Precum părinţii tăi a îngrijit de mine, aşa şi eu sunt dator să îngrijesc de tine. Şi precum tu nu m-ai dezlipit de lîngă tine, nici cît ai clipi din ochi, aşa şi eu nu mă voi dezlipi de tine pînă ce nu te-oi căpătui şi nu te-oi vedea om în rîndul oamenilor.

Pasămite cotoşmanul era năzdrăvan. Băiatul însă rămase cu ochii bleojdiţi la dînsul, cînd îl auzi vorbind.

Plecară amîndoi. Cotoşmanul înainte, băiatul după dînsul. Ajungînd într-o pădure, găsiră o scorboră mare şi şi-o aleseră de locuinţă.

Cotoşmanul făcu un culcuş stăpînului său acolo numai din fulgi de pasări, de se cufunda în puf cînd se culca. Îi aducea de mîncare şi de băut. Îi ţinea de urît spuindu-i fel de fel de basme şi de snoave.

El îi spunea ce va să zică cîntatul greierilor, ce însemnează săritura locustelor prin iarbă. Îl făcea să înţeleagă că dragostea între fraţi este nesfirşită ca apa fîntînei ce curgea p-aproape de locuinţa lor.

Cînd se plimbau amîndoi prin cîte un luminiş din pădure ori ieşeau la cîmp, îi arăta toate floricelele şi i le spunea pre nume. Copilul nu se domirea de ce cocorii umblă înşiruiţi trîmbă¹, de ce rîndunelele se duc şi vine, de ce privighetorile cîntă aşa frumos ; iară ciuhurezii, te apucă răcori de groază cînd îi auzi. Şi cotoşmanul îi spunea pe şart toate şi-l făcea să priceapă că aici pe pămînt toate sunt cu rînduiala lor.

Scorbora o ţinea aşa de curată, încît ţi-era milă să calci pe acolo.

Nici că se stăvea vreo goangă măcar pe la ei pe acolo. Cotoşmanul nu lăsa pe băiat să puie mîna pe nimic. Toate el le făcea.

Băiatul se făcuse flăcău de însurat. Şi-i zise pisoiful :

— Stăpîne, acum ţi-a venit vremea să te însori.

— Bine, să mă însor, răspunse flăcăiaşul ; dară eu n-am de nici unele. Sunt golan pe cum mă vezi : sula şi căciula.

— De asta nu te îngriji, că este de mine îngrijită de mai-nainte. Tu numai să faci ce ţi-oi zice eu. De azi înainte să ştii că te numeşti Mătăhuz împărat.

Nu trecu mult după aceasta şi cotoşmanul se duse a căuta fată, să-şi însoare stăpînul. Se vede că el o ochise, căci se duse drept ca pe ciripie la palaturile unui boier mare. Cum ajunsese la poartă, se dete de trei ori peste cap şi se făcu om.

Iară daca dete ochi cu boierul, el zise :

— Boierule, stăpînul meu, Mătăhuz împărat, mergînd la vînătoare, nu întilnea decît păsărele mititele.

*Nu era vinat
Vrednic de-mpărat.*

¹ Trîmbă — rînd, şir, lanţ.

El trecea înainte, lăsându-le să-și vază de oușoare.

— Și ce trebuință am eu oare să știu dacă stăpînul tău, Mătăhuz împărat, n-avea noroc la vînat ?

— Să-ți tai cuvîntul cu miere, boierule ; dară dacă vei voi să mă ascuți pînă în sfîrșit, vei afla că solia mea are să-ți aducă veselie.

— Ei bine, vorbește cît vei voi, te ascult. Dară nu știu de ce, bag de seamă, că în graiurile tale este ceva mierloit.

— Părerî, cinstite boierule. Precum vremea închisă zămislește visuri spăimîntoase, așa poate că voi fi avînd și eu peri răi, și te înșeală părerile.

— Bine, bine ; sfîrșăște, precum ai început.

— Și așa, luminate boierule, cum îți spuneam, stăpînul meu nu băga în seamă poșidicul¹ de vînat ce-i tot ieșea înainte. Răzbătu pădurea prin toate colțurile, dară părea că se vorbise toate lighionile ca să nu iasă de prin culcușurile lor. Scîrbit de prostia fiarelor sălbatice, ce stau pitulate, stăpînul meu hotărî să se întoarcă acasă. Cînd, deodată, pe piscul unui munticel ce se ridica semeț din răriștea pădurii, zări o căprioară sprintenă, cu ochii blăjini. Fu de ajuns o uitătură, căci îi răpi inima. Stăpînul meu, Mătăhuz împărat, se ia după dînsa. Căprioara fugi, el după dînsa. Dară ea, mai iute de picior, îl lăsă pe urmă și veni de se ascunse în culcușul ăsta. Iară pe mine mă trimese să-i caut inima, și să-i dau în mină pe hoțomana de căprioară. Pentru aceasta am venit la d-ta, și te rog să-mi dai ajutor ca să mă întorc cu ispravă bună.

— Măi, da' calendroi² mi-ai mai fost ! Stăpînul tău, Mătăhuz împărat, mult trebuie să fi căutat pînă să găsească un pușchi ca tine...

¹ *Poșidic* — mulțime de animale mărunte.

² *Calendroi* — ștrengar, hoțoman.

— De mine zi ce vei pofti, boierule ; dară să nu cazi în ispită să te atingi de împăratul, stăpînul meu, că, uite, se face lucru dracului.

— Nici că m-am gîndit la una ca asta. Dară împăratul, vînătorul tău, să vie să-și caute căprioara.

Și fiindcă vorba vorbă aduce, cotoșmanul și boierul stătură la taifas și se înțeleseseră la cuvinte. Ei hotărîră ca să vie Mătăhuz împărat, să dea ochi cu fata boierului.

Întorcîndu-se cotoșmanul la stăpînul său, îi spuse cum a izbutit în solia lui și puseră la cale ca în sărbătoarea viitoare să meargă împreună.

Băiatul nu se putea domiri cum de să meargă el așa goloneț. Iară cotoșmanul nu-i da răgaz să se gîndească la d-alde-astea, ci îl luă cu vorba pe departe și cu un cusur suptîre îl făcea să priceapă că are să fie fericit.

Trecură zilele ca ziua de ieri și veni sărbătoarea așteptată.

Cotoșmanul luă pe stăpînul său și plecă cu el în peșit. Merseră ce merseră și, ajungînd într-o pădure, aproape de palaturile boierului celui cu fata, se opriră. Băiatul rămase adumbrit într-un crînguleț verde, căci era gol pistol. Iară cotoșmanul o rupse d-a fuga spre curtea boierului celui mare.

Cum ajunsese, începu a striga cît îi lua gura :

— Săriți, săriți ! că ne-a jefuit hoții.

Toți cu totul ieșiră să vază ce s-a întîmplat. Cotoșmanul, abia răsuflînd și cu spaima în față, zise boierului :

— Da' bine, boierule, în coprinsul dumitale se poate ca ziua-n amiaza mare să ne calce hoții ?

— Unde ? Cum ? Ce s-a întîmplat ? întrebă boierul.

— Ce să fie ? Iacă tocmai cînd veneam cu Mătăhuz împărat, stăpînul meu, să-ți vedem fata, o

ceată de haiduci puse mîna pe noi, a jăfuit pe stăpînu-meu pînă la cămaşe, iară eu mă strecurai, şi pe ici mi-e drumul, alergai într-un suflet să-ţi dau de veste şi să cer ajutor de la d-ta. Abia, uite, am scăpat cu zilele.

— Bre ! strigă boierul. Cum se poate una ca asta, ca să jefuiască hoţii, p-aproape de palaturile mele, pe Mătăhuzul tău împărat ? Să sară cu mic cu mare într-ajutor !

— Acum este de prisos, boierule. Tălharii au luat-o la sănătoasa. Mai bine dă-mi un rînd de haine, ca să duc stăpînului meu şi să poată veni pînă aci. Cît pentru tălhari, fii pe pace, că va ştie el ce să facă pentru dînşii.

Luă hainele ce-i dete boierul şi se întoarse la stăpînul său. După ce îl îmbracă şi-l învătă cum să se poarte la boierul, plecă cu dînsul.

Ajungînd, îi ieşi boierul înainte şi-l priimi cu toată cîntea.

Cînd fură în casă, Mătăhuz împărat se tot uita pe dînsul. Oamenii casei începură să şopoiască şi să-şi dea coate, zicînd : ori că este prea fudul acest Mătăhuz împărat, sau că este prost.

Cotoşmanul băgînd de seamă, zise boierului :

— Mă rog să nu-ţi fie cu supărare, dară stăpînul meu n-a purtat pînă acum așa haine proaste.

Numaidecît boierul porunci să-i aducă altele, muate numai în fir. Pînă una alta, cotoşmanul se dete pe lîngă stăpînul său, şi pe furiş îi dete ghiold şi-i şopti la ureche ca să se ţie să nu se tot uite pe dînsul așa ca proştii şi ca mojicii.

După ce se îmbracă cu hainele cele bune, el se ţinu bine şi nu se mai uită asupra lui ; apoi intrară în vorbă şi se isprăvi treaba cu bine.

Şi nici că se putea altfel. Căci ginerele, deşi era Mătăhuz împărat, dară boiul lui cel măreţ, chipul

cel bine făcut și alb ca zăpada, trupșorul lui cel tras ca prin inel și nalt ca un brad, făcea mai mult decît toată împărăția și decît toată boieria.

După ce se hotărî ziua de cununie, plecă. Pînă atunci bietul flăcău se frămînta cu gîndul ce o să facă el și unde o să-și ducă mireasa.

Cotoșmanul nu-i dădu răspas să se mai gîndească, ci cu fel de fel de glume și snoave îi fura gîndurile și-l înveselea.

Cînd fu ziua hotărîtă pentru cununie, se duseră iarăși amîndoi. Boierul rămase încremenit. De unde se aștepta să vie cu oaste și cu mărire ca un împărat, mă rog, îl văzu viind ca un cioflingar¹, și începuseră a se îndoi și a se codi să dea fata după dînsul.

Cotoșmanul mirosi îndată cam cum merge șiritenia și luă pe boier doparte, zicîndu-i :

— Boierule, să nu-ți fie paraxin² unde ne vezi că am venit numai amîndoi. Iaca, iaca, iaca, cum merge treaba : curg foile de zestre ca ploaia la părinții lui Mătăhuz împărat. Iară el nu voiește nici în ruptul capului să ia pe alta, fărădecît pe fata dumatăle. Părinții se împotrivesc la una ca asta. Eu însă l-am îndemnat și-l îndemn mereu să te aibă de socru. Vezi că știu eu ce știu. Casă ca a dumatăle și cinstită, și lăudată, nu se mai găsește pe lume ; și flăcău ca Mătăhuz împărat ba, ba, ba, mai la rar. Apoi casă ce o să ție astă păreche are să fie fără seamăn. Pentru aceasta și stăpînul meu, ascultîndu-mă, s-a hotărît să o ia fără voia părinților și să se tragă la moșiile lui, să trăiască acolo ca un boier mare.

— Frumos cuvintezi tu, dară eu știu că binecuvîntarea părinților întărește casele fiilor.

¹ Cioflingar — om de nimic, secătură, vagabond.

² Să nu-ți fie paraxin — să nu ți se pară ciudat.

— Dară mai este și altă poveste, răspunse și cotoșmanul. Cu sluta în vatră casa ajunge să fie cu ușa prin pod și cu ferestrele pe sub pat. Mai bine :

Să muncești

Și să trăiești,

Și ce-ți place să iubești.

— Cam ai dreptate, tu. Dară mă bate gîndurile să mai amînăm nunta.

— Fie și așa. Nu mă împotrivesc. Eu însă te sfătuiesc să nu pierzi din mînă un giuvaer ca acesta ce ți-l trimite Dumnezeu. Norocul cînd pică omului, atunci să știe să-l apuce și să-l păstreze.

— Ei, aide, de ! aide. M-ai biruit cu limbuția ta.

Toate fiind gata, se cununară și făcură o nuntă, de se duse vestea în șapte sate.

Trei zile și trei nopți ținură veseliile. A patra zi trebuia să meargă cu nunta la moșiile lui Mătăhuz împărat.

Acesta se pierduse cu totul. Nu știa ce să facă ; nu știa nici ce mai vorbește de rușine.

Cotoșmanul se dete pe lîngă dînsul și îi zise :

— Ține-ți firea, omule, nu fi copil. Am îngrijit eu de toate. Ție să nu-ți pese de nimic. Să taci din gură și să te lași să te ducă unde oi zice eu.

Mai veni nițel inima la loc lui Mătăhuz împărat, cînd auzi graiurile cotoșmanului. Nu se putea dormi însă cum va face el și la ce moșii îl va duce.

Toate se puseră la cale. Toate erau pregătite pentru plecare. Ginerile și mireasa se urcară în căruță și porniră. Cotoșmanul însă o apucă înainte și zise vizitiilor să se ție pe urma lui, că el îi va călăuzi.

Așa făcură. Apucară pe cîmpii unde mii de flori-cele împodobea pămîntul. Vîntul abia adia și clătina ușurel frunzele pomilor ce se afla ici și colo în calea lor. Brotăceii orăcăiau în depărtare. Din cînd

În cînd cucul cînta în partea dreaptă. Păsările cî-
ripeau ; iară privighetorile prin crîngulețele înflorite
trăgea niște geamparale de-ți lua auzul.

Cotoșmanul mergea înainte și așa de iute, încît
cărutele nu se puteau ținea de dînsul. Aci pierrea ca o
nălucă, aci se învîrteja înapoi și făcea semn pe unde
să apuce.

Pasămite, călăuzind, el făcea dresurile înainte. În-
tîlnind cirezile de vite ale unor zmei, el spuse vă-
carilor ce să zică, cînd îl vor întreba cineva ale cui
sunt cirezile, că de unde nu, pieirea capului ce va
cădea peste dînșii de la Dumnezeu va fi groaznică.
Întîlnind turmele, spuse așijderea ciobanilor ce să
zică și ei, căci de unde nu, Muma-pădurei îi va
chinui băgîndu-le mîinile în căldarea cu jărat, pînă
vor muri, și sufletele lor vor ajunge la munci ne-
sfîrșite.

Bieții oameni, de spaimă, și știind că gura nu-i
ține chirie, spuse celor ce îi întrebă, precum îi
învățase cotoșmanul, carele era în chip de om.

Ajungînd cărutele, oamenii miresei întrebă pe
văcari, cînd văzură sumedenia de cirezi :

— Ale cui sunt cirezile astea, fîrtaților ?

— Ale cui să fie ? răspunseră văcarii, iacă ale lui
Mătăhuz împărat.

Se minunară toți de bogățiile acestui împărat.
Mergînd mai-nainte, dete de niște turme de oi. Și
atîtea de multe erau, încît nu le putea cuprinde cu
ochii. Întrebînd :

— Ale cui sunt aste turme, prietenilor ?

Ciobanii răspunsă :

— Ei, Doamne ! Ale cui să fie ? Ale lui Mătăhuz
împărat sunt, și încă astea nu-s nimic !

Cînd auziră una ca aceasta, toți se loviră cu mîna
peste falcă. Ei nu mai putură să-și stăpînească mi-

rarea și fericea pe mireasă că a dat peste un bărbat așa de june, frumos și bogat.

Iară Mătăhuz împărat tăcea milcă și înmărmurit de cele ce vedea. Auzea și i se părea că visează, iară nu că sunt aievea cele ce se arătau ochilor lui.

Cotoșmanul se mîndrea și se fălea cu bogățiile stăpînului său. Cînd, iară nu se mai văzu. Nu se știu ce se făcu. Pare că intrase în pămînt.

El însă dete o repezitură înainte. Și ajungînd la palaturile zmeilor, pe ale căror moșii erau, le zise cu grai îngrozit :

— Fugiți, zmeilor, și vă ascundeți, căci iată că vine Ilie, Pălie, să vă potopească, să vă pîrjolească, și după el Luceflenderu, să vă ia suflengheru.

Răcori de groază coprînsă pe zmei cînd auziră pe neașteptate o veste așa de primejdioasă. Nu știa încotro să se dea doparte pînă va trece acest pîrjol ce le spunea cotoșmanul.

Acesta se prefăcu a le fi prieten și a le da sfaturi bune. Vorbele lui atîta îi amătușă, încît de spaimă pare că le luase pînza de pe ochi¹ și se pierduseră cu totul.

Atunci le zise cu grăbire și cu o prefăcută grijă :

— Veniți, veniți mai iute încoa, să vă ascunz eu în șira asta de paie din bătătură.

Bieții zmei atîta se speriaseră, încît nu mai știau ce face. Se lăsară să-i ia și să-i ascunză.

Cotoșmanul îi băgă în șira de paie, și îi dete foc. Îndată văpaia se urcă pînă la cer, iară bieții zmei țipau de usturime în para focului, de să le plîngă de milă. Țipară ce țipară, dară o dată cu focul li se stinse și lor glăsciorul și se făcură scrum.

Atunci iaca și nunta intra pe poarta palatului. Slugile spuseră și ele după cum le învățase cotoș-

¹ Așa !

manul, că palaturile astea sunt pe moșiile lui Mătăhuz împărat.

Cînd intră în palat, ce să vezi dumneata ? Bogăția de pe lume era acolo. Păreții numai în aur poleiți. Pardoseala era de cleștar, iară învălitoarea era de acioaie¹ și de plumb.

Se mai minunară o toană oamenii ce însoțiră pe mireasa.

După ce se așezară tinerii, oamenii se întoarseră la boier și-i povestiră tot ce văzură. Boierul nu se căi că și-a dat fata lui Mătăhuz împărat. Iară acesta se mira de unde și pînă unde să-i vie lui acea bogăție. Trăiră în pace și în veselie perechea nuntită și or fi trăind și astăzi, de n-or fi murit.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de Mihai Constantin, din comuna Bălăcița, plasa Dumbrava, jud. Mehedinți, soldat.

LBR

¹ *Acioaie* — aliaj de metal.

PASĂREA MĂIASTRĂ

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat evlavios și bun. El avea trei feciori. Pe lângă multe bunătăți ce făcuse oamenilor din împărăția lui, a ridicat și o monastire de care să se ducă pomina. A împodobit-o cu aur, cu pietre nestemate și cu tot ceea ce meșterii din acea țară au socotit mai scump și mai frumos. O mulțime de stâlpi de marmură și poleiți erau prin biserică și pe dinaintea ei. Zugrăvelele cele mai prețioase, policandre de argint suflate cu aur, candelile de argintul cel mai bun și mari cît donița, cărțile cele mai alese erau zestrea monastirii aceleia. Cu cît se bucura împăratul de frumusețea ei, cu atît se întrista că nu putea să o săvîrșească pe deplin, căci turnul se surpa.

Cum se poate, zise împăratul, să nu pot sfîrși astă sîntă biserică? Iată am cheltuit toată starea, și ea nu este încă tîrnosită.

Și dete sfară în țară ca orice meșter se va găsi care să poată să-i ridice turnul, să știe că va dobîndi de la dînsul mari daruri și boierie. Pe lângă acestea, poruncă dete ca în toate bisericile să se facă rugăciuni și privegheri, ca să se îndure milostivul Dumnezeu a-i trimete un meșter bun.

Iară a treia noapte visă împăratul că dacă va aduce cineva pasărea măiastră de pe tărîmul celălalt și să-i așeze cuibul în turn, se va putea face monastirea desăvîrșit.

Spuse fiilor acest vis, iară ei se întreceau care de care să plece mai-nainte, și să se închine cu slujba la tată-său împăratul. Atunci împăratul le zise :

— Eu văz, feții mei, că toți aveți dorință de a vă face datoria către Dumnezeu ; însă nu vă puteți duce toți deodată. Acum să se ducă fiul meu cel mai mare ; și dacă nu va putea el să izbutească, să se ducă altul, și tot așa pe rînd, pînă cînd Dumnezeu își va arăta mila lui către noi.

Copiii tăcură și se supuseră ; iară feciorul cel mare al împăratului se găti de drum. Merse ce merse și dacă trecu de hotarăle împărăției tatălui său, stete să conăcească într-o dumbravă frumoasă. După ce făcu focul, sta acolo pînă să se gătească mîncarea, cînd văzu deodată înaintea lui un vulpoi care îl rugă să-și lege ogarul, să-i dea și lui un codru de pîine, un pahar de vin și să-l lase să se încălzească și el la ăl foc. Fiul împăratului, în loc să asculte rugăciunea, dete drumul ogarului, care se luă după dînsul. Atunci vulpoiul făcu un semn 'asupra lui și îl schimbă în stană de piatră.

Văzînd împăratul că fiul său cel mare nu se mai întoarce, ascultă rugăciunea fiului celui mijlociu, și îi dete voie să meargă și dînsul. Acesta, după ce se găti și își luă merinde de drum, porni și dînsul. La locul unde se împietrise frate-său, păți ca dînsul, fiindcă nu voi să dea ascultare rugăciunilor ce-i adusese vulpoiul, ci voia să-l prinză ca să-i ia pielea.

Împăratul se pusese pe gînduri văzînd că după atîta mare de timp nu se mai întoarce fiii săi nici

cu pasărea măiastră, nici fără dînsa, cînd fiul său cel mai mic îi zise :

— Tată, iată este acum destul timp de cînd frații mei cei mari au plecat să aducă pasărea măiastră și nu s-au mai întors nici cu ispravă, nici fără ispravă.

*Să-mi dai bani de cheltuială
Și haine de primeneală,*

ca să-mi cerc și eu norocul. Și de voi izbuti, te vei bucura, tată, că ți se împlinește dorința, iară de nu, eu nu voi suferi nici o umilință.

— Frații tăi cei mari, zise împăratul, după cum se vede n-au putut să facă nimic spre a aduce acea pasăre măiastră, ba poate să-și fi și răpus capetele, deoarece sunt duși de atîta timp și nu se mai întoarce nici unul. Eu sunt bătrîn de aci înainte : dacă vei lipsi și tu, cine să-mi dea ajutor la greutățile împărăției, și dacă voi muri, cine să se suie pe scaunul meu, dacă nu tu, fiul meu ? Rămii aci, dragul tatei, nu te mai duce.

— Domnia ta, tată, știi prea bine că n-am ieșit din poruncile împărăției tale nici cît negru sub unghie ; și dacă acum cutez a stărui în rugăciunea mea, este numai că voiesc, dac-aș putea, să îndeplinesc o dorință care nu dă odihnă sufletului măriei tale, dorință pe care te silești de mulți ani și cu mari cheltuieli să o împlinești.

După multe rugăciuni și stăruință, împăratul se înduplecă și-i dă voie. Își alege calul ce-i plăcu din grajdul împărătesc, un ogar să-l aibă de tovaros, își luă merinde de ajuns și plecă.

După trecere de oarecare timp, sosiră amîndoi fiii cei mai mari ai împăratului, aducînd cu sine-le pasărea măiastră și o roabă pe care o făcură găină-reasă. Toată lumea se mira de frumusețea acelei

pasări, care era cu mii de mii de vopseli, penele ei străluceau ca oglinda la soare ; iar turnul bisericii nu se mai surpă ; pasărea se așază în acel turn cu cuibul ei. Un lucru se băgă de seamă ; pasărea se părea a fi mută, căci nu da nici un viers, și toți cîți o vedea o căinea cum de o așa pasăre frumoasă și mîndră să nu aibă viers, pentru care și împăratul, cu toată bucuria ce avea pentru biserică și turnul ei, se mîhnea că pasărea nu-i cînta.

Locuitorii începuseră a uita de fiul împăratului cel mic ; atîta de multă bucurie aveau ei că li se adusese pasărea măiastră, ceea ce oprise turnul de a se surpa, și astfel biserica se putuse face cu desăvîrșire ; numai împăratul se mîhnea în sufletul său că nu este față și fiul său cel mic care să se împărtășească de bucuria poporului său ; cînd, într-una din zile, veni găinăreasa și-i zise :

— Mărite împărate, să-ți fie fața luminată, toată cetatea se minunează de viersul pasării măiestre ; un cioban, cum a intrat azi de dimineată în biserică, pasărea a început să cînte de să se spargă, și este așa de veselă, încît pare că nu o încape locul. Asta este a doua oară de cînd, cum intră acel cioban în biserică, pasărea nu mai contenește de a cînta ; cum iese el, ea tace.

— Să se aducă acel cioban înaintea mea chiar acum.

— Măria ta, după cum se vede, ciobanul este străin, căci nimeni nu-l cunoaște. Fiii măriei tale, precum mi s-a spus, ar fi pus paznici să-l prinză.

— Taci ! zise împăratul, nu vorbi de fiii mei, căci nu ți se cuvine ție să te atingi de ei.

Împăratul puse și el cîțiva slujbași să pîndească pe sub ascuns și, cum va vedea pe ciobanul care, cînd va intra în biserică, pasărea va cînta, să pună mîna pe dînsul și să-l aducă înaintea lui.

Nu s-a mulțumit pe atât, ci și însuși s-a dus la biserică în sărbătoarea cea mai apropiată ca să auză cu urechile sale cîntecul cel minunat al pasărei, și să vadă cu ochii săi pe acel păstor tinăr ; și, de n-ar fi fost de față, s-ar fi întîmplat o luptă crîncenă între slujitorii săi și oamenii puși de fiii lui, carii voiau cu dinadinsul să pună mîna pe cioban. Atunci porunci împăratul să aducă pe acel păstor cu omenie la palatul său, pentru că nu știu ce simți împăratul în inimă cînd îl văzu așa de tinăr, blind, smerit și cu boiul de voinic.

După ce ieși de la biserică, împăratul se duse drept la palat, pentru că inima îi zicea că trebuie să fie ceva de ciobanul acela. Cum îl văzu împăratul, îi zise :

— Ia spune-mi, flăcăule, din ce parte de loc ești ? Ai părinți, și cum s-a întîmplat de ai venit p-acî ?

— Istoria mea, luminate împărate, este lungă. Părinți am, asemenea și frați. Ca să-ți povestesc cum am venit p-aici și din ce parte de loc sunt, îmi trebuie mai mult timp. Dară dacă voința măriei tale este să știi, sunt gata a mă supune. Chiar mîine pînă în ziuă voi veni la măria ta pentru aceasta. Acum este tîrziu.

— Bine, voinice ; mîine în revărsat de ziori te aștept.

A doua zi dis de dimineață, ciobanul veni și așteptă porunca împăratului ; iară împăratul, cum auzi că a venit păstorul cu pricina, îl chemă înaintea lui.

— Ia spune-mi, flăcăule, ce este cauza de cîntă pasărea măiastră, cum pui tu piciorul în biserică, și tace, dacă ieși ?

— Ca să știi aceasta și altele, luminate împărate, lasă-mă să-ți povestesc toată istoria mea.

— Iacă te ascult, povestește-mi tot ce vei voi.
Atunci ciobanul începu :

— Am tată și frați. Am plecat din casa părintească ca să fac o faptă care să veselească pe tata, căci el era trist că nu putea să-și împlinească dorința. După o călătorie de câteva zile, am ajuns la o cîmpie frumoasă, de unde se deschidea mai multe drumuri. Acolo am voit să conăcesc. Mi-am făcut un focșor bun, am scos merindele ce aveam și, cînd era să mă pui la masă, mă trezesc cu un vulpoi lingă mine. Nu știu nici de unde, nici pe unde veni, că eu nu l-am văzut. Pare că ieși din pămînt.

„Fă bine, mă rog, îmi zise, și lasă-mă să mă încălzesc și eu la focul tău, că uite, tremur de-mi clănțanesc dinții în gură. Dă-mi și o bucată de pîine și un pahar de vin să-mi potolesc a foame și sete care mă chinuiesc. Și ca să mănînc în liniște și să mă pot încălzi fără frică, leagă-ți ogarul“.

„Prea bine, îi zisei, poftim de te încălzește ; iată merindele mele, și plosca mea, mănîncă și bea cît vei pofti“.

Apoi am legat ogarul și am șezut amîndoi lingă foc, povestind. Din una, din alta, îi spusei unde mă duc ; ba încă îl și rugai dacă știe ceva să-mi spuie cum să fac, cum să dreg, să-mi împlinesc slujba cu care m-am însărcinat de bună-voia mea.

„Cît pentru asta, îmi zise vulpoiul, fii pe pace. Mîine de dimineată plecăm amîndoi, și dacă nu te-oi face eu să izbutești, să nu-mi mai zici pe nume“.

Șezurăm la foc, ne ospătarăm ca niște prieteni ; apoi vulpoiul își luă noapte bună și pieri ca o nălucă. Mă ciudeam în mine cum de să nu-l văz încotro a apucat, și tot frămîntîndu-mi mintea să știu

cum a venit și cum s-a dus fără să-l bag de seamă, am adormit.

Cînd a venit a doua zi în faptul zilei, m-a găsit minunîndu-mă de niște stane de piatră ce închi-puiau doi oameni, doi cai și doi ogari. De cum îl văzui, ne gătirăm de ducă.

Vulpoiul se dete de trei ori peste cap și se făcu un voinic, știi colea, cum ți-e drag să te uiți la el. Pe cale îmi spuse că locul unde am mas noaptea trecută era moșia lui, că este înșurat, că are copii, că el era blestemat să poarte corpul de vulpoi pînă cînd un om va avea milă de el, îl va priimi să se încălzească cu dînsul la un foc, îi va da un codru de pîine și un pahar de vin ; că eu am fost acel om, că acum este dezlegat de blestem și că de aceea va merge cu mine, și nu mă va lăsa singur pînă ce nu voi ajunge la izbîndă.

Îmi păru bine de astă întîmplare, și așa noi mer-serăm, meraserăm,

*zi de vară
pînă-n seară,*

și ajunserăm la o poiană, unde maserăm peste noapte. Tovoarușul meu de călătorie îmi spuse că a doua zi avem să trecem pe hotarul unor zmei, că acolo credea el că voi găsi ceea ce căutam.

A doua zi am înaintat pe moșia zmeilor, dar tot cam cu teamă ; cînd, pe la chindii, am ajuns la pa-laturile zmeilor. Mîndrețe ce am văzut acolo nu se poate povesti. Grădini cu fel de fel de flori și de pomi ; casele învălitate cu argint care strălucea la soare ca oglinda, păreții era împodobiti cu chipuri și flori săpate, iară ciubucele erau poleite ; fîntîni care aruncau apă în sus. Avurăm parte că zmeii nu erau acasă cînd am ajuns acolo. Furăm întîmpinați în pragul porții de o fată frumoasă, frumoasă, de pare

că era făcută din zahar, care ne zise să nu călcăm în curte, în lipsa zmeilor, că nu e bine de noi ; apoi lacrămă de bucurie că a mai văzut oameni de pe tărîmul de unde a furat-o zmeii.

Întrebînd-o despre lucrul ce căutam, ne-a spus că se află la alți zmei, rude ale zmeilor pe moșia cărora eram.

„Duceți-vă, ne zise ea, că cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc să izbîndiți, și întorcîndu-vă, luați-mă și pe mine“.

După ce ne învăță cum să facem să intrăm în curtea zmeilor și cum să lucrăm, mă jură pe ce am mai scump pe lume, pe tata, ca să nu o las la zmei, ci să o iau ; iară noi ne-am dus. Ce e drept, și mie îmi plăcu fata, de cum o văzui.

Și ajungînd la hotarul celorlalți zmei, am stat de ne-am odihnit. Iară în revărsat de ziori, am pornit pe tărîmul zmeilor, și am ajuns cam aproape de nămiezi la palaturile lor, care erau și mai frumoase decît ale celor dintîi. Cum am descălecat, m-am dus la grajd, iară tovaroșul meu s-a întors înapoi ; fiindcă așa ne învățase fata.

Caii erau la iesle. Unul din ei a întors capul și s-a uitat la mine. Eu l-am frecat la ochi, l-am tras de urechi, i-am sumuțat¹ și i-am pus frîul în cap. Apoi încălecînd, d-a-ncălarele am luat colivia cu pasărea măiastră care era în pridvor.

— Tu ai luat pasărea măiastră ? zise împăratul. Tu ești fiul meu pe care toată lumea îl ține de pierdut ?

— Așa, tată.

Și după ce sărută mîna împăratului, îl rugă să poruncească a se aduce de față găinăreasa.

¹ A *sumuța* — a scoate sunete specifice, țuguind buzele, pentru a îndemna un cal.

Dacă veni găinăreasa, ciobanul zise :

— Asta este fata de care îți spusei.

— Cum se poate ? răspunse împăratul. Dară cum a ajuns găinăreasă ?

— Asta ți-o va spune ea ; căci eu nu știu. Și așa cum zisei, începu el a povesti, după ce înhățai colivia și o luai la sănătoasă cu bidibiul luat de la zmei, începură să nincheze caii ceilalți și să facă un zgomot de ți se făcea părul măciucă ; iară eu îmi țineam firea. Unde se luară zmeii după mine și fugi, și fugi, pînă ce ajunsei la tovaroșul care mă aștepta la hotar ; și daca nu era el, puneau zmeii mîna pe mine și cine știe ce se alegea de capul meu. Tovaroșul meu însă, întinse mîna și răcni o dată la dînșii : stați ! Iară ei pare că fură de piatră de cînd lumea ; nici un pas nu mai făcură înainte. După ce mă luă în brațe și mă sărută, se miră și el de frumusețea pasărei. Zmeii însă umbla cu șoșele, cu momele, să-mi ia pasărea, făgăduindu-mi cîte în lună și în soare ; daca văzură că nu mă poate îndupleca, mă rugă ca barim calul să li-l dau ; în sfîrșit, văzui eu că nu e bine să-i las tocmai de tot mîhniiți, le-am dat calul, și eu am plecat cu tovaroșul meu și cu pasărea ; iară zmeilor li se scurgeau ochii după dînsa.

Ajungînd la palaturile celorlalți zmei, fata ne aștepta în poartă ; plesni de trei ori cu un bici și tot palatul se făcu un măr, pe care ea îl luă ; iară eu o înhățai de mijloc și pe ici ți-e drumul.

Aoleo ! dară zmeii cînd simțiră ! unde veneau cu o falcă în cer și cu una în pămînt, și unde răcneau de-ți îngheța singele în vine. Eu îmi făcui curagi, detei pinteni calului și împreună cu tovaroșul meu fugeam ca vîntul : zmeii însă veneau ca gîndul. Dacă văzu tovaroșul meu așa, și că nu este chip a scăpa cu față curată, se opri în loc, amenință asu-

pra lor și se făcură stane de piatră. Iară noi ne urmarăm călătoria venind pînă iarăși în cîmpia de unde plecasem, adică pe moșia vulpoiului. După ce ne-am odihnit și am dat mulțumită Domnului că am terminat cu bine astă treabă, l-am întrebat ce însemna acele stane de piatră. Atunci el îmi zise :

„De vei ști, te vei căi ; de nu vei ști, iarăși te vei căi“.

„Spune-mi te rog“, îi zisei.

„Aceștia sînt frații tăi, îmi răspunse. Ei, în loc să facă ca tine, să priimească cu dragoste rugăciunea mea, asmuțară ogarii după mine, ceea ce îmi prelungi scîrbosul blestem de a purta leșul vulpoiului ; iară eu îi împietrii“.

„Pentru dragostea mea, rogu-te, îi zisei eu, și pentru prietenia ce am legat, fă-i iară oameni cum au fost“.

„Mult mi-e dragă prietenia ta, răspunse el, și de aceea fie după voia ta ; dară o să te căiești“.

Și într-un minut nu știu ce făcu din mînă, că deodată pietrele acele se scuturară și frații mei rămaseră în mirare văzîndu-se față în față cu noi.

Ne luarăm ziua bună de la tovarășul meu și plecarăm să ne întoarcem acasă.

Pasămite, frații mei îmi cocea turta.

„Frate, îmi ziseră ei, după ce călătorirăm cîtva, am obosit de atîta drum ; căldura este mare ; aide ici la un eleșteu pe care îl știm noi, să bem cîte nițică apă, să ne răcorim“.

Am ascultat și am mers. Bău cel mare, bău și cel mijlociu ; iară cînd era să beau și eu, cum eram pus pe brînci pe marginea eleșteului ca să ajung cu gura la apă, cum făcuseră și ei, mă trezii cu o usturime grozavă la amîndouă picioarele ; cînd să mă întorc să văz ce este pricina, nu mă mai putui scula în picioare : mi le tăiaseră frații mei, și-și

cătau de drum, fără a mai asculta la rugăciunile și vaietele mele.

Trei zile și trei nopți am mas acolo prin prejurul eleșteului. Calul meu, biet, cînd vedea că vine cîte vrun balaur la mine, mă lua cu dinții de pe la spate, de haine, și fugea încotro vedea cu ochii, și azvîrlea din picioare de nu se putea apropia de noi nici o fiară sălbatică.

În sfîrșit a patra zi am dat peste un orb care orbăcia și el pe dibuite.

„Cine este acolo ?” întrebai eu.

„Un biet neputincios”, răspunse el.

Și după ce îmi spuse cum frații i-a scos ochii, din pizmă, i-am povestit și eu cum mi-a tăiat frații picioarele. Atunci el îmi zise :

„Știi ce ? Aide să ne prindem frați de cruce. Eu am picioare, tu ai ochi ; să te port în spinare. Eu să umblu pentru tine ; tu să vezi pentru mine. Eu știu că p-aci prin vecinătate este o scorpie mare. Cu sîngele ei se poate vindeca orice boală ar fi”.

M-am învoit cu dînsul la aceasta și am mers pînă am dat de locuința scorpiei. Ea nu era acasă. Orbul mă așeză după ușe și îmi zise ca să dau cu sabia să o tai, cum va intra ; iară el se ascunse după sobă. Nu așteptarăm mult și iată scorpia venea supărată, fiindcă simțise că-i călcase cineva casa. Cum o văzui, inima se făcuse cît un purice în mine, iară cînd intră pe ușă, așteptai pînă să-mi vie bine, și unde dedei o dată cu sete, încît dintr-o lovitură îi tăiai cîte trele capetele.

Mă unsei numai decît cu sîngele ei cald, și cum atinsei picioarele la loc, se lipiră de parcă fusese acolo de cînd lumea. Unsei și pe orb, și îi veni vederile ca mai-nainte. După ce mulțumirăm lui Dumnezeu, plecarăm fiecare la ale noastre.

N-am voit să viu d-a dreptul acasă, ci am socotit mai bine să mă bag cioban și să las ca Dumnezeu să aducă lucrurile așa încît să se dovedească vinovatul. Nu m-am înșelat în credința mea, că iată puterea lui mare este și judecata lui dreaptă.

— Spune și tu, zise împăratul găinăresei, cum de ai ajuns găinăreasă și roabă ?

— După ce a tăiat picioarele fratelui celui mic, fiii cei mari ai împărăției tale mă luară unul pe mine și altul pasărea măiastră. Eu plîngeam de mă topeam, că mă despărțea de fiul cel mic al mării tale, pe care îmi era drag să-l privesc, fiindcă-l văzusem că e un pui de românaș. Ei mă siliră să mă iubesc cu unul din ei, îmi făgădui că mă va lua de soție cum voi ajunge la curtea împărătească.

După ce m-am împotrivit la toate siluirile ce amîndoi voiau să-mi facă, am priimit mai bine să fiu roabă și găinăreasă la curtea împărăției tale, decît să mă duc aiurea, fiindcă știam că Dumnezeu nu va lăsa să se prăpădească acela care a umblat cu dreptatea în sîn și acum, mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a arătat cum fapta bună nu moare niciodată.

— Poți tu să-mi dovedești, întrebă împăratul, că tu ești acea fată și nu alta ?

— Acest măr, zise ea, pe care îl scoase din sîn, poate să încredințeze pe orișicine că eu sunt. Fiii d-tale cei mai mari n-au știut de dînsul, că mi l-ar fi luat, și nu m-aș mai fi întîlnit cu dînsul.

Atunci, ieșind afară, plesni dintr-o biciușcă de trei ori asupra mărului și unde se ridică niște palaturi, încît în toată împărăția nu se găsea altele ca acelea.

Împăratul rămase și el în mirare. Și voind a sărbători venirea fiului celui mic, acesta zise :

— Tată, înainte de a mulțumi lui Dumnezeu că m-am întors sănătos, să mergem cîteșitrei frații înaintea lui la judecată.

Împăratul n-avu ce zice. Se aduseră frații înaintea împăratului, carii deteră în genuchi și cerură iertare de la fratele cel mai mic. El le zise :

— Daca Dumnezeu vă va ierta, iertați să fiți și de mine.

Neavînd încotro, se duseră înaintea bisericii și puseră trei uleie¹ depărtate deopotrivă unul de altul. Intrară fiecare cu picioarele în cîte unul, și aruncară cu praștia în sus cîte o piatră ; pietrele fraților celor mari se întoarseră și loviră pe fiecare în cap cu așa tărie, încît rămaseră morți. Piatra însă a fiului celui mic de împărat căzu dinaintea lui.

Lumea se adunase de se uita la astă judecată dumnezeiască, iar împăratul, după ce făcu nuntă și-și însoți copilul cu găinăreasa, se coborî de pe tron și puse pe fiul său în locu-i, care, daca o fi trăind, împărățește și pînă azi.

Eram și eu față la acele întîmplări, pe care le povestesc acum celor ce mă ascultă.

Notă. Povestit de un soldat din satul Bulbucata în județul Vlașca la 1868 și comunicat de fratele meu G. Ispirescu.

LBR

¹ Ulei — vas făcut dintr-un lemn scobit.

CĂINĂREASA

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. În căsătoria lor ei au trăit ca frații, și numai o fată au fost făcut. Ca și mumă-sa, această fată, din naștere, era cu o stea în frunte. Murind împărăteasa, a lăsat cu sufletul la ceasul morții ei și cu jurământ, ca împăratul, soțul ei, să nu văduvească, ci să ia de soție pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Împăratul o iubea, nevoie mare. Și nici în ruptul capului nu voia să se însoare de a doua oară. Un an întreg întreguleț o plinse după înmormântarea ei.

Sfatul împărăției, știind hotărîrea împărătesei, lăsată cu grai de moarte, se tot ținea de cîra împăratului ca să se însoare, și mai multe nu. El se tot împotrivea cu fel de fel de cuvinte.

Daca văzu și văzu că scăpare nu este, se lăsă și el după sfatul mai-marilor împărăției. Dete condurul răposatei împărătese și doi trimiși ai Sfatului împărătesc răzbătu țări și cetăți, căutînd la cine s-ar potrivi condurul. Nu trecu mult și se întoarseră precum se duseră, fără nici o ispravă. Pasămite condurul nu se potrivi la nici o fată de împărat, la nici o cucooană, la nici o jupîneasă, la nici o țarancă, ba chiar

la nici o roabă. Împăratul nu mai putea de bucurie de această întâmplare.

Condurul sta d-a pururea pe masă în cămara împăratului. Oricine voia să-l încerce, avea toată voia.

Intr-una din zile, cînd împăratul ținea sfat cu boierii cei mari pentru trebile împărăției, iacă și fie-sa că vine și se juca și se zbeguia p-acolo prin cămară. Trecînd și pe lîngă masă și văzînd condurul, îl ia și îl încalță ; cînd, ce să vedeți d-voastră, cinstiți boieri, parcă fusese d-acolo. Începu a alerga iară după jucării, ca un copil ce era. Ea luase condurul fără să știe al cui este și pentru ce stă pe masă. Cînd văzură boierii una ca aceasta, rămaseră înmărmuriți de uimire.

Ce să facă ei ? Hotărîrea împărătesei era lămurită. Să nu văduvească împăratul după pristăvirea ei, ci să ia pe aceea la care se va potrivi condurul ei. Să lase pe împăratul să văduvească pentru că nu s-a potrivit condurul la nici o muiere, călca jurămîntul împărătesei de la ceasul morții sale ; să si-lească pe împărat să ia de soție pe fie-sa, se temea de Dumnezeu. Ce să facă dar ?

După multe chibzuri, sfatul împărăției găsi cu cale că împăratul n-ar păcătui de ar lua de soție pe fie-sa, fiindcă așa lăsase cu sufletul împărăteasa și pentru că Dumnezeu chiar orînduise așa, deoarece la nimeni de pe lume nu se potrivise condurul răposatei.

Numaidecît mai-marii țării ziseră fetei să se gătească de nuntă.

Acum altă nevoie. Nici fata nu voia să ia pe tată-său de soț. Ea zise :

— Unde ați mai auzit, boieri dumneavoastră, batjocură ca aceasta, să ia tatăl de soție pe fie-sa.

— Nu te supăra, domniță, și nu fii așa țăntoșă. Are să curgă multă apă pe gîrlă pînă să ajungi a

cunoaște tainele împărăției ca noi. Și apoi, răposata maica împărăției tale, cea atît de vestită în lume de cuminte, a lăsat cu sufletul ca împăratul tatăl tău să nu văduvească, ci să se însoare cu aceea la care se va potrivi pe picior condurul ei.

— Căutați — mai zise fata — și găsiți pe vreuna la care să se potrivească condurul mamei pe piciorul ei.

— Am răzbătut — răspuneră boierii — împărății și cetăți, tîrguri și cătune, am încercat și la bun și la rău, la tinere și la bătrîne, la femei de neam și la de cele proaste, pînă și la roabe, și la nimeni nu s-a potrivit. Dumnezeu ne-a arătat pe aceea pe care împăratul nostru trebuie să o ia de soție.

Văzînd fata că n-are încotro, ceru timp de trei zile în care să se gîndească și apoi să-și dea răspunsul.

Și trecînd în cămara ei, se puse pe un plîns, de să te ferească Dumnezeu ; vărsa niște lacrimi cît pumnul și suspina de să-i spargă pieptul. Plînsese ce plînsese, dară văzu că de la plîns nu cîștigă nimic. Se duse deci la dădacă-sa, îi spuse cele întîmplate și îi ceru sfat.

Dădaca, după ce se gîndi și se răzgîndi, îi zise să ceară a i se face trei rînduri de haine : unul de aur, altul de mărgăritar și al treilea de diamante, și să spuie că după aceea se va găti.

Cererea ei se îndeplini tocmai pe tocmai.

În vremea acoasta, dădaca îi pregăti toate cele trebuincioase spre fugă.

Cînd îi aduse hainele, îi mai zise o dată să se gătească de nuntă. Fata răspunse că este gata. Boierii rămaseră mulțumiți, auzind răspunsul fetei ; ei crezură că în cele din urmă ea a cunoscut că trebuie să se supuie Sfatului împărăției.

Seara, îi aduse și dădaca cele spre fugă. Își băgă hainele cele frumoase ce le căpătase în desagi, se îmbracă cu o piele de măgar pe care i-o adusese dădaca și fugi.

Ascultați, boieri, cuvîntul din poveste ;

Căci d-aci nainte mai frumos îmi este.

Fugind fata împăratului de la curtea tătă-nă-său, apucă pe căi dosnice, pe cărări neumblate de picior de om. Ea se feri să nu o vadă nimeni, și fugi și fugi, pînă ce ieși din împărăția tatălui său. Trecînd hotarul, îi mai veni nițică inimă. Unde pînă aci umbra cu moartea în sîn, acum se mai liniști o lecuță. Merse ce merse, și ajungînd la curtea împăratului locului aceluia, se puse la poartă cu chip umilit și smerit. Iară dacă ieși bucătăreasa și o văzu, i se făcu milă de dînsa și, înduplecîndu-se de rugăciunile ei, o primi înăuntrul. Spuse și împărătesei că o fată sărmană și nenorocită a năzuit la curtea împărătească și o rugă ca să o priimească să fie găinăreasa curții.

Împărăteasa se înduioși cînd auzi că o sirimană nevoiașă cere adăpost de la dînsa și porunci ca să o puie îngrijitoare de găini ; dară ea, bucătăreasa, să răspundă de dînsa.

Fiind sub ascultarea bucătăresei, fata de împărat se silea în toate chipurile să-i fie pe plac. Unde să se adune ea cu celelalte slugi din curte ? Unde să scoată ea un cuvîntel de pîră sau de zîzanie ? Unde să calce ea cuvîntul bucătăresei și să se amestece în certurile și becisniciile celorlalți ? Ferit-a Dumnezeu ! Ea îngrijea de păsările din curtea împărătească, ca de ale dînzei ; după ce deschidea cotețele, și le da demîncare, apoi le cuibărea, punea cloștile și vedea de pui, mai cu milă decît cloștile. Mîncarea și apa, mai cu seamă, nu le lipsea niciodată.

Iară dacă isprăvea treaba cu găinile, venea pe lângă bucătăreasă și-i da și ei ajutor. Toți slujbașii curții o luau în nume de bine, văzându-i vrednicia, și toți aveau milă de ea. Se dusesse vestea pînă la împărăteasa de hărnicia, de bărbăția și de curățenia de inimă a găinăresei. Împărăteasa ceru să i se înfățișeze ca să o vadă și dînsa. Smerenia, nevinovăția și sfiala ce băgă de seamă împărăteasa la găinăreasă îi plăcu. Ea porunci bucătăresei să o ia mai de aproape, spre a nu cădea în gurile bîrfitorilor.

Nu trecu mult și împăratul cu împărăteasa și cu fiul lor fură poftiți la nuntă la un alt împărat. Ei se duseră. În ziua aceea se ceru și găinăreasa de la bucătăreasă cu rugăciune ca să o lase să se ducă și ea prin cetate, să se mai răsuflă puțin. Bucătăreasa îi dăde voie. Găinăreasa se îmbracă cu hainele de aur și zicînd: „Lumină înainte, întuneric înapoi, nimeni să nu mă vadă ce voi face“, se duse ca vîntul și, ajungînd la nuntă, se prinse în horă tocmai lângă fiul împăratului. Acesta cum o văzu, îi căzu tronc! la inimă. Se îndrăgosti după dînsa, vai de lume! El o întrebă a cui fată este, și de unde. Ea îi spuse alte gogleze¹. Iară el tot vorbind cu dînsa, îi luă un inel și nu mai voi să i-l dea.

Cînd fu în deseară, ea, cu grije, iară zise vorbele ce zisese la venire, și pieri ca o nălucă din mijlocul horei. Bucătăreasa o certă că prea zăbovisse. Ea își ceru iertare și se făgădui că altă dată nu va mai face așa. Fiul împăratului nu mai putea de inimă rea, că-i scăpase așa bucatică bună.

După nițel timp, acest împărat fu iarăși poftit la o nuntă de împărat. Fiul împăratului se duse și el cu tată-său și cu mumă-sa.

¹ *Gogleze* — mofturi, vorbe deșarte.

Găinăreasa se ceru și ea de la bucătăreasă. Și căpătînd voie se duse, ca și întîi, îmbrăcîndu-se în hainele cu mărgăritare. Se prinse în horă, iarăși lîngă fiul împăratului. Pînă seara nu jucă cu altul, decît numai și numai cu dînsul. Cînd dete în amurg, ca și de la rînd, ea pieri.

Să se prăpădească fiul împăratului de părere de rău că o pierduse. Nu-l mai încăpea locul. O căuta prin toate părțile, dară ia-o de unde nu e !

Se întoarse dară cu inima zdrobită. Un fel de lîngezeală îl coprinse.

Găinăreasa, îndată ce se întoarse acasă, iute, iute, se îmbracă iarăși cu pielea ei de măgar, și căuta de găini cu voie bună și tot cîntînd.

Mai trecu ce mai trecu, și iarăși fu chemat împăratul la o nuntă a altui împărat. El se duse iarăși cu fiul său.

Se ceru și găinăreasa în ziua aceea. Dară bucătăreasa nu mai voia să-i dea drumul. Abia, abia, după multe rugăciuni, și cu făgăduința de a nu se mai cere niciodată, se înduplecă bucătăreasa a-i da voie. Se îmbracă deci în hainele sale cele cu diamante, și zicînd vorbele cele ce o ascundeau de la ochii oamenilor, ea se duse și se prinse în horă iarăși lîngă fiul împăratului. Acesta cum o văzu, îi veni inima la loc, fiindcă fata cam întîrziase. Fiul împăratului juca ce juca, și tot se uita la dînsa, parcă o tot pierdea din ochi. Și în adevăr avea și ce vedea. Așa de bine îi ședea gătită, de părea că este o zîină. Sclipea diamantele de pe dînsa de luau ochii celor ce se uitau la dînsa. Fiul împăratului era mîndru, nevoie mare ! fiindcă zîina numai cu dînsul jucă cît ținu hora. Și unde se rotea pe lîngă dînsa și se îngîmfa ca un curcan.

Iară cînd fu a da în deseară, găinăreasa pieri iarăși ca o nălucă. Cînd văzu fiul împăratului că zîina

lipsește, atîta îi fu. Căzu la grea boală. Pasămite prinsese lipici ; se aduseră toți vracii, toate babele și toți cititorii de stele ; rămaseră însă rușinați, căci n-avură ce-i face. Atunci fiul împăratului spuse mă-sii că pînă n-or găsi pe fata la care se va potrivi inelul ce-i dote el, nu se va face bine. Mumă-sa rugă pe împăratul să asculte rugăciunea fiului lor. Iară împăratul porunci să umble niște boieri din casă în casă să încerce inelul, și la ce fată ori muieră se va potrivi, să o aducă cu cinste la curtea împărătească.

Umblară boierii și răzbătură toate colțulețele, și ca să se potrivească inelul la cineva, ba. Se întoarseră deci cum s-au fost dus. Să se dea fiul împăratului de ceasul morții, de ciudă, cînd auzi una ca această ! În cele mai de pe urmă porunci să se cerceteze și prin curtea împărătească. Chemă de față pe toate muierile, slujnicile și roabele. Toate se grăbiră a veni. Încercă inelul și la nici una nu se potrivi. Pasămite pe găinăreasa o uitaseră toți cu totul. Bucătăreasa își aduse aminte și spuse împărătesei de dînsa.

— Să vie și ea, să vie și ea, răspunse împărăteasa.

O aduseră cu nepusă în masă, căci ei nu-i prea era voia să se dea la iveală îmbrăcată în pielea de măgar. Dară cine o ascultă ! Cum o văzură slugile, se umflară de rîs. Ea, cu capul plecat și plină de rușine de batjocura tuturilor slujitorilor, veni și cu sfială se apropie. Cum îi puse inelul, parcă fu de acolo ; și de unde să nu fie așa !

Cum auzi fiul împăratului că s-a potrivit inelul, odată răsări ca din somn. Porunci de o aduse în fața împăratului. Acestuia nu prea îi venea a crede că fiu-său să fi căzut la boală pentru o așa netrebnică, și cît p-aci era să-i oropsească.

Fiul împăratului și mumă-sa căzură cu rugăciune la găinăreasa ca să se facă cum era la nuntă. După mai multe tăgăduiri, se înduplecă și, ducîndu-se în cocioaba ei, se îmbracă și apoi veni sus, îmbrăcată și frumoasă ca o zîă. Împăratul blejdi ochii la dînsa și rămase mult timp uimit de frumusețea ei. Văzu și el acum că bună bucățică își alesese fiul lui. Atunci împăratul își scoase stema din cap și o puse în capul fiului său ; tot așa făcu și împărăteasa, puind stema sa în capul găinăresei.

Fiul împăratului o dată sări din pat. Pare, că nu mai fusese bolnav de cînd lumea.

Atunci găinăreasa, după stăruința tutulor, își spuse toată istoria. Nunta se hotărî și împăratul, tatăl găinăresei, fu și el poftit. Acesta cînd văzu pe fie-sa la cununie, rămase ca trăsănit de Dumnezeu. El o credea pierită, socotind că-și făcuse seamă singură. Apoi se veseliră veselie împărătească, și trăiră cît trăiește lumea, bucurîndu-se în pace de toate fericirile pămîntești.

Încălicai p-o șea etc.

Comunicat de un farmacist din garnizoana
din Iași la 1874.

LBR

ȚUGULEA, FIUL UNCHIAȘULUI ȘI AL MĂTUȘEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un moș și o babă. Ei erau săraci de n-aveau după ce bea apa. Cînd mălai aveau, n-aveau sare; cînd aveau sare și mălai, n-aveau legumă. Trăiau și ei de azi pînă mîine. Ei aveau trei copii trențăroși și nespălați, ca vai de ei. Cel mai mic se vedea a fi mai isteț decît cei doi mai mari, dară era olog de amîndouă picioarele. El se numea Țugulea.

Ei se învecinau cu Zmeoaica pămîntului. Această zmeoaică era așa de rea, încît nimeni din vecinii ei n-avea pace de dînsa. Ea le călca moșiile și le făcea fel de fel de neajunsuri.

La nașterea lui Țugulea, cînd a venit ursitoarele, s-a întîmplat să fie p-acolo și Zmeoaica pămîntului. Ea auzise cum îl ursise și, de pizmă, mai în urmă îi luă vinele și d-aia era el olog.

Din această pricină, și fiind și săraci, unchiașul cu mătușa și cu copiii lor ajunseseră de rîsul tutu-lor megiașilor din sat. De bietul Țugulea însă rîdea și chiar frații lui.

După ce se mai măriră copiii, Țugulea zise într-o zi mă-sii, față cu frații săi :

— Mamă, am auzit că dumneata ai un frate bogat, care locuiește în alt sat. De ce nu te duci la

dînsul să ceri o mîrtoagă de iapă, pe care să ieșim și noi la vînat, că mi s-a urît clocînd acasă pe vatră ?

— Ia nu mai trîncăni și tu de acolo, Țugulea ologu — îi ziseră frații rîzînd — mai bine mama noastră să se ducă la unchiul să ceară pentru noi doi cai, căci noi suntem vrednici a încăleca și descăleca.

Țugulea înghiți rușinea, plecă capul în jos și tăcu.

Muma, tot mumă. Se duse la frate-său și ceru doi cai pentru frații cei mari și o iapă pentru Țugulea.

Frate-său îi dete bucuros, mai cu seamă de milă pentru Țugulea, ca să poată umbla și el.

Nu mai putură de bucurie frații cînd le aduse mă-sa caii.

Țugulea nu se putea mîngîia pentru că era olog, și nu știa cum să facă să se înzdrăvenească.

După cîteva zile, Țugulea zise că ar dori să meargă și el cu frații lui la vînătoare.

Rîseră frații de el. Apoi dacă se rugă și mă-sa de ei, îl luară și pe dînsul. Se gătiră și plecară. În pădure se mirau frații cum face Țugulea de nimerește așa de bine vînatul pe care pune el ochii. Nici o săgeată nu se ducea în vînt degeaba. Toate intrau în carne.

Trei zile și trei nopți zăboviră la vînătoare.

În a treia noapte, Țugulea visă un vis ce-i plăcu. Se făcea că el era într-o grădină frumoasă, frumoasă ca un rai. El ședea acolo, într-un colț, trist și mîhnit că nu putea umbla, să se bucure și el de frumusețile acelei grădini. Păsările cîntau de se spărgeau. Frunzele de pomi fișiau de adierea vîntului și florile răspîndeau un miros de te îmbăta. Se uita cu jînd la toate astea, căci nu putea să se desfăteze și el. Atunci ridicînd ochii în sus, se rugă lui Dumnezeu să-i ia viața mai bine, decît să trăiască în așa ticăloșie.

Pe cînd se făcea că se roagă, deodată i se arătă dinainte o zîină, așa de frumoasă și de blîndă, cum

nu mai văzuse el în viața lui așa ființă. Și se făcea că-l întreabă, zicându-i :

— De ce te căinești, băiețele, și te amărăști ?

— Cum nu m-aș căina și nu m-aș amîrî, zîna a frumusețelor — se făcea că zise el — iată sunt olog, și din această pricină am ajuns de batjocura tuturilor băieților din sat.

— Lasă, dragul meu, nu mai plînge, că ei nu știu ce fac, se făcea că mai zise zîna. Tu ai să te tămăduiești și o să ajungi împărat.

— Nu-mi trebuie mie împărăție. Eu aș fi bun bucuros, numai să pot umbla. Dară asta n-o să se poată, căci, uite, parcă n-am vine în picioare.

— Ba o să se poată, se făcea că adăose zîna cu vorbă apăsată. Tu ai avut vine ; dară ți le-a luat Zmeoaica pămîntului de cînd erai mic. Ține chimirașul ăsta. Cînd vei fi încins cu el, ce vei voi, te faci, dacă t-ei da de trei ori peste cap. Silește-te de-ți ia vinele de la zmeoaică.

Luă chimirașul ; dară cînd ridică ochii și voi s-o întrebe cine era ea, de are milă de dînsul, ia pe zîna de unde nu e ! Parcă intrase în pămînt.

Iară el o dată se deșteptă. Se pomeni cu chimirașul în mînă.

Se încinse cu el, se dete de trei ori peste cap, gîndind să se facă o pasăre, și îndată se făcu. Se dete iară de trei ori peste cap și se făcu om la loc.

Cît p-aci să se piarză de bucurie, dară se stăpîni. Încinse chimirul pe piele ca să nu se vază și se feri d-a spune fraților ceva.

Pasămite, zîna aceea era ursitoarea lui cea bună.

După ce se făcu ziuă, se întoarseră cu frații lui la bordeiul lor, și aduseră mulțime de vînat.

Peste cîteva zile plecară iară. Dînd caii la pășune, frații cei mari ziseră lui Țugulea să păzească el caii, căci dîșșii sunt obosiți.

Cum se culcară, și adormiră.

Țugulea priponi caii, apoi, dîndu-se de trei ori peste cap, se făcu o albină și plecă înspre miază-noapte încotro ședea Zmeoaica pămîntului.

După ce ajunse acolo, zbîrn ! în sus, zbîrn ! în jos, intră în casa zmeoaicei și ascultă ce vorbea cu zmeii, ginerii săi, și cu zmeoaicele, fetele sale.

Între altele, auzi zicînd zmeoaica bătrînă :

— Ia vedeți, fetelor, mai șade vinele alea ale lui Țugulea în cutia în care le-am așezat eu după sobă ?

— Mai șade — răspunse zmeoaica cea mică — azi le-am văzut, nu mai departe.

— Iaca, voi o să vă duceți la casele voastre, zise bătrîna cea zbîrcită ; să știți să vă temeți de Țugulea ăsta, afurisitul ; căci și mie mi-e frică de dînsul, măcar că i-am luat vinele.

Tot de la dinsele mai auzi Țugulea că peste cîteva zile are să se facă nunta zmeoaicei celei mici, și pentru veselile de nuntă trebuindu-le vînat, zgrip-soroaica scofilcită împărți pe fiecare din gineri pe unde să vîneze.

Îi fu destul pentru astă dată că auzise și atît.

Cînd se întoarse la frații săi, începuse a intra alba în sat.

— Sculați, fraților, le zise el, că iată ne-a luat ziua de pe urmă.

— De ce ne-ai lăsat să dormim atît de mult ? îi ziseră frații, dojenindu-l.

El tăcu din gură.

Se sculară ei și plecară după vînat, apoi se întoarseră acasă.

Țugulea acum se culca afară în toate nopțile, și tot plănuia cum să facă să-și ia vinele. El se ducea mereu pe la zmeoaică, fără să știe cineva, și pîndea vreme cu prilej cînd să-i vie bine să-și ia vinele.

Într-o seară se făcu muscă, intră pe coș în cămara unde era cutia cu vinele, pe cînd zmeoaica nu era acasă ; aci daca intră se făcu om, luă vinele din cutie și le puse la picioarele lui. Cum le puse, se lipi, parcă fusese acolo de cînd lumea. Se făcu iară muscă și plecă acasă.

A doua zi, noaptea, trebuia să meargă zmeii la vînat pentru nuntă.

Țugulea se duse mai întîi în calea zmeului celui mai mare. Cînd se apropie de el, calul zmeului începu a sforăi ; dară zmeul îi zise :

— De ! cal de paraleu, că doară nu va fi adus cioara osciorul și vîntul perișorul lui Țugulea pe aici, căci vinele lui sunt la soacră-mea după sobă.

— De unde știi tu așa bine ? îi zise Țugulca. Dă-te jos să ne vedem și să ne luptăm.

Zmeul, cum îl văzu, îngheță sîngele într-însul. Se apucară la luptă în buzdugane, dară Țugulea cum aduse buzduganul său și lovi pe zmeu, îi luă mirul, apoi îi tăie capul, îi luă calul și armele și plecă înaintea zmeului celui mijlociu. Asemenea îi făcu și lui. Apoi plecă înaintea zmeului celui mic.

După ce se întîlni și cu zmeul cel mic, se luă la luptă și cu dînsul. Se bătură întîi în buzdugane, buzduganele se sfărîmară ; se luptară cu sulite, acestea se rupseră ; se apucară apoi în săbii, a zmeului se frînse. După aceea se luară la luptă dreaptă, se luptară ce se luptară și, înfrîngînd pe zmeu, îi tăie și lui capul. Îi luă și lui armele și calul și plecă acasă cu dinsele.

Cînd ajunse, se crăpa de ziuă ; legă caii și puse bine armele zmeilor.

Apoi sculă pe frați să meargă la vînat. Cînd văzură frații caii, se minunară. Îl întrebară, dară el nu voi să le spuie nimic, zicînd că nu știe.

Încălecară frații pe caii zmeilor și porniră. Țugulea însă încălecă pe calul zmeului celui mic, căci era mai vînjos.

Zmeoaica, văzînd că întîrzie ginerii, zise fiicelor sale :

— Asta nu e lucru curat. Ia vedeți vinele lui Țugulea, sunt ele unde le-am pus eu ?

— Ba nici ca cît, îi răspunseră fetele, după ce căutară.

— Bărbații voștri trebuie să fie răpuși. Țugulea a făcut pozna. Duceți-vă în pădure pe unde are a trece el și faceți precum v-am zis.

Țugulea, trecînd cu frații săi prin pădure, văzu o vie cu struguri. El simți că asta nu poate să fie lucru curat. Cum de nu mai văzuse el astă vie în pădure ?

Frate-său cel mai mare vru să ia un strugure. Țugulea îl opri. Apoi descălecă, scoase paloșul și începu a tăia la vițe. Deodată începu a curge din vițele tăiate niște sînge negru ca pătura. Frații se mirară de aceasta.

Apoi, încălecînd ei, porniră. Merseră ce merseră și dete peste o liveadă de pruni. Țugulea nu lăsă pe fratele cel mijlociu să ia prune, ci făcu ca și la vie, și din prunii tăiați curse iară sînge.

După ce mai merse, dete peste o fîntină. El știa că prin acea pădure nu era nici o fîntină. Nu lăsă pe frați să bea apă. Ci luînd sulița, întepă fundul fîntinei de mai multe ori, și deodată începu a gîlgîi un sînge mohorit și cu rea duhoare. Gîlgîia ca dintr-o vacă.

Accestea erau fetele zmeoaicei, care voiau să otrăvească pe Țugulea, feciorul moșului și al mătușei.

Mergînd ei împreună, Țugulea zise fraților săi :

— Ia uitați-vă, fraților, de vedeți ce este, că nu știu ce mă dogorește.

— Ce să fie ! răspunseră frații uitîndu-se ; iacă un norișor roșu, vine după noi ca vîntul.

— Aia este zmeoaica bătrînă, mări, zise el. Vine după mine. Voi împrăștiați-vă care încotro și vă duceți acasă, ca să nu vă aflați în calea ei, căci vă face mici fărîmi.

După ce se despărțiră, Țugulea intră într-o peșteră, să se adăpostească pînă va trece zmeoaica. Urgisita de zmeoaică ; unde venea, mări, venea turbată de minie, trecu ca fulgerul pe lîngă peșteră și apucă înainte, că nu vedea cu ochii de cătrănită ce era.

Țugulea îndată ieși din peșteră, încălecă și pe ici și pe drumu. O luă la sănătoasa înapoi spre răsărit și merse, și merse, pînă ajunse la curtea unui împărat care de douăzeci de ani lucra un zid nalt foarte, ce cădea înspre partea moșiei zmeoaicei — nici el, vezi, nu avea pace de dînsa. Și tocmai atunci îl isprăvisc.

Cum ajunse acolo Țugulea, spuse împăratului că omorîse pe ginerii și pe fetele zmeoaicei. Apoi îi zise să dea poruncă grabnică la toți fierarii ca să-i facă îndată o măciucă de fier mare cu care să omoare și pe zmeoaica bătrînă.

Împăratul priimi bucuros să facă Țugulea orice o ști el, numai să se scape de blestemata de zmeoaică.

Țugulea puse de făcu o gaură în mijlocul zidului cetății, apoi porunci și se aduse o grămadă de bucăți de lemne, cărora le dete foc în mijlocul cetății ; în acel foc puse măciuca de fier ca să arză să se facă roșie.

Zmeoaica, după ce alergă într-o parte și într-alta și nu găsi pe Țugulea, mirosi ea că trebuie să fie la împăratul cel cu zidul mare. Se întoarce și să te ții, pîrleo ! într-un suflet ajunse, căzînd lîngă zid de ostoneală și amărăciune. Apoi se sculă cum putu și vru să sară peste zid. Sări, însă în sec. Dacă văzu că-i

este peste puțină a sări pe 'dasupra zidului, se urcă pînă la gaura ce o făcuse Țugulea și începu a sorbi, voind să înghiță totul ce era în cetate.

Împăratul și oamenii din cetate se păreau a fi scriși pe părete, atît îi înmărmurise frica. Țugulea nu-și pierdu cumpătul, ci, cu măciuca roșie ca focul și ținînd-o de coadă, merse la gaură. Cînd sorbi o dată zmeoaica, trase măciuca arsă tocmai în inimă. O dată răcni zmeoaica zicînd :

— M-ai mîncat friptă, Țugulea ! și muri pe loc.

Împăratul, boierii și locuitorii acelei împărății mulțumiră lui Dumnezeu că i-a scăpat de zmeoaică, de fetele și de ginerii ei, căci multe rele le făceau ; iară mîntuitorului lor îi ziseră „Țugulea viteazul și înțeleptul“. După aceea, împăratul ridică pe Țugulea la mare cinste.

Țugulea trăi acolo cîtva timp ca în sînul mă-sii. Dară niște zavistioși de boieri băgă în inima împăratului frica că Țugulea odată, odată, are să-i ia țara.

Cum auzi unele ca acestea, împăratul se gîndea ce meșteșug să facă ca să scape de el. În sfîrșit ascultă povețele celui mai pizmătareț din boierii cei bătrîni.

Trimise și chemă pe Țugulea. El veni.

— Țugulea viteazul — zise împăratul — Sfatul împărăției mele a găsit cu cale să te duci la împăratul stririlor, în pețit, să-i ceri fata pentru mine.

— Daca Sfatul împărăției a găsit cu cale, eu sunt gata să mă supui, răspunse el.

— Apoi pe cînd hotărăști ziua plecării ?

— Cînd ar fi după mine, și mîine.

Ii gătiră cărțile ce trebuia să le ducă Țugulea, îi dăde bani și porni, după ce își luă ziua bună de la împărat și boieri, iară gloatele îl petrecură pînă afară din cetate și se uitară după dînsul pînă nu-l mai zăriră.

Țugulea se duse mai întâi de se întâlni cu frații lui. Le spuse și lor cum a omorît pe zmeoaica cea bătrână, apoi le făcu cunoscut și treaba cu care l-a însărcinat împăratul. Le dete și lor niște bani ca să-i ducă părinților, apoi se îmbrățișară și plecară.

Frații lui Țugulea începuse a se uita la el cam chiondorîș. Ei nu se puteau învoi cum de Țugulea să ajungă să le facă lor rușine. Ei mai mari, și să rămîie mai pe jos decît el, ca niște bobleți¹.

Ducîndu-se Țugulea la treaba lui, întilni în cale pe un om care striga că moare de foame. Se apropie de dînsul să vadă ce fel de om este acela. Cînd, ce să vadă? un om ca toți oamenii, umbla după șapte pluguri ce ara și din gură nu mai tăcea.

— Ce voinic mare ești tu, omule, de măninci brazda de la șapte pluguri și tot strigi că mori de foame? îl întrebă Țugulea ca p-un prieten.

— Eu nu sunt voinic — răspunse flămîndul — ci voinic este Țugulea, feciorul moșului ș-al babeii, care a omorît pe zmeoaică, pe fetele și pe ginerii ei.

— Eu sunt acela, îi zise Țugulea.

— Dacă ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

Il luă și plecară. După cîteva zile de călătorie, dete peste un alt om, în gura căruia curgea apa de la nouă fîntîni și tot striga că moare de sete.

Il întrebă și pe acesta ca și pe flămînd. Și dacă căpătă un răspuns care semăna cu al flămîndului, îl luă și pe acesta cu sine, și plecă mai departe.

Se duse, se duse și iară se mai duse. Iară cînd fu să treacă niște munți, întilni un alt om, cu două pietre de moară de picioare, care sărea din munte în munte și cînd fugea, iepurele pe spinare netezea, și striga că n-are loc unde să fugă.

¹ Boblete — prost, bleg, năărău.

Țugulea îl întrebă ca și pe ceilalți, iară omul răspunse tot ca ei. Îl luă și pe acesta și porni înainte cu Dumnezeu.

În calea lor mai întâlni un om cu o mustață albă și cu alta neagră, îmbrăcat cu nouă cojoace și striga că moare de frig, deși era pe la nămiezi și soarele ardea ca în luna lui Cuptor.

După ce îl întrebă și el voi să meargă cu dinsul, Țugulea îl luă și pe acesta, și înainte, tot înainte și înapoi nu se uita.

Merse ce mai merse și, cînd fu pe la amurgit, întâlni un om care se uita în sus cu un arc în mînă. Țugulea îl întrebă :

— Da' ce faci acolo, omule ?

— Ce să fac — răspunse el — iaca un țințar a ajuns tocmai la vîntul turbat și voi să-l dobor d-acolo cu săgeata mea.

— Voinic trebuie să fii, omule — îi zise Țugulea — dacă tu poți să vinezi un țințar pe care noi nu-l vedem.

— Ce are a face ! Voinic este Țugulea, fiul moșului și al babii, care a omorît pe zmeoaica cu fetele și cu ginerii ei cu tot, zise omul.

— Eu sunt, răspunse Țugulea.

— Dacă ești tu, ia-mă și pe mine cu tine, că poate ți-oi prinde bine la ceva.

După ce mai merse ce merse, ajunse în niște văi foarte frumoase, de unde se întindea niște munți împodobiți cu copaci și cu o verdeață care desfăta inima, și acolo dote peste un om, care nu știu ce tot bombănea el din gură și cînd amenința cu toia-gul ce ținea în mînă, pe dată se făcea cîte o sută de păsărele.

Apoi dacă îl întrebă Țugulea cu ce vitejii face el minunile ăstea, el răspunse că Țugulea este viteaz, care a făcut atîtea și atîtea voinicii.

Aflind omul că vorbea cu Țugulea, s-a luat și el după dînsul, ca și ceilalți.

Și merse cu toții, merse, merse ca cuvîntul din poveste ce d-aci înainte se gătește, și pe unde ajungea întreba de împăratul stririlor. Pe la cetăți și sate, pe unde mîneau ei noaptea, toți îi conăceau și îi găzduiau cu bucurie cînd auzea de numele lui Țugulea.

Iară cînd fu într-una din dimineți, zăriră turnurile cetății unde locuia împăratul stririlor. Întinseră piciorul la drum și cînd era în de seară, ajunseră și ei la porțile cetății.

A doua zi se sculară, pe ochi mi se spălară, se îmbrăcară, se scuturară și pe Domnul laudară, că le-au ajutat de au ajuns vii, nevătămați.

Spuse Țugulea tovarășilor săi pentru ce a venit, iară ei răspunseră că : dacă împăratul nu va voi să-i dea fata de bună voie, apoi o vor lua-o cu nepusă în masă, că doară nu sunt ei de florile mărului cu Țugulea viteazul.

După ce a dat împăratului cărțile ce adusese Țugulea, acel împărat îi zise :

— Sunt gata a-ți da fata, dacă îmi vei săvîrși cu bine slujbele cu care am să te însărcinez ; iară de nu, unde îți stau picioarele îți va sta și capul. Aceasta să o știi. Îți dau soroc pînă mîine să te gîndești, dacă te încumeți ori ba.

— Mă încumăt, luminate împărate, îi răspunse Țugulea. Poruncește.

— Pînă mîine dimineată să-mi mănînci nouă cup-toare de pîine, îi porunci împăratul.

— Să se puie la cale coacerea lor cît mai curînd, răspunse Țugulea.

Hotărîră cînd să vie să înceapă a mînca. Se puseră și paznici care să ia aminte.

Pe seară veniră cu toții. Apoi uitîndu-se la Flămîndul, Țugulea îi zise :

— Să te vedem, nene Flămîndule.

— Las' pe mine, răspunse acesta. Luați-vă cîte o pîine, ca să aveți și voi ceva gustărică.

Și începînd a arunca cîte zece pîini în gură și a le înghiți, sfîrși cuptoarele pînă la miezul nopții. Parcă arunca după spate. Mai adună și codriceii ce mai rămăseseră de la tovarăși, îi înghiți și pe aceștia și începu a striga :

— Mor de foame ! mor de foame !

Strejarii care rămaseră ca niște bostromengheri, uitîndu-se cum piereau pîinele, se duseră de spuse împăratului despre cele întîmplate.

Se minună și împăratul. Apoi zise să-i aducă nouă buți de vin și porunci lui Țugulea să le bea pînă în ziuă.

Țugulea zise Setosului :

— Pe dinsele, nene Setosu.

— Numai atît ? întrebă el.

Trase cepurile la cîteva buți dodată, și pe toate le înghițea de părea că intră vinul în pămînt.

După ce le isprăvi, începu și el a striga :

— Mor de sete ! mor de sete !

Împăratul începu a se îngrijura cînd îi spuseră strejarii cele ce se întîmplară și începu a încălzi cuptorul cel mare cu nouă cară de lemne.

Dînd poruncă lui Țugulea de a intra în cuptor, el se uită la Frigurosul și-i zise :

— A venit și vremea ta, nene Mustățio.

— Cum o să vă pui să faceți nițele cuie, clătănindu-vă dinții ! răspunse el.

Și în adevăr, cum ajunsese la cuptor, carele era roșu ca para focului, puse mîna pe mustața lui cea albă, smulse cîteva fire dintr-însa și le aruncă în cuptor. Deodată la gura cuptorului se făcu brumă. Apoi

intrară în cuptor toți megiașii lui Țugulea cu dînsul împreună și începură a striga că le degeră.

Cînd veni împăratul și văzu, se luă de gînduri cu Țugulea ăsta năzdrăvanu.

Și cerînd ei, împăratul porunci de mai aduse nouă cară de lemne, le dete foc, dară parcă ardea pe gheață.

Împăratul acela avea o pațircă de fată slujitoare, care se lua în goană cu ogarii.

Porunci lui Țugulea să trîmîță și el pe cineva din ai săi ca împreună cu fata să se ducă la Fîntîna Ielelor, să aducă cîte două urcioare de apă. Dacă omul său va veni înainte, îi va da pe fie-sa; iară dacă slujitoarea lui va veni mai-nainte, să știe că pe toți megiașii lui îi pune în țepă și pe dînsul într-una mai sus decît pe toți.

Țugulea priimi. Apoi uitîndu-se la soțul său cel cu pietrele de moară de picioare, îi zise :

— Ce zici tu, verișcane, umflăm noi fata, ori ne odihnim în vîrfurile țepelor ?

— Să cercăm și noi, poate că vom lăsa frigările alea pe seama împăratului.

Omul cu pietrele de picioare și fata fugătoare porniră împreună, fiecare cu cîte două urcioare, și aide, aide, de vorbă, ajunseră la Fîntîna Ielelor.

Aci, fata umblă cu șmecherii. Și cum era și cam nurlie, mîglisi pe omul cu pietrele de picioare și îl înduplecă să se puie cu capul în poala ei, pînă s-or mai odihni nițel, și să-i caute în cap. Tot căutîndu-i în cap, el adormi. Fata cum îl văzu că adormi bine, luă o căpățîină de cal uscată ce era acolo alătura, îi puse capul binișor pe dînsa, îi varsă urcioarele lui, ia p-ale ei și o plecă la sănătoasa. Nici drumul ei, nici picioarele ei.

Țugulea cu ai săi sta pe o măgură și se uită înspre locul de unde trebuiau să vie cei trimiși să aducă

apă. Cînd, vede pe fată. Unde venea, mări, venea, ca vîntul. Omul nu se vedea, nu se auzea. Atunci zise săgetătorului celui dibaci :

— Ia te uită, firtate, de vezi ce face megiaşul nostru.

— Doarme cu sforăitele — răspunse acesta — cu capul pe o căpăţină de cal mort şi uscată.

Unde întinde arcul, dădu drumul săgeţii, şi tranc ! drept în căpăţina de cal lovi, de sări cît colo de sub capul omului. Acesta odată sări în sus, şi ia pe fată de unde nu e.

Umplu urcioarele numaidecît. Apoi ca gîndul porni, sărind cîte zece conace¹ dodată ; ajuns pe fată tocmai la poarta palatului şi trecînd pe lîngă dînsa, îi sparse şi urcioarele cu pietrele de la picioarele lui.

Cînd duse urcioarele sus la împăratul, acesta întrebă :

— Dară fata unde a rămas ?

— Vine pe urmă, îi răspunse Țugulea.

Ajungînd şi fata şi mergînd şi dînsa la împăratul, îi spuse toată şiritenia.

Împăratul toată noaptea n-a putut să doarmă, frămîntîndu-se de gînduri. A doua zi, unul din sfetnici, care ştia păsul împăratului, veni şi-i spuse ce să mai zică lui Țugulea să mai facă. Plăcu împăratului sfatul şi, chemîndu-l, îi zise :

— Țuguleo, mi-ai făcut tot ce ți-am poruncit, încă o slujbă mai cer de la tine şi apoi pace.

— Porunceşte mai degrabă, împărate, căci poate să se supere împăratul ce m-a trimis de atîta zăbavă, şi aceasta n-aş voi-o nici în ruptul capului.

— Să-mi faci să nască într-o noapte 50 de femei sterpe !

¹ Conac — distanţă de la un loc de popas la altul.

— Ce mai treabă ! zise Țugulea. Să se aducă numai de cînt la fața locului.

Porunci împăratul de aduse cincizeci de femei și le-a băgat pe fiecare în cîte o cămară. Țugulea ridică ochii către vrăjitor și zise :

— Arată, Învățăture, ce poate toiagul tău cel plin de vrăji.

— Putea împăratul să dea porunci mai grele de făcut ; aceasta este jucărie, răspunse el.

Și intrind în cămarile femeilor, bomboni la fiecare cîte ceva din gură, și pe fiecare le lovi ușor cu toiagul pe spinare, apoi ieși. Una după alta ele născură pînă dimineată.

Cînd veni împăratul a doua zi și auzi orăcăitul copiilor de-i împuiase urechile, se luă cu mîinile de păr și plecă îndată. Cînd să pișească pragul porții de la aceste case, ca să se ducă la palatul lui, vrăjitorul îl atinse și pe dînsul cu toiagul, și îndată se pomeni cu cîtiva boboci de rață măcîind după dînsul.

Riseră și împărăteasa și sfetnicii cînd văzură pe împăratul cu bobocii după dînsul.

Iară el se spăimîntă de poznele ce făcuse Țugulea și, nemaicutezînd să-i mai dea vreo poruncă, otări să-i dea fata.

După ce se pregătiră tot ce trebuia de drum, Țugulea luă pe fata împăratului și porni, petrecîndu-i împăratul cu toată sila lui, cu trîmbițe și cu buciune, cu tobe și cu surle pînă afară din cetate.

Și luîndu-și ziua bună de la împăratul, Țugulea își cătă de drum, lăsînd pe fiecare din megiașii săi pe la locurile de pe unde îi luase.

Mergînd el, băgă de seamă că fata împăratului stririlor era tristă. Iară dacă o întrebă care să fie pricina de stă tristă, ea îi răspunse :

— Sunt în stare să-mi fac seamă singură, dacă voi cădea în mîna împăratului celui ce te-a trimis pe tine, și nu m-ai lua tu.

Ii plăcu lui Țugulea vorbele astea și îi merseară tocmai la inimă. N-avea însă ce face. Trebuia să se ție de cuvîntul ce dase celui ce l-a trimis.

Pe drum văzu un vultur. Țugulea trase o săgeată din tolbă, o așeză la arc și îl luă la ochi. Vulturul îi zise :

— Nu da, Țugulea viteazu, că mult bine ți-oi prinde cînd vei fi în nevoie și te vei gîndi la mine.

Țugulea îl lăsă și plecă înainte. Ajungînd într-o pădure mare și înnoptînd, a mas acolo. Făcu un foc mare și se puse a se odihni. Cînd fata, dodată, strigă speriată :

— Ursul !

Țugulea, de unde ședea și începuse a ațipi lîngă foc, o dată sări drept în sus, puse mîna pe arc și pe paloș ; cum văzu ursul, îl luă la cătare cu o săgeată. Ursul însă stătu locului și începu a striga :

— Nu mă omorî, Țugulea viteazul, ci mai bine scoate-mi steapul ce mi-a intrat în labă, că mult bine ți-oi prinde și eu cînd vei fi vrodată în nevoie și te vei gîndi la mine.

Țugulea se opri, iară după ce veni ursul la dînsul, se căzni pînă ce îi scoase steapul, apoi îl legă la bubă și ursul plecă mormăind de unde a venit.

A doua zi, pornind dis-de-dimineată, a mers toată ziua. Cînd era însă pe la scăpătatul soarelui, ajunsese și el la împăratul ce-l trimisese. Cum ajunsese, îi înfățișă pe fata împăratului stririlor.

Împăratul, cum văzu pe Țugulea, intră în grozile morții. El îl credea pierit.

Apoi priimi cu mare cinste pe fată și-i pregăti pentru dormit cămara unde dormea mă-sa. Lui Țugulea îi dete și lui o cămară în palaturile împărătești.

Apoi spuse împăratului tot ce păți pînă ce îi aduse fata.

Peste noapte, împăratul ținu sfat. El zise sfetnicilor săi :

— Ce socotiți, boieri dumneavoastră, să facem cu Țugulea ăsta ? El ne-a scăpat de neaga-reaua aia de zmeoaică și de ai săi. Acum nu care cumva să-i vie poftă să și domnească ? Și atunci, ce ne facem noi ? O să se verse sînge peste sînge și cînd, în cele de pe urmă, tot el, pare-mi-se, o să biruiască.

— Nu te teme, împărate — zise sfetnicul cel pizmătăreț — ne curățăm noi de el, numai să poruncești cuiva să-l otrăvească, ori să-l puie bine.

— Ce stai dumneata de vorbești ? zise alt sfetnic ; cu otravă se răsplătește cel ce a făcut atîtea slujbe și ne-a scăpat de nevoia ce era pe capul nostru ?

— Ai dreptate, răspunse un al treilea sfetnic ; eu dau cu părerea că cînte împărătească să să dea lui Țugulea și să se așeze în trebile împărăției cele mai înalte, să se rădice la rangul de boier din doisprezece.

Mai ziseră unii una, alții alta, dar nîcicum nu se înțelegeau, din pricina pizmătărețului de boier.

— Eu socotesc — răspunse împăratul tăindu-le cuvîntul — că ar fi cu dreptul ca el să ia de nevastă pe fata împăratului stririlor ce o aduse acum ; căci el și-a pus viața în primejdie de a adus-o. Deși îmi place prea mult, de mi se scurg ochii după o așa bucătică gingașă, dară mă lipsesc de un așa odor și-l las pe seamă cui mi l-a adus. Apoi, după ce îl voi dărui împărătește pentru slujbele ce a făcut mie și locuitorilor împărăției mele, să-l poftesc a se duce la țara lui. Astfel putem scuti pe biată sărăcime de vărsarea de sînge, căci nu crez eu ca un viteaz ca dînsul să se cerce a se atinge de drepturile mele rămase de la moși de la strămoși. Numai să întrebăm și pe fată, dacă vrea să-l ia de bărbat.

— Înțelepțește ai grăit, împărate — răspunseră cea mai mare parte din sfetnici — și judecata măriei tale va fi plăcută și lui Dumnezeu.

A doua zi, împăratul chemă pe Țugulea și pe fata de împărat în divanul cel mare, și le spuse ce a găsit cu cale Sfatul împărătesc.

Fata împăratului răspunse :

— Să-ți dea Dumnezeu ani mulți, împărate, și să domnești cu pace. Așa mi se pare și mie a fi după dreptate. Eu însămi era să ți-o spun, dacă n-ai fi voit să cumoști. Cînd o împărăție are parte de un stăpînitor așa de drept și nepărtinitor, fericite de noroadele din împărăția aceea.

— Văzui și eu, împărate, o judecată dreaptă în viața mea, zise și Țugulea. Și fiindcă tu îmi dai fericea, brațul meu este închinat împărăției tale. Cînd va cădea vro pacoste pe capul norodului tău, gîndește-te că este pe lume un Țugulea care va fi gata a-și vărsa sîngele pentru tine și pentru țara ta.

Apoi Țugulea, după ce primi și daruri împărătești, peste cîteva zile porni cu logodnica lui, gîndul fiindu-i să meargă a-și mai vedea părinții. Și într-acolo și porni.

Cînd a plecat Țugulea de la curtea împărătească, împăratul cu ai lui l-a petrecut cu cinste împărătească pînă la hotar. Și despărțindu-se, își luară ziua bună unii de la alții.

Fata și Țugulea parcă zbură, iar nu mergea, de bucurie că le împlinise Dumnezeu dorința. Și mergînd, ajunseră la locul de întîlnire cu frații săi, pe cînd soarele era în cruci.

Cînd văzură frații pe Țugulea cu o logodnică mai frumoasă decît florile și mai albă decît spuma laptelui, îi puseră gînd rău. Pînă a nu se culca, ei se furișară de Țugulea, se dară mai cît colea și începură a plănu, cum să facă să se scape de el.

— Noi acum o să fim de ris în sat, pe lângă frațele nostru, zice cel mijlociu.

— Să răpunem pe Țugulea, zise fratele cel mai mare. Tu să-i iei calul și eu nevasta.

Cum plănuiră, așa și făcură.

Peste noapte se sculară și cu o mână tremurîndă taie pe Țugulea, îi ia fata și calul și o rup d-a fuga : și fugi, și fugi : pînă ce, cînd se crepa de ziuă, era aproape de satul lor.

Fata unde se puse pe un plîns de nu o putură mîngîia cu nici un chip.

— Noi suntem înțeleși, îi ziseră frații. Să știi că te omorîm și pe tine, dacă ne vei spune că noi am ucis pe Țugulea.

Ajunseră la părinții lor.

Cînd auziră părinții lui Țugulea că a fost ucis într-o bătaie cu niște zmei — după cum îi spusera frații — plîngeau și lemnele și pietrele de mila lor. Nu puteau ei face să li se usuce lacrimile de la ochi, ferească Dumnezeu. Și se tînguiau și se boceau, de nu se mai puteau astîmpăra.

Fata plîngea și ea, biet, înfundat, căci nu cuteza să dea grai din gura ei.

Țugulea scăpase cu o scînteie de viață, căci frații nu-l omorîse de tot. Cînd a fost dat ei cu sabia, le-a tremurat mîna de frică și nu i-a retezat capul. El, viindu-și nițel în simțiri, și neputîndu-se scula, a început a geme de durere și urgie, mai cu seamă cînd văzu că nu era lângă dînsul nici fata, nici calul.

Și gîndindu-se la tristețea lui și la biata fată pentru care nu știa ce o să pată și ea din mîna fraților lui, își aduse aminte de vultur și de urs.

Nu trecu mult și se pomeni cu vulturul la capul lui. Și pe cînd îi spunea ce păți, o dată se auzi prin pădure glasul ursului : mor ! mor ! mor !

Venea, nene, ursul, de duduia pădurea, trosnea uscăturile pe unde călca și răpăia ramurile pe unde trecea.

Vulturul cît p-aci era s-o ia la sănătoasa, dară dacă văzu că și ursul vine în ajutorul lui Țugulea, se lăsă din zbor iarăși lingă dînsul.

Abia mai putu Țugulea să spună și ursului ce păți. Apoi cu grai stins ceru nițică apă. Vulturul se repezi la fîntină și-i aduse apă în gușă. Pînă atunci zise ursului să-i pipăie ranele, fiindcă el nu e cîrnic¹, și să-i așeze toate, oscioarele la locul lor, de vor fi zdrobite.

Cum îi aduse apă, Țugulea bău. Ursul zise vulturului :

— Ce vom face acum și noi pentru binefăcătorul nostru, ca să nu-l lăsăm să moară ?

— Să-mi cauți două citurele — răspunse vulturul — să mi le legi de picioare, și mă voi duce ca gîndul să aduc leacuri pentru Țugulea de la apa Iordanului, unde sunt două fîntîni cu apă vie și apă moartă, căci și el ne-a făcut atîta bine.

Căută ursul citurelele, le legă de picioarele vulturului și acesta zbură ca vîntul înspre apa Iordanului și se întoarce ca gîndul.

Ursul nu se mișcă de la capul lui Țugulea.

Cum veni vulturul, turnă ursul apă moartă peste toate ranele și se închegă carnea, turnă apoi de două, trei ori apă vie și se vindecă Țugulea de toate metehnele, rămîind cum l-a făcut mă-sa, sănătos și întreg.

Văzîndu-se Țugulea voinic ca și mai-nainte, mulțumi vulturului și ursului, apoi le zise :

— Eu văz că m-ați iubit mai mult decît frații

¹ Cîrnic — care crîcnește, se vaietă. -

mei. Nu mai am nimic pe lume acum. De azi încolo voi trăi cu voi ca niște frați.

— Priimim bucuroși, răspunse vulturul. Dară cum vei putea trăi departe de iubita ta și de șoimu-leanul tău ?

— Dacă nu este cu puțință, mai zise Țugulea, să...

— Să-ți tai cuvîntul cu miere, răspunse ursul ; dară trebuie să fie cu puțință. Vulturul se va duce ca ștafetar, să afle ce este pe la frații tăi. Eu voi ședea cu tine și, cînd va fi vreme cu prilej, vei merge să-ți iei soția și, de voiești, vom conceni¹ și pe frații tăi.

— Bune sunt povețele astea, adause Țugulea.

Se duce vulturul, află toate întîmplările și se întoarce de spuse lui Țugulea ca să facă ce o face mai curînd, căci pe fată o silesc toți cu totul să ia de bărbat pe unul din frați, cu gînd că Țugulea este mort.

Cum auzi Țugulea, porni cu tovaroșii lui, vulturul și ursul, și peste cîteva zile ajunseră aproape de casa lor. Așteptară pînă înseră și se duseră pe-ntunerec² în curte.

Intrînd în curte, ursul începu să mormăie. Frații ieșiră afară speriați și se luă după urs, ursul coti și se întoarce lingă Țugulea.

Între acestea, fata îi luă armele de unde le pusese frații și întîmpină pe Țugulea cu ele. Iară vulturul se repezi la coșar, unde era oalul lui Țugulea care tot nicheza, îi dezlegă căpăstrul cu ciocul, și el veni lingă stăpînu-său.

¹ A conceni — a nimici.

² Pe-ntunerec : fila deteriorată în exemplarul textului de bază.

Ursul și vulturul își luară ziua bună după ce-l văzură înarmat și plecară, zicându-i să se păzească a nu cădea în capcană.

După plecarea lor, Țugulea intra în casă, la părinți. Ei nu-l mai cunoșteau. Dară fata, cu lacrămile suroaie pe obraz, le povesti adevărata istorie a omorîrei lui Țugulea.

Frații lui Țugulea adunase pe toți megiașii, zicînd că a intrat ursul în sat. Cînd veniră și văzură pe Țugulea, rămaseră ca bătuiți de Dumnezeu.

Calul lui Țugulea sări și-i omorî pe amîndoi cu picioarele, apoi veni lingă stăpînul lui cel adevărat, lăcrimă și îi linse mîinile.

Cînd auziră megiașii faptele cele proclate ale fraților lui, ziseră căurgia lui Dumnezeu a căzut peste dînșii, omorîndu-i calul.

Tocmai istorisea părinților lui tot ce pățise în pribegia lui, Țugulea, cînd deodată se auzi un zgomot în curte.

Ieșiră să vadă ce este. Ce gîndiți că mi-au văzut ?
O ceată de ostași. Căpetenia ostașilor descălecă, se apropie și-i dădu niște cărți împărătești.

Împăratul stririlor murise. Această carte ce-i aduse era adiată¹ împăratului. Căci bolnav fiind pe patul morții, l-a fost întrebat sfetnicii și gloatele pe oine le lasă împărat, pentru că n-avea alți copii.

Împăratul le-a fost răspuns că mai vrednic nu cunoaște pe nimeni decît pe Țugulea. Atunci s-a scris adiată, s-a iscălit de împărat și de toată obștea.

A doua zi, Țugulea a pornit la împărăția lui cu soția și părinții săi. Cum ajunsese acolo, veni știre că este ales de împărat și la cetatea ce o scăpase dinurgia zmeoaicei, a fetelor și a ginerilor ei. Pasămite murise și împăratul d-acolo și nici el n-avea urmași.

¹ *Adiată* — testament.

Apoi Țugulea, unind amîndouă împărățiile, se cunună cu fata, iubita lui, și făcu o nuntă de se duse vestea peste tot pămîntul și rămase de povestit la urmașii urmașilor lor.

Și domniră pînă ce Dumnezeu voi cu ei. Iară eu (

Incălecai pe un lemn,

La bine să vă indemn ;

Incălecai pe un cocoș

Să vă spui la moși pe groși.

Povestită d-un țăran din distr. Vlașca, comună Bulbucata și comunicată de frate-meu, C. Ispirescu. Publicată pentru prima oară în *Legende sau basmele românilor*, p. a II-a, f. II, 1876.

LBR

FATA MOȘULUI CEA CUMINTE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un om bătrîn care avea o fată mare, de se dusesse vestea în lume de vrednicia ei. Moșneagul (unchiașul) se căsătorî de a doua oară cu o babă, care avea și ea o fată mare.

Baba, însă, punea pe fata unchiașului la toate greutățile casei ; iară fata ei se clocise de ședere.

Biata fata unchiașului torcea, țesea, făcea pîine, mătura și scutura fără să zică nici pis ! dară baba punea parte fetei sale, și pîra la unchiaș pe fiica lui și o tot ocăra.

Nu era ziuliță lăsată de Dumnezeu să nu se certe cu el, ca să-și gonească copila, și-i zicea :

— Dacă nu-ți vei duce fata de aici, pîine și sare pe un taler cu tine nu mai mănînc.

Bietul om se cam codea ; dară baba într-o noapte turnă apă pe vatră și stinse focul ce-l învălise fata unchiașului de cu seară.

A doua zi, dis-de-dimineată, se scoală fata să facă focul, fiindcă tot pe ea cădea păcatele ; dară foc nu mai găsi în vatră.

Atunci, de frică să nu o ocăraseă mumă-sa cea vitregă, se urcă pe bordei, se uită în toate părțile, doară va vedea încotrova vreo zară de foc, ca să se

ducă să ceară măcar un cărbune ; dară nu se văzu nicăiri ceea ce căuta ea. Cînd, tocmai cînd era să se dea jos, zări spre răsărit abia licărind o mititică vil-votaie : se coborî de pe coperiș și o luă într-acolo.

Se duse, se duse și la foc nu mai ajunse ; dară în drumul ei întîlni o grădină părăginită, care o strigă zicîndu-i :

— Fată mare, fată mare ! vino de-mi curăță pomii ce mi-au mai rămas de omizi ; și, cînd t-ei întoarce, ți-oi da poame coapte să măninci.

Se apucă fata de lucru numaidecît și cum isprăvi, îndată plecă.

Mai încolo dete peste un puț, care îi strigă :

— Fată mare, fată mare ! vino de mă sleiește, că ți-oi da apă rece, să te răcorești cînd t-ei întoarce.

Fata slei puțul și plecă înainte.

Merse ce merse și dete peste un cuptor, care-i strigă și acesta :

— Fată mare, fată mare ! vino de mă lipește și mă șterge de cenușe, și, cînd t-ei întoarce, îți voi da azimă caldă.

Fata lipi și șterse cuptorul și-și căută de drum.

Mai merse nițel și dete peste o căscioară, și bātu la poartă.

— Cine e acolo ? îi zise dinăuntru ; daca e om bun să intre, daca nu, să nu vie, căci am o cățelușe cu dinții de fier și cu măselele de oțel, și-l face mici fărîmi.

— Om bun, răspunse fata.

După ce intră, fiindu-i frică de mumă-sa vitregă să nu o bată dacă se va întoarce acasă, pentru că întîrziase, întrebă daca nu cumva are trebuință de o slujnică. Sînta Vinerea, care locuia înăuntru și care priimii pe fată, îi răspunse că are trebuință de o asemenea fată ; ea rămase acolo.

Mai întâi îi spuse că treaba ce are să facă dimineața este : să dea de mâncare puilor ce-i avea în curte, însă mîncarea să fie nici caldă, nici rece ; apoi să scuture și să deretice pînă la casă. Iară maica Sînta Vinerea plecă la biserică. Fata făcu tot, precum îi poruncise.

Cînd veni acasă, Sînta Vinerea întrebă pe puii ei, carii erau balauri, șerpi, nevăstuici, ciuhurezi, șopîrle, năpîrci și gușteri, cum le-au dat mîncarea, și toți răspunseră că n-a băgat de seamă dacă a lipsit ea de acasă : așa de bine au fost căutați.

Intră în casă maica Sînta Vineri și văzu toate lucrurile așezate la locul lor și rămase foarte mulțumită.

După cîtva timp, zise fata :

— Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinți, fă bine și-mi dă voie să mă duc.

— Du-te, fata mea ; dară mai-nainte caută-mi în cap, și să vezi că o să curgă o apă pe dinaintea casei și o să aducă fel de fel de cutii, de tronuri și de lăzi ; pe care din ele îți vei alege, aceea să fie simbria ta.

Se așezară și îndată văzu curgînd apa de care-i spusese, și pe dînsa veni niște lăzi și tronuri prea frumoase.

Fata se gîndi că, dacă va lua o ladă d-ale frumoasele, slujba ei nu făcea atîta, și mai așteptă pînă mai văzu că venea o cutie mică și necioplită ; atunci zise ea :

— Maică Sîntă Vinere, iată că mi-am ales lucru pe cît face slujba mea.

— Ia-l, fata mea, dacă n-ai voit să-ți alegi altceva mai frumos, și du-te cu Dumnezeu.

Fata unchiașului își luă ziua bună, plecă cu cutia la suptioară, și întorcîndu-se pe la cuptor, căpătă o azimă caldă, și trecînd pe la puț, bău apă rece de

se răcori ; iară cînd ajunse la grădină, mîncă poame coapte.

Fata ajunse acasă și găsi pe tată-său zdrobit la inimă de mîlnire ; îi spuse tot ce a făcut și deschise cutia. Dar ce să vadă înăuntru ? Mărgăritare, pietre nestemate, mărgele, ie numai cu fluturi de aur și catrențe de mătase.

Baba și fiică-sa pizmuia pe fata moșului ; iară lui îi creștea inima de bucurie.

Baba trimise și ea pe fie-sa, să facă ce făcuse fata unchiașului. Se duse, se duse și fata babei, și ajunse la grădina care o chemă și pe dînsa ca să o curețe ; dar ea răspunse :

— Da' ce ! nebună sunt eu să-mi zgîriu mîinile prin tine ?

O lăsa și porni mai departe, sosi pînă la puț, și dacă o chemă puțul, ea îi răspunse și lui :

— Da' ce ! am mîncat laur ca să mă ostenesc eu cu tine pînă să te sleiesc ?

Și plecă mai departe și se duse pînă ce dete și peste cuptor, carele o strigă ca și pe fata unchiașului ; ea îi zise și lui :

— Da ! ce-am văzut să-mi murdăresc mînușițele și să mă vîr pînă în tine ?

Și plecă înainte, pînă ce ajunse și ea tot la Sînta Vinerea.

Acolo fu întrebată ca și fata unchiașului și priimită în slujbă, apoi maica Sînta Vinerea îi zise și ei să facă ceea ce zisese și fetei moșneagului, și plecă la biserică.

Cînd veni Sînta Vinerea acasă, toate lighioanele, cu gîturile întinse, se plînseseră că li s-au opărit gitle-jurile ; intră în casă și văzu o arababură de nu-i mai da nimeni de căpătîi.

În cele din urmă, zise fata cea leneșe :

— Maică Sîntă Vinere, mi s-a făcut dor de părinți, dă-mi dreptul meu, căci mi s-a urît aci, să mă duc acasă.

— Du-te, fata mea — răspunse Sînta Vinerea — dară mai așteaptă nițeluș, că o să treacă o apă pe dinaintea porțiței, aducînd fel de fel de lucruri ; pe care ți-o plăcea ca s-o iei, alege ; iară pînă atunci să-mi cauți în cap.

N-apucă să puie mîinile în capul ei și se repezi de luă de pe gîrlă lada cea mai mare și mai frumoasă ce văzu. Sînta Vinere îi zise :

— Deoarece ți-ai ales astă ladă, ia-o ; dară să nu o deschizi pînă acasă ; și cînd o vei deschide, să fii numai cu mumă-ta singură în casă, ca să nu vază nimeni ce e într-însa.

Fata luă lada și plecă.

Cînd se întoarse pe la cuptor, văzu azime calde, se cercă să ia și nu putu ; ea nu mai putea răbda de foame. Pe la puț trecu cu jind, că nu-i dote măcar o picătură de apă, ca să se răcorească ; iară cînd trecu pe la grădină, îi lăsa gura apă și nu putu nici să se umbrească puțin de arșița soarelui.

Ajungînd acasă obidată de osteneală și flămîndă, n-avu răbdare, ci chemă pe mumă-sa la o parte și-i zise să facă pe unchiaș și pe fie-sa să iasă afară.

Cum rămase singurele, deschise lada ; dar ce ieși d-acolo ? balauri, șerpi, și cîte lighioni toate, cărora le arsesse gîtlejurile cînd le dase de mîncare, și îndată le sfișiară și le mîncară.

Tot satul se spăimîntă de întîmplarea asta ; și fiecare om băgă de seamă că asta vine de la răsplătirea dumnezeiască. Fata moșneagului însă se căsătorește cu un flăcău din cei mai frumoși ai satului, care o ceru de la tată-său și o luă de soție.

Mare veselie se făcu în sat la nunta lor, și trăiesc în fericire pînă în ziua de azi. Cine nu crede să facă bine să se uite împrejur, și va vedea multe de aceste case.

Iar eu încălecai p-o șea etc.

Povestit de mama. Publicat pentru întâia dată în *Țăranul român*, nr. 25 din 1862.

LBR

FATA DE ÎMPĂRAT ȘI FIUL VĂDUVEI

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat foarte bogat și puternic. Acest împărat avea un fecior și o fată. Întîmplîndu-se să-i moară feciorul, îl îngropă cu mare cinste și alai ca pe un împărat. Cînd fu a duce mortul la biserică, fata împăratului ceru a merge și dînsa să-l petreacă. Așa de păzită era fata aceasta de tată-său, încît pînă atunci nici soarele nu-i văzuse fețișoara, nici vîntul nu-i bătuse părișorul. Ea se îmbracă în negru și-și lăsă părul despletit [pe] spate, și așa merse de petrecu pe frate-său la groapă. Și așa gătită îi ședea mai bine decît altminteri. Căci, nu e vorba, ea era foarte frumoasă. Crinii și vioarelele rămăseseră pe jos și nici la degetul cel mic al ei nu le punca.

Cînd o văzu lumea așa de gingașă și de plăpîndă, rămase cu ochii zgîiți la dînsa. Și așa de puțintică și drăgălașe mai era, încît s-o sorbi într-un pahar cu apă. Lumea uitase și mort și tot uitîndu-se la dînsa. Atunci veni un vîntișor lin și ușor, de-i resfiră pletele ; iară ea simți că un fior rece i se strecoară prin inimă.

Cum, cum, îngropară mortul și toată lumea se întoarse acasă.

Tot pe atunci în cetatea aceea se afla o văduvă săracă. Ea avea un fiu. El era de treabă, smerit și sfiicios ca o fată mare. Toți feciorii de boieri aveau pizmă pe dînsul și-i puseseră gînd rău. Nu-i găsea însă nici o pricină, ca să puie mîna pe dînsul. Fiul văduvei întrecuse pe toți boierii și împărații la boi și la stat. El era arătos nevoie mare. Ai fi pus ochii pe dînsul d-ar fi fost într-o mie. Ș-apoi era dulce la cuvîntare. Curgea graiul din gura lui ca mierea. Nu se mai sătura cineva de dînsul ascultîndu-l.

De la moartea fratelui său, fata nu se prea simțea bine. Ba c-o fi una, ba c-o fi alta, ba c-o fi deochi, ba c-o fi săgetătură, și toate descîntătoresele și vra-cii nu-i putură da pe leac.

Mă-sa băgă de seamă că fie-sa era însărcinată. În zadar se jura fata că nu știe la sufletul ei nimic cu prihană. Cine să o crează? Burta o da de gîl. Ea însă nu spunea minciuni, se pomenise și ea așa. D-apoi cînd află tată-său că fie-sa are să fie mumă, fără să fi pus pirostriile pe cap? se făcu foc și pîrjol. Nu mai ascultă nici rugăciuni, nici nimic. A se dezvinovăți înaintea lui nu era cu putință. Porunci deci ca numaidecît să se adune Sfatul împărăției în taină, ca să otărasească pedeapsa ce s-ar cuveni fie-sei pentru o așa nelegiuire și ca să se spele rușinea ce adusese ea părului cărunțit al tatălui său.

Sfatul împărăției găsi cu cale că spre a se spăla o așa grozavă necinste, fata cu moarte să se omoare. Unii ziceau ca să se arză de vie. Alții ca să-i scoată ochii și să se gonească în pustietăți spre a fi mîncată de fiare sălbatice. Alții iară ziceau ca să i se lege o piatră de gît și să se dea pe Dunăre.

Tocmai pe atunci, din păcate, iată că și feciorul văduvei trecea pe acolo în treaba lui. Cum îl văzură boierii, numaidecît se învoiră, și hotărîrea fu gata, cam ce, adică, să facă cu fata împăratului.

Toți fură într-o glăsuire ca fata să se dea pierzării. Însă ca una ce este fată de împărat, și ca una ce trebuie să fi săvârșit nelegiuirea cu un om, carele și acela trebuie să piară, acel om să fie fiul văduvei, deoarece fata nu vrea să spuie pe adevăratul nelegiuit, și pentru că Sfatul împărăției nu poate să-l ghicească. Cum hotărîră, așa și făcură.

Împăratul porunci, și numaidecît se aduse un boloboc mare; puse de-l smoli și, băgînd într-însul pe fata de împărat cu fiul văduvei, porunci de înfundă bolobocul bine, și îl dete pe Dunăre.

Pe cînd însă dogarii înfundau bolobocul, una din roabele fetei de împărat, mai miloasă la inimă, se strecură prin calabalîc și le dete pe sub ascuns o copăie de mere, două azime și un fedeleș cu apă. Noroc că nu o văzu nimeni.

Se duse butoiul pe Dunăre trei zile și trei nopți, fără a se opri undeva. Merindea din butoi se isprăvise. Biata fată își plîngea nevinovăția cu niște graiuri de-ți rupea băierile inimei, iară bietul băiat, și el nevinovat ca și dînsa, o mîngîia și nu o lăsa să-și piarză nădejdea de la Dumnezeu. Cînd, ce să vezi dumneata? A patra zi, dis-de-dimineată, bolobocul se lovește de un buștean și se sparge. Păsămite bolobocul ajunse la margine, adus fiind de talazurile Dunării, și-l ciocni de bușteanul pe care tot apa îl dase la margine.

Ieșiră deci la uscat dosădiții¹ de ei, și dară mulțumită lui Dumnezeu că le-a scăpat zilele, și-i făcură să mai vază o dată lumina.

Apucară pe o potecă și intrară într-un bunget de pădure. Aci o luară apoi pe o pîrtie, și merse, și merse, pînă ce văzu că se deschide o poieniță. În astă poieniță dete de niște case foarte frumoase,

¹ *Dosădit* — mîlmit, întristat.

bătătura cărora era cîmpul cu florile. Toate lucrurile în această casă erau cu șart. Nimic nu lipsea. Toate catrafusele își aveau vîtaful lor și nimic nu era ne-rostit. Cînd voiai ceva, era destul numai să poruncești și îndată se făcea. Aci era în adevăr : pune-te masă, ridică-te masă.

Trecură mulți ani de la această întîmplare. Împăratul își uitase de fiica sa. Fata de împărat și fiul văduvei se învoiseră și se însoțiseră. Nici unul din amîndoi nu s-a căit mai în urmă pentru aceasta. Vezi că el în viața lui nu alunecase pînă atunci, era curat cum îl făcuse mă-sa ; și pe fata împăratului o găsisese acasă. Copilul cu care era însărcinată fata cînd o goni tată-său se născu, și se făcuse un băiat de să nu te înduri de el. Iară ei petrecînd cu bine, își uitaseră de necazurile cele trecute. Puterea lui Dumnezeu îi ocrotea și-i ferea de rele. Atîta numai că p-acolo nu se vedea nici pui de om. Parc-ar fi fost la sfîrșitul pămîntului.

Într-una din zile, împăratul, tatăl fetei, plecă la vînătoare. El se încumese a răzbi mai înăuntru pădurei decît altă dată. Și, din vînat în vînat, el se rătăci. Orbăcăi în sus, căută în jos și peste poteca pe care să iasă la lumină nu putea să dea. Se luase de gînduri. Cînd, iacă dă în poienița cu casele. Văzu și casele. El se minună cînd văzu așa casă frumoasă într-o astfel de sălbătăcime de pădure. De voie, de nevoie, trebui să se ducă acolo, căci ochii nu-i dase în geană de nu știu cît timp.

Mai întîi își trimise sluga care nu se despărțise de dînsul nici cît ai scăpăra. El se întoarse și spuse împăratului că este priimit a găzdui acolo cu dragă inimă. Intrînd împăratul, își trimise sluga la bucatărie să-i frigă două potîrnichi din cele ce vînașe el. După ce așază potîrnichile în frigare și le puse la foc, acolo le uită : căci ce văzu și auzi îl buimăcise.

Toate lucrurile vorbeau în casa aceea, pînă și oalele și vatraul.

La vatra aceea erau două oale puse la foc. Aceste oale se certau. Sluga împăratului auzi cu urechile sale cum se ciorovoiau aceste oale.

— Fă buzato, dă-te la o parte că tu ai fiert destul.

— Ba, dă-te tu mai la o parte, scurtă ce ești, că au fiert și mațele din tine.

Și cîcînd gura la dîsele, sluga uită și potîrnice și tot. Cînd se deșteptă sluga împăratului, friptura se făcuse scrum.

Se bocea biet și se tînguia de-i plîngeai de milă. Fata împăratului îl liniști spuindu-i că o să roage pe împăratul să-l ierte pentru această greșală.

Apoi trimise și pofti pe împăratul în casa cea mare. Aci, stînd de vorbă, stăpînul casei porunci să se puie masa. Rămase împăratul stîlpit cînd văzu masa viînd singură, talerele, lingurile și celelalte tacîmuri cu vătășii lor și le așezau careși pre unde. Veniră bucatele și mîncară. După ce sfîrșiră de mîncat ședeau la vorbă, cînd, în loc de a se strînge masa, văzură că lingurile începu a sălta pe masă. Vătaful le suduia, dară ele nu ascultau de cuvîntul lui. Împăratul nu băgă de seamă, căci vorbea cu fiul gazdei, un copilandru dezghețat și sfătos, de te trăgea inima să stai cu dînsul de vorbă.

Atunci gazda, ca să facă pace, zise :

— Nu se poate ca împăratul să fi făcut o asemenea faptă.

— Că n-are la cine altul să fie, răspunse vătaful lingurilor. Trebuie să-l căutăm.

— Nu mai trancăni, îi mai zise gazda. Aide, ridică masa și te cară de aci.

Auzind împăratul cele ce se vorbiră, ceru să fie căutat, ca să-și iasă din bănuială, căci el nu se știa vinovat.

Atunci, trăgându-i încălțăminte, îi căzu lingura pe care o căutau din cizma împăratului.

Pasămite gazda se vorbise cu vâtaful lingurilor ca să-i joace renghiul ăsta.

Împăratul se făcu ca sfecla de roșu de rușinea ce păți și zise încilecindu-se ~~de ciudă~~.

— Arată-ți, Doamne, minunea ta ! Nu știu la sufleul meu de nici un furt. N-am băgat eu lingura în cizmă.

— Cum nu știi dumneata — zise și gazda — despre lingură, asemenea nu știu nici eu pînă în ziua de azi cu cine am făcut copilașul ăsta.

Atunci, cunoscîndu-se, se îmbrățișară și se iertară unul pe altul.

Fata de împărat mulțumi apoi împăratului că i-a dat Dumnezeu în gînd de a pus în boloboc împreună cu dînsa pe junele cu care ea s-a însoțit mai pe urmă ; căci el s-a îndrăgostit de dînsa, a iubit-o și a îngrijit-o ca pe o soție credincioasă.

Împăratul nu știa cum s-o mai mîngîie, cunoscîndu-i nevinovăția. Lăudă și pe soțul ei pentru buna sa purtare de grije, și cu toții împreună se întoarseră la scaunul împărăției, dînd mărire lui Dumnezeu că nevinovăția a ieșit ~~dasupra~~ ca untul de lemn.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Notă. Povestit de un oborean din București, amuncitor la presa mecanică de tipografie.

LBR

HOTU IMPĂRAT

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat mare și puternic. Abia la vremea cărunteței dobîndi și el un copil. Bucuria lui fu nespusă cînd se văzu și el tată, și toată împărăția lui fu veselă dimpreună cu dînsul, căci acest împărat era bun, drept și temător de Dumnezeu. Pentru aceasta, el făcu mult bine poporului său. Și toți într-un gînd și într-o glăsuire dete mărire Domnului că s-a îndurat a le da un moștenitor al împărăției.

Acest împărat puse de gînd ca pe fiul său să-l dea să învețe toate meseriile și toată procopscala cărturarilor.

Fiul împăratului creștea într-o lună cît alții într-un an. Cînd fu de opt ani, părea că este de optsprezece.

Daca văzu așa, tată-său, împăratul, îl dete la carte; după ce învătă filosofia și citirea pe stele, de la cei mai iscusiți dascăli, îl dete la cel mai meșter vraci, de învătă și meșteșugul leacurilor.

Văzînd tată-său, împăratul, că fiu-său are ținere de minte grozavă și ia în cap ușor cele ce i se arăta, se umplu de mulțumire sufletească, căci Dumnezeu îi dase un copil tocmai după gîndul său.

Învățînd el toată cartea, împăratul a început a

trimite pe fiu-său din cetate în cetate să învețe toate meseriile. Cum auzea că în cutare cetate este cîte vrun meșter mai dibaci și că acea meserie nu se află pe la dînsul, îndată îl trimetea să învețe și acea meserie.

Astfel umblă fiul împăratului din țară în țară, ca și un pribeag, pînă ce învătă toate meseriile de pre pămînt. Și întorcîndu-se la palaturile tatălui său, socotea că acum s-a sfîrșit : are să se strîngă de pre drumuri.

De bucurie că are un fiu așa de procopsit și de iscusit, tatăl său făcu o masă mare, unde chemă pe toți împărații, vecinii lui, ca să le arate fiul său procopseala.

Însuși fiul împăratului porunci la bucătari și le arată cum să facă bucatele. Meseții nu știau cum să mai laude gustul acestor bucate. Cînd, iată că vine și fiul împăratului la masă. Se chefuiră, deci, și știi, vorba ăluia, vorba vorbă aduce. Începură împărații a-și povesti despre judecățile și dreptățile ce făcuse fiecare în împărăția sa. Între altele, unul spuse că se va căi cît va trăi el, pentru că a osîndit pe un om drept, învinovătit fiind că ar fi furat niște lucruri, pe cînd altul a fost hoțul, precum se dovedi mai în urmă.

Cum auzi împăratul care dedese ospățul, se întoarse către fiul său și zise :

— Știu că, dacă un împărat voiește să fie drept și adevărat stăpînitor supușilor săi, trebuie să știe toate meseriile, ca să cunoască prin însuși ochii săi păsurile fiecăruia. De aceea, fătul meu, te-am dat să înveți toate meșteșugurile. Nu mi-a venit în gînd că și hoția este un meșteșug. Aceasta îți rămîne să mai înveți, după care te vei face un împărat ca Solomon împărat și cum altul nu va mai fi pe lume.

— Ii! tată, răspunse fiul de împărat, carele se rușină și se roșise ca o sfeclă, cum de mă osîndești astfel ca pe un vinovat de codru ?

Și sculîndu-se de la masă, se duse unde se duse el, și se întoarse numaidecît, peste așteptarea tuturilor, cu o slugă a lui credincioasă, aducînd niște scînduri, stîngii, drugi, odgoane și pînze. Cu aceste se apucă, ajutat de sluga lui, de clădi un fel de foișor.

Gătîndu-se foișorul, se urcă într-însul și, învîrtînd niște șuruburi și niște vîrtejuri la niște meșteșugiri ce avea acest foișor, începu a pluti în vînt și, pe cînd se tot urca, el își luă ziua bună de la toți cei de față, cari rămăseseră cu gurile căscate și cu ochii bleoziți la dînsul. Mună-sa cît p-aci era să-i vie rău de inimă rea ; dară își ținu firea.

După ce îl pierdură din ochi, mesenii se sculară și se împrăștiară ca puii de potîrnice, nemaivoidî a adăoga mîhnirea împăratului, care se vedea de pe față că era prea mare.

Fiul împăratului, după ce călători cîtva timp prin văzduh, prinse a se coborî. Ce să vezi dumneata ? Orînda îl duse a se lăsa tocmai dinaintea unei cocioabe de bordei sărăcăcios.

Era seara. Bătu la ușe. Cei dinăuntru, o pereche de oameni jigăriți, întrebă :

— Cine e acolo ?

— Om bun, le răspunse fiul de împărat. Deschi-deți, că sunt un călător.

Îi deschiseră. Cînd intră în bordei, el băgă de seamă că muierea aruncase ceva sub pat.

— Dară ce vînt te aduce pe la noi ?

— Sunt strein. Acum am sosit din alte împărății. Rogu-vă să mă găzduiți.

— Bucuros, cu ce vom putea.

— Foarte, vă mulțumesc, le mai zise el. Nu vă va fi degeaba. Dară de ce vă stinghiriți din lucru ?

Lucrați, nu vă opriți pentru mine. Am băgat de seamă că făceați ceva cînd am venit !

Muierea vru să îndruge cîteva minciuni. Dară bărbatul îi luă vorba din gură și zise :

— Să-ți spunem drept. Dumneata ești oaspele nostru, și crez că nu ne vei da pe mîna stăpînirii. Eu sunt hoț. Meseria aceasta nu mai are căutare, de cînd împăratul a pus niște slujbași ai dracului de strașnici și de aspri pentru unii ca noi. Abia ne mai ținem zilele, cu cîte o găină sau altă pasăre ce putem să ciordim de pe ici, de colo. Și tocmai jumulea o giscă nevastă-mea cînd ai venit d-ta.

— Tocmai ce căutam și eu. Dumnezeu m-a adus la voi. Scoateți gîsca de sub pat și face-vă-ți meșteșugul. De azi încolo sunt al vostru. Mă bag ucenio la d-ta să mă înveți acest meșteșug.

Și pînă jumuli și găti gîsca, fiul împăratului ieși afară, își strînsese foișorul, desfăcîndu-l din toate încheieturile, și-l puse bine, unde să nu dea nimeni peste dînsul.

Se puseră, deci, la masă și se chefuiră, pînă ce cocoșii începură a vesti că vine alba în sat.

A doua zi se înțeleseseră ei la cuvinte, și fiul de împărat rămase sub ascultarea hoțului, ca să învețe meșteșugul de la dînsul.

— Tot meșteșugul este, zise hoțul într-una din zile, să ciordești, fără să te prinză cineva ;

să buzunărești și pe dracul, fără să te vază nici pui de om sau de altă gadină ;

să n-apuce să cază și tu să găsești ;

ori ce ți s-o părea că nu este pus bine de altul, tu să iei și să păstrezi ;

marghiolia, vicleșugul, îndrăzneala, istețimea, șotia și cu tot neamul lor, să fie uneltele tale.

Fiul de împărat asculta și băga la cap.

După trecere de timp, în care fiul împăratului se îndeletnicise la meșteșugul hoției, văzînd el că lucrurile îi merg strună, zise :

— Meștere, cînd ai de gînd să mă scoți calfă ?

— Cînd mi-oi fura ipîngeaua de pe mine.

După ce mai trecu, merșeră într-o zi la vînat. Acolo în pădure, stînd să facă popas, se tolăniră fiecare pe ce avea, la umbră de copaci și la răcoare, ca să-și aromeze oarecum. Hoțul își așternuse ipîngeaua.

Deodată hoțul auzi miercăitul unui iepure, ca și cînd îl apucase ogarul. Se scoală, se uită prin prejur, și nu vede nimic. Soțul său, fiul împăratului, adormise, și-i da niște sforăieli de părea că mîna porcii. Se culcă iarăși.

Nu șezu mult, și tocmai cînd era să-l fure și pe el somnul, auzi încă o dată același miercăit și cu totul p-aproape.

O dată sări drept în sus.

— Ce naiba, trebuie să fie ceva. Mă repez să văz ce dracovenie să fie aceea.

Și fiind un crînguleț într-o depărtare cît arunci cu piatra, se duse într-acolo, de unde i se păru lui că vine miercăitul iepurelui.

Pe cînd se ducea hoțul, fiul împăratului se scoală binișor, și pîș ! pîș ! îi ia ipîngeaua frumușel, o îndoiește și o ascunde într-o scorbură de copaci și iarăși se culcă.

Acestea le făcu el mai iute decît ai gîndi.

Hoțul, dacă văzu că nu este nimic în crîng, detuturilor răilor și iepure și tot, și se întoarse să se odihnească. Cînd, ia ipîngeaua de unde nu e. Se uită prin prejur, și nici o frunzuliță măcar nu se mișca. Fiul

împăratului horcăia de socoteai că o să deștepte și pe morți.

Bietul hoț rămase ca lovit de trăsnet. Simți că alt n-are cine să-i fi jucat renghiul acesta, decît ucenicul lui.

Se suci, se învîrți, dete tîrcoale prejetelor : ipîngeaua nu e. În cele din urmă, după ce îl înecase necazul, se duse să-și deștepte ucenicul.

Acesta dormea mort. Îl zgudui, îl scutură, ca de cînd începui să vă povestesc și abia, abia se deșteptă.

Somnoros cum era, și tot frecîndu-se la ochi, începu să se jeluiască că n-are parte să doarmă și el măcar un somn, și că din pricina asta o să se ducă de la un asemenea stăpîn, care nu-i dă răgaz cît ar aromi cineva.

Hoțul văzu că ucenicul lui are să-l întreacă, și zise :

— Ia lasă astfel de vorbe, ci dă-mi ipîngeaua, că acum ești calfă, ai scăpat de ucenicie.

Cînd auzi fiul împăratului de unele ca acestea, se duse într-un suflet de-i aduse ipîngeaua, și legară amîndoi tovarășie pe bine și pe rău.

Începuse a mișca binișor la meseria lor, de cînd se făcură tovaroși. Vezi că fiul împăratului era mai ager de mînă, mai istet și mai îndrăzneț.

Într-una din zile, feciorul de împărat se duse la vînat, ia așa cam în dorul lelii, fiindcă n-avea altă treabă. Umblînd el prin pădure, o dată aude un grohăit de porc p-aproape de dînsul ; caută și, mai iute decît ai gîndi, fu și acolo. Cînd, ce să-i vadă ochii ? Un mistreț cît toate zilele de mare prăvălise pe un flăcău tînăr la față, și se silea a-și descurca colții din arcu flăcăului spre a-l sfișa.

Fiul împăratului își scoase cuțitul de vînătoare și, cu un curaj nemaiauzit, se repede asupra mistrețului, îi înfige cuțitul drept în ochi și îl dă tumba peste

cap. îi mai dă vro două lovituri bune în cap și-l lasă mort acolo locului.

Făcu ce făcu și aduse nițică apă în căciulă, stropi pe flăcăul care leșinase, și îl mai învioră.

Acesta, cînd se deșteptă și văzu pe izbăvitorul său, zise :

— Cere-mi oricît vei voi și-ți voi da, pentru această facere de bine.

— Bani au și țiganii, îi răspunse fiul de împărat, dară cinste nu. Să nu socotești că pentru bani am făcut ce am făcut eu acum pentru tine.

Se rușină oarecum flăcăul cu pricina ; dară mai prinzînd limbă, îi spuse șiritenia, cum venise în vînătoare cu mai mulți tovaroși, cum zărise mistrețul și se luase după dînsul, și cum nu-l lovise bine, și el se năpustise asupra lui și-l prăvălise de era să-l trimiță pe lumea cealaltă.

Pasămite și acesta era fiu de împărat, și încă fiul împăratului locului aceleuia.

Se împrieteniră și se duseră la palaturile împărătești. Împăratul nu știa cum să mulțumească streinului că i-a scăpat copilul de la moarte. Îi dăte voie ca să vie în palat oricînd va voi, fiindcă el nu priimi nici o altă răsplătire.

Streinul fiu de împărat, de cîte ori mergea pe la împăratul, de atîtea ori el cerceta și băga de seamă la tot ce era pe acolo.

După cîtăva vreme, el zise o dată tovaroșului său :

— Tovaroșe, mi s-a urît cu borfășia, să facem și noi o hoție care să se mai simță.

— Ce vrei să facem ?

— Iaca, să mai mergem și pe la haznaua împărătească, că doară n-o fi foc.

— Da ce stai d-ta de vorbești, omule ? D-apoi acolo, aoleo ! ce de păzitori mai sunt !

— Noi să mergem pe unde nu sunt păzitori.

Se hotărîră, și într-o noapte și plecară. Ei își luară și uneltele trebuincioase. Și fiindcă fiul de împărat știa toate meșteșugurile, el cunoștea și zidăria. Se apucă și, numai din două cazmale, scoase cîteva cărămizi, cît putea omul să intre. Aceasta pe de la uliță, pre unde nu păzea nimeni. El intră, umplu două căciuli cu galbeni și ieși. Apoi potrivi cărămi-zile la loc, ca să nu se cunoască pe unde au intrat.

Nu se poate spune bucurie ce avură cînd se vă-zură cu atîta căcălău de bani. Veniră acasă și dor-miră, ca și cînd usturoi nu mîncase și gurile nu le miroseau.

A doua zi mare vîlvă se făcu în oraș cînd se află că s-a spart visteria împăratului. Toți se minunau și se cruceau, nedomirindu-se pe unde să fi intrat tîlharii.

Nu mai puțin și împăratul intră la chibzuri, cum ar face să prinză pe acești hoți cutezători.

Fiul împăratului, cel ce făcuse bosma¹, se duse ca totdeauna pe la împăratul, se făcu și el că se miră de atîta cutezare, și zise :

— Cel ce a făcut o asemenea hoție îndrăzneată nu se poate să nu mai vie măcar încă o dată.

Împăratul locului puse tot felul de paznici la vis-teria lui și aștepta.

Hoții, după cîteva zile, cînd se mai potoli vîlva, veniră iarăși — fiindcă se dedulciseră ca calul la tărîțe — scoase cărămizile și fiul împăratului zise tovaroșului său :

— De rîndul trecut am intrat eu ; acum intră tu. Așa mi se pare că cere dreptatea.

Tovaroșul n-avu ce zice, căci așa era. Intră deci în hazna și, fiind mai lacom, luă cîți galbeni putu

¹ Bosma — poznă.

el duce și-i aduse tovaroșului la gaură. Acesta îi priimi. Când să iasă și el, hîț ! în sus, hîț ! în jos, se simți că este prins în laț, și că nu poate ieși. Fiul împăratului n-avea timp de pierdut, ce să facă ? Se apucă și el de-i tăie capul, îl luă cu dînsul și p-aici țî-e drumul.

Dară cînd ajunse acasă ? aoleo ! Unde era Dumnezeu să vadă bocetele și vaietele muierii, cînd îi arată capul bărbatului ei ? Țipa de socoteai că o pune în țeapă.

Fiul împăratului îi puse mîna la gură și-i zise :

— St ! că ne-am topit. Să nu te auză cineva, că nu e bine de noi.

Și după ce îi spuse toată șiritenia pricinii, o împacă spuindu-i că-i lasă ei toți banii ce au furat, și îi mai făgădui că-i va aduce și trupul bărbatului, ca să-l îngroape ca oamenii și cu toată rînduiala.

Iară dacă se făcu ziuă, slujitorii împărătești găsiră trupul fără cap și-l duseră la împăratul.

Acesta se da de ceasul morții și mai multe nu, cum de să nu prinză pe tilhar viu, nevătămat.

Fiul împăratului se duse și el pe la palat și, auzind cele ce se plănuiau, se pregăti și el a-și ține făgăduiala ce dase nevastei tovaroșului său.

Sfătuind cei doisprezece boieri, socotiră cu mintea lor că tilharii trebuie să fie cel puțin doi, că cel viu este peste poate să nu vie a lua și trupul mortului. Găsiră, deci, cu cale a pune trupul cel fără cap în mijlocul pieței, pe o schelă cu trei trepte, și de jur împrejur slujitori împărătești, cari să păzească toată noaptea.

Așa și făcură.

Fiul împăratului, hoțul, se duse și el de cumpără o mîrtoagă de cal răpcigos și bubos, și slab, de era numai pielea și osul, mai cumpără o odoroagă de căruță și un butoi de rachiu. Și după ce încărcă

căruța, inhămă la dînsa rabla lui de cal și o porni înspre locul unde era pus trupul mortului spre vedere.

P-aci prin prejur era o uliță noroioasă. P-acolo avu poftă el a trece. Cînd, ce să vedeți dumneavoastră, cinstiți boieri? Unde mi se înnomoli a oțopină de cal, de nu mai putea nici picioarele să și le miște, necum să mai tîrască și căruțul cu butoiul de rachiu. Hi! în sus, hăț! în jos; să se miște din loc calul, ba.

Și unde mi-ți începu a face o gălăgie, de credeai că s-a aprins tîrgul.

Căpetenia păzitorilor trimise pe unul să vadă ce pacoste a mai dat peste nevoiașul ăla de om, carele are de gînd să scoale tot orașul în gura lui.

Văzîndu-l păzitorul cum se nevoia a-și scoate calul și căruța din noroi, i se făcu milă de el.

Fiul împăratului, cum îl văzu, îi zise :

— Du-te, neiculiță, de mai ado vro cîțiva oameni de-mi ajutați să ies din acest noroi, și vă voi cinsti ca pe niște oameni de treabă.

Îndată veniră mai mulți păzitori, îi luară și cal, și teleguță, și butoi și tot, pe sus, de-l scoaseră din glodul unde se nomolise.

El nu știa cum să le mulțumească mai bine; își frămînta mîinile de bucurie și prinse a da cep butoiului. Le dete de bău cît poftiră, și duse și celor ce rămăseseră de pază pe lîngă trupul mortului cel fără cap.

Nu trecu mult și păzitorii fură coprinși de un somn soră cu moartea. Unde îmi mai sforăia voinicii noștri de paznici, de pare că era cine știe ce mare turmă de rîmători. Pasămite rachiul din butoi era cu afion¹.

¹ Afion — suc cu proprietăți narcotice, extras de obicei din macul de grădină.

Fiul împăratului, cum îi văzu lungiți și trîntiți ca cine știe ce blende, se apucă de-i dezbracă de hainele lor și îi îmbracă în haine călugărești. Apoi luînd trupul mortului, se duse în treaba lui.

Cînd văzu femeia trupul, iară începu a se boci. El iară îi puse mîna la gură și o opri de a face zgomot, căci, de se va afla, nu va fi bine de ei. Ea tăcu după ce văzu că nu e glumă, și priimi și cea mai mare parte din suma furată. În chiar aceeași noapte, ei se puseră și îngropară mortul.

Cînd se deșteptară păzitorii și se văzură îmbrăcați în haine călugărești, nu puteau crede celor ce li [se] arată. Se mai frecară la ochi, se mai uitară, și văzură că așa este. Cel ce se deșteptase mai întîi se duse la tovaroșul de lingă dînsul și, începînd a-l înghioldi, îi zise :

— Moș călugăraș, moș călugăraș, ce cați tu aci ?

— Dară tu, călugăre, ce cauți ? îi răspunse.

Atunci toți deodată începură a răcni unul la altul :

— Ce cauți aci, călugăre ? arătîndu-se cu degetul.

Și se făcu o tulburare și o răscoală între dînșii, de nu-i putea da nimeni de căpătîi. Ei ! tocmai tîrziu se dezmeticiră și se domiriră că omul cu rachiul de astă-noapte n-a fost lucru curat.

Dară cînd îmi văzură că trupul lipsește ? atunci, atunci ; unde îmi începură o ceartă și o hălălaie între dînșii, de-ți venea să-ți iei cîmpii. Se învinovăteau ca dracii, unii pe alții.

— Ba că tu ești de pricină.

— Ba că tu ne-ai făcut să bem rachiul.

— Ba că tu ne-ai îndemnat să ne ducem să-i ajutăm.

— Ba că tu ai fost cel dîntîi care ai băut.

Toate erau cum erau. Dară cum și cînd s-au călugărit ei ? Și cum să se înfățișeze ei la împăratul ? N-avu încotro. Așa se duseră.

Împăratul se luă cu amîndouă mîinele de barbă cînd văzu că vine la dînsul o ceată de călugări. El nu ştia, vezi, cine sînt şi ce vreau.

Cînd află că sînt paznicii lui, unde mi-l umflă un rîs d-alea cu lacrimi, şi rîse pînă ce se strîmbă.

Paznicii, biet, deteră în genuchi şi-şi cerură iertare. Ei spuseră toată şiritenia.

Îi iertă împăratul de vro osîndă, chipul; dară intră la mai mare grije. El se temea ca nu carecumva acest hoţ atît de iscusit să nu-i ia şi domnia. Nu mai chemă sfatul împărăţiei, fiindcă începuse a-l cam bănuî şi pe dînsul, ci îşi frămînta cugetul, ca ce ar face să puie mîna pe hoţ, spre a-i face de petrecanie.

Hotărî dară, el cu mintea lui, ca să iscodească şi pe mari şi pe mici, să ispitească şi prin boierime şi prin preştine, ca doar, doară va ajunge să puie mîna pe un aşa tîlhar vestit, care îl pusese pe aşa gînduri negre.

Pentru aceasta puse să se gătească un ospăţ înfricoşat, la care pofti numai boierime neaoşe. La acest ospăţ fu poftit, fără doar şi poate, şi fiul de împărat cel strein.

La ziua hotărîtă se adunară toţi oaspeţii. Veseliile se întinseră pînă noaptea tîrziu. Căci, după ce se sculară de la masă, se puseră pe joc. Şi trage-i la danţuri, la hori, la brîuri, pînă ce, cînd se deşteptară, ajunseseră pe la cîntatul cocoşilor de miezul nopţii.

Cînd să se spargă adunarea, împăratul veni la mijloc şi zise cu grai cam poruncitor :

— Boieri dumneavoastră, noaptea este înaintată, şi ca să nu se întimple cuiva vreo meteahnă de la niscaiva duhuri necurate, ori făcători de rele, eu am găsit cu cale în mintea mea să mîneţi aci pînă la ziuă. Cămara este mare; vă încape pe toţi. Alături

de aci este cămara fiicii mele. Fiți fără grije și vă repauzați de ostenelele danțului și săltărilor din astă noapte. Domnul să privegheze asupra voastră a tuturilor.

Așa zise împăratul, și așa trebuia să se facă. Că hîr, că mîr, pace ; zisa împăratului nu se putea deszice.

— Vai, de mine, tată, cum să mă culc eu cu ușa descuiată, alături cu cămara unde are să doarmă atîția bărbați streini ? zise fata tatălui său.

— Nu numai atît, fata mea, dară încă să fii cu lumînarea stinsă și să ai la îndemîină nițel muc de lumînare. De va veni cineva la tine, tu să-l mîngii cu mîna pe obraz, rugîndu-l să mai stea ; și mîngîindu-l să-l mînjești nițel cu muc de lumînare, și aceasta, draga mea copilă, cu atît mai mult trebuie să o faci, cu cît ea este pentru mîntuirea împărăției.

Pasămite împăratul umbla să prinză pe hoț prin violenție. Asta fu chemarea boierilor la ospăț. Căci, își zicea împăratul, de va fi dintre boieri un asemenea om isteț, trebuie să fie și îndrăzneț. De nu va fi dintre boieri, apoi, tot cu tertipuri, prin tagma prostimei să-l caut.

Hotărîrea împăratului se puse în lucrare întocmai. Se culcară toți cu totul și adormiră. Numai pleoa-pele fetei de împărat nu putură a da în gene, cîtuși de cît.

Fiul de împărat cel hoț, nici el nu adormi măcar cît ai da în cremene. El își tot răsucea mustața și se încumetea, duce-se-va ori ba ? Iară cînd fu cam pe după miezul nopții, cînd și apele dorm, se sculă binișor, se uită pe la soții săi, carii toți dormeau bumbeni¹, și pîș ! pîș ! trecu în cămara fetei de împărat, o sărută și se întoarse apoi să se culce și el.

¹ A dormi *bumben* — a dormi adîno.

Fata împăratului își făcu dresurile cum o învățase tatăl său, împăratul.

Hoțul, pînă a nu se culca, se duse la doniță să bea nițică apă, căci îi era sete. Uitîndu-se în doniță, el văzu că pe obrazul lui din stînga sunt niște pete negre. În camera unde dormeau oaspeții împăratului, lumînarea arse toată noaptea.

— E ! așa mi ți-a fost povestea ? zise el încetișor, stai măi, dară, să-ți arăt eu cu cine ai a face.

Și cu inima ticîindă, și umblînd mai ușor decît o pisică cînd pîndește la șoareci, luă muc de luminare și mînji pe toți oaspeții care dormeau, pe obraz, la fel cu mînjitura lui de pe față, apoi se culcă și el.

Împăratul se sculă mai de dimineată decît toți. Și în revărsat de ziori vine prin camera unde dormeau oaspeții, spre a se uita la dînșii, nu carecumva este vreunul din ei mînjit după cum își povătuise fata.

Cînd colo, ce să-i vază ochii ? Toți erau mînjiți. Speriat, se duse într-un suflet în camera unde dormea fie-sa ; și cu grai neliniștit zise fie-sei :

— Bine, frate dragă, toți te-au sărutat ?

— Ba nu, tată, unul numai a venit, pe care l-am mînjit, după cum mi-ai poruncit dumneata.

— Și-l cunoști ?

— Ba nu, căci era întunerec.

Împăratul își mușcă buzele. Apoi porunci păzitorilor să nu lase pe nici unul din oaspeți care ar voi să plece.

După ce se făcu ziuă bine, veni împăratul iarăși în mijlocul oaspeților și zise cu glas mare :

— Boieri dumneavoastră, hoțul care a tulburat o țară prin iscusința, măiestria și istețimea lui, și care mi-a răpit odihna sufletului meu, se află în mijlocul domniei voastre, și îl rog să se dea pe față ; pe făgăduiala mea de împărat că nu-i voi face nimic.

Toți boierii începură a-și scutura hainele și a se lepăda ca de satana de o astfel de năpaste, zicînd :

— Departe de noi o astfel de bănuială. Noi nu știm la sufletul nostru nici o faptă neomenoasă să fi săvîrșit, nici cu știință, nici cu neștiință.

— Acum nu este vorbă nici de ocară, nici de pe-deapsă. Totul este să se dea pe față, și mă jur pe viul Dumnezeu și pe stema mea de împărat, că nu numai nu-i voi face nimic rău, dară încă îi voi da pe fata mea după dînsul.

Atunci ieși în față streinul fiu de împărat și zise :

— Eu sunt.

Păru mult bine împăratului cînd îl văzu. Iară el își ceru voie să iasă afară, și se jură pe cuvîntul lui de cruce de voinic că se va întoarce înainte de namiezi.

Împăratul crezu și-i dete voie. El se întoarse, cu mai mulți oameni însăxănați cu bucățelele foișorului său. Și acolo de față cu toții, așeză fiecare lemnișor la îmbucătura lui și clădi foișorul din nou. Apoi, viind înaintea împăratului, îi sărută mîna, și ceru ca soția lui, fata împăratului, să se urce cu dînsul în foișor, ca de acolo să mărturisească cine este și ce a făcut.

Împăratul priimi.

Cum se suiră în foișor, fiul împăratului prinse a întoarce vîrtejele ; și, pe cînd foișorul începu a se sui în slavă și a pluti în aer, el zise cu grai lămurit :

— Să știți că sunt fiu de împărat, că mi-a fost dat să-mi fur nevasta, ceea ce și făcui, și că acum mă duc la împărăția tatălui meu.

Astfel vorbind, foișorul se urca mereu pînă cînd se pierdu din ochii tuturilor, ce rămaseră cu gurile căscate uitîndu-se la dînsul.

Iară daca se coborî la palaturile tatălui său și-și arată cartea de meșter de hoție, precum și nevasta

ce-și aduse tot prin furtișag, se înveseli tatăl său și, coborîndu-se din scaun, înălță pe fiul său, zicînd :

— Știu acum că are să se ducă pomina de domnia fiului meu peste țară. Știu că popoarele au să știe și ele acum ce este dreptatea, căci a fi bun domnitor și drept, trebuie să știi totul.

După ce se înscăună, trimise sol la socrul său cu carte prin care îi spunea că s-a urcat în scaunul tătîne-său, și mult se bucură acel împărat de norocul ce dase peste fie-sa.

Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumnea-voastră așa.

Notă. Comunicat în 1874 de un farmacist militar bucureștean din garnizoana de la Iași, unde șezu mai mulți ani.

LBR

LUCEAFĂRUL DE ZIUĂ ȘI LUCEAFĂRUL DE NOAPTE

A fost odată ca niciodată, etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă ; ei nu făceau copii ; umblase pe la toți vracii și vrăjitorii, pe la toate babele și cititori de stele, și toți rămaseră de rușine, căci n-avură ce le face. În cele din urmă se puseră pe posturi, pe rugăciuni și milostenii ; cînd, într-o noapte, Dumnezeu văzînd rîvna lor, se arătă împărătesei în vis și zise :

— Rugăciunea voastră am auzit-o și vei face un copil **cum** nu se va mai afla pe fața pămîntului. Mîine să se ducă împăratul, bărbatul tău, cu undița la gîrlă, și peștele ce va prinde să-l gătești cu mîna ta și să-l mîncăți.

Nu se făcuse încă bine ziuă și împărăteasa se duse la împăratul și-l sculă zicîndu-i :

— Împărate ! scoală c-a sosit alba în sat.

— Dar asta, răspunse împăratul, ce ai astăzi să mă scoli așa de noapte ; nu carecunva vrăjmașii au călcat hotarele împărăției mele ?

— Din mila lui Dumnezeu, de nici unele ca astea n-am auzit ; dară am visat iaca ce.

Și-i spuse visul.

Împăratul cum auzi, sări din așternut, se îmbrăcă, luă undița și se duse la pîriu gîfiind. Aruncă undița

și nu trecu mult, și văzu pluta undiții mișcându-se. Trase undița ; cînd, ce să vezi ? un pește mare, cu totul și cu totul de aur. Doară că nu-i căzu leșin de bucurie. Dară-mi-te cînd îl văzu împărăteasa ? Ea fu și mai oleoleo.

Găti împărăteasa singură cu mîna ei peștele și mîncară. Ea îndată se simți însărcinată.

Roaba care ridică masa văzu pe talerul împărătesei un os de pește și o bătu gîndurile să sugă acel os, ca să știe și ea gustul bucatelor gătite de împărăteasa.

Cum supse osul, se simți și ea însărcinată.

După nouă luni născu împărăteasa, ziua, un copil frumos, frumos, ca un îngerăș. Peste noapte născu și roaba un copil, aidoma ca al împărătesei, încît nu aveau deosebire unul de altul. Cum era copilul împărătesei era și al roabei. Semănau, cum se zice, ca două picături de apă.

Fiului de împărat i s-a dat numele de *Busuioc*, iară fiului de rob, *Siminoc*.

Crescînd împreună și făcîndu-se mari, i-a dat la carte, și învățau într-o zi cît învăța alți copii într-un an. Cînd se jucau ei în grădină, împărăteasa se uita cu drag la dîșii de pe fereastră.

Se făcură mari. Ei semănau atît de mult, încît nu cunoștea nimeni care este fiu de împărat și care de rob. Boiul lor era mîndru, amîndoi aveau pe vino-n-coace, vorba lor era vorbă cu lipici și amîndoi erau voinici, nevoie mare.

Într-o zi se hotărîră să meargă la vînătoare. Împărăteasa se tot ciudea cum să-și cunoască pe fiul său : fiindcă și fețele și îmbrăcămințile fiind la fel, de multe ori nu putea să deosebească pe unul din altul. Se gîndi să facă fiului său un semn. Îl chemă și, prefăcîndu-se că îi caută în cap, îi înnodă două vițe de păr, fără să știe el.

Apoi plecară la vînătoare.

Alergară zburdatici prin cîmpiile înverzite și se zbeguiau ca mielușei ; culeseră la floricele, se udară de rouă, priviră fluturii cum săltau și săreau din floare în floare, cum albinele culegeau ceara și adunau mierea, și se desfătară foarte mult. Apoi meraseră la fîntînă, băură apă de se răcoriră și priveau cu nesățiu cum se lasă cerul în depărtare pe pămînt, și ar fi dorit să meargă pînă la sfîrșitul pămîntului, să vază cerul din apropiere, sau măcar pînă vor da de locurile acelea unde pămîntul este ca piftia.

Apoi intrară în pădure. Cînd văzură frumusețile pădurilor, rămaseră cu gurile căscate. Vezi că ei nu mai văzuseră d-alde astea de oînd îi făcuse mă-sa. Cînd bătea vîntul și se mișca frunzele, asculta la fișiiul lor și li se părea că împărăteasa umblă tîrînd după sine rochia cea de mătase ; apoi se așezară pe iarba fragedă, la umbra unui copaci mare. Aci se puseră a cugeta și a sfătui cum să înceapă vînătoarea. Ei, nici una, nici alta, voiau să vîneze tot lighioni sălbaticе.

Păsărelele cari alergau împrejurul lor și se puneau pe crăcile copaciului, nici nu le băgau ei în seamă, lor le era milă să-și puie mintea cu ele ; dară le plăcea să le asculte ciripind. Păsărelele parcă băgaseră și ele de seamă una ca aceasta, și nu se sfiau, ba încă cîntau de se spărgeau ; iară privighetorile trăgeau la geamparale numai din gușe, ca să fie mai dulce cîntarea lor. Și așa, stînd ei aci și sfătuindu-se, pe fiul împăratului îl apucă o moliciune de nu putea sta în sus și își lăsă capul în poala lui Siminoc, rugîndu-l să-i caute nițel în cap, pînă va aromei el.

După ce îi căută ce-i căută, Siminoc se opri și zise :

— Ce este asta din capul tău, frate Busuioc ?

— Ce să fie ? Știu eu de ce mă întrebi, frate Siminoc ?

— Iaca văz, răspunse Siminoc, că două vițe de păr în capul tău sunt înnodate.

— Cum se poate ? zise Busuioc.

Aceasta supără atât de mult pe Busuioc, încât se hotărî să plece în lume.

— Frate Siminoc, zise Busuioc, eu mă duc în lume fiindcă nu pot să pricep de ce mama mi-a înnodat părul când mi-a căutat în cap.

— Măi, frate Busuioc, îi răspunse Siminoc, vino-ți în fire și nu mai face una ca asta. Căci dacă împărăteasa ți-a înnodat părul, nu crez să o fi făcut cu vreun gând rău.

Busuioc însă a rămas nestrănutat în hotărîrea sa și când și-a luat rămas bun de la Siminoc, i-a zis :

— Na, frate Siminoc, batista asta. Când vei vedea pe dînsa trei picături de sînge, să știi că sunt mort.

— Să-ți ajute Dumnezeu, frate Busuioc, să nimerеști cu bine ; dară eu încă o dată te rog, pentru dragostea mea, să rămîi, să nu mai pîrbegești pînă în lume.

— Peste poate, răspunse Busuioc.

Apoi se îmbrățișară și Busuioc plecă ; iară Siminoc rămase de se uita galeș după dînsul pînă îl pierdu din ochi.

Siminoc se întoarse acasă și povesti părinților toate cele ce se întîmplase.

Împărăteasa nu mai putea de inimă rea. Își frîngea mîinile și plîngea, de să ferească Dumnezeu. Dară n-avu ce-și face capului, și se mîngîia oarecum văzînd pe Siminoc.

După cîtva timp, acesta scoase batista, se uită la dînsa și văzu trei picături de sînge. Atunci zise :

— I! a murit frăţiorul meu. Mă duc să-l caut. Şi luîndu-şi merinde, plecă după dînsul să-l caute. Trecu prin oraşe şi sate, străbătu cîmpiile şi codrii, merse, merse, pînă ce ajunse la o căsuţă. Acolo întîlni pe o bătrînă şi întrebă de fratele său. Bătrîna îi spuse că se făcuse ginere al împăratului din acea parte de loc.

Ajungînd la palaturile împăratului aceleuia, cum îl văzu fie-sa, socoti că e bărbatu-său, şi alergă întru întîmpinarea lui. El zise :

— Eu sunt fratele bărbatului tău ; am auzit că a pierit din lume, şi am venit să aflu de căpătiul său.

— Eu nu crez una ca asta, zise fiica de împărat. Tu eşti bărbatul meu, şi nu ştiu de ce te prefaci aşa acum. Au doară credinţa mea a fost pusă la cercare şi eu te-am amăgit ?

— Nici unele din acestea nu este. Ci eu îţi spui în cuget curat, nu sunt eu bărbatul tău.

Ea nu voia să crează cu nici un chip.

Atunci el zise :

— Dumnezeu să-şi arate dreptatea. Pe cine nu va fi drept din amîndoi, să-l cresteze sabia care stă în cui.

Şi îndată sabia sări şi creastă pe fată la deget, şi atunci crezu şi ea. Apoi găzdui după cum se cuvenea pe Siminoc.

A doua zi el află că Busuioc se dusesese la vînătoare şi nu se mai întoarse. Încălecă deci şi el pe un cal, luă ogari şi plecă după frate-său, în partea locului pe unde se dusesese acesta. Merse ce merse şi ajunse în pădure ; acolo se întîlni cu Muma-pădurii.

Cum o văzu, se luă după dînsa, şi dă-i goană. Ea fugea, el după dînsa, pînă ce Muma-pădurii văzînd că n-are încotro, se sui într-un copaci înalt şi acolo scăpă.

Siminoc descălecă și el, priponi calul, făcu focul, scoase merindele și începu să mănînce lîngă foc, aruncînd și ogarilor cîte ceva.

— Aoleo ! cum mi-e de frig, zise Muma-pădurii, îmi clănțnesc dinții.

— Dă-te jos, îi răspunse Siminoc, de te încălzește la foc.

— Mi-e frică de cîini, zise ea.

— Nu te teme, că nu-ți fac nimic.

— Dacă vei să-mi faci bine, mai zise ea, na o viță din cosiță și leagă-ți cîinii.

El puse vița de cosiță pe foc.

— Uf ! ce greu miroase, zise Muma-pădurii, cosița ce ți-am dat-o și pe care tu ai pus-o pe foc.

— Ai te cară de aici, îi răspunse Siminoc, și nu mai spune la nimicuri. Iaca unul din ogari a dat cu coada prin foc, s-a pîrlit nițel și d-aia miroase greu. Dacă ți-e frig, dă-te jos și vino de te încălzește ; dacă nu, tacă-ți fleoanca și mă lasă în pace, nu mă tot supăra.

Atunci ea crezu, se dete jos, și alăturîndu-se de foc, zise :

— Mi-e foame.

— Ce să-ți dau să mănînci ? Iaca ia ce-ți place din ceea ce am dinainte.

— Eu voi să te mănînc pe tine, zise Muma-pădurii, gătește-te !

— Ba te voi mînca eu pe tine, răspunse Siminoc. Și asmuți cîinii la dînsa ca să o sfîșie.

— Stăi, zise Muma-pădurii, oprește cîinii să nu mă sfîșie, că ți-oi da pe frate-tău, cu cal și cu ogari cu tot.

Siminoc opri cîinii ; atunci Muma-pădurii icni de vro trei ori și dete afară dintr-însa pe Busuioc, calul și ogarii ; iară Siminoc își asmuți ogarii și o făcură

miei fărâmi. Deșteptându-se Busuioc, se miră cum de vede pe Siminoc aci și-i zise :

— Bine ai venit sănătos, frate, dară mult am dormit.

— Puteai tu să dormi mult și bine, dacă nu eram eu.

Apoi îi spuse toată șiritenia de la despărțirea lor pînă acum.

Busuioc bănuind pe Siminoc că s-o fi îndrăgostit cu femeia lui, nu voi să-l crează cînd acesta îi mărturisi adevărul, spuindu-i că nici prin gînd nu i-a trecut una ca asta vreodată. El se făcu dîrz, începînd a-și teme nevasta. Și așa puindu-i gînd rău, se învoi cu Siminoc ca să se lege la ochi, ei și pe caii lor, apoi să încalece, să le dea drumul, și unde i-o scoate să-i scoată.

Așa făcură. Cînd Busuioc, auzind un geamăt, opri calul, se dezlegă la ochi, se uită, și Siminoc nicăiri. Pasămite el căzuse într-o fîntînă și înecîndu-se, n-a mai ieșit d-acolo.

Busuioc se întoarce acasă, își ispită nevasta, și ea spuse ca și Siminoc. Apoi ca să se încredințeze și mai bine de adevăr, zise și el sabiei să sară din cui și să cresteze pe cel vinovat. Sabia sări și-l creștă pe dînsul la degetul cel mare.

Se tîngui el, se jeli, plînsu cu amar că pierduse pe Siminoc ; se căi că se prea iuțise, dară toate fură în deșert, că n-avu ce-i mai face. Atunci, plin de obidă și de durere, nici el nu mai voi a trăi fără frate-său, ci legîndu-se iarăși la ochi, precum și pe cal, încălecă și-i dăte drumul în pădurea în care pierise fratele său. Alergă calul ce alergă, și, bildibâc ! dăte în fîntîna în care căzuse și Siminoc, și acolo își sfîrși zilele și Busuioc.

Și de atunci a răsărit luceafărul de ziuă, fiul împăratului, Busuioc, și luceafărul de noapte, fiul roabei, Siminoc.

Iară eu încălecai p-o șea etc.

Notă. Povestit la 1874 de Leonida Tănăsescu din București, șezător în mahl. Dudescu-lui. Publicat pentru întâia oară în *Legende sau basmele românilor*, p. II, fasc. II, la 1876.

LBR

FIUL VÎNĂTORULUI

A fost odată ca niciodată.

A fost odată un vînător foarte meşter. El îşi pusese de gînd a scoate din fiul său un vînător de să se ducă vestea ; dară n-avu parte să-şi îplinească pofta inimei, căci muri, rămîind fiu-său mic.

După ce se făcu mai măricel fiul vînătorului, mumă-sa îl dete la carte şi la fel de fel de meşteşuguri ; toată lumea se mira de isteţimea lui ; dară el, crescînd, era nemulţumit, fiindcă n-avea triste. Într-o zi se duse la moaşă-sa şi se plînsese, zicînd :

— Moşică dragă, iată, m-am făcut mare, m-a dat mama la toate meşteşugurile, lucrez din zi pînă în noapte ; pentru aceasta şi lumea mă omeneste văzîndu-mi hărnicia ; dară eu nu pot să leg două într-un tei. M-am luat de gînduri. Muncesc cît zece, însă norocul se ţine după mine ca pulberea după cîni.

— Nu te deznădădui, dragul moaşei — îi zise bătrîna — ai încă timp, lucrează ca şi pînă acum, şi nu te va lăsa Dumnezeu să piei ; stăruieşte întru a fi om cinstit şi harnic şi o dată, o dată trebuie să-şi spargă dracul opincele.

.

— Bine zici dumneata, moșică, și nici eu n-am cugetat altfel vreodată, dară mi-e ciudă când văz atîția trîntori ajunși și trăind în largul lor.

— Niciodată, dragul moașei, să nu rîmnești la al altuia ci totdeauna să te mulțumești pe ceea ce ai, căci știe Dumnezeu ce face.

— Un lucru am să te întreb; dragă moșică — mai zise fiul vînătorului — și te rog cu cerul, cu pămîntul să-mi spui drept.

— Bucuros, fătul meu, numai să-l știu.

— Ce meșteșug a avut tatăl meu ?

— Tată-tău, dragul moșicăi, a fost vînător, și încă o dată vînător. Nu era ziulică lăsată de la Dumnezeu în care el să se ducă la vînătoare și să se întoarcă cu mîinile goale. Avea mare noroc la vînat. Cîte lighioane sălbatice care făcea rău omenirei n-a stirpit el de pe fața pămîntului ! Dară și multe păsărele a ucis, de care ți-era mai mare jalea cînd te uitai la dînsule, aduse acasă. Dacă trăia el, pusese de gînd a face din tine un vînător fără seamăn.

— Acum, moșică, să-mi mai spui un lucru. De ce mama nu vrea să-mi spuie d-alde astea, cînd o întreb ?

— Fiindcă, dragul meu, meșteșugul ăsta este foarte primejdios. De cîte ori n-a plîns mă-ta zile întregi, căci nu știa de căpătîiul tatălui tău, cînd se ducea și zăbovea prin păduri după vînat ? De cîte ori nu era cu inima sărită, cînd auzea că lighioanele sălbatice au mîncat pe cîte un vînător ! Da, asta este pricina de nu voiește să-ți spuie. Mă-ta te iubește ca pe ochii ei din cap și nu voiește nici în ruptul capului să te vază și pe tine supus la toate relele vînătoriei.

— Așa o fi, moșică. Dară de unde știe cineva că mie nu mi-o fi scris în frunte să fiu vînător ?

Vezi dumneata, la munca care muncesc eu, și să nu văz nici un folos, trebuie să fie ceva !

— Mai știi, păcatele ! răspunse bătrîna cu mirare, după cele ce spui tu, pare că ai dreptate ; și apoi mie, mai-mai, îmi vine să crez că așa este.

— Dacă este așa și ai milă de tinerețele mele, spune-mi, moșică dragă, unde sunt armele tatălui meu ?

— Nu știe moșica, drăguță, că ți-ar spune.

— Învăță-mă dară ce să fac și cum să dreg ca să aflu.

— Numai mumă-ta știe de căpătîiu armelor tătîne-tău. Ea de bunăvoie nu ți le va da. Trebuie silită. Pentru aceasta, să te faci că ești bolnav și că răsari din somn. Cînd te va întreba ce ai de răsari, tu să zici că ai visat că te vei face sănătos dacă îți va da mă-ta să sugi pe sub talpa casei. Ea, fiindcă te iubește foarte, o să te asculte ; și cînd va băga țîța, să lași talpa peste ea, căci atunci, de durere, îți va spune tot.

Cum auzi, fiul vîntorului se duse acasă, făcu precum îl învățase moașă-sa, și află tot ce voi să știe.

Nu se poate spune bucuria ce avu cînd găsi armele tatălui său. Le luă, le curăță, dară nu-i venea îndemînă să umble cu ele. După ce se înarmă bine și se găti de vînat, se arată mume-sei și-i zise :

— Rămîi sănătoasă, mamă, și să te găsesc cu bine.

— Mergi în mila Domnului — răspunse mumă-sa — dacă te trage inima să calci în urmele tătîne-tău. Însă un lucru am să-ți spui, și tu să ascuți, puiul mamei. Uite, în toate părțile să te duci după vînat, numai în pădurea fildeșilor nu, căci nu va fi bine de tine.

El plecă, hotărît în sine a asculta sfaturile mume-sei. Pe drum, el cugeta ca de ce fel de vînat

să se agațe. „De voi vîna — își zicea el — păsărele mititele : privighetori, pitulice, scatii, stigleți, lasă că nu va fi mare mană de cîștigul meu, dară pădurile și codrii vor rămînea mute, freamătul frunzelor tinere de primăvara va ajunge să n-aibă cu cine să se îngîne, și călătorul cu inima friptă de focul dragostei nu va mai avea unde să vie să-și aline durerile. Lipsă de un așa vînat, prin care să fac rău altora și prin care să nu se poată cunoaște vitejia unui român verde ! De voi vîna iarăși turturele, mierlițe, prepelițe și potîrnichi, iarăși nu va fi treabă mare, căci livezile înflorite și pîrîiașele vor tînji din lipsa lor. Deci nu-mi voi pune mintea cu niște pasări cari fac pe cei îndrăgostiți să le fie dulce viața, cînd, șezînd pe marginea unei gîrlițe cu malurile smălțuite de floricele, ascultă șoaptele undelor cari din cînd în cînd sunt amuțite de giugiulitul acestor gingașe păsări. Și fiindcă sunt plecat pentru vînat, voi vîna dară fiare sălbatice cari fac tuturor rău, și prin aceasta chiar se va vedea voinicia unui român.”

Astfel cugetînd și mergînd, se trezi, fără să știe cum, tocmai în pădurea fildeșilor.

Aci dacă ajunse, vîna pe cel dintîi fildeș ce întîlni. Îi luă pielea și colții și plecă.

Întorcîndu-se, se întîlni în drum cu boierul cel mai credincios al împăratului, carele îl întrebă :

— Ce fel de piele este aia, prietene ?

— Piele de aspidă, îi răspunse fiul vînătorului cam peste picior :

— Nu mi-o vinzi mie ?

— Măcar zece pungi de bani să-mi dai, nu ți-o vînd.

— Zece îți dau, răspunse boierul.

— Măcar o sută să-mi dai, nu ți-o vînd.

— O sută îți dau.

Apoi, dacă văzu și văzu că nu voiește să i-o vînză, îi zise :

— Fiule al vînătorului, o să te căiești de ceea ce faci.

Dară fiul vînătorului își cătă de cale, nu voi să știe de nimic, și astfel ajunse acasă.

Mumă-sa se spăimîntă cînd îl văzu cu pielea și cu colții de fildeș. Iară el spuse mă-sei cum se trezi în pădurea fildeșilor fără să voiască și cum ucise pe cel întîi fildeș ce întîlni.

După cîteva zile, fiul vînătorului fu chemat la palat și împăratul îi zise :

— Am auzit, fiu al vînătorului, că tu te-ai fi lăudat că poți să-mi aduci oase de fildeș oît să-mi clădești un palat și piei de aspidă cît să ajungă să-l învălești.

— Luminat împărate — răspunse fiul vînătorului — să-ți fie fața cînstită. Cine m-a pîrît la măria ta nu m-a pîrît ca să mă crească, ci m-a pîrît ca să mă prăpădească. Ci cu vrerea lui Dumnezeu mîine îți aduc răspunsul.

Se duce deci la moașă-sa, îi spuse toată șiretenia pricinei, cum adecă fusese la vînat, cum se întîlnise cu credincerul împăratului, ce vorbise cu el, și în cele din urmă porunca împăratului, după pîra boierului ce-i purta sîmbetele.

Moașă-sa îl povățui ce trebuia să facă, apoi îi zise :

— Pasă cu Dumnezeu, dragul moșicăi, și fii bărbat.

A doua zi, românașul nostru se înfățișă înaintea împăratului.

— Luminat împărate — zise el — se poate să se facă voia măriei tale, numai să-mi dai mîna de ajutor.

— Orice vei cere, să se îndeplinească, zise împăratul.

— Ca să pot izbuit, răspunse fiul vînătorului, să duc la capăt bun porunca ce mi-ai dat, să trimiți oameni d-ai măriei-tale să stîrpească balta din pădurea fildeșilor, apoi să-mi dai o mie de buți cu vin și o sută cu rachiu.

— Cererea ta este ascultată, zise împăratul.

Apoi se dete porunci peste porunci la ostașii și slujitorii împărătești să asculte pe fiul vînătorului în tot ce le va zice el, ca să poată săvîrși treaba cu care l-a însărcinat împăratul.

Balta se stîrpi, și în locul apei el turnă vinul din cele o mie de buți și rachiuul ce se adusese; apoi trimise pe oameni la ale lor.

Fildeșii viind la adăpătoare și văzînd că în loc de apă este altceva, se întoarseră; apoi răbdară o zi, răbdară două, mai veniră și, dacă văzură că apa nu se schimbă, și cum erau și fripți de sete, băură cu nesat și toți căzură morți.

Atunci fiul vînătorului se puse de-i jupui, curătă carnea de pre oase și le aduse împăratului, carele îi dete un pumn de galbeni, și plecă la casa mamei cu inima plină de bucurie.

După cîteva zile, împăratul iarăși îl chemă și-i zise :

— Fiule al vînătorului, mi s-a spus de un oarecine că tu te-ai fi lăudat că poți să aduci meșteri de la Nedeia Cetate, să-mi zidești un palat cum nu s-a mai văzut pînă acum, cu oasele astea de fildeș, și să-l învălești cu pieile de aspidă ce mi-ai adus.

— Eu, preamărite împărate — răspunse fiul vînătorului — nici că mi-a trecut prin minte una ca aceasta. Dar, cu vrerea lui Dumnezeu, crez că voi putea arăta celor pîrîtori ce poate românul cînd

voiește și cînd are nădejde în Cel-de-sus. Mîine îți voi aduce răspunsul.

După ce află de la moașă-sa ce trebuie să facă ca să împlinească porunca împărătească, se întoarce a doua zi la împăratul și zise :

— Preamărite împărate, ca să mă pot închina cu slujba ce mi-ai dat măria-ta, am trebuință de mila măriei-tale.

— Cere și vei avea, răspunse împăratul.

— Să-mi dai — zise fiul vînătorului — o sută de corăbii cu sare.

— Să ți se împlinească cererea, porunci împăratul.

Luînd cele o sută de corăbii pline cu sare, fiul vînătorului plecă cu dînsele pe mare.

Acum nu-i mai părea rău de slujba ce-i dase împăratul. Bucuria lui era fără margini cînd se văzu pe mare, lucru ce nu mai văzuse de cînd îl făcuse mă-sa. Lui îi plăcea prea mult să se uite la corăbiile care mergeau la rînd, ca cocorii. Sălta de veselie cînd vedea dimineata că soarele, ieșind din poarta raiului, se îmbăia în mare mai întîi și apoi își făcea călătoria pe cer. Cînd vedea razele cele focoase ale soarelui că ies din apele mărilor, el se mira cum de nu clocotesc apele.

Seara încă, cînd luna se gătea și se oglindea în apele mărilor, el se pierdea în fel de fel de cugete și nu-și putea da seamă de ce lumina lunii era așa de searbădă și de ce apa părea ca o gheață lucie.

Îi plăcea iarăși să se uite noaptea la stele și ar fi voit să știe care este steaua împăratului cutare sau a cutăruia boier ; îi părea rău însă cînd vedea cîte vro stea că cade, fiindcă știa că atunci trebuie să fi murit acela a cărui stea cădea.

Și stînd astfel pe gînduri, legănat de valurile apelor, adormea.

Acestea și altele, despre care nici prin gând nu-i plesnea pînă ce nu călătorise pe mare, îl făcea să se silească a sfîrși slujba cît se poate mai bine.

După o călătorie lungă foarte, ajunse la Nedeia Cetate.

Această cetate era vestită pentru meșterii ei care învățase meșteșugul de la zîne, și nu putea nimeni să intre acolo.

Fiul vînătorului, dacă ajunse, se coborî la uscat și voi să intre în cetate; dară la porți îl opriră ostașii. Atunci el le zise:

— Duceți-vă de spuneți împăratului vostru că am venit cu o sută de corăbii cu sare.

N-apucă să sfîrșească bine vorba, și să te ții, pîrleo! Soldații într-un suflet alergară și spuseră împăratului cele ce auziră.

La ei acolo se sfîrșise sarea și era o lipsă de sare de să ferească Dumnezeu.

Cum auzi împăratul acestea, porunci să-l aducă înaintea lui. După ce veni, îi zise:

— Omule, Dumnezeu te trimite cu sarea asta?

— Eu, luminate împărate — răspunse fiul vînătorului — am auzit că aveți lipsă de sare, și am venit să fac o mare înlesnire celor întrebuințați.

— Cere de la mine cît vei pofti și îți voi da, numai să ne vinzi nouă sarea și să nu te duci cu dînsa într-altă parte.

— Eu, mărite împărate, sarea n-o dau pe bani. Voi să fac schimb. O dau pe meșteri zidari cari să-mi facă un palat cum voi voi eu.

— Dorința ta se va împlini, măcar că pînă acum nimini n-a putut să izbutească nu a lua oameni cu sine d-ai împărăției mele, dară nici să calce pe tărîmurile stăpînirii mele!

Apoi puse împăratul pristavi cari să spuie la lume că porunca împărătească este să se adune toți

meșterii zidari. Dacă se adunară, alese din ei fiul vînătorului vro două sute de meșteri, tot pe sprînceană, știi ! și dete toată sarea împăratului, primind de la acesta și mulțumiri.

Cînd se întoarse la corăbii, fiul vînătorului se miră cînd văzu că era o mulțime de ostași. El întrebă pe unul din ei :

— Pentru ce sunt adunați atîți ostași aci ?

— Păzim — i se răspunse — ca să nu plece corăbiile înapoi fără să ne dea sarea. Pe bani, pe schimb, pe orice, sarea trebuie să rămîie aci, căci ne prăpădim.

După ce descărcă sarea, se puse în corabie fiul vînătorului cu cei două sute de meșteri, își luă ziua bună de la împărat, căruia îi făgădui ca, îndată ce va sfîrși palatul de zidit, să-i întoarcă pe meșteri dacă ei vor cere ; apoi plecă.

Și cum era un vînt priincios pe mare, călătorind repede, se întoarse cu sănătate în țara lui. Apoi puse de făcu palaturile ce poruncise împăratul și, după ce isprăvi, trimise pe meșteri de unde venise ; iară împăratul, dacă văzu că este gata palatul, nu mai putea de bucurie și mulțumi pe fiul vînătorului cu cîteva pungi de bani. Acesta se duse acasă la dînsul, voios că a scos la capăt bun slujba cu care fu însărcinat.

Nu trecu mult, și împăratul iarăși îl chemă.

— Fiule al vînătorului — îi zise împăratul — mi-a mai spus cineva că te-ai fi lăudat că poți să-mi aduci o cracă verde din pomul care este în mijlocul raiului, care să-mi lumineze palaturile ce mi-ai făcut, noaptea ca ziua. Eu îți poruncesc să-mi faci astă treabă, căci, de nu, unde îți stă picioarele îți va sta și capul.

— Când oare va avea să-mi vie și mie rîndul a-ți spune, preamărite împărate, ceea ce s-au lăudat unii și alții ?

— Tu acuma fă ce ți-am poruncit, și apoi vom vedea.

— Eu nu m-am lăudat să fac una ca asta ; dară miine îți aduc răspunsul, și mă voi sili, de-mi va ajuta Dumnezeu, să soap și de năpasta asta ce căzu pe mine.

După ce ceru sfaturile moașe-sei, la care se tîngui de asuprelele ce-i veneau de la credincierul împăratului, și după ce aceea îl învăță ce să facă, el merse la împăratul și-i zise :

— Daca împărăția-ta voiește să mă întorc cu sufletul în mine, să-mi dai o sută de corăbii cu bucate și o sută cu carne, iar eu m-oi duce cu ele să-mi mai cerc norocul și de astă dată și, bun este Dumnezeu ! s-or sfîrși odată toate năpăstile și s-or închide gurile care spun așa minciuni gogonețe !

Cum auzi împăratul de unele ca aceste, porunci ca numaidecît să se îplinească cererea lui.

Corăbiile se pregătiră, se încărcară, și fiul vînătorului se puse într-una din ele și plecă, luînd calea către răsărit.

Călătorind, el nu se putea domiri cum merge treaba de se lasă împărații să fie purtați de nas de cîte un nemernic de boier.

„Cum se poate — își zicea el — ca împăratul să fie atîta de nătîng, încît să creadă toate bîrfelele lepădăturilor ? Ca să fie cineva împărat, trebuie să fie om frunos la minte, frumos la chip, cu înțelepciune și cu dreaptă judecată ; așa spune și moșica : așa zice și toată lumea. De ce dară se ia el după muște ? Nu știe el că lingăii o să-l ducă pe calea pieirei ? Dară nu va fi așa. Împăratul nostru e bun. Nu trebuie lăsat pe mîini rele.“

Lungă fu călătoria aceasta. Merse, merse, pînă ce ajunse la țara porumbeilor. Acolo întîlni pe împăratul lor.

— Bine ai venit sănătos, îi zise împăratul; dar ce vînt te aduce pe la noi, omule?

— Bine v-am găsit sănătoși, răspunse fiul vîntătorului. Sunt trimis de împăratul meu să-i aduc o cracă verde din rai. Dacă știți calea la rai, dă-mi pe cineva să mă ducă acolo, și eu voi răsplăti ostelele lor cu ce voi putea.

— Tu mergi să cauți calea raiului, și iai după tine atîtea corăbii! La ce ar putea să-ți slujească ție aceste catrafuse?

— Vezi că — răspunse fiul vîntătorului — am luat cu mine lucruri de acelea cu care să ung osia ca să nu scîrțîie roata. Merindele ce am în corăbii sunt de dat pe slujbe.

Cum auzi împăratul porumbeilor că are merinde, se luă cu binele pe lîngă dînsul, fiindcă pe la dînșii era pe atunci o foamete groaznică, și cu șoșele, cu mometele, umbla să-l facă a nu se duce de la dînsul cu toate bucatele, cu voia să i le cumpere. Apoi dacă auzi că bucatele nu se dau pe bani, ci aceleia care îi va ajuta să ia o cracă verde din pomul din rai, porunci de se buciumă trei zile și trei nopți, și se adunară o sumă de porumbei din toate unghiurile lumii.

— Care din voi știe calea raiului să-mi răspunză, le zise împăratul lor.

— Eu știu, și eu știu, ba și eu știu, răspunseră mai mulți deodată.

— Să mergeți cu omul ăsta, să intrați în rai, să rupeți o cracă verde din pomul ce stă în mijlocul raiului și să i-o dați, că-i trebuie.

Fiul vîntătorului dete în dar toate grăunțele din corăbiile cu bucate.

Cînd văzu împăratul porumbeilor atîta buluc de hrană, nu mai ştia ce să facă de bucurie, căci seceta le stricase toate holdele.

Mulţumi fiului vîntorului, iară acesta, luîndu-şi rămas bun, plecă cu porumbeii ce-i dăduse împăratul.

Pe drum, porumbeii îi ziseră :

— Ce vom face noi, căci avem a trece prin împărăţia vulturilor ?

— Să nu vă fie teamă, căci m-am îngrijit eu de a le astupa gura.

— Totuşi, să ne ascunzi undeva.

— Vă voi ascunde, răspunse fiul vîntorului.

După ce mai călătoriră, cale lungă şi mai lungă, începu a se auzi croncăniturile vulturilor. Atunci el ascunse cum putu mai bine porumbeii.

După ce se apropie de hotarul împărăţiei lor, o negură de vulturi se arătă împregiurul corăbiilor şi, cătîndu-i price, croncăneau de mi-ţi împuia capul, zicînd :

— Ce cauţi p-aici, fiule al vîntorului ? Au venit-ai să ne vînezi, ori să ne stîrpeşti neamul, sau să ne iai împărăţia ? Dară nu ştii că nu vei mai scăpa cu viaţă din mîinele noastre ? Ori şi dacă vei scăpa, n-ai să te întorci teafăr şi nepedepsit de noi !

— Staţi locului şi nu vă mai necăjiţi. Eu viu la voi ca prieten. Voi trece prin ţara voastră la treaba mea şi mă voi întoarce fără să mi se cletine un fir de păr măcar din cap. Nici n-am să vă vînez. Nici n-aveţi să mă pedepsiţi.

— Hîm ! Dară miroasă a hoit p-aici pe la tine, mai ziseră vulturii şi se repezeau cu stolurile asupra corăbiilor.

— Astîmpăraţi-vă şi mă ascultaţi, le răspunse fiul vîntorului. Ştiam că vă aflaţi în lipsă şi v-am adus de mîncare. Pentru aceasta şi voi să mă slujiţi.

Prinse bucuros împăratul vulturilor, când auzi de una ca asta, și dete poruncă vulturilor să stea careși pe unde apucase.

Atunci fiul vânătorului spuse împăratului vulturilor că-i va da tot hoitul din corăbii dacă îi va da un vultur care să meargă cu dînsul și să-i fie supus la ce-i va porunci.

Priimind împăratul vulturilor de bine cele spuse, fiul vânătorului le dete hoitul din cincizeci de corăbii, iară vulturii se repeziră asupra lui ca niște flămînzi calici.

După ce mîncară, luă fiul vânătorului un vultur și merse înainte. Pe drum îl învătă ce avea să facă. Îi mai spuse că el va sta cu arcul întins și că-l va vîna de îndată ce se va abate de la poruncele lui.

Vulturul știa de frica lui. El când zicea vorba, nu glumea. Într-acestea, ajunse aproape de grădina raiului. Dară cine se putea apropia de dînsa? Acolo nu era nicidecum noapte, căci pomul din mijlocul raiului lumina noaptea ca ziua.

Atunci fiul vânătorului zise vulturului :

— Am să dau drumul unui porumbel ; tu să-l iai în goană, dară să nu te împingă păcatele să-i faci vrun rău, căci cu viață nici tu nu vei scăpa. Eu voi sta cu arcul întins, urmărindu-te cu ochii ; și în clipa ce voi simți că ai să-mi calci porunca, te voi lua la cătare și-ți voi trămite o săgeată d-alea învenimatele, de-ți voi răpune capul. Ai auzit ?

— Am auzit. Fii pe pace, voi face după cum îmi poruncești.

Apoi spuse și unui porumbel ce are să facă, și, dîndu-i drumul, acesta se urcă în slava cerului. Vulturul se luă după dînsul. Porumbelul coti în sus, coti în jos, ba la dreapta, ba la stînga. Vulturul după dînsul și nu-i da răgaz. Porumbelul se mai dete într-o parte, se mai dete într-alta. Vulturul

nu-l slăbea din goană. Dacă văzu și văzu, porumbelul, năvălind asupra raiului, zvîc ! și intră înăuntru de se puse pe pomul din mijlocul grădinei, spre a se odihni. Îi tîcîia inima de frică, de sta să-i spargă pieptul. Vulturul nu putu să intre după dînsul, căci acolo nu se face vărsare de sînge. După ce se odihni nițel, rupse cu ciocul o rămurică din acel pom, se ridică în zbor și veni de se puse pe umărul fiului de vînător.

Acesta, cînd văzu rămurica, parcă apucase pe Dumnezeu de un picior, așa mare bucurie avu. Porunci numaidecît a lua corăbiile drumul înapoi, după ce ascunse iarăși pe porumbel. Vîntul fiind priincios, mergea ca gîndul. Cînd trecu prin țara vulturilor, le dete hoitul și de la celelalte cincizeci de corăbii. Vulturii, năvălind asupra hoitului ca orbii, nici nu prinseră de veste cînd plecă fiul vînătorului.

Iară cînd trecu prin țara porumbeilor, lăsă locului porumbeii ce luase, și, luîndu-și ziua bună de la împăratul lor, purcese cătră țara lui, unde ajunsese după o călătorie feroaie.

Cînd auzi împăratul că s-a întors fiul vînătorului cu isprava făcută, trimise numaidecît slujbași și-l aduse cu cinste la palat.

După ce se închină cu slujba, fiul vînătorului zise :

— Să trăiești, luminate împărate ! Dară se cădea ca în palaturile tale să se afle o astfel de sculă.

— Am știut eu de ce te-am trimis.

Și așezînd rămurica în mijlocul palatului, nimeni nu putea să cate la dînsa, căci lumina ca soarele.

Atunci împăratul, de bucurie că la curtea sa sunt lucruri ce nu se află în toată lumea, strînse Sfatul împărăției și-l pofti să-i spuie cu ce ar găsi dînsul de cuvîntă să răsplătească slujbele făcute lui de

fiul vînătorului. Sfatul într-un grai răspunse că n-ar greși dacă l-ar gineri.

Împăratul primi de bun sfatul și spuse fiului de vînător să se gătească de cununie.

Iară el, dacă auzi una ca aceasta, se închină împăratului, mulțumindu-i pentru răsplătirea cea înaltă ce-i da, apoi zise, față cu toți boierii:

— Mărite împărate, eu am auzit pe cutare boier lăudindu-se că el, de și-ar atîrna de gît un prostovol și s-ar arunca în Dunăre, ar putea să pescuiască pentru măriia-ta pe împăratul peștilor, care este cu solzii de aur.

— Minte, măriia-ta — răspunse acel boier — eu n-am zis niciodată nimic.

Acesta era boierul cu pricina, care tot pîrîse pe fiul vînătorului.

Împăratul nu mai voi să asculte vorbele de îndreptare ale boierului, căci se îngreșase și el de palavrele lui ce pe toată ziua îi toca, ci îi porunci să facă într-o clipeală de ochi ceea ce se lăudase că poate să împlinească.

Neavînd încotro și cu lacrămile în ochi cît pumnul, boierul acela fu nevoit a-și lega un prostovol de grumazi, se aruncă în Dunăre și acolo rămase.

Iară fiul vînătorului se căsătorii cu fata împăratului. Și atîta veselie se făcu la nunta lui, încît rămase de pomenire în toată împărăția.

Și încălecai p-o șea etc.

POVESETA LUI TOLPA ȚIGANUL ȘI ȘTEFAN-VODĂ CEL BUN ȘI MARE

Spun, măre, că Ștefan domnul să fi fost om dezghețat și verde ca busuiocul. Toți oamenii de pe lângă dînsul erau aleși pe sprînceană; deștepți, ugurlii, veseli și numai spirt, știi coalea, cum sunt buni să mi-ți facă ispravă bună.

Ștefan domnul era așa de bun cînd vedea drep-tatea înaintea lui, încît să mi-l pui la rană și să se vindece; dară era așa de aspru cînd da peste cîte o nedreptate, încît nu căta nimărui de ce îi e cojocul, ci mi-ți-l punea la pedeapsă, măcar de-ar fi fost de șapte palme în frunte.

La curtea lui se afla un ȋigan cam vorbareț, anume Tolpa. El aflase har înaintea lui vodă pentru glumele lui cele nevinovate și cam înghimpătoare pentru unii din boieri.

Intr-una din zile, văzu el venind la vodă o samă de țărani români. El le iese înaintea.

— Ce căutați voi, bre, oameni buni?

Țăranii, socotind că este vrun boier de-a curții, își luară căciulele în mînă și, într-o glăsuire, toți ziseră:

— Apoi ce se căutăm, cuconășule. Iată, am venit și noi, păcatele noastre, să ne jăluim lui vodă pentru

pacostea ista de pîrcălab, care ni s-a pus ca scaiul în cap.

— A cam aflat vodă cîte ceva despre pîrcălabul vostru, bre, oameni buni. Spuneți-mi și voi tot ce știți și lăsați-l pe mîna mea, c-oi ști eu cum să-l încondei la măria-sa, și vi se va face dreptate.

Atunci țărani îi spuseră cum îi nedreptățește pîrcălabul, cum îi asuprește și jupuește, cum le ia biruri afară din cale, cum îi globește peste măsură pentru lucru de nimica și, pe lingă aceste, cum îi chinuiește, bătîndu-i pînă îi deznoadă, ia, pentru așa, de florile mărului.

— Duceți-vă acasă, dragii mei — le mai zise Tolpa — și vă odihniți, că am eu ac de cojocul lui. Să nu vă temeți de nimic, de acum înainte nici capul n-are să vă mai doară.

— Dumnezeu să-ți dea noroc și să-ți lungească zilele, cuconașule, să ai parte de ce t-ei ruga lui Dumnezeu și să fii sănătos și rumen ca un bujor.

Apoi plecară țărani cu inima ușurată.

Tolpa, nici una, nici două, el voia să facă dreptate țăranilor. Se vede că el cam știa patarania despre ceea ce pățea țărani de pe la pîrcălabi. Ce să facă, cum să dreagă ca să se ție de cuvîntul ce dase țăranilor. Se gîndi, se răzgîndi și, deodată, lovindu-se ușor cu palma pe frunte, zise :

— Stăi, că ți-am făcut-o, pîrcălabe.

El căta acum vreme cu prilej să poată intra la vodă cînd o fi în toane bune. Nu trecu mult și într-una din zile văzu pe vodă cu voie bună, intrînd în Divan.

Pasămite, vodă aflase că oastea lui înfrînsese o samă bună de vrăjmași ce încălecaseră țara. Dară era prea devreme. Nu venise nici un boier la Divan.

Vodă era singur.

Atunci o dată intră răpede în Divan, ținându-se cu mîna de falcă și văitîndu-se.

— Dar tu, mă Tolpo, ce ai ? de ce plîngi ? îl întrebă vodă, cam rizînd.

— Ce să am ? Iaca mi-a tras popa o palmă, de mi-a ieșit stele verzi din ochi.

— Da' de ce, mă ? îl mai întrebă vodă, înseniîndu-i-se fruntea și făcînd haz.

— Ei, iaca pentru că n-am știut *Tatăl nostru*.

— Bine ți-a făcut. Două trebuia să-ți dea, mă păcătosome. Trei trebuia să-ți dea. Păi bine, mă, păgîn de-ai fi fost și tot trebuia să știi *Tatăl nostru* ! Dară tu, ce pîrdalnicul de liftă spurcată ai fi fiind de să nu știi tu rugăciunea Domnului și Dumnezeuului nostru ?

— Ba îl știu, măria-ta ; dară într-un loc îl greșesc.

— Ei bine, ia zi, să vedem unde nu știi, și să te silești să-l înveți, că-ți dau și boierie.

— „Tatăl nostru, carele ești în ceruri, sfințească-se numele tău, vie împărăția ta...”

— Mai încolo ?

— Aici o cam scrintesc, măria-ta.

— „Fie voia ta.”

— Fie.

— „Fie voia ta...”, prostule ! Zi de la început și bagă de samă ; ține minte : „fie voia ta”.

— „Tatăl nostru... carele ești în ceruri... sfințească-se numele tău... vie împărăția ta... fie...”

— „Fie voia ta”, mă, zise vodă cam răstit. Iată, îți spun drept, și mie îmi vine să-ți trag o palmă. Cum de să uiți tu de la mîină până la gură ? ! Nu te credeam eu o dată cu capul să fii tu așa de nătărău. Atîta lucru să nu ții tu minte ! Iată : „fie voia ta”. Zi de mai multe ori.

— Fie voia mea... fie voia mea... fie vo...

— Nu așa, sgripsore bătrîn ! „Fie voia ta“, mă, adică să se facă pe pămînt voia lui Dumnezeu, precum se face și în ceruri. Aici nu e vorba de voia mea sau a ta, becnicurile !

— D-apoi... fie și a lui. Dară dacă uit...

— Doară nu-ți lipsește vreo doagă. Ține bine minte.

— Nu că-mi e voia să uit, măria-ta. Dară ca să-mi aduc aminte mai lesne, scrie-mi măria-ta, rogu-te, vorbele aceste, și te iscălește, că doar știind că vine de la măria-ta voi avea grijă ca de poruncile ce-mi dai.

Ștefan-vodă, bun precum îl lăsase pe el Dumnezeu, și care nu știa ce este vicleșugul la inima lui, luă o coală de hîrtie și scrise cu niște slove mari : „fie voia ta“. Apoi o dete în mîna lui Tolpa, după ce se iscăli.

Tolpa, cînd văzu cartea domnească în mîinile lui, de bucurie i se păru că apucase pe Dumnezeu de un picior. Ieși din Divan și porni într-un suflet la satul de unde veniseră țărani să se jăluiască lui vodă.

Cum ajunse acolo, dete în știre la toată lumea că a venit cu o poruncă domnească.

Cînd auziră țărani de una ca aceasta, se adunară cu cățel, cu purcel să afle ce zice porunca.

Tolpa trimise de chemă și pe pîrcălab.

Acesta se grăbi a veni și dînsul să ia cunoștință de cele ce porunca vodă. Oamenii se făcuse roată împrejurul lui Tolpa și-l îmbulzea.

— Oameni buni, faceți roata mai mare și lăsați-ne în mijloc mai mult loc de joc.

Și îndată mijlocul roții se deșertă și rămase o lumină cît fața ariei.

Apoi, chemînd înainte pe pîrcălab, îi arătă cartea domnească și-l întrebă :

— Cunoști această iscălitură ?

— Da' cum să n-o cunosc ? răspunse pîrcălabul.
Este a măriei-sale.

— Dacă o cunoști, spune-mi ce zice măria-sa aici ?

— Ce să zică ? Iaca, „fie voia ta“.

— Ai înțeles acum ?

— Ba n-am înțeles nimic.

— Ei, las', că te-oi face eu să înțelegi acum.

Și întorcîndu-și privirile cătră țărani, le opri asupra a doi flăcăi nalți ca niște brazi, legați și vîrtoși.

Apoi făcîndu-le cu mîna, îi chemă și le zise cu grai poruncitor :

— Porunca măriei-sale lui vodă grăiește ca să-mi luați pe d-nealui, jupînul pîrcălab, să mî-i dați cincizeci de toiege de cele beșicate.

Toți tăcură molcum cînd auziră de o așa grea poruncă.

Însuși pîrcălabului i se încleștă gura. El știa ca și toată lumea că împotriva poruncii lui vodă nu era chip de a sta. Bieții flăcăi se cam codea. Văzînd Tolpa sfiala flăcăilor, adaose :

— Porunca măriei-sale lui vodă mai zice că cine se va împotrivi celor glăsuite într-această carte domnească să mănince la spete o sută de toiege tot de cele sărate, pietroase și îndesate.

Flăcăii, care nu prea aveau poftă de așa mîncare, puseră mîna pe jupînul pîrcălab, îl întinseră la pămînt și-i deteră cincizeci de bețe bune.

Pîrcălabul suferi și nu zise cîrc. Vezi bine că n-avea ce zice, dacă o dată vodă poruncise.

Apoi Tolpa îi zise :

— Aceasta este, jupîne pîrcălabe, ca să te înveți minte altădată a mai asupra pe acești sărmani și nemernici ; vodă nu poate suferi să se facă nedreptate în țara lui-și să se schingiuiască bunii locuitori ai acestei țări.

Totuși, pîrcălabul nu se putea dumeri cum de să cadă asupra lui o așa de aspră urgie domnească, el știindu-se credincios și supus domniei.

Nu mai cuteza multă vreme să vie la curtea domnească, temîndu-se de a da ochi cu figura cea cruntă a lui Ștefan-vodă cînd era amărit pe cineva.

Trecu ce trecu și trebile îl siliră, în cele din urmă, să se înfățișeze domnului său. Veni deci cu frica în sîn la curte și se arătă lui vodă.

Acesta, cum îl văzu, îi zise zîmbind și cu față senină :

— Bîne ai venit, pîrcălabe, ce mai veste prin țară ? Demult e de cînd n-am mai dat cu ochii de tine. Au doară te-ai mîndrit ?

— Umilita slugă a măriei tale a fost totdeauna supus poruncilor. Și nu cred să te fi îndoit de credința ce totdeauna ți-am arătat, răspunse pîrcălabul.

— De unde îți vine ție, pîrcălabe, așa gînduri străine cugetului meu ? Eu totdeauna te-am cinstit, și dreptul lui Dumnezeu, n-am avut să mă căiesc de aceasta niciodată.

Auzind versul¹ cel dulce al graiului domnesc, pîrcălabul mai prinse puțină inimă și se încumese a zice :

— Păcat de Dumnezeu, măria-ta, să-ți arunci urgia cea aspră asupra unui slujitor credincios, să faci să se necinstească cărunteța unui slujitor supus, fără să-l fi judecat mai întîi, știindu-te totdeauna drept.

— Ce sunt acestea care le spui tu, pîrcălabe ? îi zise vodă plin de mirare și pierindu-i seninătatea de pe față.

¹ Vers — viers, timbrul vocii.

Pîrcălabul înțelese că trebuie să se fi jucat vro
drăcie în istoria aceasta și răspunse :

— Iată, iată, măria-ta, cum am suferit o pedeapsă
pe nedrept.

Și spuse tot ce i se întîmplase cu Tolpa. Cînd
auzi vodă de una ca aceasta, mînia i se urcă pe
față. Ochii îi scăpărau de supărare. El zise :

— Mișelul ! Va să zică el m-a amăgit cînd mi-a
cerut iscălitura sub acele cuvinte, „fie voia ta“,
prefăcîndu-se a nu ști *Tatăl nostru* ! Nemernicul !
Nu mai este vrednic a vedea fața mea ! Să se
spînzure !

Bietul Tolpa, de cum văzuse pe pîrcălabul că
venise la curte, se ținea după urma lui să vadă ce
are să se întîmple. Cînd pîrcălabul intrase la vodă,
Tolpa se tupilase la ușă și asculta. Iară cînd auzi
groaznicele cuvinte ale lui vodă, se făcu nevăzut.

Îl căutară slujbașii să puie mîna pe dînsul, dară
el parcă intrase în bortă de șerpe. Tolpa nu e ni-
căiri. Se trimise numaidecît oameni în urma dositului
de Tolpa.

El, bietul, la cine să năzuiască, unde să-și caute
adăpost, unde să se ascundă de mînia lui vodă ?
Într-o clipă mii de gînduri îi trecură prin cap. În
cele din urmă, se socoti că scăpare nu e decît în
grădina lui vodă.

Acolo știa el niște culcușuri unde nu l-ar fi putut
găsi ziua în amiaza mare, dar încămite noaptea.
Se strecură fără a fi văzut de cineva și se piti în-
tr-una din acele ascunzători.

Inima lui Ștefan iară se deschise, seninătatea iară
se urcă pe fața lui. Vezi că Ștefan-vodă avea mai
multe ceasuri bune decît rele. A doua zi, cătră
seară, ieșind să se mai răcorească de zăduful zilei,
intră în grădină singur-singurel, cum avea el obicei
cînd avea de citit cărți de pe la împărați și crai.

Tolpa, văzîndu-l că are să treacă tocmai pe unde se afla el, se urcă ca o mîță într-un măr, legă briul cu un capăt de o ramură a pomului, iară cu celalalt capăt se legă de subsuori și se lăsă a-i bălălăi picioarele în vînt. Astfel era atîrnat printre frunzișul pomului.

Trecînd vodă pe potică și aruncîndu-și ochii asupra pomului, văzu pe Tolpa spînzurat. Inima măriei-sale se înduioșă, și părîndu-i rău de porunca ce dase în ziua trecută, zise :

— Sărmanul Tolpa, mare trebuie să-i fi fost groaza cînd a auzit porunca ce am dat să-l spînzure. El n-a mai așteptat până să mai vie gîdea a-l mai da și pe dinsul de osteneală, ci și-a făcut samă singur. Îmi pare rău de el. De ar mai trăi încă, l-aș ierta de moarte.

N-apucă să mai facă trei pași, și Tolpa țup ! în urma lui vodă. Cum îi auzi vorbele cele milostive, el se dezlegă iute și sări jos din pom.

Ștefan întorcîndu-se, îl văzu cu capul la pămînt. Iară Tolpa strigă :

— „Fie voia ta !“

— Bine că barim de frica spînzurătorii ai învățat *Tatăl nostru*. Atunci m-ai prins cu iscălitura, acum cu cuvîntul. Dară să nu cutezi a-mi face vreo blăstemăție, că nu vei scăpa cu voia sau fără voia nu știu cui.

Era glumeț Ștefan cel Mare cîteodată, și-i plăcea a asculta și glumele altora ; dară glumele nesărate și nesămuite erau oropsite ; și cei de primprejurul lui nu prea se jucau cu focul fără să se pîrlească.

IMPĂRATUL CEL FĂRĂ-DE-LEGE

A fost odată ca niciodată ; că de n-ar fi nu s-ar mai povesti ; de cînd făcea ploșorul pere și răchita micșunele ; de cînd se băteau urșii în coade ; de cînd se luau de gît lupii cu mieii de se sărutau înfrățindu-se ; de cînd se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești ;

De cînd se scria musca pe părete

Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat și, murindu-i împărăteasa, vru să ia de soție pe fiică-sa. Această copilă pe care mă-sa o crescuse numai în bumbac, cum se zice, și în leagăn de mătase, era din firea ei bună, milostivă și mai presus de toate darnică și cinstitoare de părinți.

Mă-sa o învățase să asculte de poruncile părinților, iară mai vîrtos de poruncile lui Dumnezeu. Ea crescuse în frica Domnului și se făcuse cu de zece părți mai frumoasă decît mă-sa. Poate că d-aia și tată-său poftise a o avea de soție.

Cînd auzi ea de la tată-său voința lui cea necuviincioasă, se pierdu de rușine. Puse mîna la gură,

își mușcă buzele și rămase ca trăsniță din cer. Apoi mai viindu-și în fire, zise tatălui său :

— Tată, mama m-a învățat să ascult de poruncile părinților. Dă-mi răgaz de trei zile și-ți voi da răspuns la porunca d-tale de azi.

— Așa să fie, răspunse împăratul tatăl fetei. De azi în trei zile să te înfățișezi înaintea-mi cu răspunsul tău de priimire, căci altfel nu scrie bine de tine.

Iară dacă veni fata în camera ei, se puse pe un plîns, de să ferească Dumnezeu ! Căzu în genuchi și se rugă cu foc și cu obidă, ca s-o lumineze Dumnezeu întru răspunsul ce va avea să dea împăratului tatălui ei.

Cînd se împlini cele trei zile, ea se înfățișă la tatăl său cu hotărîre de a nu săvîrși o nelegiuire ca aceea și zise :

— Tată, ca să-ți pot da răspunsul cerut, să-mi dai o piele de urs proaspăt jupuită, și apoi un răgaz de alte trei zile.

— Să se îplinească voința ta, fata mea, răspunse împăratul.

Și dete poruncă vînătorilor împărătești să vîneze un urs, să-l jupuiască și să îplinească cererea fetei.

Făcîndu-se și aceasta, împăratul aștepta cu nerăbdarea ceasul însoțirii sale cu fie-sa.

Aceasta, dacă dobîndi pielea de urs, se înțelese cu o fată din casă, cum s-o îmbrace în pielea cea de urs și să fugă.

Aflînd împăratul că vrea să fugă fără să-i dea nici un răspuns, unde se supără, de se făcu foc și catran de minie, și porunci să-i taie mînele, spre osîndă pentru neascultarea poruncii.

Porunca împăratului se împlini îndată și ea rămase ciungă și slută.

Împăratul credea că așa fără mîini nu va mai avea fie-sa poftă să fugă, și o lăsă să se mai gîn-

dească. Ea însă, pîndi, și într-o noapte tot își împlini ceea ce pusese în gînd.

Se îmbracă deci în pielea ursului și pe cînd și apele dormeau, pe la miez de noapte, o șterse din casa tatălui său și se duse, și se duse, pînă nimeri în grădina unui alt împărat, vecin cu tatăl său.

Se opri acolo deocamdată, ca să se socotească în ce parte de pămînt să pribegească pînă s-o prăpădi, mai bine decît să facă o așa nelegiuire.

Și stînd ea acolo ascunsă, i se făcu foame ; mîncă deci din poamele acelei grădini.

Poslujnicii împărătești băgară de seamă că lipsesc din poame, și se puseră să pîndească pe hoț.

Stătură ce stătură și numai iată că în puterea nopții se pomenesc cu ursul venind să-și astîmpere foamea. Ei dădură cu săgețile. Biata fată leșină cînd se văzu că e pîndită de oamenii împărătești și vînată ca p-o fiară sălbatecă.

Oamenii crezînd că a omorît ursul, se apucară să-l jupuiască, dară, tocmai cînd ei și începuseră a-și arăta meșteșugul, fata se dezmetici din leșin oarecum și, întinzînd piciorul, i se văzu condurul cusut cu fir și cu mîrgăritar. Poslujnicii rămaseră înlemniți de mirare ; apoi o luară și o duseră înaintea împăratului.

Împăratul se cruci ca de altă aia, cînd văzu că scoate din pielea de urs un bujor de fată, albă ca crinul, frumoasă ca o floare și cu miinele tăiate.

O întrebare, o cercetare cine este și de unde vine.

Ea spuse că este o nenorocită care vine de departe ; dară nu spuse nici a cui fiică este, nici de unde vine, nici de ce a fugit de la părinți.

Fiul împăratului, cum o văzu, o îndrăgi și o și luă de nevastă, așa ciungă cum era, după ce îi dete voie părinții lui.

Biata fată da mulțumită Domnului că a scăpat-o de pribegie și că și-a găsit și ea norocul, făcându-și rindul ca fiecare om aici pe pământ. Se apucă și dînsa cu toată inima de rostul casei.

Fiul de împărat, soțul ei, o iubea ca pe ochii din cap și se uita la dînsa ca la un cireș copt. Vezi că și ea, măre, lasă că era frumoasă de pica ; dară avea apucături bune. Vorba ei era vorbă cu lipici, și unde punea ea cuvîntul prindea loc, nu altceva.

Intr-acestea, tatăl fetei află de norocirea ce dase peste fie-sa, și nu știa cum să facă să o piarză pe ea, de teamă ca să nu spuie ceva și să-l dea de rușine. Puse deci oameni și întinse mrejiile ca să prinză în ea pe credincerul de la împăratul, bărbatul fiicii sale. Nu-i trebui mult, și lucrurile se puse la cale. Acum îi purta simbetetele.

Fiind la război fiul împăratului, soția sa i-a născut un drăguț de copilaș, frumos ca un soare. Muma împăratului nu mai putu de bucurie de aceasta ; ea scrise carte fiului său, spuindu-i ce copil frumos a dobîndit, și o dete credincerului ca să o ducă la stăpînul său.

Procletul se duse cu cartea pe la împăratul cel zăcaș, carele, deschizînd cartea și văzînd cele scrise, se apucă și scrise el altă carte, în care zicea că împărăteasa a născut un cățel. O pecetlui și o dete credinciosului ca să o ducă stăpînului său. Nici că e de trebuință să mai spunem ce daruri frumoase a căpătat. Asta rămîne la mintea omului să o judece.

Cînd a ajuns credincerul cu cartea, fiul împăratului era vesel, că tocmai cîștigase o bătălie însemnată.

Și cum era de voios, îndurarea fiind nelipsită din inima lui, scrise carte înapoi la muma-sa, zicîndu-i că, deși soția lui, împărăteasa, i-a născut un cățel,

să urmeze a o îngrijă ca și pînă acum, pe dînsa și pe născutul ei, pînă se va întoarce el.

Credincăerul priimi scrisoarea și, întorcîndu-se, dete iarăși pe la împăratul tatăl fetei și îi arătă cartea. Acesta se miră mult de înțelepciunea și bună-tatea de inimă a împăratului celui tînăr, ginerele său.

Opri cartea la dînsul și scrisse el altă carte la muma împăratului celui tînăr, prin care îi porunceă ca, în minut, cînd va priimi cartea, fără nici o zăbavă, să ia copilul și pe muma lui, să-i puie pe o claie cu fin și să le dea foc.

Cînd văzu muma împăratului cartea, nu-i venea să crează ochilor celor ce citi ea acolo. Mai citi o dată, ba mai citi și a doua oară, și văzu că este așa. Ce să facă ea ? Să asculte porunca împăratului și să dea pierzării o așa bună-tate de copilaș și pe muma lui cea nevinovată, nu o lăsa inima. Să nu asculte de porunca împărătească, nu se putea ; căci nu voia ca tocmai ea, mumă de împărat, să se arate călcătoare de poruncile împărătești. Ce să facă dară ? Sta și nu se domirea de loc, de loc.

În cele mai de pe urmă, la un fel trebuia să facă ; chemă pe împărăteasa cea tînără, și-i citi cartea. Aceasta începu a plînge cu lacrămile cît pumnul, și zise :

— Împărăteasă și maica mea, dacă restrîștea mi-a fost să fiu prigonită, mă las în voia lui Dumnezeu, facă din mine ce va voi el. Dară fiindcă nu mă știu cu nimic vinovată la sufletul meu și, fiindcă mai știu că ești un suflet al lui Dumnezeu, te rog cu cerul, cu pămîntul să nu mă dai pierzării, ci dă-ne drumul să ne ducem unde vom vedea cu ochii. Ceea ce ne va fi orînda, aceea vom păți.

Se înduioși împărăteasa soacră de rugăciunile nurorei sale, și legîndu-i o desagă dinainte, îi puse copilașul acolo ; și legîndu-i o desagă la spinare, îi

puse merinde pe cîteva zile și o lăsă să se ducă în știrea lui Dumnezeu.

Credincerul împărătesc vedea toate aste nemai-auzite necazuri ce căzuse pe biata împărăteasă cea tinăară și pare că i s-ar fi făcut și lui milă, dară nu-l lăsa dracul de inimă să puie măcar un cuvîntel spre ușurarea pedepsei ce suferea biata împărăteasă cea nevinovată, din pricina lui, suflet de cîine.

Și așa însăxănată cum era biata împărăteasă cea tinăară, răzbătu văile, orbăcăi prin păduri și prin desișuri, văietîndu-se și tînguindu-se. Se gîndea și se răzgîndea unde să se ducă, unde să se adăpostească, și de dus se ducea mereu, dară se uita cu jale înapoi.

Cînd, dete peste o apă limpede și curată ca vioara. Ea își aduse aminte că nu-și scăldase copilașul de multă vreme. Stătu acolo și, cu boantele cum putu, desfășe copilul și voia să-l spele. Ea nu băgase de seamă că de ceea parte a apei steteau doi bătrîni. Scăldîndu-și copilașul, îl scăpă pe gîrlă. Atunci ea, voind să se arunce după copil, ca să-l prinză, își ridică ochii și zări pe cei doi bătrîni. Pasămite era Dumnezeu și cu sîntul Petru. El făcu semn împărătesei să-și bage boantele-în gîrlă, și dacă le băgă, îi creșcu mîinele la loc, și-și scoase pruncul din apă. Atunci ea, prin semne, arată bătrînilor mulțumirile sale pentru bunătatea ce îi făcuseră și se închină lor. Aceștia dete copilului darul ca orice va dori, să i se îplinească dorința.

Apoi împărăteasa s-a tot dus prin pădure pînă ce a ajuns la o casă. Acolo era o fată mare care i-a priimit cu bucurie. Ea le zise :

— Bine ați venit sănătoși ! De cînd vă aștept ; iată aici aveți de toate, intrați și stăpîniți în pace.

Și îndată s-a făcut nevăzută. Pieri de pare că intrase în pămînt.

Bărbatu-său, întorcîndu-se de la război, se miră cît un lucru mare cînd văzu că nu iese nimenea întru întîmpinarea lui. Căci mumă-sa nu mai cuteza să dea ochi cu dînsul de frică.

Ajungînd la palaturile sale, grăi către mumă-sa :

— Cum, nici femeia, nici nimenea nu-mi iese înainte ? Nici măcar cățelul ce mi-a făcut nevasta nu iese să mă latre ?

— Ce vorbă este asta, fiul meu ? răspunse împărăteasa soacră. Femeia ta ți-a născut un drag de copilăș ca un îngerăș, dară eu nu înțeleg urgia ta asupra lor de să-i pedepsești cu moartea. În ce oare i-ai găsit vinovați ?

Atunci i-a povestit cum i-a fost milă să omoare niște suflete nevinovate și cum le-a dat drumul de s-a dus unde îi va mîna mila Domnului.

Cînd auzi împăratul de unele ca acestea, se întristă pînă în rărunchi și trimise îndată cercetași prin toate locurile ca să-i caute și, vii sau morți, să-i aducă cu cinste înapoi.

Nimeni n-a fost cu putință să dea de urmele lor.

Trecuse multă vreme la mijloc și împăratul nu se putea mîngîia nicidecum.

În cele din urmă, plecă însuși ca să-i caute. Și umblă el în sus, umblă în jos, sui munți, coborî văi, trecu șesuri, orbăcăi prin bungete de păduri, o bună bucată de vreme, dară deșartă i-a fost osteneala. Și tocmai cînd nu se mai aștepta că va putea să-i găsească, nimeri în pădurea unde era casa în care trăiau ei. Bag seamă că Dumnezeu i-a îndreptat pașii într-acolo.

Nu făcu drum ca de cînd mă apucaii să vă povestesc basmul, și merse drept la casa cea cu minunea și ceru să-l găzduiască.

Împărăteasa cea tinăra, cum îl văzu, îl cunoscuse, dară el nu o cunoscuse pe dînsa, că era îmbrăcată prost. Ea priimi să-l găzduiască ca pe un rătăcit.

Peste noapte, cînd dormea împăratul, nu ştiu cum făcu el, că-i scăpă mîna şi sta atîrnată afară din pat. Împărăteasa trimise pe fiu-său să i-o ridice, zicîndu-i :

— Du-te, maică, de ridică mîna tătînă-tău.

Copilul ascultă şi se duse de-i ridică mîna. Dară se mira cum de-i zice mă-sa că acela este tată-său, ea care pînă atunci nu-i spusese nimic că are şi tată.

A doua noapte iară aşa :

— Du-te, maică, de ridică mîna tătînă-tău.

Copilul se supuse şi-i ridică mîna, fără a cîrţi cîtuşi de cît.

Robul împăratului, care auzise, îi spuse cele întîmplate şi împăratul se miră.

A treia noapte împăratul sê făcu că doarme, şi iarăşi îşi lăsa mîna să-i atîrne în jos din pat.

Împărăteasa, fără a şti că el nu doarme, zise fiului său :

— Du-te, maică, de ridică mîna tatălui tău.

Copilul nu se mai putu opri şi întrebă pe mă-sa :

— De unde şi pînă unde, mamă, îmi este acesta tată ? Tu niciodată nu mi-ai spus că am tată.

— Aşa este, fătul meu, nu ți-am spus, pentru că nu era trebuința, ca să nu mai suferi şi tu amarul cît am suferit eu. Astăzi cînd este trebuința, iată că îți spui.

Copilul ascultă şi de astă dată pe mă-sa, se duse de ridică mîna tatălui său.

A doua zi, împăratul povesti cum s-a întîmplat de a rătăcit p-acolo şi ce căuta. Apoi uitîndu-se mai cu băgare de seamă la împărăteasa, o cunoscuse că ea este cea căutată, numai se miră cum de ea are mîini, pe cînd el o ştia fără de mîini.

O întrebă și ea îi spuse toată întâmplarea. Se bucurară și dară mărire lui Dumnezeu că s-au mai întâlnit încă o dată. Atunci împăratul își îmbrățișe copilul și se gătiră cu toții să plece la împărăția lor.

Cînd fură să iasă din casă, se arată iarăși fata cea mare ce-i întâmpinase la venire, și le zise :

— Cale bună, soți credincioși. Și să nu uiți, Făt-frumos, darul ce ai dobîndit cînd ai fost scăpat de la înecare.

Atunci își aduse aminte și împărăteasa, căci ea de atunci și uitase ; și spuse fiului său.

Apoi cu toții se întoarse la palaturile împărăției lor.

Credincerul împăratului află de la rob ce dar are fiul împăratului. Acum el, nu era destul că scăpase pînă aci de nu pățise nimic, nu era destul mișelia ce făcuse, acum își puse în gînd cum să facă să ia și darul copilului, cu gînd că atunci nu se va mai putea descoperi necredința lui, se luă cu binișorul pe lîngă copil și-l tot viclenea.

Într-o zi cînd se aflau ei amîndoi prin grădină, credincerul zise băietăndrului :

— De ce nu zici să se facă acum niște palaturi frumoase în mijlocul mării, și noi să fim în ele ?

Băiatul, nevinovat, zise și îndată se și făcu.

Apoi îi mai zise :

— De ce nu zici să vie fata împăratului turcesc ?

Băiatul zise și, cît ai zice „mei“, ea fu acolo.

Acum credincerul adăugă :

— De ce nu-i zici să se îndrăgostească cu mine ?

— Nu zic, răspunse băiatul.

Băiatul, fără să-și dea seama de cuvintele sale, i-a venit așa să grăiască.

— Așa ! nu-i zici să se îndrăgostească cu mine ?

Apoi o aruncă în mare.

— Fă ce vei voi, răspunse copilul.

El, nemernicul, o și aruncă în mare și ea se înecă.

Apoi lingușindu-se pe lingă băiat, iar îl rugă :

— De ce nu zici să vie fata împăratului rusesc ?

Băiatul zise, și fata veni.

— De ce nu-i zici să se îndrăgostească cu mine ?

— Asta nu o pot zice.

Era ceva la mijloc de nu putea băiatul să grăiască toate vorbele ce-l puneau proclerul de credincer să spuie.

— Așa faci ? Apoi o arunc în mare.

— Voia la tine ca la vodă.

Și becisnicul de credincer o aruncă și pe aceasta în mare și se înecă și ea.

După ce mai trecu ce mai trecu, luă pe băiat cu șoșele, cu momenele, și iară se rugă :

— De ce nu zici să vie fata împăratului nemțesc ?

Băiatul zise și fata veni.

Acuma credincerul lăsa pe băiat, și se luă cu binele pe lingă fată, ca să nu pătească ca și cu celelalte. Într-o zi îi spuse fetei ce dar are băiatul, și se vorbi cu dînsa cum să-l omoare, cum să-i scoată inima, și cum s-o mănînce amîndoi, ca să dobîndească ei acel dar.

Însă mîna lui Dumnezeu priveghea asupra băiatului, ca nici vîntul să nu mi-l bată.

Fata împăratului nemțesc, numai gîndindu-se la această mișelie, i se făcea părul măciucă în cap de groază. Ea se gîndea : „Cum să omor eu o așa bunătate de flăcăiandru, el nu mi-a făcut nimic, ba încă mă poate scoate și pe mine din mîna astei iezme fără suflet“.

Și găsind vreme cu prilej, se alătură de băiat și pe subț ascuns îi zise :

— De ce nu gîndești tu acum să fim lîngă mă-ta ?

— Ba mă gîndesc, răspunse băiatul.

Și, cum gîndi, se și pomeniră cu toții lîngă muma băiatului, fără să se arate cine sunt ei.

Tată-său, de bucurie că i-a venit musafiri neașteptați, făcu un mare ospăț, la care chemă pe toți vecinii împărați.

Flăcăiandrul începuse a simți că-i tîciie inima cînd se da pe lîngă fata împăratului nemțesc și priimi să o slujească la masă. El crescuse acum și se făcuse așa de frumos, de-ți era drag să-l privești și ochii de la el să nu-i mai iei.

Cînd fu ospățul, el aducea cele de trebuință îmbrăcat cu o cămașă cu mînecele largi, de i se vedea mîinile albe ca cașul pînă în coate și cu doi trandafiri la pălărie. Cînd zîmbea el, zîmbea și soarele.

Împăratul turcesc și împăratul rusesc ședeau la masă triști. Cum văzu însă pe Făt-frumos zîmbitor și cu trandafiri la pălărie, le mai veni și lor nițică față și inima li se bucură. Ei cerură de la Făt-frumos cîte un trandafir.

Flăcăul numaidecît își luă pălăria din cap, să duse la dînșii și îi rugă să-și aleagă care le place.

Fiecare și-a ales cîte unul.

Apoi le zise :

— Din aceste flori să se facă fetele ce s-au înecat și să poftească și ele la masă.

Și îndată, ca din senin, se pomeniră mesenii cu fetele împăratului turcesc și împăratului rusesc că vin la masă.

Bucuria ce simțiră părinții lor cînd le văzură nu se poate spune. Iar mesenii se dete chefului. Muma băiatului murea și învia de bucurie că-și cunosc copilașul.

Fata împăratului nemțesc spuse toată șiritenia, cum curgea firul pricinei cu credincerul.

Apoi, chemat fiind la judecată credincierul, el mărturisi că împăratul tat-al fetei l-a măglist prin bani și fel de fel de daruri, ca să facă ceea ce a făcut.

Și chemînd și pe acest ticălos de împărat la judecată, tot sfatul găsi că sunt vrednici de grea osîndă. Tot atunci s-a descoperit și muma băiatului a cui fată este și tot ce a pățit după urma tatălui său.

Atunci flăcăul ridică glasul și grăi :

— Acel tată fără suflet, fără frică de Dumnezeu și fără rușine de oameni, urs să se facă.

Și îndată, ca printr-o minune, urs se și făcu, și începu să mormăie.

Apoi cuvîntă :

— Acel credincier, vînzător de domnul său, căruia îi mînca pîinea, ogar să se facă.

Și îndată, cît ai clipi din ochi, ogar se făcu și începu a lătra.

Și d-atunci, măre, a rămas de ogarul latră pe urs, dar la el nu se dă.

Iar eu privind cu ochii blejdiți de mirare la cele ce se întîmplase.

*Mă uitasem cu gura căscată,
și mi-o astupară c-o prună uscată.
Și încălecai p-o lingură scurtă.
Mai mincinos e cine nu ascultă.*

Povestit d-un unchiuș din satul Grid.

BG

UN DIAVOL, CA NEALȚII

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un cioban ; și el avea cîteva oițe, ce agonisise după o slugărie de nu știu cîți ani. Era, cum am zice, tocmai cînd să lege și el gura pînzei.

De învărat, își învără el, biet, oițele ; dară dînd iarna peste dînsul, și o iarnă grea, d-alea uscatele și cu geruală mare, p-aci, p-aci era să o pață. Nutrețul ce bruma putuse și el să adune, începu a se isprăvi ; și mai era mult pînă în primăvară ; abia pusese mîna pe Bobotează. Hotărî dar să-și mai scoată ale oițe pe cîmp să mai ciupească ici, colea, ale firicele de iarbă uscată ce se mai putea găsi rămasă.

Așa îmi și făcu. Cînd într-o zi, fiind cu oițele pe cîmp, unde vede, mări, un lup cît toate zilele de mare, cu niște ochi zgîiți sclipind ca luceferii și cu o limbă scoasă ce atîrna într-o parte, viind asupra lui ca un turbat, și lihnit de foame.

Ciobanul, nici una, nici alta, începu a striga :

— Uite, mă ! Lupu, mă ! Uideo ! O ! Șiau, Gri-vei ; pe el, Butufei ! Uideo ! Lupu, mă !

Lupul cum auzi aceste huiduieli grozave, o dată se opri, și fiindcă văzu și pe cioban arătîndu-i cața lui cea groaznică, o luă la sănătoasa înapoi, și pă ici țî-e drumul.

Ciobanul, dacă văzu că scăpă așa ieftin, nu se mai luă după lup, ci îl lăsă în voia Domnului să se ducă nouă cu a brânzei.

Cînd, o dată se pomenește lingă dînsul cu un om, și de sub căciulă îi ieșea vîrfurile a două cornițe.

— Îți mulțumesc, firtate, că m-ai scăpat de jigodia aia de lup, că era să mă sfișie.

— Cum ? După d-ta alerga lupul pe care îl huiduii ?

— După mine.

— Dară d-ta unde erai, că eu nu te-am văzut ? Eu am crezut că vine să se dea la biete mele oițe.

— D-ta nu m-ai văzut ; dară lupul mă vedea și mă luase în goană. De nu erai d-ta, mă mînca lupul, căci stătusem de osteneală.

— Are haz lucrul ăsta.

— Are, da. Ce bine vrei să-ți fac și eu pentru binele ce și tu mi-ai făcut ?

— Ce bine să-mi faci, neiculiță ? Iaca, eu mă mulțumesc pe ce mi-a dat Dumnezeu, după munca mea, și atîta tot. Dară pare-mi-se că ești Necuratul, cu cornițele alea pe cap.

— Zi-mi Necuratul, zi-mi drac, zi-mi cum vei pofti. Un lucru trebuie să știi. Îți sunt datornicul tău cu viața. Cînd vei fi vrodată în vro mare nevoie, adu-ți aminte că ai scos pe cineva din gura unui lup flămînd, l-ai mîntuit, și gîndește-te la mine, că într-o clipeală de ochi atunci și eu sunt la tine. Eu mă numesc fratele Amvrosie.

Zise și pieri ca o nălucă.

Pasămite diavolul ieșise din apă ; căci la Bobotează, cînd moaie crucile în apă, toți dracii ies din ape și rătăcesc pe cîmp, pînă ce trece sîntirea apelor. Și nimeni nu-i vîd, afară de lupi, cari se iau după dînșii, și unde îi ajunge, acolo le și varsă mațele.

Ciobanul, biet, rămase ca năuc ; se uita în toate părțile ca un zăpăuc ; căci el știa că vorbește cu cineva pe care îl vedea, și acum deodată ia-l de unde nu e. Nu vedea împrejurul lui nici urmă de făptură omenească.

După ce fluicră de două, trei ori d-o așa minune și-și făcu o cruce mare, prinse a-și mîna oile către casă.

Nu spuse nimănui de astă întîmplare ; căci îi era să n-ajungă de rîsul satului, care poate nu l-ar fi crezut.

Și fiindcă era om harnic, îi mergea treaba strună. Și mai trecu ce mai trecu și, găsind o creștină a lui Dumnezeu, se și însură. Vezi dumneata, ei se îngăduiau, și căsătoria le merse bine. După cîtăva vreme, dobîndiră și un copilăș.

Și așa, ducînd ei viață tîcnită, deodată auzi că a intrat tătarii în țară. Se băjănări satul unde trăiau ei, de nu mai rămase nici pui de om într-însul. Ciobanul nu rămase nici el mai pe urmă. După ce-și duse muierea, copilul și tot avutul în munți, se întoarse să vadă ce mai hala-bala este prin sat.

Cînd, iată o ceată de tătari dete preste el, și-l luară rob. Mult prăpăd făcură atunci tătarii în țară : tăiau, jăfuiau, pîrjoleau și jecmăneau, pînă ce prinseră de veste cei de la țeft.¹ Iară dacă se porniră asupra lor oastea cea alcătuită numai de pui de românași, care veneau, neiculiță, ca zmeii, îi împrăștiară ca pe niște lichele. Totuși ciobanul rămase rob și-l duseră la Crîm. Acolo îl puseră tătarii la fel de fel de slujbe grele. Mîncare îi da pe sponci, iară chinuri și bătaii de voie !

¹ De la țeft — de la stăpînire.

Bietul cioban răbda în piele, că n-avea încotro. Nădejdea lui era la Dumnezeu, ca doar și-o face vreo minune cu dînsul să-l scape de robie.

Timpu' trecea și bietul cioban argătea ca un rob, fără ca să i se mai îndulcească traiul. Muncea, biet, muncă jidovească și repaos nu mai avea. După ce trecu vro cîțiva ani, într-una din zile îl prinse o jale, de să ferească Dumnezeu, gîndindu-se acasă, la nevastă și la copilaș, și la traiul său cel ticnit, și-l podidi plînsul. El, pasămite, uitase că făcuse bine unui drac, și că acesta îi făgăduise să-l scape de o mare belea.

El tot gîndindu-se la munca tineretelor sale, la agoniseala lui, se gîndi, vezi bine, și la necazurile și greutățile cu care își înmulțise turma de oi, și atunci își aduse aminte și de binele ce făcuse fratelui Amvrosie și începu să rîză, și zise :

— Ia te uită, mă, cum uitai eu ? Dar unde o fi fratele Amvrosie acum ?

- N-apucă să-și sfîrșească vorba și o dată se pomeni cu cineva lîngă dînsul, care îi zise :

— Te-ai gîndit la mine ; ești în necaz, am venit să te scap.

— Nu glumești ?

— Nici glună, nici nimic. Nu mă cunoști ?

— Ba te cunosc. Nu ești tu acela care mi-ai spus că te-am scăpat din gura lupului ? Căla cu cornițele ieșite din căciulă, căruia i-am zis că seamănă a drac ?

— Tocmai acela. Ce vrei de la mine ?

— Să mă scapi de la robie, dacă poți.

— Mai e vorbă ? Pot, vezi bine ; încălecă pe coada mea și te ține bine de mine, luîndu-mă în brațe pe dinapoi.

Și îndată își ridică diavolul coada, iară ciobanul încălecă pe dînsa și se ținu bine, strîngînd pe dracul în brațe, de credeai că o să-l năbușească.

Diavolul o dată se urcă cu dînsul pînă în slava cerului, apoi, cît ai zice „mei“, se coborî cu dînsul pînă în fundul mării.

Să se prăpădească bietul cioban ! Cînd ieși din fundul mării, p-aci, p-aci era să-și dea sufletul ; căci mai, mai, îl înecase apa cea sărată. Scutură din cap, își trase sufletul cu sete, dară de lăsat nu se lăsa de trupul Diavolului.

— Ei, cum ți s-a părut prin fundul mării ? îl întrebă fratele Amvrosie.

— Cum să mi se pară ? Eram ca pierdut.

— Tot așa eram și eu cînd m-ai scăpat din goana lupului. Tu m-ai scăpat pe mine de la moarte. Trebuia și eu să fac ca să te scap pe tine de la moarte. Eu voi să-mi plătesc, pînă într-una, datoria.

— Bine, fie ! Aidem acasă acum.

— Mai întîi să te ospătez.

Și într-o clipă diavolul îl duse în niște case gătite foarte frumos. Acolo descălică ciobanul.

Toate bune, toate frumoase. De un lucru nu se domirea ciobanul. Prea era arșită mare ; și întrebă pe drac, unde se aflau.

— La mine acasă, fi răspunse diavolul.

— Dară de ce este atîta zăduf ?

— Vezi că această casă este așezată tocmai, tocmai sub iad ; atîta cusur are casa ; dar încolo nu este așa că este bună ?

— Bine o fi ; dară mai bine mi-ar fi să fiu la casa cui mă are. Răsuflu mai în voie pe lumea noastră cea albă. Aici parcă tot ceață și negură este.

— Vei merge și la casa ta ; dară mai întîi să tragem o mîncare d-alea înfricoșatele.

Și diavolul se-ntorcea numai într-un călcîi, alergînd în sus și în jos, și pregăti o masă împărătească. După ce pofti pe cioban, și acesta se puse la masă, începu a aduce fel de fel de bucate.

Nu ştia bietul cioban din care să ia mai întâi, căci mirosul bucatelor îl apuca de nas. Privirile lui însă se opri mai cu seamă asupra tuturilor felurilor de poame ce erau întinse pe masă. Luă şi el cu cumpăt din toate, zicînd :

— Da bine trăiţi voi aci, mă, sub iad !

— D-apoi cum socoteşti tu, mă ? Avem bilşug de toate. Un lucru ne cam aduce nemulţumire. Avem locaşuri multe, precum vezi, însă ne lipsesc suflete. Ne punem noi şi-n cap şi-n coadă ca să înmulţim locuitorii, dar geaba, loc tot este mult.

— Aşa o fi ; ia mai spune-mi mie, ce drăcie mai este şi asta ce văd la voi ? Masa voastră este încărcată ca la domni şi împăraţi ; poame şi bucate de voie ; nu văz însă holde deloc ; iară pomii, ce bruma zăresc pe ici, pe colea, par a fi uscaţi ; nici tu frunză, nici tu muguri ; numai nişte crăci parc-ar fi pîrjolite.

— Nici n-avem trebuinţă noi d-al de astea. Şi dacă vezi tu la noi atîta bilşug, el ne vine aşa mură-n gură, cum îi ziceţi voi. Mai toate pomenile ce le faceţi voi pentru sufletele răposăţilor, ne vin nouă ; căci cei ce le fac, nu le fac cu toată inima. Ei de trufie le fac. Cu un gînd dă, şi cu zece le hulesc. Şi apoi ştii tu că fudulia este partea noastră, şi cei stăpîniţi de fudulie ai noştri sunt.

— Toate ca toate ; dar ştii tu, mă ? Mi-e dor d-acasă.

— Tiu ! Bată-te să te bată ! Uitasem de una ca asta, cu întrebările tale. Tocmai e timpul să mergem ; căci muierea ta, urîndu-i-se tot aşteptîndu-te, şi nemainădăjduind să te vază întorcîndu-te, a găsit să se mărite şi azi se face logodna.

— Aide mai iute, aşa te rog !

— Aidem, că tocmai se înserează.

Și încălecînd pe coada diavolului, ca de la rînd, zbură dracul cu dînsul și se opri de marginea satului de unde era ciobanul.

Cînd se văzu el în satul lui, ciobanul voi să se ducă într-un suflet la colibă să-și vadă nevasta și copilășul. Diavolul îl apucă de mînică și-l opri.

— O ! o ! stăi, că nu merge treaba așa, băiete.

— E, dar cum ?

— Cine se pripește se pîrlește. Mai domol, mai domol, ia-te după mine și să nu zici nici cîrc ! lasă că pui eu la cale toate după rînduială.

Tăcu ciobanul mîlc, și se luă după diavol. Acesta merse binișor, pîș ! pîș ! intră în celar și stătură acolo.

După ce se logodi muierea ciobanului cu logodnicul său, se puseră la masă cu nașul și cu alde pețitorii. Cînd începură a se chefui, ciobanul, biet, nemaiputînd răbda, voi să intre la dînșii.

— O ! O ! stăi, că nu merge treaba așa, îi zise dracul, țiindu-l de mîneacă.

— Da nu vezi, mă, că s-au logodit, și acum s-au pus pe chef !

— Ba văz. Dară lasă că îi reglez eu.

Atunci dracul își vîrî coada între ei. Nașul uită că muierea ciobanului are să-i fie fină, și o ciupi cam pe furiș. Logodnicul băgă de seamă, se turbură de mînie, și unde mi-ți cîrpi o palmă nașului, de credea că a venit de la ciupercai. Și din asta unde mi se încinse o zarvă și o gîlceavă, de nu le mai da nici dracul de căpătîi. Și unde mi se încăierară, și unde mi se încălciră de păr, de socoteai că se făcură una cu pămîntul. Pîrcălabul satului veni numaidecît și-i duse pe amîndoi la gherlă.

Iară biata femeie a ciobanului începu a mi se boci și a se văicăra, de să-i plîngi de milă. Ea își

aduse aminte de traiul cel ticnic ce avusese cu ciobanul, și acum îl jălea că nici pe dînsul nu-l mai are, nici pe cesta cu care se logodise.

— Acum e timpul să intri, zise diavolul către cioban.

Acesta nu așteptă să-i zică de două ori. Și intrînd în casă la nevastă-sa, cu dragoste și cu inimă veselă, îi dăte bună-vremea.

Biata femeie a ciobanului, cum își văzu bărbățul dinainte, nu mai putu de bucurie, și da mărirea lui Dumnezeu că a învrednicit-o să ajungă a-l mai îmbrățișa o dată.

Ciobanul își luă copilașul în brațe și ochii îi lăcrămară de veselie.

Și fiind masa pusă, se așezară și chefuiră, cu drac cu tot, pînă despre ziuă. Cînd fu către cîntatul coșilor, dracul se sculă de la masă și zise :

— Eu mă duc acum, căci mă strînge în chingi. Nu mai pot să rămîi. Să ști că m-am plătit de datorie. Să ne vedem sănătoși.

— Ba să te duci în smîrcurile mărilor ! îi răspunse ciobanul.

Și rămîind singură această pereche credincioasă și dornică, trăiră o viață îngăduitoare și liniștită pînă la adînci bătrînețe.

Povestită de d. Petru Jeorjean, locuitor
în București.

BG

IOVIȚA, FAT-FRUMOS

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Ei n-avuse parte de cele trei fiice ale lor, căci li le răpise niște zmei.

Nu se poate spune mîhnirea ce avu acest împărat cînd auzi de prăpădul copilelor sale. Ridică oaste mare și purcese să bată pe zmei, ca să-și ia fetele înapoi. Iară dacă ajunse pînă la marginea țării sale, chip nu era să înceapă bătălia, căci îi despărțea o apă mare. Puse, deci, să se facă un pod peste acea gîrlă. Lucră trei ierne și trei vere, dară podul să se așeze ba ! Căci ceea ce se lucra ziua, noaptea venea dracii de zmei și stricau tot. Ce să facă bietul împărat, căci i se frigea inima după copilele sale ? Puse să se strige prin toată țara că cine se va găsi să descopere pe nelegiuîții carii îi tot stricau podul și chipul cu care va putea să-l înființeze va dobîndi daruri împărătești. Nimeni nu se bizuia la așa ceva. Făgăduiala împăratului se mai mări ; dară cine să se însarcine cu slujba nu se găsi.

Iară o babă chioară, șchioapă și gîrbovă veni și se arată împăratului, zicînd :

— Mărite împărate, să-ți ție Dumnezeu zilele și să-ți fie fața curată și luminată ! Tot mi-este mie

vlața o povară, mă voi duce să ispătesc și să des-
copăr ceea ce măria-voastră dorește să știe.

— Dacă vei izbuti — îi răspunse împăratul —
cinste împărătească vei avea și daruri care să te
scape de nevoi și de ticăloșia ce a căzut pe capul
tău.

— Voi face pe dracul în patru, numai să-mi iz-
bîndesc bărbătelul pe care mi l-a răpus acești cîrco-
tași de zmei, încă din tinerețe, și ce o vrea Dumne-
zeu cu mine.

— Du-mi-te cu bine — îi mai zise împăratul —
și Dumnezeu fie-ți în ajutor !

Rise împăratul de semeția babei. El nu credea
să facă ea vro ispravă, mai cu seamă că atîți viteji
nu se încumese a-i face această slujbă.

Baba, șiontic-șiontic, se duse și, pe furiș, se as-
cunse într-o scorbură de copaci ce era p-acolo pîm-
prejur, pe unde ajunsese oastea împăratului de așe-
zase cîteva birne.

Cu moarte în sîn și sufletul țiindu-i-se numai
într-un firicel de ață, ea sta acolo și tremura ca
varga. Tot așteptînd, frica ei creștea. Îi ticîia inima
de parcă sta să-i sară din pept. Și la atîta ajunsese,
încît își blestema ceasul cînd se semețise a veni aci.
Ar fi voit să fugă. Dară acum altă nevoie o pironi
pe loc. Îi era frică să nu dea peste dînsa zmeii, căci
o făcea una cu pămîntul.

Cînd, ce să vezi dumneata ? Unde auzi, mare,
un urlet, o vijietură și un chiloman de glasuri, de
îngheța sîngele în om. Ea se făcu mitiitică într-un
unghi și lua aminte la toate mișcările și vorbele
zmeilor, căci zmeii erau care făceau acel zgomot
drăcesc.

Dărimară tot. Nu mai rămase nici un lemnișor în
picioare. Apoi se adunară la sfat. Și rîseră cu niște
hohote îngrozitoare, de ți se ridica perii pe trup, și-și

bătură joc de osteneala împăratului și de neizbînda lui. Ziseră unii unele, alții altele, iară un drăcos de zmeu tînăr și fără doxă la cap, mușcîndu-l șarpele de inimă, se scăpă și el de spuse :

— Hei, măi fraților, zise către unul d-ai lor. Bine a zis cine a zis că, pînă n-o arunca împăratul vrăjmașul nostru năvodul să prinză mreana de aur, să o gătească și să o dea neveste-sei, împărătesei, să o mănînce, nici că am gîndul tatei că va putea întinde podul peste apa asta și să vie să ne bată.

— Ia taci, măi tontule și flecarule, ce tot stai tu de vorbești ; mare lichea ai mai fost, gură de cîrpă ce ești ! îi răspunse acela către care se îndreptase cu vorba și răstindu-se la dînsul. Dară de va fi cineva pîmprejur care să te auză și să te crează că o fi așa, ce ne facem noi ?

— Dară cine cutează să se apropie de lucrul nostru ? răspunse altul. Lasă băiatul în pace.

Și ce e dreptul, nu știu cine ar fi putut să meargă la dînșii și să se întoarcă teafăr ! căci ei cînd vorbeau, hauiau văile și codrii. Toți vorbeau deodată, cu niște răcnete și bolborosituri de-ți lua auzul.

Biata babă, nu mai rămăsese inimă într-însa. P-aci, p-aci era să se ducă dracului de pomană. Atîta frică ce păți ea în noaptea aia nu pățise de cînd o făcuse mă-sa.

În revărsat de zi, zmeii se duseră de unde veniseră. Baba sta ghemuită și nu-i mai venea să iasă de unde se ascunsese. I se tot părea că vede zmeii sfădindu-se între dînșii. O apucase vedeniile, sărmana de ea, de frică. Chiar după ce-și veni în fire, i se tot nălucea zmei, certuri și cîte nagode toate. În cele mai de pe urmă, își luă inima în dinți și ieși din scorbură. N-apuca să facă un pas și se uita în toate părțile, nu care cumva să o vază zmeii și să o facă chisăliță, una cu pămîntul.

Și iarăși, șiontîc-șiontîc, veni pînă la împăratul, scăpînd cu față curată. Spuse împăratului ce văzu și ce auzi. Împăratul îi dăde avuții și o puse în cinste împărătească. Apoi, adunînd pe toți năvodarii cei mai iscusiți din țară, îi puse să dea cu năvodul. Cum aruncară năvodul, pare că fu un făcut, pescu-iră numaidecît mreana cea de aur.

Luînd împăratul mreana, o găti însuși cu mîinile lui și o dăde împărătesei, soția lui, ca s-o mănînce. Aceasta, cum o mîncă, simți îndată a fi luat în pîn-tece. Mare le fu mirarea cînd văzură o astfel de minune. Atunci împăratul amîna bătălia și se întoarse acasă.

După nouă luni, unde îmi născu împărăteasa un prunc ca un grăsun și îi dăde nume de Iovița Făt-frumos.

Din rămășițele de la masa împărătesei apucase de mîncă și o cătea, și fată și ea trei cățeluși, unul mai frumos decît altul.

Creștea fiul împăratului într-un an cît creștea alții în trei. După ce se mai mări, îl puse la învățatură și numaidecît întrecu pre toți procopsiții din împărăție ; iară de viteaz era vai de lume ! Cine putea să-i stea lui împotrivă ? Cine să se puie cu dînsul ? Nimeni nu i se putea asemana.

Cînd se făcu de șasesprezece ani, întrebă el într-o zi pe mumă-sa de a mai avut frați.

Mumă-sa îi spuse că a mai avut trei surori, dară că le răpise zmeii.

Cînd auzi el de una ca asta, se făcu leu paraleu, și spuse că se duce să le scape de la robie.

În deșert se împotrivi mă-sa ca să nu plece, căci îl va prăpădi zmeii, el fiind încă copilandru și zmeii voinici încercați. În deșert rugăciuni, în deșert îi spuseră că mai era timp, căci nu vru să știe de nimic, ci se pregăti de plecare.

Daca văzură și văzură că este peste poate de a-l opri din drum, tată-său și mumă-sa îi dară bani de cheltuială și haine de primeneală și îl lăsară să meargă unde l-o trage pe el așa ; iară dînsul își luă ciinii fătați de căteaua ce mîncase din rămășițurile ce căzuse din masa împărătesei și plecă.

Plînse tată-său, se tîngui mumă-sa cînd plecă el. Dară dînsul pare că nu-i vedea, nu-i auzea. Deto pinteni calului și pieri ca o nălucă din ochii părinților lui.

Merse, merse, merse, și iară merse. Merse mai multe zile, zi de vară pînă în seară, pînă ce ajunse la soru-sa cea mare. El mergea ca pe ciripie. Intră drept în curtea zmeului, unde întîlni pe soru-sa, și o întrebă unde este zmeul.

Soru-sa, cum îl văzu, prinse milă de el. Îl cunoscă după port că este om din împărăția tatălui său, și apoi parcă îi zicea inima ceva. Vezi că, măre, sîngele apă nu se face. Pînă a nu întreba de părinți, ea îi zise speriată :

— Fugi, fugi mai iute, vai de mine, și te ascunde undeva, să nu dea zmeul peste tine, că se face prăpăd mare.

— Au doară de florile măruului socotești că am venit eu p-aici ? Unde este el acum ?

— S-a dus d-azi-dimineată la vînătoare și acum îl aștept cu masa pusă.

N-apucă să sfîrșească bine vorbele și se auzi un şuierat și un tropot de ăl. Venea, măre, spurcatul de zmeu ca un balaur turbat.

În pragul porții îl întîmpină și Ioviță. Cum îl văzu zmeul, îl cunoscă și păli. Se vede că știa el ce știa. Și cum sta Ioviță țănoș și înfipt, zmeul pricepu că nu mai era loc de joc. Atunci îi zise :

— Cum vrei, Ioviță Făt-frumos să ne batem ? În săbii să ne tăiem, în arcuri să ne săgetăm, în sulici să ne împungem, ori în luptă să ne luptăm ?

— Ba în luptă, că e mai dreaptă și mai sîntă, răspunse Ioviță.

Se apucară la luptă. Și se luptară, și se luptară, de socoteai că o să se cufunde pămîntul sub dinșii. Cînd aducea zmeul pe Ioviță, cînd Ioviță aducea pe zmeu, și nu se puteau dovedi.

Așa se luptară pînă către amurgul serii. Văzînd Ioviță că timpul trece, și ca să nu-i fie munca deșartă, unde își adună toate puterile, strînse pe zmeu, neiculiță, de-i ieși limba din gură și, aducîndu-l odată valvîrtej și trîntindu-l, mi țî-l răpuse ca pe el. Apoi îi reteză capul.

Așa făcu și cu ceilalți doi zmei, la care se aflau celelalte două surori ale lui.

După ce își izbîndi asupra răpitorilor surorilor sale, Ioviță le adună la un loc și le spuse că el este fratele lor. Atunci să fi văzut bucurie pe dinșii. Nu se mai săturau întrebîndu-l despre ce mai este pe acasă pe la dinșii, despre părinți și despre tot ce voiau ele să știe.

Surorile lui Ioviță îi spuseră că mai-nainte de acolo trăia Calomfir, împăratul florilor, care avea o soră frumoasă, cuminte și bună, încît s-o pui la rană și să se vindece.

Ioviță purcese spre Calomfir, împăratul florilor, și, trecînd prin cîmpia cu sulfină, ajunsese la dînsul, pe care îl găsi adormit sub un pom verde, stufos și umbros, culcat pe pajiștea moale ca puful. Cum îl văzu, se culcă lîngă dînsul.

Deșteptîndu-se Calomfir și văzînd pe Ioviță culcat lîngă dînsul, carele se făce că doarme, o dată sări în sus și scoase paloșul. Cînd voi să-l taie, se

gîndi și-și zise : „Ce eram să fac ? Dacă omul acesta avea vrun gînd rău asupra-mi, el mă răpunea, cum mă găsisese adormit. Bine că nu-mi încărcai sufletul cu un păcat“.

Deșteptîndu-se Ioviță, se împrietenii cu Calomfir și mergeau amîndoi adesea la vînătoare. Însă de cîte ori trecea pe lîngă un copaci mare, Calomfir se ofilea și se întrista. Într-o zi întrebă Ioviță pe Calomfir :

— Ce-ți este, frate, de te întristezi și te ofilești cînd treci pe lîngă copaciul acesta ?

— Cînd o fi să-ți povestesc ceea ce mă întrebii tu, vericule, cată să-mi pregătesc toate de moarte, și apoi să-ți spui, răspunse Calomfir.

— Dară pentru ce să mori ? îl mai întrebă Ioviță. Au doară ți-este viața în mîna cuiva ?

— Așa, răspunse Calomfir.

— Măi, caută-ți treaba, nu mai crede și tu toate iresurile ! Spune-mi numai, și lasă pe mine.

Calomfir se încumese și îi spuse istoria cu copaciul, cum mersese la vînat, ce făcu apoi și ce păți.

Atunci Ioviță Făt-frumos încordă arcul, își luă cîinii și porni și el la vînat, făcînd ceea ce auzise că făcuse și Calomfir. Ca și dînsul, el săgetă două turturele și le puse să se frigă pe jaratecul de la două cară cu lemne. Pe cînd le frigea, auzi, ca și Calomfir, o gură care îi grăi :

— Calomfire, leagă-ți căteii, leagă-ți boldeii, cu firul de păr ce-ți dau eu, ca să mă apropii să mă încălzesc la focul tău, căci mult mi-e frig ; îmi clănțănesc dinții de mi-am mușcat limba.

— Vino și te încălzește — îi răspunse Ioviță — oricine vei fi tu. La focul meu se poate încălzi, fără teamă, oricine, numai să fie om de omenie.

Ca și la Calomfir se dete scorpia jos — căci o scorpie era aceea ce vorbea — însă Ioviță fusese atît de înțelept de nu-și legă cîinii, cum făcuse Calomfir. Dîndu-se scorpia jos, se apropie de foc și se dete să-i mănînce friptura. Atunci Ioviță îi zise :

— Fugi d-acolo, dihanie urîță, nu te întinde la friptură, că te plesnesc cu dînsa peste ochi. Este destul loc unde să te încălzești.

Ea nu ascultă. El o izbi cu friptura. Atunci ea sărînd să-i soarbă inima, cum făcuse lui Calomfir, Ioviță asmuți cîinii, cari sărîră pe dînsa.

Scorpia credea că Ioviță își legase cîinii cu firul de păr ce-i dase ea, și strigă :

— Păr, perișorul meu, să mi-i legi, să mi-i fereci, gurile să li le încleștezi.

Cîinii, nici una, nici alta, o înhățară bine și o ținură în loc.

Atunci, Ioviță îi zise :

— Daca vîoiești să-ți scapi zilele, dă-mi inima lui Calomfir.

— Nu este la mine — răspunse ea — ci la soru-mea, preste nouă mări, preste nouă țări.

— Strig-o să vie și să o aducă, căci, de nu, zic să te mănînce cîinii de vie.

Văzînd scorpia că n-are încotro cîrmi și că nu este scăpare, o strigă. Să fi văzut, măre nenîșorule, cum mai venea spurcata de soră a scorpiei cu o falcă în cer și cu una în pămînt, de te prindea răcori de frică. Ioviță îi zise să vie mai încet și să se facă mai mică, că, de unde nu, tocmai în inimă o săgetează, și-și întinse arcul. Ea se făcu mică ca o vrabie și strigă că inima lui Calomfir nu este la dînsa.

Atunci Ioviță zise scorpiei să spuie soru-sei să vie mai aproape să-i grăiască la ureche, căci nu prea

aude. Sora scorpiei crezu și se apropie. Ioviță asmuți un câine, care puse gheara pe dînsa și o înhăță cu colții.

— Spune-mi, fiară spurcată, unde este inima lui Calomfir ?

— Aoleo ! îți spui, îți spui, numai zi cîinelui să mă mai slăbească.

— Spune întii și apoi te voi scăpa.

— Inima lui Calomfir — zise ea — este la fratele meu, preste nouă mări, preste nouă țări. Nu se poate lua decît omorîndu-l pe dînsul. Și atunci, despiciîndu-l, vei găsi în el un iepure, în iepure o turturică, în turturică o cutioară și în cutioară inima lui Calomfir.

Cum auzi așa, Ioviță porunci cîinilor și le omorî pe amîndouă. Le scoase apoi inimile, le fripse și le dete cîinilor să le mănînce.

Acum trebuia să aducă și inima lui Calomfir. Încălecă dară, și se duse, se duse, iute ca năluca, și fără a da măcar ochii în gene, trei săptămîni, pînă ce ajunse la fratele scorpiilor.

Cum îl văzu, îl chemă la luptă. Fratele scorpiilor era cam budulac, căci purta într-însul o greutate ce nu-l lăsa să fie sprinten. Îl dovedi lesne și, răpuîndu-l, îl și omorî. Apoi, spintecîndu-l, apucă iepurele de ureche și-l spintecă și pe dînsul. Scoțînd dintr-însul turturica, puse mîna și pe ea ; o tăie și găsi cutioara pe care o luă și se întoarse într-un suflet la Calomfir. Și deschizînd cutia, scoase inima și o dete stăpînului a cui era. Nu mai putea de bucurie Calomfir cînd se văzu iarăși cu inimă. Sărea, rîdea, juca.

Iară dacă văzu bucuria lui Calomfir și pe dînsul om ca toți oamenii, Ioviță Făt-frumos îi ceru de soție pe soru-sa. Calomfir zise că nu atîrnă de la dînsul

aceasta, ci de la dînsa. El voiește bucuros să aibă un așa frate ca Ioviță.

Mergînd amîndoi la sora lui Calomfir, fratele său o întrebă :

— Ți place ție, surioară, flăcăul ce ți-am ales de bărbat ?

— Dacă zici tu că este bun, frățiorul meu, n-am nici un cuvînt să mă împotrivesc la hotărîrile tale.

Ce femeie era aceea care să nu-i placă un așa român verde, Făt-frumos și dragăstos ?

Se învoiră și o luă. Sora lui Calomfir învăță pe Ioviță să ceară de la frate-său biciul lui cel năzdrăvan.

Calomfir, cam cu greu, dară pentru dragostea lui Ioviță și surorii lui priimi cererea și i-o și împlini. El zise :

— Mi-ai dat viața, frate să-mi fii pînă la moarte, și biciul acesta să ne fie mijlocitor al dragostei noastre.

Plînseră ei cu lacrimi fierbinți cînd se despărțiră. Ioviță, luînd pe sora lui Calomfir și biciul, se întoarse pe la surorile sale și, trosnind asupra caselor fiecăruia din zmeii ce răpiseră pe surorile lui Ioviță, se făcură niște mere.

Cu surori, cu soție, cu mere cu tot, se întoarse la tată-său și la mumă-sa.

Cînd auziră părinții că fiul lor se întoarce cu o așa izbîndă mare, îi ieșiră înainte cu toți boierii cei mari, cu ostași și cu poporani, deteră în trîmbițe, și în surle, și în buciume cînd îi văzură. Iară cînd se întîmpinară, împăratul și împărăteasa își îmbrățișară copiii și nurora și merșeră cu toții la palaturile împărătești.

Ioviță plesnind din bici asupra merelor ce aveau surorile, o dată se făcură alte trei palaturi alături cu palaturile părintești.

Nu mai trecu mult și Ioviță unde mi-ți trînti un pui de nuntă, și ținură veselile trei zile și trei nopți în toată împărăția.

Iară eu încălecai etc.

Povestit de un școlar din clasele primare,
șezător în mahalaua Dușumea din București.

BG

COPILUL CEL ISTET

Un om odată văduvise. El nu avea pe lume nici al nouălea neam. Își jeli nevasta ce-și jeli, dară văzu că nu folosește nimic cu jelirea. Incepu a-și căuta de trebi. Ajuns însă la căruntețe, nu se putea împăca el cu singurătatea. Pasămite omul trăise bine cu răposata, se îngăduiseră și le mersese treaba înainte ; trăiseră, cum am zice, cu pace și cu mulțumire.

Copii nu le dedese Dumnezeu nici unul. Vedeți dumneavoastră, n-avea omul cu ce să se mîngîie. Era singur cuc.

Îl bătea gîndurile cîteodată să se însoare a doua oară. Nu-i venea însă bietului om să-și uite nevasta dîntii, ș-apoi nu știa peste ce pămînt va da. Sta în cumpene.

Să zică da, îi era frică să nu dea tocmai acum spre bătrînețe peste vro muierească care să-l joace giurgina¹. Să zică ba, urîtul singurătății îi da ghes și nu-l lăsa în pace. Așa e omul cînd este învățat cu dichisul lui, cu rostul casei sale. Și apoi vedea și el că începuse a i se cam risipi casa ; deoarece nu mai era într-însa un al doilea sufletel de om măcar.

¹ A juca (pe cineva) giurgina — a înșela, a amăgi.

Ce să facă? După ce se mai gîndi și se mai răzgîndi, ce-i vine lui? Numai iacă își ia inima în dinți, calcă în gura lăcomiei și hotărăște să-și ia un copil de suflet.

El socoti cu mintea lui că așa ar fi mai bine. Nici pe răposata nevastă-sa, adecă, să n-o puie la uitare, nici el să nu rămîie singur.

Acum altă nevoie. Cum să facă el să-și aleagă un copil de suflet, și pe cine să ia pe lîngă dînsul, el, care n-avea rude nici cît ai îmbruca o dată.

Stătu la chibzuri.

Și puind degetul pe frunte, plănuie cît plănuie, apoi zise: „Mă voi scula miine de dimineată, voi umbla prin cetate, și Dumnezeu să-mi scoată înaintea ființa pe care s-o iau de suflet“.

Planul fu bun. Dară ziua în care ieși omul să-și găsească copil de suflet se brodi să fie vineri.

Ieșind omul din casa lui dis-de-dimineată, a doua zi cutreieră cetatea, și parcă toți copiii intrară în pînînt, că nu întîlni nici unul. Totuși, îndoiala nu i se strecură în inimă, căci, voind cu tot dinadînsul să aibă cu dînsul măcar un sufletel, se încumese de ieși afară din cetate și mergea iaca așa pe drumul cel mare, fără să știe nici el unde se ducea. Se vede că-l trăgea ața la orînda lui.

N-apucă să mai facă vro doi-trei pași, și dete peste un șarpe. Omul îi zise:

— Vrei tu, șarpe, să fii copilul meu de suflet? Am de toate, și bani, să-i mănînci cu lingura.

— Mai e vorbă? Cum să nu voi, răspunse șarpele. Numai să ne învoim.

— Da' cum păcatele să nu ne învoim? Eu am fost însurat și m-am învoit cu nevasta ca și cu un frate.

— Bine. Eu nu cer mai mult, fărădecît să mă porți în cîrcă.

— Atît numai ? întrebă biet omul. Dacă este așa, tu ești fiul meu de suflet.

Se învîră, și omul luă pe șarpe în cîrcă. Șarpele i se încolăci împrejurul gîtului și se așeză acolo ca într-un culcuș.

Omul umbla cu gîtul îmbrobodit și nu făcea nimic fără să știe și șarpele. Mîncarea unuia era și mîncarea celuilalt. Ceea ce bea unul bea și cellaltu. Nimic nu făcea unul fără altul.

Trecu multă vreme la mijloc. Înțelegerea dintre dinșii nu se strică niciodată. Vezi că omul, îngăduitor precum firea îl lăsase pre dînsul, nu cîrînise nimic.

Dară pîrdalnicele de bătrînețe, cînd vin, aduc cu dînsule fel de fel de metehne.

Omul, îmbătrînind, începuse, deh ! a-i tremura picioarele, umbla de parcă era pus în papainoage, ba încă și spinarea începuse a i se aduce. Ce să mai ocolim ? să spunem drept pe șleau : iacă se cocoșase de bătrîn, mai ales că purta în spinare o sarcină pe care n-o mai putea duce, căci șarpele crescuse, se făcuse măgădău mare.

Omul, biet, începuse a tînji. Într-una din zile, cuteză a zice :

— Măi șarpe, fătul meu, fie-ți milă de crescătorul tău și mai dă-te și tu pe jos, că, iată, m-a poticălit Dumnezeu cu bătrînețele și nu te mai pot duce.

— Bă să-ți muți gîndul, tată. Așa ne-a fost înviala și așa are să fie pînă vei intra în pămînt.

Știa omul că așa era, dară credea că va găsi la șarpe milă de copil.

Mila de la copil de suflet, ca umbra de mărăcini, povestea ăluia.

Bietul om răbdă în piele și mai purtă în cîrcă pe șarpe ce-l mai purtă, și, văzînd că atîta sarcină

îl dăhulase ¹ de tot, mai rugă pe șarpe să aibă milă de tată-său și să se mai dea pe jos.

Aș ! pe dracul să rogi ? Șarpele nu voi să asculte nici rugăciune, nici nimic, și nici că avu gând să se clintească din loc.

Unii, alții, văzînd trudele omului, îl povățuiră să meargă la judecată. Omul ascultă și trase pe șarpe la judecată. Cînd se înfățișară, omul își spuse păsul. Judecătorii întrebă pe șarpe : cum de nu face ceea ce este cu dreptul, și să mai slăbească pe bietul unchiaș, să se mai odihnească și el.

— Cu dreptul, cu nedreptul, nu știu eu ; așa ne-a fost învoiala, răspunse șarpele.

— Așa este, bătrînule ? întrebă judecătorii.

— De asta, așa este — răspunse unchiașul — dară atunci cînd am făcut învoiala eram mai tînăr și puteam să duc sarcina. Eu acum nu cer să stricăm învoiala, ci să aibă milă de neputințele mele, căci mi-e fiu de suflet, și după moartea mea tot al meu lui are să-i rămîie.

— Milă la noi nu scrie, zise șarpele. Eu știu că așa ne-a fost învoiala, și apoi, și așa, și altminteri, tot eu am să-i fiu clironom ², ca un fiu de suflet ce-i sunt.

— Dacă așa v-a fost învoiala, bătrînicule — răspunseră judecătorii — și dacă fiul tău de suflet nu voiește să aibă milă de tine, n-avem ce-ți face. Trebuie să te ții de învoială.

Bietul om ieși de la judecătorie cu lacrămile în ochi și fără de nici o ușurare la greutățile sarcinei ce ducea.

Și așa cu sufletul plin de obidă, abia tîrîndu-și trupul, mergea pe gânduri și cugeta că aceasta are

¹ *A dăula* — a slei de puteri, a istovi.

² *Clironom* — moștenitor, urmaș.

să-l răpuie și că nu va putea să trăiască zilele cîte i-a fost date de la Dumnezeu.

Cînd trecînd pe la un maidan unde era o mulțime de copii, îi auzi că se jucau d-a împărații. Ridică capul, se uită și văzu pe copilul pe care ceilalți copii îl aleseră împărat, văzu, zic, pe împăratul copiilor, că ieșise la judecată. Împăratul ședea pe un buștean mare, sfetnicii lui toți cu toiege în mîini împrejurul lui. Dinainte-i doi vinovați, legați cobză cu mîinile la spate, erau înconjurați de ostășimea copilărească, toți cu ciomege în mîini.

Ce-i dete omului în gînd, că numai se apropie și el de împăratul copiilor și zice :

— Împărate, am venit și eu să-mi faci o judecată.

— Spune, tătișorule, ce păs ai ?

— Să vezi dumneata, împărate : rămîind văduv, mi se urîse cu singurătatea, și am găsit cu cale să-mi iau un copil de suflet, căruia să-i rămîie tot avutul meu după moartea mea. Și neavînd nici neam de rudă, am ieșit să caut pe cineva, pe care mi l-ar scoate Dumnezeu în cale, ca să-l fac copil de suflet. Am găsit pe acest șarpe, cu care m-am învoit să-l port în cîrcă. Eram mai tînăr atunci ; acum el a mai crescut și greutatea lui m-a gîrbovit pînă într-atît, încît abia îmi mai tîrăsc pe pămînt ale păcate. Eu îl rog să se mai dea jos, să mai am nițel răgaz, să mai răsufli și eu, iar el nu vrea.

Șarpele voi să răspundă și el, dară împăratul îi tăie pofta de vorbă. El zise :

— Este o necuviință de cele mai mari ca să răspunzi înaintea judecătoriei de acolo de sus, de unde te afli. Nu știi tu, șarpe, că împrecinații, cînd se înfățișează înaintea împăratului la judecată, trebuie să stea jos la pămînt ?

Șarpele văzu el că n-are încotro. Se descolăci de pe lângă gîtul omului, se dete jos la pămînt și de acolo răspunse :

— Împărate, omul acesta, adevărat așa este, că m-a luat copil de suflet, să mă poarte în cîrcă. Ori m-oi da jos din cîrca lui, ori nu, tot eu am să fiu clironomul lui. Eu mă țiiu de învoială. Așa este cu dreptul. Învoiala este sfîntă.

— Copilul care n-are milă de părinții lui nu este vrednic să vadă lumina soarelui, zise împăratul. Pe el, băieți, de mi-l faceți harta-partă !

Atîta trebui. Porunca împăratului se și puse în lucrare. Și unde mi se repezîră ostașii și dregătorii cei mici, toți cu totul, la șarpe, și unde mi-i deteră la bîte și la toiege d-alea țepenele, de mi-i strivi capul, numai cît ai zice mei.

Și de unde bătrînul se întorcea cu lacrămile în ochi de la judecata maturilor, acum se întorcea vesel la casa lui, că scăpase de nevoia ce căzuse pe dînsul. Judecata unui copil îl mîntuise.

Povestit de d. Vițu, profesor la Universitatea din București.

PGP .

SAREA ÎN BUCATE

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acest împărat avea trei fete. Rămîind văduv, toată dragostea lui el și-o aruncase asupra fetelor.

Ele mărindu-se și văzînd sîrguința ce puneau părintele lor ca să le crească pre ele, să le învețe și să le păzească de orice răutăți și bîntuieli, se sileau și ele din toată puterea lor ca să-l facă să-și uite mîhnirea ce-l coprinsese pentru moartea mamei lor.

Într-una din zile, ce-i vine împăratului, că numai întrebă pe fata cea mai mare :

— Fata mea, cum mă iubești tu pe mine ?

— Cum să te iubesc, tată ? Iaca, eu te iubesc ca mierea, răspunse ea, după ce se gîndi ca ce lucru poate fi mai dulce pe lume.

Atîta o tăie capul pe dînsa, atîta și vorbi.

— Să-mi trăiești, fata mea ; să-mi facă Dumnezeu parte de tine.

Și întrebînd și pe fata cea mijlocie :

— Dar tu cum mă iubești pe mine, fata mea ?

— Ca zaharul, tată.

Atîta o tăie și pe dînsa capul și atîta răspunse.

— Să-ți dea Dumnezeu bine, fata mea. Să mă bucur de tine.

Pasămite fetele acestea erau lingușitoare și știau să-și arate iubirea către părintele lor mai mult decît o avea.

Împăratul se bucură cît un lucru mare cînd auzi de la fetele lui cele mai mari cît îl iubește. El socoti că altfel de iubire nu poate să fie decît cea dulce ca mierea și ca zaharul.

Și uitîndu-se și la fata cea mai mică, ce sta mai departe și cu sfială, o întrebă și pe dînsa :

— Cum mă iubești tu, fata mea ?

— Ca sarea în bucate, tată ! răspunse și ea cu față senină, zîmbind cu dragoste fiască și lăsîndu-și ochii în jos, de rușine că vorbi și ea.

Ea se rușina, biet, văzînd că tată-său o băgase și pe ea în seamă, ca o mai mică ce era.

Cînd auziră surorile ei răspunsul ce dăde ea tatălui lor, pufniră de rîs și-și întoarseră fețele de către dînsa. Iar tatăl lor se încruntă și, plin de supărare, zise :

— Ia fă-te mai încoa, nesocotito, să ne înțelegem la cuvinte. N-auziși tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele ? Cum de nu te-ai luat după dînselle ca să-mi spui cîtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău ? Pentru asta oare mă trudesce eu ca să vă cresc și să vă dau învățătură cum altele să nu fie în lume ca voi ? Să te duci de la mine cu sarea ta cu tot !

Cînd auzi fata cea mai mică a împăratului urgia tatălui său, ce cădea pe capul ei, intră în fundul pămîntului de mîhnire căci se supăraseră tată-său și, încumătîndu-se, zise :

— Să mă ierți, tată, că eu n-am vrut să te supăr. Eu am socotit cu mîntea mea că dragostea ce am

către tine este, dacă nu mai presus decît a surorilor mele, dar nici mai prejos decît mierea și zaharul...

— Auzi, auzi, o întrerupse tată-său ; și mai ai obraz să te atingi de surorile tale cele mai mari ? Să te duci de la mine, fată nerușinată ce ești, să nu-ți mai auz de nume !

Îi închise gura și o lăsă plîngînd.

Surorile vrură să o mîngîie, dar cu niște cuvinte atingătoare, care îi făceau mai mult rău decît bine.

Fata cea mai mică a împăratului, dacă văzu că nici surorile nu o cruță, își puse nădejdea în Dumnezeu și se hotărî să plece unde mila Domnului o va duce.

Își luă deci din casa părintească un rînd de haine proaste și vechi și pîbegi din sat în sat, pînă la curtea unui alt împărat.

Ajungînd acolo, stătu la poartă.

Chelăreasa o văzu și dacă veni la dînsa o întrebă ce vrea ; ea răspunse că este o fată săracă și fără de părinți, și ar vrea să se bage la stăpîn, dacă ar găsi vrîun loc.

Tocmai atunci ieșise ajutoarea chelăresei și ar fi voit să bage pe alta. Se uită la dînsa chelăreasa, cu ochi pătrunzători, și i se păru a fi bună să o ia pe dînsa în slujbă.

Fata de împărat mai fu întrebată că ce simbrîie cere, și ea răspunse că nu cere nici o simbrîie, fără decît să slujească o bucată de vreme și dacă slujba ei va fi vrednică de vro simbrîie, să-i dea atît cît va face.

Chelăreasa se bucură văzînd-o că răspunde așa de cuminte, și o luă să-i fie ajutoare. Îi spuse ce are să facă și îi dete pe mîna un vraf de chei din mai multe ce avea.

Fata era cuminte și deșteaptă. Ea începu să dere-tice prin cămara și prin dulapurile de la care avea cheile și să puie fiecare lucrușor la rînduiala lui.

Și fiindcă îi prindea mîna la frămîntat, la fiertul dulceaților și la alte bunătăți de mîncare ce se află prin cămarile împăraților, în grija ei fură lăsate tainurile curții. Și cum oare n-ar fi știut să facă toate astea? Mă rog, fată de împărat nu era?

Și nu¹ se ivi nici o cîrteală din partea nimănui, căci ea toate tainurile le împărțea cu cumpănă și cu dreptate, de nu-i găsea nimeni nici o părtinire.

Unde să stea ea la vorbă deșartă cu oamenii și cu femeile curții, sau cu streinii carii veneau să-și ia tainurile și merticurile? Unde să iasă din gura ei vreo vorbă fără cumpăt, ori să asculte de la cineva vreo asemenea vorbă, că se rușina, și găsea ea cuvinte destul de cuviincioase cu care să închiză și gura cea mai farfara.

Ea nu sta la taifas cu slugile ori cu slujnicile curții, ci, cînd își găsea cîte nițică vreme de repaos, citea pe carte.

Toți cu totul aveau sfială de dînsa și nu-i găsea nimeni vreo faptă care să le dea dreptul a-i atîrna vrun ponos de coadă.

Vestea despre vrednicia și smerenia ajutoarei de chelăreasă ajunsese numaidecît și la urechile împărătesei. Ea dori s-o vadă. Iară dacă se înfățișe împărătesei, fata de împărat știu să se arate și să vorbească din inimă curată, fără prefăcătorie și fără multă îndrăzneală.

Împărăteasa prinse a o îndrăgi. Ea bănuie că ajutoarea de chelăreasă nu poate să fie de neam prost.

. : ; ;

¹ În textul de bază : *Și căci nu.*

Și așa cum vă spusese, împărăteasa luă pe fată, ajutoarea chelăresei, pe lângă dînsa.

Unde se ducea împărăteasa mergea și ea ; cînd se punea împărăteasa la lucru lucra și ea. Apoi, lucrul ce ieșea din mîna ei era mărgăritar, nu altceva. Din toate, din toate, cuvintele cele înțelepte ce ieșeau din gura ei plăcu împărătesei mai mult decît orice. Ce să întindem vorbă multă ? Ajunsese să fie nedespărțită de împărăteasa. O iubea împărăteasa ca pe copilul ei.

Se mira și împăratul de atîta alipire a împărătesei către această fată. Acest împărat avea un fecior singur la părinți. Tată-său și mamă-sa se uita la dînsul ca la soare. Îl pierdeau de drag ce le era.

Și mergînd împăratul la un război, luă și pe fiul său cu dînsul, ca să se deprinză cu ale războaielor. Acolo, nu știu cum se făcu, nu știu cum se dresă, că numai ce îl aduseră acasă rănit.

Să fi văzut acuma pe mă-sa jăliri și plînsese. Nu mai știa ce să-i facă ca să-l vindece mai curînd. Noptile le făcea zile priveghindu-l la boală. Iară dacă o ajunsese oboseala de nu mai putea sta în picioare, împărăteasa puse pe fata ei din casă, ca pe un om de credință, să îngrijească de dînsul, și apoi, cînd una, cînd alta, erau nelipsite de lângă patul rănitului.

Cuvintele cele blînde și înțelepte ale fetei, mîngîierile ei cele dulci și neprefăcute, smerenia ei deșteptară în inima bolnavului o simțire ce nu o avusese pînă atunci ; iar mai mult decît toate, cum știa ea să umble de binișor cînd îi primenea ranele, făcu pe fiul de împărat să o iubească ca pe o soră, căci pare că-i alina durerile cînd punea ea mîna pe rănila lui.

Intr-un după-prînz, după ce se făcuse mai bine, cînd sta de vorbă cu mă-sa, el îi zise :

— Știi ce, mamă, mie mi-ar fi voia să mă însor.

— Bine, măicuță, bine. Mai bine de tînăr, decît să intri în valurile lumii. Să-ți caute maica o fată bună de împărat, și de neam, și de treabă.

— Ea e găsită, mamă.

— Și cine este ? O știu eu ?

— Să nu te superi, mamă, dacă ți-oi spune. Mie mi-a rămas inima la fata dumitale din casă. O iubesc, mamă, ca pe sufletul meu. Din cîte fete de împărați și de domni am văzut, nici una nu mi-a plăcut ca dînsa. Ea mi-a robit inima.

Se împotrivi împărăteasa oarecum, cîrmi ea ; dar nu fu cu putință să întoarcă pornirea fiului ei de la această înșurătoare.

Dacă văzu și văzu că altfel nu se poate, și că fata ce-și alesese fiul ei să o ia de nevastă este cuminte, blîndă, cu bună judecată, și mai presus de toate este smerită, cinstită și vrednică, se învoi și dînsa. Rămase acum să înduplece și pe împăratul, tatăl băiatului, ca să primească și dînsul alegerea fiului lor.

Pentru aceasta nu fu mare greutate ; căci atît muma, cît și fiul căzură cu rugăciune și lăudară pe fată cum știură și ei mai bine.

Logodiră deci împăratul și împărăteasa pe fiul lor cu fata din casă a împărătesei și hotărîră și nunta.

Cînd începură a face poftirile la nuntă, logodnica fiului de împărat se rugă cu cerul, cu pămîntul ca la nuntă să poftească și pe împăratul cutare, pe tatăl ei adică ; se feri însă d-a spune cuiva că este fata aceluia împărat.

Socrii primiră să-i facă voia și poftiră la nuntă și pe acel împărat.

În ziua cununiiilor veni ră toți musafirii la nuntă. Se începură veseliiile și ținură toată ziua, ca la împărați, de ! ce să zici ?

Seara se întinse o masă d-alea împărăteștile, cu fel de fel de mîncări, de băuturi, de plăcinte și de alte bunătăți, de să-ți lingi și degetele cînd le vei mînca.

Mireasa poruncise bucătarilor ce bucate să gătească.

Ea însă cu mîna ei găti doparte toate acele feluri numai pentru un musafir. Apoi dete poruncă unei slugi credincioase ca să bage bine de seamă ca aducînd la masă bucatele gătite de dînsa, să le puie dinaintea împăratului poftit după rugăciunea ei. Dară să îngrijească să nu le puie dinaintea altcuiva, că e primejdie de moarte.

Sluga cea credincioasă făcu întocmai precum i se poruncise.

După ce se așezară toți poftiții la masă, începură a mînca și a se veseli cît nu se poate spune.

Împăratul cel poftit, adecă tatăl miresei, mînca și nu prea.

Încă de cînd venise, el se tot uita la mireasă și pare că-i zicea inima ceva, dară nu-i venea să crează ochilor.

Pasămite el își semuia copila, și neputîndu-și da seamă de cum ajunsese ea să se mărite după un fecior de împărat, nu cuteză să zică nimănui nimic.

Vezi că trudele și necazurile ce suferise biata fată o schimbase de cum o știa tată-său.

Și, îndemnîndu-se de pofta cu care mînceau mesenii, ar fi voit și dînsul să mănînce și să se veselească ; dară după ce gustă o dată sau de două ori din bucate, se opri. Sluga care îi aducea bucatele le ridica întregi, neatînse.

Se mira acest împărat cum de toți mesenii mă-nîncă cu poftă niște bucate care pentru dînsul n-aveau nici un gust.

Se încumese și întrebă pe vecinul din dreapta. Acesta îi răspunse că astfel de bucate bune n-a mîncat de nu ține minte. Gustă și împăratul din talerul vecinului, și văzu că bucatele sunt bune. Asemenea făcu și la vecinul din stînga.

Îi lăsa gura apă după bucatele cele bune ce gustase de la vecini; foamea îi da zor să îmbrace și el; dară cine putea să mănînce bucatele care i le aducea lui?

Răbdă ce răbdă; de rușine lua el cîteodată și din bucatele ce i se aduceau, ca să nu se facă de rîs între meseni, dar încolo nimic. În cele din urmă, nu se mai putu opri, ci, ridicîndu-se în sus, zise cu glas mare:

— Bine, împărate, m-ai chemat la nunta fiului tău ca să-ți bați joc de mine?

— Vai de mine, măria-ta! cum se poate să-ți treacă prin gînd una ca aceasta? După cum vede toată adunarea, te cinstesc și pe dumneata ca pe toți ceilalți împărați, fără deosebire.

— Ba să mă ierți, împărate, bucatele tutelor mesenilor sunt bune de mîncat, numai ale mele nu.

Se făcu foc de supărare împăratul socru și porunci ca numaidecît să vie bucătarii să-și dea seamă de ceer ce au făcut, și vinovații să se dea morții.

Știți ce era?

Iaca mireasa gătisese toate bucatele pentru tată-său fără sare, ci numai cu miere și cu zahăr. Chiar sarnița de dinaintea lui era plină cu zahăr pisat, și degeaba lua bietul împărat cu cuțitul din sarnița ce credea el că este cu sare și puneă în bucate, ele,

în loc să se facă mai bune de mâncare, se făceau și mai dulci de pe cât erau, și mai cătrânite.

Atunci se ridică mireasa în sus și zise împăratului socru :

— Eu am gătit bucatele pentru împăratul ce s-a supărat, și iată pentru ce am făcut-o :

Acest împărat este tată-meu. Noi eram trei surori în casa părintească. Tata ne-a întrebat într-o zi cum îl iubim noi. Surorile mele cele mai mari, una îi răspunse că îl iubește ca mierea, alta ca zaharul. Eu îi zisei că-l iubesc ca sarea în bucate. Așa am socotit eu că nu se poate mai multă iubire decât aceasta. Tata s-a supărat pe mine și m-a gonit din casă. Dumnezeu nu m-a lăsat să piei și, prin muncă, cinste și hărnicie am ajuns unde mă vedeți. Acum am vrut să dovedesc tatei că fără miere și fără zahar poate omul să trăiască, dar fără sare nu, d-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecați dumneavoastră cu minte împărătească cine a avut dreptate.

Toți mesenii într-o glăsuire găsiră cu cale că pe nedrept a fost fata gonită din casa părintească.

Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a știut să prețuiască duhul fetei sale, și și-a cerut iertăciune.

Fata, și ea, i-a sărutat mâna și și-a cerut și dînsa iertăciune dacă fapta ei l-a supărat.

Și se puseră pe o veselie și pe o petrecere de se duse vestea în lume.

Tat-al fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul știu că se veselea și se mîndrea că a dobîndit o așa nuroră, și de viță bună, și înțeleaptă, și harnică.

Eram și eu la nuntă împreună cu cheleşul ăla care se tupilează printre d-voastră. cinstiți boieri. Multe ciolane, doamne, mai căzură de la acea masă,

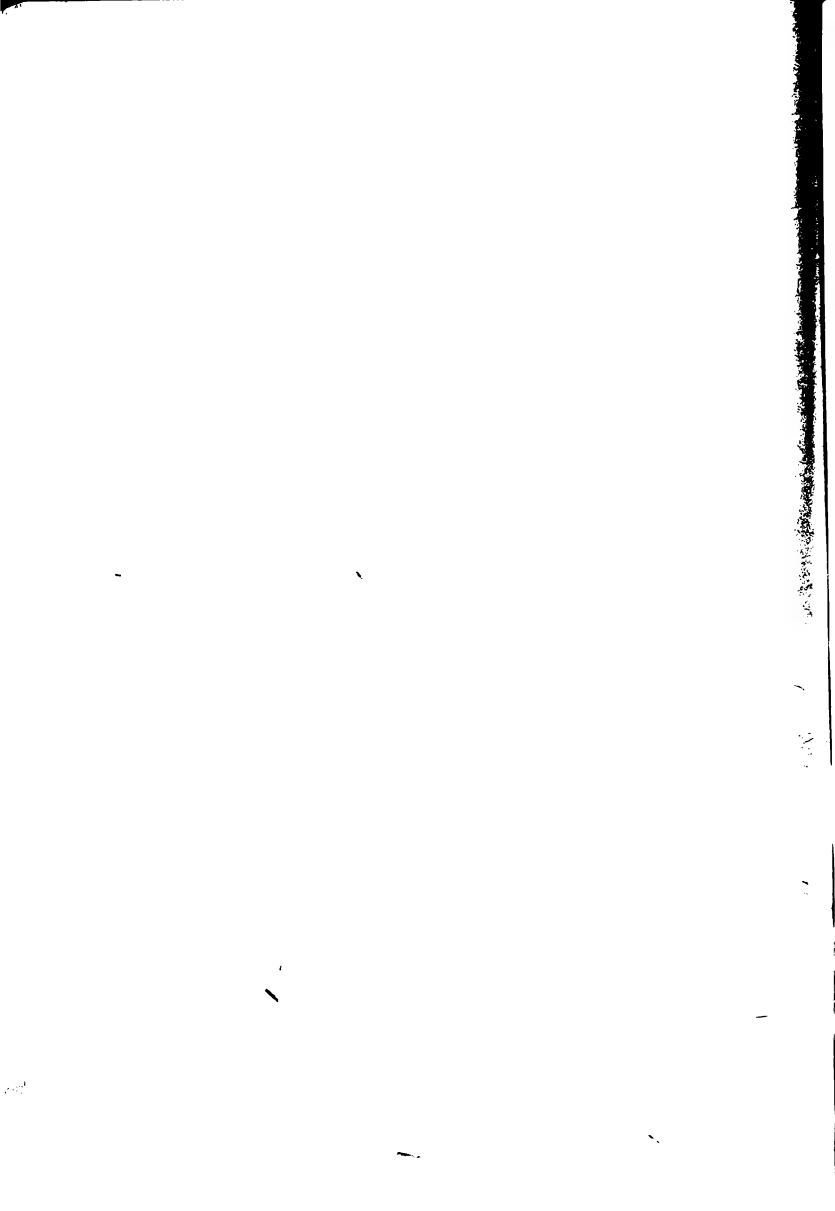
și, care cum cădea, tot în capul chelului le da;
care cum cădea, tot în capul chelului le da.

Și încălecai p-o șea, și v-o spusei d-voastră așa.

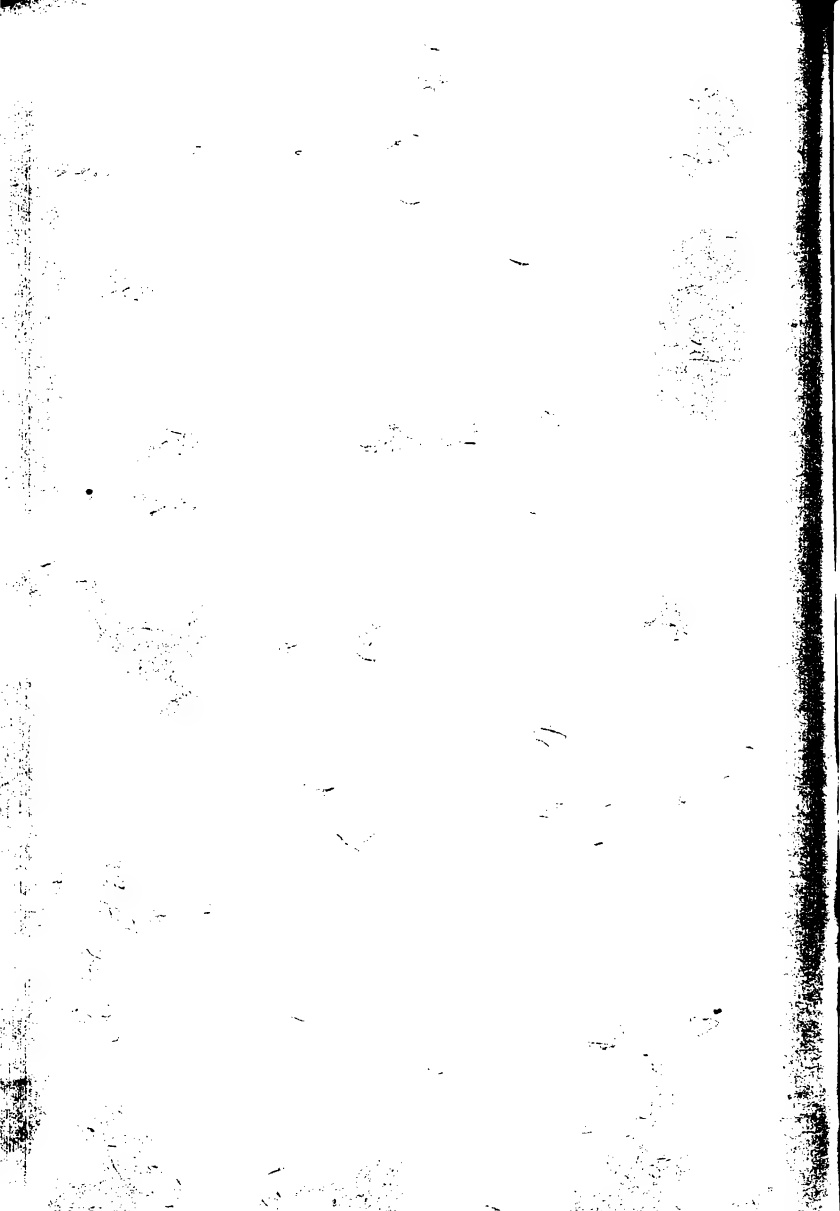
Și încălecai p-o lingură scurtă, să trăiască cine
ascultă.

Și mai încălecai p-un fus, să trăiască și cel ce-a
spus.

Povestit de mama pe la 1840. Scris la 1884,
aprilie. *Revista nouă*, I (1887), pp. 31—35.

SNOAVE

LUPUL PÎRCĂLAB

Era iarnă. Pămîntul se acoperise de zăpadă. Se zicea că ninsoarea ce căzuse era de patru palme domnești. Era una din iernele cele mai grele. Lupul, flămînd, ieșise din pădure și ținea poteca. Mergînd pe cărare, se întîlnește cu un asin. Vederea pradei sale atît îi ațîțase pofta de mîncare, încît îi lăsa gura apă ; mai cu seamă că nu-i știa de rost de vro trei zile.

— Stai să te mănînc, blestematule, că iacă sunt lihnit de foame.

— Ce mai treabă ; parcă altceva mai bun n-ai de făcut, răspunse asinul. Că a să mă mănînci, știu ; ești bun de una ca aceasta. Dară ce a să alegi din mine, un biet dobitoc slab, prăpădit de boală și osteneală ? Deocamdată îți vei momi a foame, dară pe mîine ?

— Bun e Dumnezeu. Dacă mîine nu voi da peste vreun vînat, găsesc eu poimîine, și de foame nu mă lasă el să mor.

— Așa este. Însă nu este mai bine să ai în toate zilele cu ce să-ți împli bîrdăhanul, și fără să muncești ?

— Ba da, se grăbi lupul a răspunde ; însă eu nu știu alt meșteșug decît pe acela ce l-am învățat.

— Eu cunosc un altul. Și dacă vei binevoi, n-ai decît să mă ascuți și te încredințez că vei scăpa de lipsă și de foame. Aș fi voit să mă folosesc eu de ceea ce am să-ți spui ; dară eu nu știu de ce toate dobitoacele rîd de mine. Și dacă urechile îmi sunt lungi, alte animale au coade lungi, boturi lungi, coarne, și cu toate astea ele nu sunt așa de rîs ca mine.

— Ia lasă astea și dă mai iute de spune, că n-am timp de pierdut.

— Ascultă. Pîrcălabul din satul nostru a murit ; toți sătenii ar voi să fie pîrcălabi, și din aceasta tot satul este învrăjbit. Mai bucuros ar alege pe un străin decît pe unul din ei. Și, ca să-și îplinească dorința, mă trimise pe mine să aduc pe oricine voi întîlni. Dumnezeu mi te scoase în cale și eu te povățuiesc să nu mai întîrzii și să vii cu mine.

— Și ce bine poate să-mi aducă aceasta ? Întrebă lupul. Tu îmi ziseși că voi scăpa de neajunsul foamei.

— Tocmai aceasta. Pîrcălabul, după cum se știe, este capul satului. Oîțele, mieluseii, găinile, purceii, toți sunt subț ascultarea lui. Pe fiecare zi vei putea alege cîte una pentru prînzul d-tale, fiindcă pîrcălabul nu este el așa degeaba pîrcălab.

— Dacă este așa, te ascult, aidi să mergem.

Și porniră amîndoi spre sat, asinul înaintea și lupul după dînsul ; asinul se tot uita înapoi și lărga pasul, lupul, plin de bucurie, cu mațele chiorăinde și mîndru, îl ținea de scurt și mergea aproape de măgar, spre a nu-i scăpa din gheare un așa chilipir.

Abia ajunseră la marginea satului și asinul o rupse d-a fuga ; lupul după el. Țăranii, văzînd că intră lupul în sat, săriră cu mic cu mare, cu cio-mege, cu topoare, cu bulgări, dădură chiote, îl

loviră și luară pe lup în goană cu cîinii. Cît p-aci să-i rămîie pielea p-acolo ; de chiu, de vai, scăpă de moarte, dară huiduit, lovit și cotonogit. Nici nu prinse de veste cînd ajunse în pădure peste nămeți și troiene, ostenit, de era să crape fierea în el. Aci cugetă el că trebuie să se odihnească puțin.

Tocmai p-atunci un călugăr, care se întorcea la schitul unde era închinat, trecea prin pădure și, văzînd lupul flămînd alergînd cu limba scoasă de un cot, de frică, luă rasa în cap, se făcu ghem și se culcă pe zăpadă.

Lupul crezu a fi găsit cel mai nemerit loc de odihnă, punîndu-se pe această buturugă pîrlită, după cum o credea el că este, și începu a-și imputa, zicînd : „Moșii mei pîrcălabi n-au fost, tată-meu, asemenea n-a fost pîrcălab, cine mă puse pe mine a crede că eu aș fi bun de o asemenea slujbă ? Rămăsei și nemîncat ! Crăp de foame și osteneală. N-are cine mă lua de coadă, și să mă învîrtească, și să mă învîrtească, pînă mi-o rupe și coada ; încai să mă aleg cu atît.”

Călugărul n-așteptă să mai zică încă o dată lupul ceea ce credea el că-și spune numai lui însuși și făcu tocmai precum se temea lupul că nu a să se găsească nimeni cine să-i facă și ast neajuns.

SP

ARICIUL ȘI VULPEA

Un biet iepure odată, împușcat de vînător și nefiînd atins de alice, ca să cază mort îndată, se tîrî el cum putu, și se ascunse într-un hățîș de tufe. El socotea

să scape cu viață ; dar aci îl ajunse ceasul lui cel din urmă și muri.

Ariciul, sfredeluș cum l-a lăsat pe el Dumnezeu, dete peste acest iepure mort. Ariciul mic, iepurele mare, nu putea, vedeți d-voastră, să înceapă dintr-un tot întreg să mănince ; dete el tîrcoale iepurelui, și de unde voia să apuce, îi scăpa. Iși lingea buzele, bietul arici, se uita cu jind, și ea să îmbuce și el măcar o dată, era peste poate.

Ariciul se mulțumea cu puțin, ca să se sature, dară trebuia altul să înceapă. Ce să facă ? Se gîndi el, se mai răzgîndi, și iată că o luă papuc la drun, să caute, doar de ar găsi pe cineva, cu care să-și împartă norocul.

Și mergînd ce merse, întilni o vulpe. Ariciul prinse a zice :

— Bine te-am găsit, cumătră Vulpe, am dat d-un chilipir, și aș vrea să-l împart cu un creștin al lui Dumnezeu. Mie îmi ajunge te miră ce. Numai să fie cineva care să-l fărâmițeze.

— Bună să-ți fie inima, cumetre Arici. Mulțumesc Domnului că mi te scoate în cale. E, ce mai ala-bala ? Pare-mi-se că vorbeai d-un chilipir. Bine ai făcut că te-ai gîndit la mine. Aidem mai curînd, și voi face împărțeala dreaptă.

Ariciul mirosi că n-o să iasă bine la vopsea, după graiul și foamea ce vedea el că arăta vulpea. Dar vulpea știu să-l încredințeze, și el, înduplecîndu-se, o luă, tipa-tipa, înainte, și vulpea după dinsul.

Ajungînd la locul cu pricina, ariciul arătă vulpei chilipirul peste care dase el, și o rugă să-l împărțească, precum îi fusese vorba.

Vulpea, cum văzu iepurele, se repezi ca un găman, începu a sfîșia dintr-însul și a înghiți haltacele pre nemestecate. Își uitase de împărțeală.

Ariciul se întorcea pe lîngă vulpe, și voia să se apropie, să apuce și el o dată măcar ; vulpea îi arăta colții și se întorcea cu coada spre dînsul.

— Așa ne fu vorba, cumătră Vulpe ? Asta ți-e dreptatea ?

Dară vulpea n-avea timp de vorbă. Rupea și înghițea ca de frica morții.

După ce isprăvi, începu a-și linge mustățile, și întorcîndu-se către arici, îi zise :

— Ce ziseși, ce ziseși, cumetrele, că nu auzii bine ?

— Așa dreptate făcuși ?

— Eu am făcut dreptatea burții. Așa se cuvinea.

— Dar dreptatea cerească, care s-a pogorît din cer pe pămînt, așa zice ?

— Eu nu cunosc altă dreptate decît dreptatea pîntecelui.

— Eu cunosc și o dreptate a dreptății, răspunse ariciul ; și dacă vrei să te crez că ai urmat, după cum mi-ai făgăduit, să mergi să pui laba pe dînsa, și să juri. Altfel nu te crez.

Vulpea, care nu știa altă dreptate decît ceea ce o spusese dînsa, și voind să fie crezută de arici că spusele ei erau curatul adevăr, priimi să meargă cu dînsul să jure.

Ea habar n-avea de cele ce umbla să facă ariciul ; știindu-l și puținel la trup, și fără putere, nu se îngriji de nimic, și merse după dînsul.

Ajunseră. Ariciul arătînd tulpina unui copaci, zise :

— Aci la rădăcina ăstui copaci este culcușul sfîntei dreptăți. Tu pune laba aci și jură pe pielea ta de vulpe că tot ce ai făcut, cu dreptul fu să faci așa.

Vulpea rînji de prostia ariciului, cum de să nu știe el că dreptatea este cu cel mai mare și mai tare, și că să-i arate că așa a fost cu dreptul să facă ; și fără a bănuî ceva, puse laba acolo.

Ea, vezi, nu credea în altă dreptate : dreptatea is-tețimei.

Ariciul, cum văzu, sări și el pe laba vulpei și zise :

— Apasă bine și jură.

N-apucă să isprăvească vorba, și clape ! vulpea se simți apucată de labă.

Ce era ? Iacă o cursă. Ariciul ochise cum în revărsatul zorilor un vînător așezase cursa la rădăcina aceluî copaci mare, cum o acoperise cu frunzet, și acolo duse pe vulpe.

Ea începu a se zvîrcoli, a chelălăi de durere și se rugă de arici să o scape din mîna dreptății.

Ariciul acum se făcea și dînsul că n-aude, nu vede. În cele din urmă zise :

— Așa cere dreptatea.

Vulpea începu să o croiască la șiretlicuri, și se rugă de arici să facă ce o face, să-i dea drumul, să-și facă neputințele trupești, căci nu voiește să întineze locul unde se află sfînta dreptate, și, că apoi va veni să se supuie osîndei ei. Înțelese și vulpea acum ce era acea sintă dreptate ; dară fu prea tîrziu.

Ariciul îi răspunse :

— Tu vezi acum de te căiește de faptele ce ai făcut în lume, și lasă șiretlicul : iată, vine duhovnicul să te spovedească.

Pasămite văzuse pe vînător că se apropia, ca să-și cerceteze cursa. Iară el, ariciul, se duse p-acî încolo.

PGP

ȚAPUL ȘI ȘARPELE

Un țap, voind să treacă într-o liveadă, fu silit să dea printr-o apă ce curgea între el și acea liveadă. Și fiindcă n-avea încotro, se lăsă în gîrlă și începu să înoate.

Cînd era pe la jumătatea gîrlei, se pomenește pe lingă dînsul cu un șarpe că-i zice :

— Măi, țapule, ia-mă și pe mine să mă treci la uscat.

Țapul, temător, îi răspunse :

— Tu vezi bine că abia pot să-mi duc părul de pe mine, și tu mai ceri să te iau și pe tine ?

— Așa o fi ; dară iată că umblu să mă înec, și atîta prietenie nu pot găsi la tine ?

Țapul îl lăsă să se urce pe dînsul, și-și puse toate puterile ca să înoate spre a ieși cu bine dincolo.

Șarpele, dacă se văzu călare pe țap, începu a se încolăci împregiurul gîtului și a-l strînge ca să-l sugrume.

— Da' ce faci, prietene ? că, uite, nu mai pot răsufli și o să ne înecăm amîndoi.

— Vezi că mie mi-e foame ; acum ești în mîna mea și aș vrea să mi-o potolesc cu tine.

— Foame, foame ; prieten, prieten ; dară cu o mortăciune socotești tu să te îndestulezi ? Așteaptă nițel pînă să ieșim la margine și acolo să-ți arătî prietenia. Acum mai slăbește-mă din dragoste, ca să pot înota.

Șarpelui îi plăcu vorbele ce auzi și, mai slăbind pe țap din chingi, acesta își puse toate puterile, mai înotă ce înotă și ajunse la uscat cu șarpe cu tot.

Pe cînd încă înota, se gîndea la prietenia șarpelui și începu a născoci la mijloace de a-și mîntui viața.

După ce ieșiră la uscat, țăpul prinse a zice :

— Șarpe, tu mi-ai cerut prietenia, eu ți-am dat-o. M-am luptat cu primejdia și am ieșit la uscat cu bine. Fă-mi și tu hatîrul acum și dă-te jos, ca să ne măsurăm, cine este mai lung ? Apoi mă vei mîncea în bună-voie.

— Ei, haide, de, să nu zici că nu ți-am fost prieten ! Și dîndu-se jos de pe grumajii țăpului, aștepta să se măsoare cu dînsul.

Țapul asta și voia. Cum îl văzu jos, se răpezi cu coarnele de sfărîmă capul șarpelui și-l strivi călcîndu-l cu copitele lui cele tari.

După ce îl văzu pus bine, întinzîndu-l cît era de lung, zise :

— Vezi așa ; mie îmi place prietenia, dară să fie dreaptă. Ce erau încolăciturile alea împregiurul grumazului meu ? Piei acum cu prietenia ta cu tot, să-ți auz de nume și să te văz cînd mi-oi vedea ceafa !

Povestită de dr. Z. Petrescu.

PCP

PĂPARA

Doi amici se întîlnesc. Se întreabă, se cercetează de sănătate. Apoi unul din ei zise :

— Ei ! ce te faci tu azi ? Unde a să petrec seara ?

— Astăzi sunt invitat la masă la un amic al meu intim. Dacă vei, vino și tu ; el șade în strada Frîntînr... avem să petrecem bine la el.

— Dară eu cunosc pe amicul tău numai din auzite, cum a să merg eu la masă la el ?

— Ce-ți pasă ? El este un om cumsecade și te va priimi bine cînd va auzi că-mi ești amic. La 6 ore punct să fii acolo.

Amicul acesta se întîlnește cu altul și, crezînd că în puterea amicii amicului său va putea fi primit la masă și cestălalt amic, îl invită dară și îi și spuse ora prescrisă.

Acesta iară, bazat pe ce îi spusese amicul său, invită și el pe altul, și așa mai departe, pînă veni seara.

La ora mesei, amfitrionul nostru aștepta cu mare mulțumire să-i vie amicul, carele nu întîrziă d-a veni. Dară rămase surprins cînd văzu că după dînsul vine altul, după acesta altul, pînă ce se află în fața a doisprezece musafiri.

Ca să se domirească de această neașteptată onoare, amfitrionul se adresează către invitatul său :

— Cine este domnul, amice ?

— Domnul este un amic al meu, pe care l-am invitat însumi, încredințat de bunătatea dumitale și bazat pe amicia noastră.

— Prea bine. Dară domnul cine este ?

— Este un amic al amicului meu.

— Și asta bine. Dară domnul ?

— Amicul amicului acestui domn, care și el îmi este amic.

În astfel de chip se făcură recomandațiile, pînă la cel din urmă.

Văzînd că astfel merge treaba, domnul casei se oboară în cuhnie și dă ordinele trebuincioase pentru ospăț.

După cîtva timp, gazda își pofti la masă pe toți nusafirii, cunoscuți și necunoscuți.

Aceștia, cum văzură arangiamentele mesei, se așteptau la un ospăț foarte elegant și copios. Curățenia mesei, a serviciului și regula cu care erau așezate lucrurile fiecare la locul său le ațîța și mai mult apetitul.

Se așezară la masă și bucatele începură a sosi în castroane mari, curate și scumpe.

— Ce este asta ce se puse pe masă, scumpul meu amic ? întrebă invitatul pe gazdă.

— Aceasta este păpară, dragul meu prieten. Ea deschide apetitul.

— Prea bine ; dară ceea ce se aduse acum în cestălalt oastron ce este ?

— Păpara păpărei.

— Bine. Dară ceea ce vine după aceasta ?

— O păpară, a unei păpare a păpării.

Și tot astfel merse lucrul pînă la castronul al doisprezecelea.

Musafirii, de unde se așteptau la cine știe ce, fură nevoiți a mânca păpara.

SP

ȘTIȚI VOI CE ZICE ÎN CARTEA ACEASTA ?

Locuitorii unui sat, coprinși de dorința de a asculta și dînșii, duminica, sînta Evangelie, se hotărîră a răspunde cu toții la întrebarea ce le tot făcea preotul cînd era să citească Evangelia.

În duminica următoare, preotul, după obicei, mai-nainte de a citi Evangelia, făcu următoarea întrebare în modul cum se cîntă aceste învățături sfinte :

— Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta ?

— Nu știm, răspunseră cu toții deodată.

— Dacă nu știți, la ce să vă mai spui, zise preotul, închise cartea și se retrase.

Pasămite, bietul preot nu că nu știa să citească ; vorbea însă cam **bîlbîit și se temea să nu rîză lumea de el**. Liturgia, cum, cum, o încurca el ; dară cînd venea la citirea Evangheliei, se sluzea de asemenea tertipuri.

Sătenii, după ieșirea de la biserică, se adunară, se sfătuiră și se hotărîră ce să zică cînd vor mai fi întrebați.

A doua duminică, la timpul de a citi Evangelia, preotul iară zise, după obiceiul său :

— Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta ?

— Știm, răspunseră sătenii.

— Dacă știți, la ce să vă mai spui eu, iarăși le zise preotul.

Țăranii se adunară din nou și se hotărîră cam ce să răspundă la o altă întrebare.

A treia duminică, preotul iară întrebă :

— Oameni buni, știți voi ce zice în cartea aceasta ?

— Știm, răspunseră cei ce steteau în dreapta.

— Nu știm, răspunseră cei ce se aflau în stînga.

— Cei ce știu să spuie la cei ce nu știu, zise preotul și se trase în altar.

De astă dată, nemaștiind cum să facă ca să poată să auză citindu-li-se Evangelia, adunarea sătenilor hotărî a se plînge la protopopul, ceea ce și făcură.

Acesta veni în duminica următoare să asiste la liturgie și totdeodată să asculte și justificările preotului.

Cînd fu să se citească Evangelia, preotul, care înțelese de ce venise protopopul, ieși din altar cu cartea în mîină fără să se sfiască de ceva și începu cîntînd, ca cum ar spune Evangelia :

— Părinte protopoape, am o sută de oi, jumătate ție jumătate mie, am patru boi, doi ție și doi mie. Mai am patru cai, doi porci, cincizeci de capre și altele și altele, jumătate ție și jumătate mie.

După terminarea liturgiei, protopopul se adresă către săteni :

— Ce spuneți dumneavoastră că preotul nu știe citi Evangelia ? Dară mai frumoasă Evanghelie ca cea de astăzi unde socotiți dumneavoastră să mai auziți ? Nici eu însumi, cu toată protopopia mea, n-am mai auzit Evanghelie interesantă ca cea de azi. Mai bine faceți bunătate și nu mai cîrțiți în contra preotului dumneavoastră, căci de se va afla la curtea lui vodă de un asemenea preot, vi-l ia și rămîneți cu buzele îmflate. Unde socotiți să găsiți preot mai bun decît acesta ?

Preotul în urmă a făcut din cuvînt în cuvînt tot ce zisese el în Evanghelie.

SP

IEFTIN ȘI SCUMP

— Tată am găsit un bou ieftin ; bine ar fi să-l cumperi, zise un june ca de optsprezece pînă la douăzeci de ani tatălui său, plin de bucurie.

— De unde știi tu că este ieftin, și cine este cel ce îl vinde ? întrebă părintele.

— Este un nenorocit, tată — răspunse junele — căruia i-a murit pînă acum mai mulți boi. Vitele ce bruma i-a mai scăpat le-a schimbat pe bani. El voiește să se apuce de altceva, căci cu vitele n-are noroc. Boul ce i-a rămas încă este hotărît să-l dea pe ce l-o da, numai să scape de dînsul, și nu găsește să-l vînză.

— Și în cît l-a lăsat ?

— Eu l-am tocmit și îl pot scoate cu vro cincizeci de lei.

— Este scump, dragul tatei.

Surprins de răspunsul tatălui său, bietul june lăsă ochii în jos, tăcu și se duse într-ale sale. Era convins că tată-său știe ce spune.

Soarta, care pînă aci fusese cam aspră cu această familie, se îndură în cele din urmă, și de un cîrd de vreme începu a-i zîmbi. Pe ce punea mîna bătrînul, totul îi ieșea spre bine.

După vro doi ani de la aceasta, bătrînul se întoarse acasă într-una din zile cu un bou frumos. Avea de ce se prinde ochiul cînd se uita cineva la el.

Fiul, cînd văzu în bătătură un astfel de bou, alergă la tată-său într-un suflet și, plin de bucurie, îi zise :

— De la cine ai cumpărat boul ăsta, tată ?

— De la obor, tătucule.

— Și l-ai luat mai ieftin decît care îl găsisem mai anțărț ?

— Ba nu ; pe acesta am dat mai mult, deși acela nici el nu era prost. Boul ce vezi în bătătură mă ține 200 de lei.

— Boul ce tocmisem eu era numai 50 de lei, și atunci mi-ai zis că este scump, tată dragă.

— Aşa este, fătul meu. Aceasta o zic şi acum. Atunci boul cu cincizeci de lei era scump, fiindcă n-aveam bani. Astăzi, acesta cu două sute de lei este ieftin, fiindcă, de la mila lui Dumnezeu, am putut lega şi noi gura pînzei. Aceasta s-o ţii minte în viaţa dumitale.

SP

MUIEREA FĂTARNICĂ

Iencuşor şi Mitică era doi copii cari se iubea ca nişte fraţi. Vecini fiind, ei crescuseră împreună, se jucaseră, merseseră la şcoală. În toată copilăria lor, ei fuseseră nedespărţiţi.

Pe Iancu îl trimise tată-său, după ce se mai mări, la un frate al său, negustor mare, în alt oraş depărtat. Gîndul lui era de a face din Iancu un negustor de frunte şi procopsit.

Iancu se supuse voinţei părinteşti, fără să cîrtească. El trăia bine la unchiu-său. Cu toate astea, Mitică era nelipsit din amintirea sa.

Mitică, rămas acasă, crescuse, învăţă şi el un meşteşug, se făcu flăcău, se însură, deschise prăvălie şi trăia bine cu nevistica lui. Trebile îi mergeau minunat.

Trecuse vro cincisprezece ani de cînd nu se mai văzuse aceşti prieteni.

Într-o zi, Mitică se pomeneşte că vine la el un flăcău cu mustaţa răsucită ştii, colea, chipos ; şi se vedea el după faţă a fi chiabur.

— Bună ziua, frate Mitică.

— M'îţum' 'tale, frate Iencuşor. Dar grozav te-ai schimbat !

— Dar tu ? Daca nu mi te arăta tata, nu te-aş mai fi cunoscut.

Iancu se întorsese acasă. Cea întâi grije a lui fuse să cerceteze de prietenul său Mitică.

Acesta nu ştia ce să mai facă de bucurie că-şi mai văzu prietenul. Îl pofti la prînz la dînsul.

Mai-nainte însă de a se pune la masă, îl înfăţişe nevastei şi îi spuse că era cel mai bun prieten al său de copilărie.

După masă se puseră la taifas. Spuse Iancu tot ce i s-a întîmplat de la plecarea lui.

Spuse şi Mitică toate necazurile cu ucenicia, cu una, cu alta, pînă ce se văzu cu alba în căpistere.

— Acum, zise el, mărire ţie, Doamne, trăiesc în largul meu. Meseria îmi merge bine. Am o nevastă care mă iubeşte de nu ştie cum să-mi treacă pe dinainte. Sunt fericit. Este o evlavioasă de n-are căpătîi.

— Cum te-ai încredinţat tu despre aceasta ? îl întrebă Iancu.

— Cum să mă încredinţez ? iacă văz că mă iubeşte şi nu iese din porunca mea.

— Bagă de seamă, frăţioare, să nu-ţi puie femeia coarne.

— Ia fugi încolo, Iencuşor, nu mai sta de vorbi astfel. Ca femeia mea nici la mănăstire nu găseşti. Cînd mă culc, o las citind. Cînd mă scol dimineaţa, o găsesc iarăşi citind...

— Şi totuşi — îl întrerupse Iancu — dă-mi voie să-ţi spui în cuget curat că muierea ta nu e cinstită.

— Ce tot stai de grăieşti astfel de vorbe, Iancule ? Pentru asta ai venit pe la noi, să bagi zizanie în casa noastră ?

— N-am nici un interes la asta, frate Mitică. Văz că ai început să te necăjești. Liniștește-te, cugetă și fă cercare. Atîta evlavie ce arăți tu că are ea, nu e lucru curat. Ascultă ce-ți spui eu.

Pasămite lancu, mai frecat cu lumea, mai umblat, văzuse și auzise mai multe.

Se despărțiră. Mitică rămase cu cuiul la inimă.

Chiar în seara aceea se hotărî să-și pîndească nevasta.

Cînd să se culce, el zise :

— Ia mai lăsă, nevastă, a pîrdalnică de carte și aide să ne culcăm, că mi-e somn.

— Dec! dară ce te găsi astăzi ? răspunse ea. Culcă-mi-te dumneata, că iacă mai am puțintel să-mi sfîrșesc rugăciunea, și mă culc și eu.

Mitică se făcu că adoarme, și începu a și sforăi.

Femeia lui, cum îl văzu că doarme, trînti cartea la o parte și zise :

— Dormi bumben acolo.

Aruncă o rochie pe dînsa și ieși ; deschise și porțița binișor și plecă.

Mitică se scoală și el, iese după dînsa și pune cuiul la porțiță. Apoi se întoarce în casă și se culcă. Dară unde putea dormi ?

Tocmai cam despre ziuă, auzi bătînd încet la poartă.

Pasămite femeia lui venise. Și dacă văzu poarta închisă, zise în sine : „Stăi-măi, tu, bărbate, ai vrut tu să mi-o faci ; dară am să ți-o fac eu ție“.

Mitică iese în ușe și întreabă :

— Cine e acolo ?

— Eu, bărbățele, răspunse femeia, fă bine de deschide.

— Dar cine ești dumneata ?

— Ce, nu mă cunosci ? Iaca eu, Păunica, nevestica dumitale.

— Du-te d-acolo și nu mai trăncăni ; nevasta mea nu umblă noaptea la vremea asta pe drumuri.

— Deschide, zicu-ți, că mă arunc în puț.

La poarta lor era un puț.

Mitică nu mai răspunse nimic.

Păunica luă un bolovan de piatră și, bîldîbic ! îl aruncă în puț.

Cum auzi Mitică asta, zise în sine :

— Să vezi dumneata că nebuna dracului s-a aruncat în puț.

Ieși din casă cum se afla și se duse să vadă ce s-a întîmplat.

Unde ? că ea, după ce a aruncat bolovanul în puț, s-a lipit cu ulucele, lîngă poartă, și aștepta acolo, fără să răsufle măcar.

Cum ieși Mitică din curte, se duse drept la puț să se uite. Ea, zdup ! în curte, încuie porțița și-l lăsă pe dinafară.

Se rugă bietul Mitică să-i deschiză.

De loc.

Îi făgădui ca să nu-i mai zică nimic despre întîmplarea din noaptea aceea.

Cine se uita la el ?

O amerință că-i va face cutare și cutare lucru.

Dar ea îi răspunse, ca cum nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i mirosea :

— Du-te, du-te, omule, d-acolo la bordeiul tău. Nu mai colinda noaptea prin sat, ca un dezmetic, după potcoave de cai morți. Ce îmbli tu nu se mînîncă.

Daca văzu așa, Mitică se hotărî a sta pe o laviță ce era lîngă porțiță pînă la ziuă.

Trecînd streaja p-acolo și văzîndu-l numai în cămașe și în izmene, nu-i mai căută de ce-i e co-jocul și îl luă de-l băgă la odubeală.

Tocmai în noaptea aceea se spărsese o zărafie. A doua zi, dregătorul, nici una, nici alta, cășună pe dînsul și-i zise :

— Tu, tîlharule, ai călcat astă-noapte zarafia. Te vezi după îmbrăcămintе că ești un haidamac.

Bietul Mitică, ce să zică ? Deși se știa nevinovat, dară în halul în care se găsea n-avea cuvinte cu care să se îndrepteze. Apoi, luîndu-și inima în dinți, răspunse :

— Adevărat, domnule dregător, eu am spart.

— Unde-ți sunt tovarășii ?

— Nu știu de căpătîiul lor, căci m-au lăsat precum mă vezi, ș-a fugit. Mă leg însă că vi-i dau în mîină. Pentru aceasta îmi trebuie un răgaz de cîteva zile, pînă să-i caut.

Ceru doi slujitori de la dregător care să meargă cu dînsul să-i caute.

Îi dete.

A doua zi era o sărbătoare mare. Mitică se duse cu slujitorii stăpînirii îmbrăcați tiptil pe la mai multe biserici și băga de seamă la toți cîți venea.

Într-una din bisericile cele mai mari văzu pe un om că intră. Unde ceilalți aducea cîte o lumînărică, el aduse o făclie. Unde ceilalți făcea cîte două-trei cruci și se așeza la locul lor, el făcea niște mătănii cu coadă pe la toate icoanele, de credeai că este sintul Martin care a făcut minunea că, mîncînd un coș cu melci, coșul rămase tot plin.

— Țsta este — zise slujitorilor — puneți mîna pe dînsul.

Slujitorii deocamdată nu cutezară, văzînd atîta evlavie la el ; dară n-avură ce face, îl înhățară și-l duse la tumurluc ¹.

¹ *Tumurluc* — închisoare.

Cînd îl scoase la înfățișare, îi zise dregătorul :
— Tu, împreună cu ăsta — arătînd la Mitică
— ați călcat zarafia cutare. Unde sunt banii ?
Tîlharule !

Acesta făcu niște ochi cît toate zilele de mari și
o strîmbătură de mirare, de nu știa dregătorul ce
însemnează aceea. Apoi răspunse :

— Dacă este să spui adevărul, apoi eu sunt care
am furat banii. Dară un lucru este de care nu mă
pot domiri.

— Care ? îl întrebă dregătorul.

— De unde și pînă unde știe omul ăsta de căl-
careea ce am făcut-o eu singur ?

— Apoi îți este tovarăș. Amîndoi ați săvîrșit
tîlhăria. El a spus.

— Poate să spuie el mult și bine. Dar eu de-l voi
mai vedea încă o dată, se face de două ori. Singur-
singurel am fost.

— Auzi, mă ? zise lui Mitică dregătorul.

— Are dreptate, răspunse Mitică.

— Cum l-ai cunoscut, dară ?

— Iacă, iacă, iacă, ce mi s-a întîmplat cu ne-
vasta, mai zise Mitică ; și de la dînsa am zis că
toți cei evlavioși afară din cale nu sunt oameni
cinstiți. Pe omul acesta, uite, uite, uite, ce l-am
văzut făcînd în biserică, și, dîndu-mi cu socoteala
că este un tîlhar, văz că n-am greșit.

Pe tîlhar îl trimise la ocnă, iară pe Mitică acasă
la el.

Cum se văzu scăpat de nevoie, Mitică urcă Dealul
Mitropoliei¹. Mulțumi apoi prietenului său că i-a
deschis ochii.

SP

¹ A urca Dealul Mitropoliei — a divorța.

VULPEA FIROSCOASĂ

Într-o vie paragină își făcuse culcușul o vulpe. Acolo fătase și crescuse mai multe rînduri de pui. Stăpînul viei era un pierde-vară, care aștepta să-i dea cineva mură în gură. În toate verile croia la planuri cum să-și lucreze via, dară nu punea mîna să facă nimic. Via din ce în ce se părăginea.

Cei din urmă pui ai vulpei se făcuse cățelandri. Începuseră și ei a sări din cuib. Într-una din zile, unul din puii de vulpe zise mamei lor :

— Mamă, nu e bine de noi.

— Dară de ce, mă ? întrebă mumă-sa.

— Am auzit azi pe stăpînul viei — răspunse cățelandrul de vulpe — zicînd : „Mă, da' ce mare a crescut bălăriile astea. Săptămîna viitoare am să pui s-o sape.“

— Tăceți din gură și cățați-vă de treabă — le zise vulpea bătrînă — cunosc eu cine este stăpînul viei.

Vara trecu și nici o postață de pămînt nu fu ridicată din vie.

În vara următoare cățelandrii își făcuseră și ei fiecare oîte un culcuș.

Ieșind la vînătoare, fiecare încotro putea, auziră iarăși pe stăpînul viei, care venea din cînd în cînd să-și vază via, că are de gînd să și-o sape.

— Mamă — zise unul, după ce se adunară cu toții împregiurul bătrînei vulpi — am auzit azi pe stăpînul viei că are să puie să smulgă cu mînele burianul din vie și să-i dea o săpătură țeapănă, căci prea s-a întelenit pămîntul.

— Ia cățați-vă de treabă, vă spui eu, și n-ascultați la fleoanca lui, zise bătrîna.

Trecu și vara asta și nici un buruian nu se clinti din loc.

În cealaltă vară ce sosi, cățelandrii de vulpe se făcuse vulpi cumsecade și fiecare din ei avea cățelandri.

Într-una din zile se adunaseră toți vulpoii și vulpile cu cățelandrii lor la vulpea bătrână și-i spuseră :

— Mamă, am auzit azi pe stăpînul viei că de s-ar usca mai bine burianul, căci are de gînd să dea pîrjol viei la toamnă, căci și așa nu-i aduce nici un folos, și apoi vrea să limpezească locul.

— Ei, dragii mei, acum să vă luați ale trei fuioare și să vă risipiți ca puii de potîrniche care încotro va vedea cu ochii : căci nebunul este în stare să facă o așa becisnicie.

SP

CRIVĂȚUL ȘI PETECUL DE COJOC

Într-o iarnă, crivățul se furlandisea și, umflîndu-se în pene, zicea :

— Vu, vu, vu ! Păziți-vă, că vă îngheț.

Un petec de cojoc, aruncat pe un gunoi, ridicînd capul, întrebă :

— Ce zici ? ! ce zici ? !

— Taci din gură acolo ! cine vorbește cu tine ?
îi răspunse crivățul, și-și căță de treabă.

SP

MINUNEA RESTEULUI

Soarele deduse în asfințit, cînd un călător ajunsese într-un sat sărăcăcios ; și ca să-și urmeze călătoria, era peste putință, de teamă a nu înnopta pe cîmp sau în vreo pădure ; se otărî dară a mînea noaptea aci și pentru aceasta trase la casa unui țăran.

— Bun găsit, vericule.

— Bun venit, jupîne.

După ce săteanul îl priimi să mîie la dinsul, omul începu să se îngrijească oarecum de cină. Merindele le sfîrșise după drum ; prin urmare trebui să ceară a cumpăra de la gazdă. Dară care fu mirarea lui cînd i se spuse că nu va putea găsi nici de unele, fiindcă erau prea săraci. S-ar fi lipsit el de cină ; dară burta îi aducea aminte că de pe la nămiezi nu primise nici o hrană.

Se văzu dară nevoit a alerga la mijloace piezișe, și începu :

— Ziseși, neiculiță, că n-aveți nici de unele ?

— Așa, jupîne.

— Bine. Adu resteul încoa, că-mi fac eu de mîncare, acum.

Țăranul, curios, voind să vadă ce mîncare are să fie aceea din resteu, se grăbi a i-l aduce.

Pînă atunci, călătorul adunase niște rascote, surcele și așchii de lemne ce putu afla prin bătătură și ațîțase un focșor bunicel, puind și crăcanele. Țăranul sta și se uita, și din ce în ce nerăbdarea lui creștea.

Ceru dară călătorul o căldare cu apă și sare și o atîrnă de crăcani. Mai ceru și o tigăiță, și o așeză și pe dînsa pe foc. Apoi întorcîndu-se către țăran și țărăncă, care căscase gura la dînsul, zise :

— Ia vedeți, mă rog, vrun pumn de mălai, așa, ceva, n-aveți ? Că am să fac să vă cruciți.

Țărâncă alergă, scutură desagii și aduse malai ; după ce-l puse în căldare, călătorul mai adăogă :

— Ia mai vedeți, așa mă rog, nițel unt, cam așa, știi, întorcînd din mîină, fie oricum va fi.

Țăranul, din ce în ce mai curios, făcu semn femeii să caute și, după ce odorogi pîn toate ulcelele, aduse și unt.

Pus și acesta în tigăiță, călătorul zise iarăși :

— Ia cătați acum doar de-ți da peste vro două-trei cuibare de ouă, c-am să fac ceva să se ducă po-mina.

Femeia sări și, scotocind prin cotețe și prin cui-buri, aduse patru ouă. Cum le văzu, călătorul zise :

— Așezați-vă acum, să vedeți minunea.

Ei zgîiră ochii mari, iară el mestecă mămăliga, făcu jumări și începu să mănînce.

— Da' bine, jupîne, așa știam să facem și noi, zise țăranul, care înțelese că fu amăgit ; unde e minunea restelui ?

— Uite-o — răspunse călătorul — scoțînd un sfanț și puindu-i-l în mîină.

SP

BUCATELE AFUMATE

După ce călcase focul văduviei pe un biet om, norocul îl ajută să dea peste o femeie de treabă și bună. Se căsători omul de a doua oară. El era mulțumit. De unde casa lui era risipită, văzu că

începe a se aduna, bilșugul intră pe ușă, iar nevoia ieși pe fereastră. Muieră il căuta și il îngrija ca pe un copilăș. Vezi că îi era drag. Și el își iubea muieră, fiindcă vedea hărnicia ei. Pentru aceasta, nici el nu voia să rămîie pe jos.

Cu toate astea, de cîte ori ședea la masă, el nu se putea opri de a ofta. Muieră se topea de mîhnire cînd il tot vedea că oftează. Ea se silea să-i facă toate bune și nici nu-i trecea pe dinaintea ca să nu-l supere întru ceva. Bucatele le făcea însuși cu mîna ei și le gătea bine, numai și numai ca să-i placă. El ofta mereu. Azi așa, mîine așa, pînă ce într-o zi femeia, luîndu-și inima în dinți, îi zise :

— Bărbate, ce vierme te roade la inimă de tot oftezi ? Dacă vezi ceva în casă ce nu-ți place, spune-mi. Eu mă siles c din toate puterile mele să fac cum e bine. Dacă vreun lucru nu este făcut după pofta inimii tale, învață-mă cum să fac altfel.

— Nevastă — răspunse el — n-am să mă plîng de tine nici cît negru sub unghie. Eu văz că tu te frămînti cu firea și faci totul cum să fie bine. Tu deretici, scuturi și gătești bucatele cu însuși mîna ta. Toate lucrșoarele își au locul lor și fiecare este așezat așa, încît noaptea pe întunerice să poți să te duci să pui mîna pe ele. Cînd viu de la lucru, n-am să aștept și masa este pusă și bucatele gata. Nu știu însă cum, nu știu de ce, dar bucatele n-au gust ca cele de la nevasta dîntii. Nu te supăra pentru că ți-am spus ; tu m-ai silit. Eu n-aș fi cutezat o dată cu capul să ți-o spui.

— Prea bine, bărbate, nu mă supăr de loc. Spune-mi numai, învață-mă cum făcea răposata nevastă-ta, ca să fac și eu ca dînsa.

— Nu știu, nevastă, ce să-ți spun, nu știu ce să te învăț. Atîta știu numai că gustul bucatelor ei era altfel.

Femeia, biet, se puse cu mai mare rîvnă să facă bucate care să placă bărbatului.

El ofta mereu.

Cînd într-o zi, ea, după ce așează bucatele la foc, se dete după alte treburi ale casei și venind să mai vază de bucate, ele se afumase. Se căinea biata muiere și se smulgea de mîhnire de țî se rupea inima de mila ei, cum de i se afumase bucatele. Ea se gîndea cît de nemulțumit are să fie bărbatul ei, cînd lui nu-i plac bucatele cînd sunt făcute după tot șartul lor, dar încămite acum, cînd sunt afumate. S-ar fi apucat biata femeie să facă alte bucate, dar n-avea timp. Era tîrziu. Trebuia să vie de prînz bărbatul.

Puse masa și-l aștepta cu inima cît un purice, de teamă să nu-i facă imputări. Cînd îl văzu că vine, se făcu mititică și nu știa cum să umble mai cu binișorul pe lîngă dînsul.

Bărbatul, cum veni, se puse la masă.

Femeia aștepta cînd-cînd, să-i zică cine știe ce pentru că bucatele nu sunt bune. În loc de acestea, bărbatul zise :

— Mulțumesc ție, Doamne, că ai lumina pe femeia mea să-mi gătească măcar o dată bucate care să-mi placă și mie.

Pasămite, nevasta dîntii îi făcea tot bucate afumate.

— Astfel de bucate îți făcea nevasta dîntii, bărbate? îi zise femeia. Mulțumesc și eu lui Dumnezeu că m'-a făcut în cele din urmă să știu ce fel de bucate ai mîncat de la nevasta dîntii.

Vezi că el se învățase cu bucate afumate și acum, biet, el credea că așa trebuie să fie.

ASTRONOMUL, DOCTORUL ȘI ȚĂRANUL

Doi prieteni din copilărie mersese pe la școli în străinătate și învățase cartea pînă la briu, adică se făcuse burduf de carte. După ce isprăviră de învățat, se întorcea acasă cu gîndul ca să procopsească pe toată lumea. Unul era cetitor de stele și altul doctor. Dar fiindcă erau cam jerpăliți, sfat făcură ei și se hotărîră să nu meargă d-a dreptul în mijlocul cetății, ci să înceapă a procopsi mai întîi pe mărginași, de la care să capete cîte ceva cu care să se mai înțolească și ei. Așa hotărîră, așa și făcură.

Trase la casa unui mărginaș. Acolo găsiră numai pe femeia casei. Bărbatul era la cîmp să adune niște coceni de porumb pentru nutrețul vitelor. Ei cerură să-i găzduiască. Între aceste, cum era și cam în deseară, iată că sosește și omul femeii de la cîmp. Îi spuse șiretenia. Omul priimi să-i găzduiască ; și fiindcă auzise că sunt niște procopsiți, le așternu în casă tot ce avea mai bun pentru culcare ; iară el se culcă pe prispă afară, înfășurat în gheba și în cojocul lui.

Pînă a nu se culca, femeia casei găti procopsiților niște jumări din cîteva ouă, le dete nițel lapte și nițel unțisor, iar pentru bărbatu-său făcu o mămăligă d-alea înfricoșatele, și i-o puse dînainte cu un ceanac de fasole, fiindcă era în postul Crăciunului. Mîncă omul cu poftă, fiindcă era flămînd și trase o donicioară de apă de-i trosnea urechile.

În vremea aceasta, procopsiții ieșiră pe afară. Astro-nomul, uitîndu-se pe cer, zise :

— Ce frumoasă vreme a să avem mîine.

Doctorul îl asculta cu ochii bleojdiți ; apoi zise și el :

— Vezi pe omul ăsta, pînă mîine nu va mai fi între cei vii. Are să crape. Văzutu-l-ai tu ce a mîncat și cum a mîncat?

Apoi intrară în casă ca să se culce.

Pînă a nu dormi ei, intră și țaranul și zise :

— Nevastă, ia ai să adunăm ale trîncănăi de pe afară, să le dăm pe lîngă casă, că mie mi se pare că la noapte a să ningă.

Procopsiții, cînd auziră, se infundară de rîs, însă tăcură.

Se culcară cu toții și adormiră. Peste noapte, cam pe cînd încep a cînta cocoșii de ziuă, țaranul intră în casă și scoală pe nevastă, să facă focul la sobă.

Doctorul zise tovarășului său :

— Acestea sunt semne că nu-i este bine. Aiurează deștept. Mai așteaptă nițel și vei vedea că are să crape.

În vremea aceasta, țaranul ieși afară și se întoarse cu o crosnă¹ bună de lemne. Pînă să încarce brațul de lemne, pînă să vie în casă, ninsoarea îl albise, căci ningeă ca în mijlocul iernei.

Cînd îl văzură procopsiții plin de ninsoare, o mîlciră.

Țaranul făcu focul și se puse să se încălzească ; femeia se sculase și luase furca. Ea lucra și el îi spunea la snoave pe lîngă foc. Nici că avea gînd să crape.

După ce se lumineă de ziuă și văzură că afară neaua este mare și țaranul cu voie bună, procopsiții îl întrebară :

— Cum se poate — îi zise doctorul — de n-ai nici pe dracu, după ce aseară ai mîncat un ceanac de fasole, o mămăligă întreagă și ai băut o doniță de apă ?

¹ Crosnă — sarcină.

— Iacă bine — răspunse țăranul — muncesc toată ziua, și seara cînd viu flămînd, totdeauna mănînc așa. M-am obicinuit cu felul ăsta de mîncare și mi-e bine, sunt sănătos, mulțumesc lui Dumnezeu.

— Asta bine, îi zise astronomul ; dar de unde ai știu tu că a să ningă astă-noapte ?

— Iacă, cînd mă întorceam de la cîmp, am văzut o scroafă care aduna paie și le ducea la culcușul ei. Acesta este cel mai nemincinos semn de ninsoare.

— Aide mă, încolo — zise astronomul către doctor și atingîndu-l cu cotul — aici nu e treabă, că nu plătim nici o ceapă degerată unde și porcii sunt astronomi.

SP

GRUIA

Într-un sat oarecare trăia un tînăr cam nătăfleş, căruia toți îi zicea Gruia. Din Gruia nu-l mai scotea. El ajunsese de poveste din pricina stîngăciei lui la vorbă și la lucru.

Într-una din zile, sfară se dete în tot satul că Gruia se însoară. Pasămite i se aprinsese și lui călciile de dor și se logodise cu o leică, muierușcă d-alea, care ziua fuge de bivoli iar noaptea îi apucă de coarne.

După ce făcură o nuntă de se duse vestea în sat, începură și ei a-și face rost casei. Abia trecu trei luni de la însurătoare și bietul Gruia se pomeni că este tată.

Se gîndi, se răzgîndi, numără pe degete, făcu socoteala cu boabele și vedea că lui îi iese tocmai trei luni în cap de la înșurătoare. Nu se putea însă domiri cum de se face să aibă el un copil la trei luni de zile.

După ce-și botează odrasla și se făcu mă-sa mai bine, el îi zise într-o zi :

— Fă nevastă, dar tu la trei luni naști copilul ?

— Vezi, mă bărbate, d-aia îți zice ție lumea Gruia. Păi bine, mă, fă socoteala : trei luni sunt de cînd m-ai luat tu pe mine, trei de cînd te-am luat eu pe tine, și trei de cînd ne-am luat amîndoi. Socotește pe degete, de vezi cîte fac trei și cu trei și cu trei ?

— Nouă, nevastă, bine zici tu. Ti ! Îți mulțumesc că m-ai scos de la bănuială, că uite, se făcea lucru dracului.

SP

MUIEREA CE ASCULTĂ DE POVEȚELE BĂRBATULUI SAU RĂPOSAT

Două prietene stau de vorbă la o răspîntie :

— Așa este, lele, greu o duce muierea cînd lipsește stilpul casei. Ce să facem, de, omenire suntem. Lasă că ți-o trimite Dumnezeu mîngîiere dintr-altă parte.

— Dumnezeu poate mult, leiculiță. Dară ce mai om era răposatul ! Pînă i-a ieșit sufletelul m-a tot povățuit ce să fac, cum să mă port. Alaltăieri i-am făcut

de nouă zile, și una din povețele lui am împlinit-o tocmai pe tocmai. Am dat pentru sufletul lui o vacă și zece oi.

— Păcat că ți-a luat Dumnezeu un așa giuvaer de bărbat. Cum bag de seamă, nu era așa burdios ca alții.

— Să ferească Dumnezeu! Ce stai dumneata de vorbești? Să dai mult cu multul și nu mai găsești altul ca dînsul, zise biata văduvă, și o podidură lăcrămile. Acum umblu să împlinesc încă una din povețele lui.

— Bine faci, lele. Și ca ce te-a mai povățuit să faci?

— Iaca, leică, m-a povățuit ca numaidecît să mă mărit, ca să scap de clevețele lumii și să nu văduvesc îndelung; pentru aceasta, din averea noastră mi-a lăsat cu limbă de moarte o altă vacă și zece oi ca zestre.

— Auzi, soro, omul lui Dumnezeu! D-apoi să-l ascuți, leiculiță.

— Dară cum nu l-oi asculta, surioară, eu, care n-am ieșit din cuvîntelul lui niciodată. Și mi-a mai zis că omul pe care voi vrea să-l iau de bărbat să fie ca de cincizeci de ani, căci atunci omul știe și la vale și la deal, este hîrșit cu toate belelele și ticnit, duce hăul casei fără să cîrtească. Oi să mă silesc să-i fac și astă voie. Și dacă nu voi putea găsi tocmai-tocmai un om de cincizeci de ani, cum a lăsat el cu sufletul, tot nu voi văduvi mai mult, ci voi lua doi de cîte douăzeci și cinci de ani și așa nu-i voi călca cu vîntul.

— Așa să faci, leică.

SP

Ion era un om cinstit și harnic, nevoie mare. Avea la mînă o adevărată brățară de aur. Meșteșugul lui îi aducea din destul. Cînd se punea pe lucru, el scotea într-o săptămînă mai mult decît alții într-o lună. Vezi, că era meșter bun și dibaci. Unde punea el mîna punea și Dumnezeu mila. Ieșea lucru gîrlă din mîinile lui și curat ca mîrgăritarul. Ba am putea zice, fără milă de păcat, că era cel mai bun meșter între megiași.

Numai, fiindcă i se cam usca gîtul, îl uda cam des — îi plăcea, biet, picușul, cum se zice. Cînd apuca la chef, nu era destul că bea de se turlăcea pînă ce se făcea turtă, apoi sătura pe toți lingăii, cari se adunau primprejurul lui cu gloata. Cum am zice, mai mult risipea decît se îndestula pe sine.

Din pricina asta, ajunsese hainele pe dînsul de se hărtănise cu desăvîrșire, ba încă îi ieșise și părul prin căciulă.

Nevastă-sa și copilașii se țineau după dînsul, goi și rupți, ca vai de ei. Iar el oăuta să-și înece amarul și necazurile în clondirile cîrciumarului.

Într-o zi, cînd era în toane bune și treaz, nevastă-sa îi zise :

— Ioane ! Ce sunt astea, Ioane ? Am ajuns de rîs între megiași. Nu mai avem oasă, nu mai avem masă. N-avem după ce bea apa. Sărăcia a dejugat la culcușul nostru. Copiii, abia se mai țin zdrențele pe dînșii, sunt jigăriți și sfirșiți de foame. Pînă cînd ai s-o duci în nemernicia asta ce a dat peste tine ? Lasă-te, Ioane, de beție, că ne prăpădim.

— Ai dreptate, nevastă. Văz și eu că am apucat drumuri rele. Am să mă pui pe muncă, și în două, trei săptămîni, o scot eu la căpătii. Iacă, mă jur că

n-am să mai intru în cîrciumă. Ei vedea tu cum o să dăm înainte, că nu doară de florile mărului sunt cel mai bun meșteșugar în cetate.

Ion era treaz cînd vorbi muierii sale unele ca aceste. Și, ce e drept, era om de ispravă cînd era în toanele lui cele bune. De cum însă apuca de bea numai un ciocan de rachiu, își pierdea mințile, nu mai era al lui.

Patru săptămîni nu ieși din casă. În acest timp cîștigă atîta de-și plăti datoriile și-i mai și rămase cu ce să se înțelească el, nevasta și copiii lui.

Intr-o luni de dimineață plecară în tîrg ca să-și cumpere cele trebuincioase, de care aveau o lipsă mare. Mergînd ei pe drum și apropiindu-se de cîrciuma unde-și cheltuia Ion paralele, acesta dodată stătu în loc și-și zise : „Ioane ! te-ai jurat să nu mai intri în cîrciumă. Fii voinic, ține-te, și nu-ți călca jurămîntul.“

Apoi porniră iarăși.

Pîrdalnica de cîrciumă îi sta în cale. De cîte ori pleca și bietul Ion d-acasă după trebuințele lui, se împiedeca de dînsa și atîta îi era.

În ziua aceea, cînd mergea cu nevasta în tîrg să tîrguiască, cum se apropie de cîrciumă, începu să închiză ochii, ori să se facă că se uită într-altă parte, și cu toată vîrteala lui se ținu a nu se abate.

După ce trecu de cîrciumă, iarăși se opri, și zise : „Ioane, bravo ! te-ai purtat bine de astă dată. Ești bun de laudă. Aide să ne cinstim barim cu un ciocan de rachiu.“

Publicată pentru întia oară în *Foiaa copililor*, foaie de ocazie tipărită în folosul incendiștilor de peste Milcov.

ADDENDA

Mircești, 1882

Domnule Ispirescu¹.

Privind la volumul de povești populare ce mi-ai trimis la țară, îmi pare că mă aflu față cu o comoară pe care aș fi pierdut-o de mult și am regăsit-o într-o zi de noroc.

Un geniu farmecător iese din cuprinsul lui și vine de mă ia pe aripele sale ca să mă transporte în timpul copilăriei mele și în lumea aceea mult adimenitoare, locuită de zmei, de baluri, de pajuri, de cai năzdrăvani, de paseri măiestre, de Strîmbă-lemne, de Sfarmă-piatră, de feți-frumoși, de fete de împărați cu plete de aur etc., într-un cuvint de toate minunile ce-mi povestea manca (doica) în nopțile de iarnă la gura sobei.

Drăgălașe povestiri care îmi înginau somnul cu visuri încântătoare și care au avut o fericită înrîurire asupra închipuirii mele de cînd sunt pe lume. Ele au contribuit a mă face poet!

În adevăr, aceste fantastice roduri ale imaginației poporului român au un caracter de originalitate care le ridică mai presus decît basmele altor neamuri, căci sunt și înavuțite de tradiții mitologice ale antecilor noștri străbuni, și viu colorate de razele soarelui oriental. Ele, dar, sunt de natură a naște mirarea și admirarea străinilor culți care se ocupă cu studiul producerilor intelectuale ale semințiilor răsăritene.

¹ „In loc de prefață“ la LBR.

A se interesa de aceste basme feerice este un lucru natural: a le feri de nimicirea la care ar fi espuse cu timpul este o dorință patriotică; însă a ști de a le păstra naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la șezători este o operă din cele mai meritorii.

Acest merit l-ai avut d-ta, domnule Ispirescu, și eu te felicit, cu toată sinceritatea unui adorator al poeziei poporului nostru, pentru modul iscusit cu care ai cules și ai publicat importanta colecție ce ai întreprins cu multă osteneală și mari sacrificii.

Ai făcut un bun serviciu neamului românesc adunând într-un șireag mulțime de pietre scumpe din averea națională, un șireag care nu mai este amenințat de a se pierde. Recunoștința noastră îți este dar cîștigată pentru totdeauna. Prețiosul d-tale volum trebuie să se afle în fiecare casă; căci în el generațiile nouă vor învăța a cunoaște valoarea inteligenței și a naturei poporului român.

Cea mai scumpă recompensă pentru d-ta este de a-ți vedea numele legat de comoara poveștilor din țară și de a-ți putea zice cu fală că ai îndeplinit o sacră datorie către Patrie!

Al d-tale servitor și amic,

V. ALECSANDRI.

PETRE ISPIRESCU

(F r a g m e n t e)

Petre Ispirescu s-a născut la 1830, în București, și a murit către sfârșitul anului 1887, în vîrstă de 57 de ani.

Din 57 de ani, a muncit 45.

Iacă biografia acestui distins scriitor.

A scris mult și bine, a muncit cu talent și cu cinste, și n-a ajuns nimic. A trăit strîmtorat și a murit sărac. Nici bani, nici glorie. A răbdut, a înghițit în sec orice rîvnă. Lui i se cuveneau multe și nu i s-a dat nimic. Viața și moartea lui ca viața și moartea mai tuturor adevăraților cameni din bunul, nedreptul și nepăsătorul regat al românilor... Ispirescu, ca și Bălcescu, ca și Bolintineanu, ca și Alexandrescu, ca și Eminescu, a fost o jertfă.

Viața lui Ispirescu este o glumă rea a soartei și-o vină socială de neiertat. La 14 ani lucrător în tipografia Carcalechi. După Unire, director al Tipografiei Naționale. La 1864, director la tipografia C. A. Rosetti. După 2 mai, împreună cu Sc. Walter și Fr. Göbl, deschide tipografia „Lucrătorilor asociați“. Prea puțin trece și este numit director al Imprimeriei Statului. În 1868 demisionează din această slujbă și întemeiază tipografia „Laboratorilor români“, în unire cu Georgian, Conduratu, Buznea și preotul Economu. Mai târziu, această tipografie rămase numai în seama lui. Și de datele ei abia s-a plătit până la ceasul din urmă.

Viața lui Ispirescu curge și se curmă în miros de plumb și de untdelemn, în aerul greu al celei mai cîinoase munci, în uruci, în culegere de litere, în paginări și corecturi. Viața plumbului și a fontei îi împuținează, îi dumică și îi seacă sfînta lui viață. În anii din urmă, chipul bătrînului scriitor era galben ca ceara, privirea lui blîndă umbrîită și pierdută sub acoperișul stufos și cărunț al sprîncenilor, glasul mîngîietor și stîns de muncă, de tăcere, de citire de manuscrise, de corecturi de cuvinte și îndreptări de fraze.

Și el venise pe lume cu o viață puternică și scînteietoare. Copilul libertății, al cîmpiilor fără hotare, al glumelor, al ghicitorilor, al snoavelor, al basmelor ș-al poeziilor populare. Zburdalnic și curios, de mic a voit să vază și să auză toate. El era rodul soarelui, al vîntului și al goanei, iar nu fructul pipernicit și dospit al serelor întunecoase, umede și încropite. Toți săracii se nasc în libertate și în mijlocul naturii, dar nu toți au patimă de ele. Nici ochii, nici urechile, nici imaginația lor nu sînt la fel și deopotrivă.

.

La această vîrstă fragedă ei simt o adîncă și nedeslușită mirare cînd văd fețele naturii schimbîndu-se una după alta. Și primele fulgere, primele vijelii, primele primăveri îmbrăbenate cu flori, primele veri încărcate cu roade zemoase și dulci, primele paseri nebunatece și limbute, pentru acești copii înzestrați rămîn neșterse în închipuirea lor aprinsă, neadormită și ca și bolnavă. Anii trec, nevoile vin, durerea începe, lupta pentru existență se încheștează, părul cărunțește, dar primele mirări, primele întrebări nu se sting. Cei nepăsători la bătrînețe, nepăsători și bătrîni au fost și în copilărie. Oamenii mari lăcrămează cînd și-amintesc de copilărie, și pînă la adînci bătrîneți ei au ceva de nevinovat și de copilăresc.

În cîteva amintiri, Ispirescu își povestește copilăria, și din copilăria lui se vede scriitorul care iubește natura, și das-

călul multora, cari au avut darul d-a fi scriitori, muzicanți și pictori. Cum a văzut pe vodă Bibescu, cum a învățat carte, cum se ducea cu salcia, cum cânta, cum se juca, cum asculta la basme, cum spunea ghicitori, și câte drăcii copilărești se petreceau pe la 1840, toate le descrie minunat nemuritorul scriitor al *Basmelor românilor*. Și din toate acestea reiese lămurit copilăria lui vie și bogată în impresii, înzestrată cu un sistem nervos ușor de mișcat și de aprins.

„In ziua aceea — o fi fost cam pe la 1840 — se desprinsese de timpuriu; cerul era albastru ca vioreaua, soarele ieșise din închisoare să încălzească oase goale; pomii înmuguriseră, ba încă zarzării și înfloriseră; rîndunelele începuseră a veni; unii copii ziceau că veniseră și bîrzele, și cocorii; salcia dăduse așa de frumos, că-ți era dragă lumea să privești la ea.”

Și mai departe :

„Era frumos să vezi cetele de atîți copii, toți veseli, toți mulțumiți, toți rîzînd și jucîndu-se. Părea că însăși firea se bucură de bucuria cea nevinovată a copiilor. Vrăbiile ciripeau prin crăcile copacilor de prinprejur, ca și cînd ne-ar fi zis : «Bine-ați venit». Pițigoiul sălta și el din rîmurea în rîmurea, și, stînd pe cîte o smicea, își cînta cîntecul, ce a rămas de pomenire :

Cinci

opinci

într-un picior

Și călcîiul tot e gol.”

.....
Astfel pregătește natura pe aleșii săi. Ei ce aud, aud și văd *aidoma*, ca și cum ar fi într-adevăr ceea ce e numai închipuire. Somnul lor e torturat de vise și nu adorm decît dacă îi vei descînta melopei prelungi, cu poezii și cu basme.

Multe i-au povestit părinții, și cu dragă inimă se alipea pe lingă cîndurile de copii cari spuneau ghicitori, snoave și basme, după cum îmi destăinuia chiar el în anul trecut.

După copilăria fericită și liberă a sosit ucenicia grea, munca de lucrător și aceleași și aceleași slujbe mici și umilite.

L-am cunoscut puțin : cîteva luni ; l-am cunoscut de cînd : și-l iubeam de mult și mult.

De cîte ori l-am întreat : „Nene Ispirescule, cum ai început d-ta să scrii ?“, totdeauna mi-a răspuns blînd și cu același răspuns : „Iacă, tată, cînd am citit cel dintîi basm tipărit într-un ziar, m-am mirat că și basmele noastre să fie de ceva. Și am zis, așa e basmul, bun e cum e, dar nu vine tocmai așa. Nu prea vine. Și a fost destul să scriu cel dintîi basm, că n-am mai scăpat : și mie îmi plăcea, că nu mă puteam stăpîni, și unii scriitori, mari și învățați, de ai noștri, nu-mi mai dădeau pace...”

Ispirescu a scris mult și bine, dar opera lui nepieritoare este desigur volumul intitulat : *Basmele românilor*. Cînd citești acest volum și-l recitești, și iar îl citești, ți se pare că asculți un popor întreg. Ispirescu n-are nici dialecte, nici loc, nici asămuiere parțială numai cu unele județe. El e de pretutindeni, din toate timpurile, naiv, glumeț, epic, trist, bogat, ca întregul nostru popor. El ți apare ca un focar mare în care s-au adunat și frînt și răsfrînt toate razele luminoase ale românității simple, sărmane și muncitoare, ale acestui aur curat al neamului nostru.

Basmele românilor este o operă mare și originală. Ispirescu nu este un culegător, după cum cred unii neștiutori nevinovați și alții știutori invidioși, ci un adevărat creator.

Între o culegere de poezii populare și între *Basmele românilor* este o enormă deosebire.

Poezia se încheagă în ritm și se înfrinează în rimă. Poezia populară se fixează în ritm și în rimă, ca într-un calapod greu de schimbat. Poezia curge pe fraze scurte ; poezia se învață

pe dinafară. Poczia populară s-a găsit ca și tipărită în mintea tuturilor cîntăreților. Între un cîntec spus de un oltean și între același zis de către un ialomițean, nu este mai mare deosebire decît între variantele aceluiași text scris și imprimat în veacurile trecute.

În proză nu este tot astfel. Legende-basme se povestesc oricum, cînd mai bine, cînd mai rău, cînd fără nici o viață, după cum povestitorul are sau nu are imaginație poetică. În basme nu rămîn neschimbate decît cîteva fraze sacramentale, pe care le găsim la început, la sfîrșit și presărate din cînd în cînd între început și sfîrșit, ca și cum ar fi niște *odihne* ale povestitorului.

În basme ți se dă un șir de evenimente adeseori fără nici un interes și cîteva fraze. Urzeala, și din băătăură numai cîteva floricele. Cîmpul și alesul sunt viața și frumusețea de creat. Iacă ce a lăsat poporul în sarcina lui Ispirescu, și nimeni ca el n-ar fi putut să dea viață mai mare, din viața lui, acestor morți fantastici ai trecutului nostru.

În el, evenimentele și frazele ciuntite au dat de căldură, de fermentare, de energie, și au ieșit la lumină vii, colorate și fermecătoare. Într-un furnal enorm, metalele nelămurite și fără de formă cad unele peste altele, fierb, s-amestecă, apoi curg afară limpezi și strălucitoare și se încheagă în calapoadele minunate ale artistului.

Ispirescu a fost furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre, artistul care a croit și modelat fericitele matrice în care s-au încheat formele acestor legende.

Oriunde veți deschide *Basmele românilor*, vedeți pe Ispirescu, p-această imaginație naivă și epică, p-acest scriitor bogat și energic, a căruia frază și observație adeseori ți-amințesc de vechiul și bătrînul Omer. Oriunde vei deschide cartea, vezi pe creatorul, iar nu pe culegătorul basmelor. Să transcriu cîteva exemple :

„Voinicul nu zise nici circ, ci, aducînd toroipanul, mai iute decît fulgerul pîli pe unul la dreapta, pe altul la stînga, de nu ştiură de unde le veni trăsnetul, şi îi culcă la pămînt...”

„Dracul de scroafă băgă de seamă că o fiţă i se răceşte. Se deşteaptă şi văzu că un purcel îi lipseşte...”

„Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieşi leul înainte cu gura căscată, de să o îmbuce cu cal cu tot, cu nişte gheare ca secerile, şi răcnea de se cutremurau codrii, şi cîmpiile vuiau de-ţi luau auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cit baniţa şi la coama aceea ce sta ridicată în sus şi zbirlită, ar fi îngheţat de frică...”

„Iară săracul plîngea de potopea pămîntul...”

„El era curat la faţă şi chipeş; chica lui neagră ca pana corbului flutura ca o coamă pe grumajii lui albi ca zăpada; mustăcioara abia mijea, de parcă era o umbră pe buza lui cea de sus...”

„Aveau aceşti oameni o spuză de copii. Din aceşti copii, cei mai mari erau numai fete, iară băieţii erau mărunţei, şi stau pe lingă dinşii ca ulceluşele.”

„Să nu vă fi dus Dumnezeu vreodată să fiţi faţă cînd venea omul de la muncă, că v-aţi fi luat cîmpii. Ieşea toţi afară înaintea lui, jigăriţi şi hărtăniţi, ca nişte netoţi, subţiratici şi pişigăiaşi, mă rog, leşinaţi de foame, şi tăbărau pe bietul om cu gura: tată, mi-e foame, tată, mor de foame!...”

„Ea zicea fiului său că nu putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era aşa de ginguş încît îi vinea ca s-o bei într-o bîrdăcuţă de apă...”

La fiecare pagină simţi că geniul poporului era fatal înfipt în acest bătrîn blînd şi modest, şi că acest geniu l-a ridicat, fără a-l ametei, mai presus cu mult decît poporul din care a ieşit. Care povestitor ar fi fost atît de strălucit şi de poetic, atît de artist, încît să-şi spuie legendele aşa de frumos şi de sensibil? În Ispirescu vezi dihăniile — şi te înspăimîntă — vezi voinici frumoşi şi viteji — şi rîmneşti la ei — vezi

cosinzenele — și te prăpădești după ele — vezi foame lășinată și pitigăiată — și-ți trec fiori d-a lungul spinării. Epitetele și imaginile lui te zguduie și-ți transmit emoția fără să prinzi de veste.

Dar limba? Ce laude ar fi să nu i se cuvie? *Basmele românilor* este cea mai strașnică palmă pentru acei săraci cu duhul cari strigă la fieștece cuvânt că ar fi luat dintr-un cronicar, pe care desigur că nu l-au citit. Limba poporului e vie. Limba lui Ispirescu va rămânea fără efect, nu va produce nici un ecou în acele capete în cari coardele limbii românești s-au rupt și n-au rămas decît numai cîte se găsesc și în capetele gușăților cari bîlbîie, iar nu vorbesc. Aceștia, și sunt mulți, sunt tot atît de pregătiți ca să înțeleagă opera unui adevărat scriitor cum sunt de pregătiți pentru muzică aceia cari cască gura și admiră dibla turcilor ce călătoresc cu cîte o maimuță în spinare.

Și lăsînd la o parte marile merite ale creatorului, în *Basmele românilor* este grămădită toată psihologia poporului nostru. În această carte poți studia, fără să te înșeli:

limba, duminată în cuvinte;

limba lui ca alcătuire de frază;

poporul nostru ca putere de invenție poetică;

obiceiurile trecute;

prejudițiile, multe din ele uitate;

măiestria feluritelor animale; etc., etc.

Împăratul basmelor s-a stins, lăsînd, în urma sa, o lume de zmei, de zmeoaice, de împărați și împărătese, de iele, de muma-pădurii, de balauri, de păsări măiestre, de voinici, de zâne, de feți-frumoși și de cosinzene. Cine a fost mai neîntrecut, în împărăția lui, ca acest împărat-povestitor?

Dar nu pot încheia aceste rînduri decît cu apropierea tristă dintre sfîrșitul celui din urmă basm, scris pentru *Revista nouă*, și sfîrșitul blîndului Ispirescu.

În volum¹, toate cele 33 de basme se termină cu fraza : „și încălecai p-o șea și vă spusei d-voastră așa“. Numai cel din urmă² se sfârșește cu : „Să trăiască și cel care a spus“.

Bietul Ispirescu ! Trei zile după ce ne citi acest basm, și-a dat obștescul sfârșit.

DELAVRANCEA

Legende sau basmele românilor, ed. III, 1915.

¹ E vorba de LBR.

² Sarea în bucate, p. 401 ed. de față.

CUPRINS

	Pag.
<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXIX
<i>Notă la ediția I</i>	XXXV
<i>Notă la ediția a II-a</i>	XXXVI

BASME ȘI LEGENDE

Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte . .	3
Ileana Simziana	15
Aleodor împărat	40
Porcul cel fermecat	49
Lupul cel năzdrăvan și Făt-frumos	64
Prislea cel voinic și merele de aur	75
Voinicul cel cu cartea în mână născut	91
Voinicul cel fără de tată	111
George cel viteaz	126
Făt-frumos cel rătăcit	141
Fata săracului cea isteasă	157
Zîna zînelor	168
Greuceanu	177
Cele douăsprezece fete de împărat și palatul cel fermecat	190
Ciobănașul cel isteț sau țurloaietele blendei	206
Cei trei frați împărați	218
Cotoșmanu năzdrăvan	240
Păsărea măiastră	252
Găinăreasa	265

Țugulea, fiul unchiașului și al mătușei	273
Fata moșului cea cuminte	296
Fata de împărat și fiul văduvei	302
Hoțu împărat	308
Luceafărul de ziua și luceafărul de noapte	324
Fiul vînătorului	332
Povestea lui Tolpa țiganul și Ștefan Vodă cel Bun și Mare	347
Împăratul cel fără-de-lege	355
Un diavol, ca nealții	367
Ioviță, Făt-frumos	375
Copilul cel isteț	386
Sarea în bucate	392

SNOAVE

Lupul pircălab	405
Ariciul și vulpea	407
Țapul și șarpele	411
Păpara	412
Știți voi ce zice în cartea aceasta ?	414
Ieftin și scump	416
Muierea fățarnică	418
Vulpea firoascoasă	424
Crivățul și petecul de cojoc	425
Minunea restelui	426
Bucatele afumate	427
Astronomul, doctorul și țăranul	430
Gruia	432
Muierea ce ascultă de povețele bărbatului său ră- posat	433
Statornicie bețivească	435

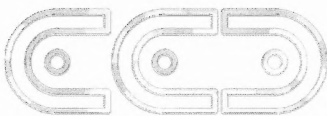
Addenda

V. Alecsandri. În loc de prefață la <i>Legende sau basmelor românilor</i>	439
Delavrancea, Petre Ispirescu (Fragmente)	441

Redactor responsabil : CSAKY GIZELLA
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 11.01.1966. Bun de tipar 16.04.1966.
Apărut 1966. Tiraj 150.160 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 20,75. Coli
tipar 15,25. A. nr. 19.398/1965. C.Z. pentru biblio-
tecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—34.*

Tiparul executat sub comanda nr. 60.068 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scintei
nr. 1, București — Republica Socialistă România.

Scanare și prelucrare digitală

EM

de
Anonim

și
CAT Graur

Antwerpen
2025

